

**UNIVERZITA KARLOVA
FAKULTA FILOZOFICKÁ**

**DIPLOMOVÁ PRÁCE
Z OBORU SLAVISTICKÁ STUDIA SE SPECIALIZACÍ BULHARISTIKA**

**SOUČASNÁ SPOLEČENSKÁ REFLEXE PŮVODU BULHARSKÉHO ETNIKA V
IDENTITĚ BULHARŮ**

(Analýza bulharského etnogeneziologického diskurzu)

ACTUAL PUBLIC REFLECTION ON THE ORIGIN OF BULGARIANS

(Analysis of bulgarian discourse on their ethnogenesology)

Vypracovala: Markéta Chadžijská

Vedoucí diplomové práce: Doc. PhDr. Hana Gladková, CSc.

Konzultant: Doc. dr. Vladimír Penčev, Csc.

R 4210
P-1225/2006

2551139522

**Filozofická fakulta
Univerzity Karlovy v Praze**

P R O H L A Š U J I ,

že předloženou diplomovou práci jsem vypracovala zcela samostatně a že jsem uvedla veškeré použité prameny a literaturu.

V Praze, 10. 9. 2006

Markéta Chadžijská

A handwritten signature in black ink, consisting of a stylized 'M' followed by a long, sweeping horizontal stroke and a diagonal line.

	1
OBSAH	1
1. ÚVOD	3
1.1. ÚVODNÍ ČÁST	3
1.2. NĚKOLIK DEFINIC	7
2. DISKURZ - VÝCHODISKA ANALÝZY.....	9
2.1. TEORETICKO-METODICKÉ PŘÍSTUPY DISKURZNÍ ANALÝZY.....	10
2.2. DŮLEŽITÉ DISKURZNÍ NÁSTROJE	26
2.2.1. SUBJEKTY DISKURZU	26
2.2.1.1. TEXTY A KONSTRUKTY A KRITÉRIA JEJICH VÝBĚRU	27
2.2.2. SYMBOLY (TRADICE, OBRAZY, MÝTY)	29
2.2.3. INTERNET JAKO DISKURZNÍ NÁSTROJ A INFORMAČNÍ ZDROJ	36
2.2.3.1. SPECIFIKA INTERNETOVÉ KOMUNIKACE	39
2.2.3.2. DATABÁZE, REGISTRY, KATALOGY PORTÁLŮ	41
3. PŘEHLED KONSTRUKTŮ BULHARSKÉHO ETNOGENEZIOLOGICKÉHO DISKURZU..	44
3.1. KONSTRUKTY DO ROKU 1989	47
3.1.1. TRÁKOVÉ	47
3.1.2. PRABULHAŘI	59
3.1.3. SLOVANÉ	64
3.1.4. PRABULHAŘI A SLOVANÉ OD NÁRODNÍHO OBROZENÍ	72
3.2. SOUČASNÉ KONSTRUKTY	85
4. ANALÝZA BULHARSKÉHO ETNOGENEZIOLOGICKÉHO DISKURZU.....	95
4.1. OBSAHY A HIERARCHIZACE KONSTRUKTŮ	95
4.2. PŘEHLED SUBJEKTŮ A JEJICH TEXTY	99
4.2.1. INSTITUCE A ORGANIZACE VĚDNÍHO A VZDĚLÁVACÍHO SYSTÉMU.....	99
4.2.2. OBČANSKÁ SDRUŽENÍ	104
4.2.3. INSTITUCE STÁTNÍ A VEŘEJNOSPRÁVNÍ, POLITICKÉ ORGANIZACE.....	118

4.2.4. KOMERČNÍ ORGANIZACE	122
4.2.5. JEDNOTLIVCI	125
4.2.6. INSTITUCE A ORGANIZACE INFORMAČNÍHO A KOMUNIKAČNÍHO CHARAKTERU	131
4.3. SYMBOLY (TRADICE, OBRAZY, MÝTY)	137
4.3.1. MÝTY / KONSTRUTY O PŮVODU, PRAVLASTI, PŘEDCÍCH	139
4.3.2. MÝTY / KONSTRUKTY O KULTURNÍCH PRVENSTVÍCH, VYVOLENOSTI A MISI	146
4.4. JAZYK	150
4.4.1. TERMINOLOGIE	154
4.4.2. NĚKTERÉ STYLICKÉ ASPEKTY V TEXTECH SUBJEKTŮ	162
5. ZÁVĚR	186
5.1. UŽITÉ ZKRATKY	191
6. SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	192
7. SEZNAM PŘÍLOH	196

1. ÚVOD

1.1. Úvodní část

Dlouho jsem se zamýšlela nad tím, jak uchopit současný fenomén bulharského konstruování identity (jde doslova o **konstruování identity** skrze různé **re/interpretace historie**), ať už etnické, kulturní či regionální (např. balkánské, evropské). Tento jev je totiž nyní v bulharském prostředí velmi aktuální a je to jistě dané jak historickým a sociokulturním vývojem dané oblasti, tak i současným dobovým paradigmatem. Současné postsocialistické období má v bulharském prostředí specifický ráz nejen v souvislosti s politickými a ideologickými změnami, ale i v souvislosti s vyjednáváním vstupu do Evropské unie. Jak víme koneckonců i my z vlastní zkušenosti otázky identity se v takovém případě aktualizují. Podléhá-li tradice a historie reinterpretacím, pak je to v období nějakých závažnějších společenských změn, které mohou souviset i s pocitem ztráty sociálních jistot (jako ekonomické zázemí, kulturní formace, politická orientace, sociální zabezpečovací systémy atd.) nebo, jako nyní v případě Bulharska, s blížící se změnou státního statutu. Tato "reinterpretační" situace nastala ve všech zemích postsocialistického bloku a každá země se s ní vypořádávala svým způsobem. Tradice bývá přehodnocována a měněna také v závislosti na tom, jaké interpretační možnosti dobové paradigma poskytuje; vždy je však nahrazována, doplňována nějakou "přijatelnější", "vhodnější" konstrukcí, která může mít i charakter symbolu.

V Bulharsku dochází na poli pre- a starohistorického k velké „**rekonstrukci**“, k reinterpretacím, týkajícím se raného vývojového období, období, které se vrací k počátkům, k otázkám typu "kdo jsme" a "odkud jsme". Někteří současní bulharští historikové, archeologové, etnologové a antropologové dokonce **dekonstruuji** jedny z **nejzákladnějších skupinových identit – rasovou** (ta není sice explicitně procitňována a uvědomována, ale pokud se na ní mediálně poukazuje, může i ona hrát velkou roli v identifikačních procesech obyvatelstva) a dále **etnickou i kulturní a regionální**.

Ve své diplomové práci se zaměřím na konstruování **etnické identity A etnogeneze**), která se mi jeví být nyní v Bulharsku jednou z **nejdynamičtějších identifikačních kategorií**. Její akcenty jsou zaměřeny na několik nejfrekventovanějších **etnokomponentů** ze kterých se má skládat dnešní bulharský národ, a to ponejvíce na Tráky a Prabulhary.

V oficiálních vědeckých verzích jsou starověcí Trákové, stejně jako dnešní Řekové, Srbové i Rumuni a také Slované přiřazováni mezi příslušníky indoevropské jazykové

skupiny, zatímco Prabulhaři, kteří dali dnešnímu bulharskému etniku jméno, jsou řazeni k jazykové (nebo etnolingvistické) skupině uraloaltajské, větvi turkické. (Slované byli nejaktuálněji uvažovaným komponentem v období národního obrození a v období socialistickém. V současné době nejsou etnické konstrukty s nimi spojené příliš aktualizované, jsou obecně spíše přijímány jako zřejmý konstitutivní etnokomponent etnicity dnešních Bulharů).

Hlavně na těchto dvou výše uvedených etnikách je tedy stavěna **etnická, národní i kulturní identita** dnešních Bulharů. Budují se pozitivní konstrukty a obrazy Prabulharů a Tráků, naplněné odkazy na sdílené hodnoty a symboly a tvořící nové významy. Tyto **konstrukty**¹ jsou nyní natolik společensky potřebné a funkční, že jim řada bulharských odborníků „propadla“ a stala se propagátory těchto emocionálně zabarvených interpretací a to leckdy na úkor vědecké objektivy a zodpovědnosti. Na druhou stranu je fakt, že určité oblasti (hlavně oblast nejranějších fází prabulharské kultury) nejsou zcela probírané a tak dávají pro různé konstrukty dobré předpoklady.

Pro nastínění problematičnosti konstruování etnické identity uvedu citaci, která mi vlastně byla jednou z prvotních inspirací k mé práci: Najden Šejtanov (1890-1970), bulharský publicista, zabývající se i psychologií bulharského národa, etnologií a filozofií, ve svém článku z roku 1933 *Bulharský rys negativismu* / Духът на отрицание у българина² výstižně píše: „У нас,..., има най напред траки – сами нееднородни, - сетне идат перси, келти, гърци, римляни, хуни, германци, славяни, Исперихови българи (tj. Prabulhaři), печенежи, кумани, татари, османски турци – с нов прилив на азиатски народности, - цигани, евреи, арменци, немци, руси и пр..... Явно е значи, че по нашите краища е станало едва ли не вавилонско смешение на народности и ние сега сме, по израза на един народен етнолог, народ от „къркбабалък“, т.е. от „четирийсет бащи“. Ale ani tento výčet není všeobsahující; k etnickým skupinám, které se více či méně dotkly území bulharského státu, a které by mohly být či jsou **uvažovanými etnokomponenty**, lze dodat např. starověké Pelasgy, etnika staré Mezopotámie (Sumerové, Asyřané), getodácké (trácké) kmeny, maloasijské kmeny, Ilyry, íránojazyčné Kimmerije, Skyty a Sarmaty; ugrofinské Finy a Maďary, středověké Avary... Ale i současné etnické menšiny jako jsou Vlaši, Karakačani, Gagauzi aj. jsou uvažovány jako pozůstatky bývalých jednotlivých etnokomponentů.

¹ Slovem "konstrukt" označuji teorie, hypotézy, spekulace, teze, vize, fakta, názory a myšlenky, týkající se (v mém případě) bulharské etnogeneziologie. Etnogeneziologie je pak disciplína, zabývající se problematikou etnogeneze, ale termínu používám i jako adjektiva „etnogeneziologický/á/é“ ve všech případech, kdy tvořím adjektivum od slova etnogeneze. Uchyluji se k tomu, abych zamezila event. konotacím při používání adjektiva „etnogenetický“ odvozeném od substantiva „etnogeneze“.

² in: sb. Proč jsme takoví / сб. Защо сме такива, 1994, 274.

Ve třetí kapitole mé práce podávám **přehled konstruktů o etnogenezi Bulharů**, který vlastně ještě ani v bulharském prostředí nebyl (pokud mi je dobře známo) komplexněji zpracován.

Na místo starších etnogeneziologických interpretací jsou tedy v současnosti "podsouvány" „přijatelnější“ **etnoidentifikační i etnodiverzifikující konstrukty**. Jinými termíny lze říci, že jde o utváření **identit a kontraidentit**. Nové interpretace jsou totiž pojímány jako prestižnější – více „evropské“ (Indoevropané a uvažovaný indoevropský původ Prabulharů), více „kulturní“ (Trákové, Prbulhaři a úvahy o jejich vyspělé kultuře). Otázkou zůstává, nakolik jsou nové historické interpretace kombinací reálných a objektivních fakt a nakolik je to jen stylizace, manipulace a mytologizace, předkládaná společnosti jako náhrada za konstrukce starší? Není ovšem cílem mé práce rozhodovat o ne/pravosti či ne/pravděpodobnosti těchto etnogeneziologických konstruktů, ale o nastínění toho, **jak, kde a kým** jsou **prezentovány** a jak jsou současným **bulharským společenským diskurzem**, resp. jednotlivými jeho subjekty **reflektovány, konceptualizovány, aktualizovány, interpretovány, komunikovány i instrumentalizovány**.

Které z etnik a jakým procentuálním zastoupením se skutečně podílelo na vzniku bulharského etnika jednoznačně stanovit nelze. Svůj přínos ve vědeckém objasňování této otázky mají jak **vědy humanitní** (hlavně archeologie, historie a lingvistika), tak **přírodní, exaktní** (hlavně biologie, fyzická antropologie, klimatologie aj.). Ačkoli se jedná o poznatky, dosahované vědeckými metodami, i ony jsou vlastně konstrukcemi a interpretacemi. Jsou ovšem „bazální“, prvotní, veškeré další re/interpretace se odvíjí od nich.

Na **etnogeneziologických a starohistorických interpretačních konstruktech**, podílejících se na procesu ustanovování etnické identity Bulharů, má účast **řada subjektů společenského diskurzu** a každý má své **nástroje**, kterými se snaží uplatnit a prosadit v daném diskurzu svou moc (jde o mocenský aspekt diskurzu) a svůj specifický způsob výběru, konceptualizace, komunikace a interpretace těchto konstruktů. Subjekty realizují své výpovědi prostřednictvím **produkce a prezentace textů, resp. komunikačních aktů**, které chápu jako diskurzní nástroj. Jako diskurzní nástroj pojímám samostatně i jazyk; zastávám názor, že skrze něj je konstruována skutečnost a realizován diskurz. Dalším nástrojem subjektů je **užívání symbolů** (mýtů, tradic, obrazů...). Individuality jako vědci či originální myslitelé tvoří prvotní konstrukty a interpretace, ty pak uchopují vlivné subjekty společenského diskurzu / institucionalizované společenské nástroje – **média**, a **procesem mediace** je prostředkují veřejnosti. Často si naléhavost a aktuálnost konstruktů vynutí

pozornost politiky, státní sféry a ostatních oblastí veřejného života. Média jsou významným faktorem v ukotvování a **utváření kulturně sdílených významů a aktuálních obsahů symbolů**; ale zároveň slouží i k jejich **významové diverzifikaci**. Za ideologické nástroje dalšího vlivného subjektu společenského diskurzu - **státu** (a veřejné správy) - lze považovat školství a celkovou koncepci vzdělávacího systému, zákony a normy, které posvěcují dominantní ideologie a mocenské struktury a také utvářejí kulturně sdílené významy a aktuální obsahy symbolů.

Mezi následující subjekty, kterých se ve své práci dotknu, patří další instituce, organizace, sdružení i jednotlivci z různých oblastí bulharského společenského života. Abych ilustrovala odlišné conceptualizace, aktualizace a interpretace etnogeneziologických a starohistorických interpretačních konstruktů, volím příklady textů, pocházejících od různých subjektů, z různých částí společenského diskurzu – vědeckého (archeologického, historického, etnologického...), popularizačního, publicistického či „emocionálně zabarveného“³.

V teoretických a metodických východiscích práce byl pro mě důležitým pojmem DISKURZ. Pojem má velký významový rozsah a v každé jednotlivé vědecké sub/disciplíně či teorii a metodě, která s ním pracuje, je chápán různě. Diskurz je operantní hlavně pro lingvistickou sémantiku, stylistiku, sociolingvistiku a pro teorii komunikace, ale samotná lingvistika nevyčerpává veškerý „diskurzí potenciál“. Přikláním se k tzv. **sociální koncepci diskurzu**, která vychází jednak z filozofie jazyka M. Foucaulta (1926-1984), z textů francouzského filozofa L. Althussera (1918-1990) či sociologa P. Bourdieua (1930-2002) a jednak i z koncepce německého sociologa a filozofa J. Habermase (*1929) a po nich i řady dalších. Diskurz je zde považován za „**historickou [sociální] praktiku**“ (Foucault), za „**institucionalizovaný způsob myšlení a akceptovatelných promluv**“ (Wikipedia), za **celek výpovědí k určitému tématu** (Foucault). Diskurz si generuje vlastní **[normované] interpretační přístupy** analýzy sociálních skutečností. „Kulturální“ („sociokulturně antropologický“) přístup pak obohacuje pojetí diskurzu ještě o analýzu systému kulturních prvků (tj. artefaktů, sociokulturních regulativů a idejí), sdílených a předávaných členy určité společnosti.

3 Tento pojem používám pro různé typy diskurzů jako jsou: nacionalistický, etnocentrický, extremistický, rasistický, anti-..., ezoterický, mystický, etnodemograficky nárokový aj., a všude tam, kde je emocionální složka komunikačního aktu jednou z hlavních.

Mezi hlavní teoreticko-metodologické přístupy analýzy diskurzu patří samotná analýza diskurzu (DA) a kritická diskurzivní analýza (CDA). Právě částečná aplikace metodologicko-teoretických postupů DA a CDA tvoří čtvrtou kapitolu mé práce.

Zdroje (produkované texty)

Nedostupnost některých textových podkladů mi suplovala data z internetového informačního prostoru a můj více než půlroční pobyt v Sofii (září 2004 – duben 2005). Zdrojovými texty pro ustanovování konstituovaných a komunikovaných konstruktů bulharské etnogeneze a etnicity mi byly hlavně bulharské knihy, sborníky a články z oblasti odborného, popularizačního i publicistického stylu, a to v tištěné i elektronické podobě. Články a další psané útvary jsem často čerpala z internetových informačních zdrojů. Používala jsem často i webové stránky různých institucí a organizací a on-line přístupné elektronické databáze. Veškerá data jsem ověřovala z hlediska jejich relevance; kritéria výběru jednotlivých subjektů a jejich textů uvádím v kap. 2.2.1. a 2.2.1.1. Také metodice mého internetového průzkumu věnuji jednu z kapitol práce (2.2.3.). V neposlední řadě mi zdrojem pro ustanovování a ověřování relevantnosti a aktuálnosti jednotlivých etnogeneziologických konstruktů byly i konzultace s několika bulharskými odborníky – s kulturology I. Elenkovem, I. Dičevem, sociology I. Znepolskim a L. Dejanovou, literárním vědcem P. Karagjozovem, s etnoložkou a členkou Tangry TanNakRy R. Nejkovou a hlavně s konzultantem mé práce etnologem V. Penčevem, jemuž patří mé díky.

1.2. Několik definic

Kromě diskurzu, jemuž podrobně věnuji další část této práce, pracuji s pojmy jako je: identita, etnicita, etnikum, národ, ideologie, nacionalismus, kultura, historické vědomí / paměť, obrazy, stereotypy, předsudky, symboly, mýty, tradice, hodnoty, představy, postoje, konstrukty, interpretace a další. Některé z pojmů vysvětlím v této kapitole, některé další pak na příslušných místech v textu (např. kultura, symboly viz v kap. 2.2.2.).

Etnikum: skupina lidí, kterou spojují společné kulturní prvky objektivního charakteru jako: jazyk, území, historie, původ, kultura, sociální struktura, mentalita, rasový a antropologický typ, resp. fyzické rysy a ze kterých je tvořen [subjektivní] obsah vědomí etnické identity.

Identita: pojem s různě chápanými významy, pro mě je dynamickou psychosociální kategorií, jejíž utváření je jednak vztahového charakteru (tj. v opozici k okolnímu analogicky se konstituujícímu) a jednak procesuálního charakteru (identifikace jako proces, konstruování identity až k prožívání a vědomí [skupinové] sounáležitosti). Identita má pro mě dvě hlavní členění⁴:

1/ identita osobní - utvářena v průběhu života na základě kategorií věku, pohlaví, společenského postavení / rolí. Identita jedince je plurální - je souborem všech jeho rolí a je také určována jeho příslušnostmi k různým skupinám. V různých situacích získává příslušnost jedince ke skupině různý stupeň důležitosti. Identita připisovaná druhými - na základě určitých znaků či kritérií členství, může být v rozporu s identitou pociťovanou.

2/ identita / příslušnost skupinová - sociální, etnická, národní, regionální, evropská, náboženská, kulturní, kolektivní (rodinná, příbuzenská, zájmová, ideová, pracovní, generační) aj. Členství ve skupině představuje celý komplex vztahů k ostatním skupinám a jejím členům. Členové různých skupin mohou být na základě své příslušnosti vylučováni ze skupin ostatních. skupina se navenek definuje zejména negativním vymezováním své identity, tedy ve smyslu "toto MY neděláme, tak se chovají ONI..." (tzv. binární identita, kontraidentita). Členy vlastní skupiny poznáváme na základě určitého společného rysu (např. jazyk, životní styl, oblečení, účesy) v opozici ke členům skupin odlišných^{5 6}.

Etnická identita / Etnicita: ačkoli je dynamickou psychosociální kategorií, je převážná většina nositelů dané etnicity k ní předem determinována⁷. Metodologickými postupy se pojetí etnicity rozšiřovalo o procesualnost konstruování / vymezování etnického vědomí ve vztahu k ostatním „etnickým“ jiným skupinám (kontraidentita, binární identita). Etnická identita je dána členstvím jedince v kulturně vymezené skupině. Toto členství se vymezuje na základě sdílených charakteristik, chápaných buď jako vrozených (primordiální koncepce, sociokulturní determinace), sociálně získaných (akulturace, asimilace, kontakt s jiným etnickým prostředím) nebo daných etnickou sebeidentifikací jedince. Společenstva odlišného etnického vědomí se od sebe oddělují skutečnou či pomyslnou hranicí; ta sama je též proměnlivým konstruktem a může dojít k tomu, že odděluje původně kulturně zcela shodné entity a v jiných případech mezi kulturně odlišnými celky není etnická hranice vůbec ustavena⁸.

4 Sociálně psychologická identita je především pocit příslušnosti k sociální skupině, oproti tomu sociologicky chápaný pojem identita je přiřazením / klasifikací ke kolektivitám a institucím. Z psychologického hlediska jde o uvědomění si sebe sama v kontextu národa či etnika a přijetí odpovídající formy skupinové identity.

5 Volně dle: Tomáš Hirt at: <http://www.varianty.cz/inter/Identita.pdf>.

6 Související definice: „**Politika identity** – afirmativní politická strategie založená na prosazování společné věci na základě sdílených charakteristik (chápaných buď jako vrozených, nebo sociálně získaných) dle: Spargo, T., 1999, 38. (Jde o komentář k Foucaultovi).

7 Problémy a změny etnicity: 1/ když vlivem historicko-společensko-politického vývoje je skupina lidí nucena přehodnocovat / měnit svou skupinovou/etnickou identitu – např. obyvatelstvo pirinské Makedonie aj. 2/ empirická neprůkaznost spojení kulturních a biologických/fyzických charakteristik, kdy se na základě vzhledu přisuzuje jedinci či skupině určitá kulturní výbava (bod 2/ volně dle: Tomáš Hirt at: <http://www.varianty.cz/inter/Etnikum.pdf>).

8 Volně dle: Tomáš Hirt at: <http://www.varianty.cz/inter/Etnikum.pdf>.

Nacionalismus chápu v následujících třech pojmových konotacích, přičemž ale mám vždy na paměti předpoklad, že se jedná o **psychosociální konstrukt ideologického charakteru**:

1/ jev, obsahující [dialektickou] jednotu pozitivního („gradivní“⁹, vytvářející) a negativního (destruktivní, agresivní)

2/ nacionalismus jako ryze pozitivní jev, příslušný národu a pomáhající mu prosazovat, utvrzovat a sdílet národní zájmy; jev, upevňující národní vědomí

3/ nacionalismus jako ryze negativní jev, razící agresivní, extremistické, šovinistické postoje, megalománie v pojetí vlastního národa, geopolitické, event. etnodemografické nároky, tendence k asimilacím jiných etnik a národností, vyznačující se i netolerancí, nerespektováním lidských práv.

Tyto tři konotace ztěžují porozumění používaného slova. Osobně nechápu nacionalismus jako jednoznačně negativní jev, používám ho ve všech třech konotacích, které lze rozlišit kontextově.

⁹ V souvislosti s tímto termínem bych chtěla odkázat na internetovou stat’ „Градивен Национализъм“ od N. Pavlova at: <http://www.omena.org/~level4/projects/bolgari//articles.php?id=76&page=1>, kde autor podává mj. i typologii nacionalistických organizací v Bulharsku.

2. DISKURZ - VÝCHODISKA ANALÝZY

Používám pravopisnou podobu „diskurz“ a od toho odvozené adjektivum „diskurzní“, pouze v citacích uvádím příslušné pravopisné podoby citovaného – diskurs, diskursní, diskursivní, diskurzivní¹⁰. **Diskurz** podle kompilace definic z různých slovníků¹¹ lze souhrnně pojmut jako: „označení jakéhokoli projevu, vykazujícího typické znaky své doby a svého prostředí“, resp. svého oboru / oblasti a typického způsobu myšlení; může se týkat mluveného i psaného projevu, a důležitá u něj je i volba tématu a v závislosti na něm na distribuci i volba výrazových prostředků¹². Takto **obecně**, tj. jako rozmluvu, rozpravu, celek výpovědí o daném tématu (používající specifické stylistické prostředky), ho chápu v souslovích jako např. emocionálně zabarvený diskurz, politický, mediální, veřejný aj. diskurz. Po stránce **praktické**, v případě analýzy a metodického přístupu, jej však chápu v souladu se sociální koncepcí diskurzu a v souladu s CDA jako prostředek směny a tvorby kulturních významů, nástroj moci a legitimizace stávajících sociálních / kulturních skutečností, prostředek k ustavování identit (viz dále).

2.1. Teoreticko-metodické přístupy

Již v úvodu jsem předeslala, že vycházím z pojetí diskurzu francouzského filozofa M. Foucalta. Sám autor své teorie v jednotlivých fázích svého badatelského vývoje rozvíjel, doplňoval; já z nich vybírám, co bylo pro pojetí mé práce nejdůležitější a nejinspirativnější.

10 Adjektivum diskurzivní lze chápat jako „způsob myšlenkového postupu, při kterém si myslící subjekt uvědomuje postupně všechny články spojitého procesu logickodeduktivního vyvozování souvislostí“. Definice převzata od Elšík, V.: Komentář: Romové, etnicky a radikální konstruktivisté, uveřejněném na Demografickém informačním portále dne 17.07.2005 at: http://www.demografie.info/?cz_detail_clanku&artclID=115.

11 Např. Klimeš, L.: Slovník cizích slov. Praha, SPN, 1985 nebo Malá československá encyklopedie, Praha, Academia 1985.

12 Příklady užití slova diskurz: 1/ „Autorovi tu je jedinou zásadou zkoumat případy rozepří a vyhledávat pravidla heterogenních diskurzivních žánrů.“ (Lyotard J.-F., 1998, 22); „nadvláda ekonomického diskurzivního žánru nad ostatními žánry“, kdy „kapitál přisuzuje politickou hegemonii žánru ekonomickému“. „Politika dává vždy příležitost k omylu, protože vystupuje jako diskurzivní žánr. ... Uváděná jména ... určují diskurzivní žánr jako mýtus, jako konsensus vyšší z rokování, jako božské právo. Naši předkové od pradávna...; Rozhodnutím ze dne toho a toho..., my, shromáždění zástupců lidu...; Já, císař z Boží milosti, nařizuji...“ (s. 228). Dále používá např. „autoritativní vědění, jako žánr akademického diskursu“ [řídícím se svými pravidly, které z něho zároveň vyplývají] či spekulativní, analytický, narativní, dialektický, rétorický diskurz...

2/ „Analýza mediálního a politického diskursu po roce 1989, ... , ukázala, že ohniskem zájmu i kontextem aktuálního reportování o českoněmeckých vztazích je po/válečná minulost...“. Šmídová, O. at: http://veda.fsv.cuni.cz/doc/KonferenceRCS/soc_smidova.doc.

3/ „Český ironický diskurz o médiích“ – zde použito ve smyslu základním, tj. rozmluva, rozprava.

4/ „Tak diskurz medicíny produkuje specifické praktiky, druhy vědění a mocenské vztahy (Spargo, T., 1999, v komentáři k foucaultovým teoriím).

5/ „diskurs – text chápáný jako jednotka mluvy, textu, obv. větší než věta“ (Čermák, F. 1997, 316).

6/ „Literárněvědný text jako diskurz, velké vyprávění a výkon moci?“ (Matnoha, J. at: http://www.ucl.cas.cz/tmt_cl.pdf).

Foucault (1994, aj. díla) diskurzem nazývá určitý [počtem omezený (!)] **celek výpovědí**¹³, které spadají do stejné **diskurz(iv)ní formace**. Diskurz ní formace jsou zákonitosti, které určují výskyt výpovědí v určitém diskursu / v určitých diskurzech. Formace rozlišuje dále na "**diskurz(iv)ní (formující výpovědi)**" a na formace **nediskurz(iv)ní (formující prostředí)**: co vidíme nepřebývá v tom, co říkáme, a naopak¹⁴ ... Heterogenní soubor obsahující diskurzy i nediskurz ní praktiky, zahrnující instituce, zákony, normy a předpisy, vědecké, filosofické a etické systémy aj. označuje Foucault termínem **dispozitiv**.¹⁵ Každá společnost disponuje / vyvíjí svůj [společenský] diskurz (a jemu podřízené diskurz ní formace), který je danou společností a dobou přijímaný jako pravdivý ("**režim pravdy**"). Každá společnost dále disponuje mocenskými mechanismy, technikami (instituce, zákony, normy, aj. společenskými regulativy jako jsou: [podporované] tradice, [uznávané, preferované] hodnoty... a procedurami, kterými je tento režim pravdy určován, regulován a kontrolován. "*...v každé společnosti je produkce diskursu současně kontrolována, vybírána, organizována a předělována určitým počtem procedur, jež mají za úkol odvrátit jeho moc a nebezpečí, zvládnout jeho nahodilý výskyt...*" (Foucault, 1994, 9). Za tyto procedury považuje "**procedury vylučování**¹⁶" – zákaz, podíl a zavržení, protiklad pravdivého a falešného (zde viz i vůle po vědění a pravdě níže), komentář, subjekt autora/ů a organizaci diskurz níh formací a společenství. Důležitý je [imanentní] **vztah jazyka a moci** (mocenská dimenze jazyka), "**vůle po pravdě**¹⁷ a po vědění" a touha subjektů či diskurz níh společenstev přisvojovat si diskurz i s jeho mocí a vědění. „... *vůle po pravdě, stejně jako všechny jiné systémy vylučování, se však opírá o nějakou institucionální oporu: vůle po pravdě je současně posilována a provázána celou zbytností takových praktik, jako jsou ... pedagogika, systémy knižní, vydavatelské, ... tato vůle po pravdě ... se takto opírá o jakousi institucionální podporu a distribuci ... je doprovázena ... způsobem, jímž se vědění v nějaké společnosti uplatňuje, je hodnoceno, šířeno, rozdělováno a jaksi přidělováno*" (s. 12). Co myslí Foucault zákazem je myslím zřejmé i bez dalšího vysvětlování – v žádné společnosti, byť i demokratické, není "dovoleno" říkat vše, ovšem další procedury vylučování je třeba upřesnit. Princip podílu a

13 Pojem "výpověď" je u Foucaulta nutno chápat v širším významovém rozsahu než činí lingvistika či logika.

14 Např. trestní právo je souborem výpovědí o přestupcích proti společenským normám a zákonům, určeným na jejich ochranu a regulaci; je neviditelnou diskurz ní formací. Kdežto vězení jako místo výkonu trestního práva je viditelnou formací, neboli je místem viditelnosti delikvence.

15 "A dispositif is "a resolutely heterogeneous assemblage, containing discourses, institutions, architectural buildings [aménagements architecturaux], reglementary decisions, scientific statements, philosophical, moral, philanthropic propositions, in one word: said as well as non-said [du dit aussi bien que du non-dit], those are the dispositif's elements. The dispositif in itself is the network that we can establish between those elements." at: http://en.wikipedia.org/wiki/Discourses#Discourse_analysis .

16 Tj. jinými slovy - procedury kontroly produkce diskursu.

17 Tj. "obnovení událostního charakteru diskursu: k odložení suverenity označujícího" (Foucault, 1994, 26).

zavržení je uplatňován na subjektech¹⁸, jejichž výpovědi jsou potlačovány až přímo zavrhovány – v euroamerické společnosti jsou to např. duševně nemocní, "nenormální". Existují diskurzy, které si kladou vědecký nárok na celku donucovacích praktik, jež utváří trestní systém. Jsou to diskurzy lékařské, hlavně psychiatrický, a diskurz sociologický. Protiklad pravdivého a falešného vede autora ke snaze *"zjistit, jak se utvořil a jak byl také opakován, zamítnut, posunut onen výběr pravdy, který dosud dodržujeme a který stále obnovujeme"* (s. 30).

Komentář a subjekt autora/ů¹⁹ řadí F. k "vnitřním procedurám", kterými se kontrolují samy diskurzy a jsou to postupy, *"jež působí spíše jako zásady klasifikace, pořádání, distribuce..."* (a tím i **omezování** a kontroly volné produkce diskurzu, resp. nových řečových aktů) (s. 14). *"Komentář omezoval [a omezuje] nahodilost [mnohost] diskurzu hrou jisté identity, jež měla [má] mít formu opakování a téhož. Princip autora omezuje tutéž nahodilost hrou identity, jež má formu individuality a já"* (s. 17). Komentářem označuje Foucault produkci jakýchkoli dalších výpovědí / textů k tzv. základním, počátečním, primárním diskurzům, "velkým vyprávěním"²⁰, z nichž se generují sekundární, odvozené diskurzy – které pak představují jejich komentáře, glosy, výklady... U mnoha závažných primárních textů dochází až k vymizení a místo zaujmou jejich komentáře.

Mezi další vnitřní procedury kontroly diskurzů řadí F. **zmenšení počtu subjektů diskursu, princip oboru a společnost diskurzu**. Všechna tato omezení diskurzů způsobují, že volné směně [některých] diskurzů jsou kladeny překážky. K faktoru zmenšení počtu subjektů - ne všechny oblasti diskurzu jsou stejně otevřené a přístupné všem subjektům, některé diskurzy přístup velmi limitují a vybavují složitými přístupovými postupy, podobnými postupům iniciačním ("zmocňování se tajemství") a rituálním. *"Zasvěcené" subjekty tak musí "zaujímat takovou a takovou pozici, formulovat takový a jen takový typ výroků); rituál určuje gesta, chování, okolnosti a celý souhrn znaků, jenž musí doprovázet diskurs; konečně stanoví předpokládaný nebo vnucený účinek slov, jejich působení na ty, k nimž se obracejí, meze jejich donucovací hodnoty. Náboženské, justiční, terapeutické, (medicínské, ekonomické) a zčásti rovněž politické projevy jsou s tímto působením rituálu, který stanoví projevujícím se subjektům současně zvláštní vlastnosti i dohodnuté role, téměř neodlučně spjaty" ... Funkci*

18 Také slovo subjekt je třeba chápat ve Foucaultově významu. Lidské bytosti jsou transformovány v subjekty třemi mody objektivace (Foucault, Subjekt a moc, 1982).

19 Tedy ne autor jako individuum, ale autor jako subjekt, beroucí na sebe tuto funkci, jako *"princip seskupení diskursů", "původ významu diskursů", "zdroj jejich souvislosti"* (Foucault, 1994, 16).

20 Velká vyprávění se *"vykládají, opakují, obměňují: jde o formule, o texty, o ritualizované celky diskurzů, jež jsou recitovány za přesně stanovených okolností: jde o věci, jež byly jednou řečeny a které jsou uchovávány, protože se předpokládá, že se za nimi skrývá nějaké tajemství [skrýtvý smysl] nebo bohatství ... Známe je ze systému naší kultury: jsou to náboženské nebo právní texty", dále texty literární, "a dále - do jisté míry vědecké texty"* (s. 14). Vědecký obor, disciplína s jejími metodami představuje také princip kontroly produkce diskurzu.

"společnosti diskurzu" a "principu oboru" je zachovávat, produkovat a distribuovat diskurzy dle svých pravidel, která budou jiná např. u diskurzu vědeckého (který navíc tenduje se ke snižování počtu subjektů a k uchovávání ritualizovaných forem jednání a tajemství) a jiná u např. "společnosti diskurzu", "jenž utvářejí "doktríny" [doktrinální společenství] (náboženské, politické, filosofické) ... Doktrína usiluje o to, aby došlo k jejímu šíření, ... k ustavení jednoho a téhož celku diskurzů, ... [čímž] si [libovolný počet jedinců] ... stanoví svou vzájemnou příslušnost. Navenek je jedinou požadovanou podmínkou uznání týchž pravd... Ovšem příslušnost k doktríně se dotýká současně výpovědi i subjektu diskursu" (s. 21-22). Subjekt se musí držet pro diskurz přijatelných výpovědí (uplatňuje se zákaz aj. procedury vylučování).

Skrze školství, které má charakter "společnosti diskurzu", by se mělo dít **sociální prisvojování si** různorodých typů **diskurzu**; "přesto však dobře víme, že školství sleduje v distribuci diskursů, v tom, co dovoluje, v tom, co brání, určité směry, které jsou poznamenány sociálními rozdíly, protiklady a boji. Každý výchovný systém představuje politický způsob, jak udržet nebo pozměnit prisvojování si projevů, včetně vědění a moci, jež s sebou nesou" (s. 23).

U principu oboru platí: aby byla výpověď hodnocena např. jako vědecká, musí splňovat diskurzní kriteria, musí se např. vztahovat k jistému typu předmětu určitou na něj aplikovanou metodou, zachovávat při tom určité postupy, vyjadřovat se pro diskurz přijatelnými výpověďmi apod.

Metodologicky má být s diskurzy dle autora "nakládáno jako s diskontinuitními praktikami, které se navzájem kříží, někdy se střetají, avšak stejně dobře se neznají nebo navzájem vylučují", dále je třeba "nenechat diskurs rozplynout ve hře předem daných významů ... Diskurs je třeba pojímat jako násilí, které působíme věcem, ... jako jistou praxi, kterou jim vnucujeme" (s. 26-27). Diskurz lze dokonce též pojímat jako pravidelné²¹ a odlišné série událostí²², kde hrají roli kategorie jako náhoda / nahodilost (vč. podmínky objevení se / výskytu), diskontinuita, matérie, závislost, transformace (volně, s. 28-29).

Analýza diskurzu, o "jaké autor sní" nebude pracovat s tradičními pojmy jako je vědomí a kontinuita, nýbrž – s ohledem na výše uvedené – se dvěma principy: **kritickým a genealogickým**. Kritický princip v sobě bude zahrnovat výše popsané "procedury vylučování" (ale i seskupování) a vnitřní kontroly diskurzů, včetně principu autora / subjektu, oboru (i diskurzních společenstev) a principu komentáře jako principů, kde se uplatňují postupy omezování produkce diskurzů. Genealogický princip pak bude zkoumat, jak pomocí systémů

21 na základě "diskontinuitních systematičností" (s. 29)

22 Foucault podotýká, že je třeba rozpracovat filozofii události, kdy se od události, která je nemateriální povahy, bude postupovat k "materialismu netělesna" jako k nové kategorii v dějinách myšlení (s. 28-29).

kritického principu vylučování, seskupování a omezování došlo ke vzniku sérií diskurzů, "jaké byly podmínky jejich objevení se, růstu, variace" (s. 30). Nepochází totiž ke "spontánnímu výtrysku diskursů, které by byly bezprostředně před nebo po svém projevení se podrobovány výběru a kontrole" (s. 32). "Furthermore, as he showed in *Society Must Be Defended* (1976-77), discourse is not anyone's property and thus has no essentialist meaning. The same discourse may change political sides quite often, being reappropriated and endlessly modified, as did Foucault show in his analysis of the historical and political discourse; there is a "polymorphic tactics" of discourses. In other words, specific discourses are not tied to the subject; rather, the subject is a social construction of the discourse, or, as Nietzsche said, a "grammatical fiction". Judith Butler would maintain this ambivalency of discourse, which can be performed in various contexts by different subjectivities"²³.

Oba principy analýzy diskurzu – kritický i genealogický - musí být uplatňovány neoddělitelně a Foucaultovy úvahy o jejich aplikaci na pole diskurzů o sexualitě, dědičnosti, šílenství atd. podnítily další badatele k jejich rozpracování v celospolečenském kontextu; jednou z hlavních metod se stala CDA.

Pohled na diskurz v české lingvistice odvozuji ze třech knih: Ve Stylistice současné češtiny, 1997 se píše: "Předmětem zájmu stylistiky je v konečné fázi geneze celku komunikátu a její výsledek, vytvořený text. **Komunikát (sdělení)** je přitom dnes chápán jako obsahově a formálně uzavřená spojená jednotka sloužící dosažení komunikačního cíle v komunikační situaci. V tomto významu se nově užívá i termín **diskurz**; akcentuje (potencionální) dialogičnost komunikátu. **Text** pak označuje komunikát jakýmkoli způsobem fixovaný, především zapsaný. ... Jedině fixovaný komunikát lze podrobit [stylistické] analýze. Někteří lingvisté (viz M. Čechová, 1996) užívají výrazů komunikát a texty diferencovaně (text jako struktura komunikátu). Oba termíny lze v zásadě vztáhnout jak na sdělení čistě verbální, tak i neverbální (např. termínem "text", vhodněji „komunikát", může být označeno i sdělení podané formou obrázku beze slov). ... Jazykovědné stylistice přísluší v zásadě zkoumání verbální složky komunikátu, dnes se však její pohled rozšiřuje na celek, přihlíží se tedy i k obsahu a eventuální složce nejazykové" (s. 64).

Druhá je kniha Jak napsat odborný text, 2002, jejíž první kapitola začíná větou: "Tradiční zájem o jazyk vědy je v posledních letech vystřídáván zájmem o komunikaci ve

²³ Citace ze stránek otevřené encyklopedie Wikipedie at: <http://en.wikipedia.org/wiki/Discourses>. Předjímám případné námitky stran cizojazyčných citací v textu a hodlám se ospravedlnit jednou citací: „Cizojazyčné citáty z známých jazyků (zejména z angličtiny, francouzštiny a němčiny) se zpravidla nepřekládají, ...“ (Čmejková a kol., 2002, 226).

vědě" (s. 17). Komunikace zvyšuje interaktivnost a zdůrazňuje procesualnost komunikačního aktu; nejde jen o statický text. V první kapitole knihy (s. 21-22) je též definován "sociorétorický pojem diskursního společenství (komunity)", který si – narozdíl od společenství jazykového / řečového, do kterého se rodíme - vybíráme na základě své profesní a zájmové orientace a který lze použít jako pomocného nástroje při uvažování o charakteru vědecké komunikace. Jejím rysem je to, že jde napříč jazyky a kulturami. Autoři knihy se zaměřují na „*diskursní společenství vědecké obce v kontextu obecné teorie diskursního společenství*“ (s. 22). Uvádějí, že "Herzberg definuje pojem diskursní komunity např. takto: "Užívání termínu diskursní komunita potvrzuje stále více domněnku, že diskurs je řízen konvencemi určenými komunitami, ať už jsou tvořeny skupinami vědců určitého oboru nebo sociálními skupinami: užívání jazyka ve skupině je formou jejího sociálního chování, diskurs konstituuje, udržuje a rozšiřuje veškeré vědění skupiny, jeho prostřednictvím dochází k zasvěcování nových členů skupin, k jejich iniciaci." (Herzberg 1986, 1)" (s. 22). (Vidíme, že diskursní společenství, zasvěcování, iniciace nových členů do pravidel a norem tvorby textů / promluv / uznávaných rétorických vzorců (včetně tzv. subdisciplíny "academic writing" či "writing for special purposes"²⁴) /tj. psaní pro specifické účely, např. i pro popularizaci daného vědního oboru/ je ve shodě s Foucaultem a jeho inspirativními úvahami viz výše). "Ačkoli pojem diskursní komunity není dosud uspokojivě definován a nezakládá se na pevně stanovených rysech²⁵ komunit, které pod toto označení mohou v jednotlivých případech spadat, je inspirativní a lze jej použít jako pomocného nástroje při uvažování o charakteru vědecké komunikace. Přestože si jsou lingvisté, kteří pojem diskursní komunity užívají, vědomi možné proměnlivosti náplně a šíře tohoto pojmu, považují jej za užitečný, i když jeho rozsah se většinou nepokoušejí specifikovat. Podobně je tomu ostatně i se samotným pojmem diskurs (Hoffmannová 1997, 8)" (s. 22).

Tato jmenovaná autorka se ve své knize Stylistika a... soustřeďuje na různé aspekty postavení stylistiky mezi "dalšími disciplínami (subdisciplínami [i teoriemi]) lingvistickými, resp. tzv. "pomezními" lingvistickými obory..." a tedy na "mezioborový kontext stylistiky" (s. 5). V oborech, zaměřených na parole, performanci, tj. realizaci jazyka "má centrální postavení pojem diskurz; pod střešové označení analýza diskurzu bývá

24 Jak napsat odborný text, 2002, 23.

25 "... např. zda je komunita tvořena spíše vědci sdílejícími stejný objekt výzkumu (zde se nabízí např. členění na společenství vědců oborů humanitních a sociálních a vědců oborů přírodovědných a technických), anebo vědci sdílejícími např. stejnou či podobnou vědeckou metodologii jako je např. pozitivismus nebo strukturalismus, funkcionalismus či formalismus apod.); zda se při vytváření diskursních komunit uplatňují kritéria organizační jako jsou nejrůznější vědecká sdružení zajišťující pravidelné kontakty vědců, vědecké časopisy vytvářející kolem sebe skupinu sympatizantů – pisatelů i čtenářů), anebo tu hrají roli stylové a žánrové konvence (jež na jedné straně užívají např. vědci vyznávající klasické formy vědecké komunikace a na druhé straně třeba uživatelé Internetu a účastníci počítačových konferencí)" (s. 22).

zahrnována i celá textová lingvistika, teorie mluvních aktů, nejrůznější výzkumy psaných a mluvených textů... Zastavme se ... u tohoto pojmu-termínu, jehož užívání bývá i zdrojem četných nedorozumění.

Uživatelé tohoto termínu by se snad v převážné většině shodli aspoň na tom, že se diskurz (angl. *discourse*) vztahuje k užívání jazyka v interakci. Tradičně bývá spojován spíše s projevy mluvenými než psanými. Z tohoto hlediska je problematický vztah termínů diskurz a *text*:

- a) někdy jsou užívány beze snahy o přesné rozlišení, v podstatě jako synonyma,
- b) jindy bývá *text* rezervován pro projevy psané (pak se i sféra zájmu textové lingvistiky spojuje s projevy psanými), zatímco *diskurz* pro projevy mluvené,
- c) často je *diskurz* považován za širší pojem, svou extenzí nadřazený pojmu *text*; např. dlouhodobý diskurz o určitém tématu v sobě může zahrnovat řadu textů, které se dostávají do různých vzájemných vztahů (viz dále).

Diskurz v širším (a možná nejčastějším a nejvhodnějším) pojetí zahrnuje nejen sdělení (*text*), ale i mluvčího (*autora*), adresáta sdělení, a bezprostřední (nebo i rozsáhlejší) situační kontext; bývá definován jako "integrovaný celek textu a kontextu", jako spojení "jazykové realizace interakce a jejího kontextového přesahu" apod. Většina autorů, kteří se při užívání tohoto pojmu pohybují v oblasti mluvených projevů, ... spíše zdůrazňuje jeho povahu *dialogickou*²⁶. (s. 8)

Mluví-li se o diskurzu literárním, politickém, masmediálním (autorka volí ilustrační příklady jako: AIDS-diskurz, "Thatcherian discourse")²⁷ aj., pak je "představa diskurzu evidentně spojena s přenosem, zprostředkováním, ale i vytvářením určitých

26 Osobně bych "povahu dialogickou" nahradila povahou [sociálně, sociokulturně] interakční.

27 "Jako **analýza diskurzu** (*discourse analysis*) v užším smyslu bývá označována konkrétní výzkumná škola, jejíž práce už po dvacet let vycházejí z anglického Birminghamu; zakladatelský význam pro ni mají publikace M. Coultharda a J. Sinclaire (Sinclair - Coulthard, 1975; Coulthard, 1977). Podobně jako četné další anglické (a nejen anglické) týmy a jednotlivci byli tvůrci analýzy diskurzu inspirováni především **systémovou lingvistikou a funkční gramatikou M. A. K. Hallidaye**. ... Podle vzoru Hallidayovy gramatiky vybudovali birminghamští tvůrci *discourse analysis* svou **hierarchii [jazykových] jednotek pro funkčně strukturní interpretaci dialogické interakce**" (s. 10-11). O rozpracování pětičlenné taxonomie jazykových jednotek (act – move – exchange +/- feedback/ - interaction) a o Hallidayově pojmu opce jako možnosti výběru jazykových jednotek v rámci jednotlivých kategorií taxonomie viz tamtéž. "Jde tedy o velmi explicitní, funkčně strukturní interpretaci některých typů diskurzů; v jejím rámci se birminghamská skupina vždy zabývala i uplatněním prostředků *neverbálních*, tj. fungováním *gest*, *mimiky* (třeba ve funkci signálů zpětné vazby - učitelovo pokykování nebo záporné vrtění hlavou) a prostředků *parajazykových*, resp. *prozodických* (hlasitost, tón hlasu, tempo, rytmus řeči, pauzy; *intonaci* věnoval soustavnou pozornost zejména D. Brazil" (s. 11).

Opět z britské školy a koncepcí M. A. K. Hallidaye vychází i kritická analýza diskurzu. „Směr nazývaný **kritická analýza diskurzu** (*critical discourse analysis*), **lingvistický kriticismus** (*kritická lingvistika*), ale též **radikální stylistika** se v britské lingvistice postupně vyhraňoval od konce 70. let - hlavně pod vlivem prací M. A. K. Hallidaye z tohoto období, v nichž autor chápe **diskurz jako sociosémiotický proces** a zaměřuje se na **vztah textových struktur a struktur sociálních, na analýzu jazykových struktur v sociálním kontextu** (srov. název Hallidayovy publikace z r. 1978 *Language as Social Semiotics: the social interpretation of language and meaning*). Hallidayovská "**sociální sémiotika**" se znovu vrací v názvu knihy R. Hodgeho a G. Kresse z r. 1988; hlavním představitelem "lingvistického kriticismu" se však od počátku stává R. Fowler (*Linguistic Criticism*, 1986, a mnohé další práce) a v poslední době autor několika ambiciózních publikací N. Fairclough (*Language and Power*, 1989; *Discourse as Social Change*, 1992)" (s. 56). Pozn.: zdůrazněno mnou.

sociálních, politických, kulturních, v různé míře institucionalizovaných hodnot" (s. 8). **Proces a analýza přenosu, zprostředkování a vytváření kulturně sdílených významů** ale nespadá do oblasti zájmu lingvistiky ani do výsledků jejích interpretačních / analytických metod. Proto právě zohledňuji i analytické přístupy antropologického / sociokulturního zkoumání, kde je brána v potaz i sémantická a sémiotická stránka „textů“.

V **sociální koncepci diskurzu**, vycházející přes M. Foucaulta k J. Habermasovi a britské lingvistické škole je diskurz považován za institucionalizovaný způsob myšlení, za ohraničení / limitaci sociálně akceptovatelných promluv, tj. toho, co lze vypovědět o určitém předmětu/ech²⁸ a za způsob komunikace, při kterém dochází k přenosům kulturních významů. „Norman Fairclough's books, *Language and Power* (1989) and *Critical Discourse Analysis* (1995), articulate a three-dimensional framework for studying discourse ... : analysis of (spoken or written) language texts, analysis of discourse practice (processes of text production, distribution and consumption) and analysis of discursive events as instances of sociocultural practice" (1995: 2)²⁹“.

Diskurz lze z lingvistického hlediska zkoumat pomocí **diskurzní analýzy (DA)**, bazírující na lingvistice a jazyce jako prostředku vyjadřování myšlení. Postupy DA lze odvodit z definic a sumarizací v otevřené on-linové encyklopedii Wikipedia pod anglicky psanými hesly "Discourse analysis", "Critical discourse analysis", "Discursive cognition". Hesla obsahují i bibliografické odkazy. (K dispozici jsou i podrobnější, hutnějším stylem psaná hesla německá³⁰). Cituji anglicky:

"In semantics, discourses are linguistic units composed of several sentences — in other words, conversations, arguments or speeches. The study of discourses, or of language used by members of a speech community, is known as discourse analysis. It looks at both language form and function, and includes the study of both spoken interaction and written texts. It is a cross-disciplinary field, originally developing from sociolinguistics, anthropology, sociology and social psychology".

Následuje výčet oblastí, kde se metody DA používají:

„Interactional sociolinguistics - Ethnography of communication - Pragmatics, particularly speech act theory - Conversation analysis, which is based on the research of Harvey Sacks - Variation analysis - Discursive psychology, particularly as developed by Jonathan Potter and his student Derek Edwards - Critical discourse analysis (pozn. zdůrazň. mnou), which combines discourse analysis with critical theory (particularly that of the

28 "...is considered to be an institutionalized way of thinking, a social boundary defining what can be said about a specific topic, or as Judith Butler puts it, "the limits of acceptable speech." at: <http://en.wikipedia.org/wiki/Discourses>

29 at: http://en.wikipedia.org/wiki/Critical_discourse_analysis

30 at: <http://en.wikipedia.org/wiki/Discourse> + přisl. hesla & at: http://de.wikipedia.org/wiki/Diskurs#Siehe_auch

Frankfurt School, Michel Foucault and Jacques Derrida, as well as literary, semiotic and psychoanalytic influences from Julia Kristeva, Roland Barthes, and Jacques Lacan), to create a politically engaged form of linguistic discourse analysis. ... Although each approach emphasizes different aspects of language use, they all view language as social interaction, and are concerned with the social contexts in which discourse is embedded.*

Ke zdůraznění sociálního aspektu pojmu diskurz se dostáváme i ve výše uvedené knize J. Hoffmannové *Stylistika a...* Pod heslem *Kritická analýza diskurzu*, s. 56-58, autorka ukazuje změny (výše zmiňované) Hallidayovy koncepce, v nichž autor chápe diskurz jako sociosémiotický proces a další autory britské lingvistické školy, kteří stáli u zrodu kritické analýzy diskurzu. „Autoři tohoto směru jsou ovlivněni některými teoriemi sociologickými a filozofickými (frankfurtská škola, L. Althusser), usilují o **těsné sepětí lingvistického popisu diskurzu se sociologickým popisem sociálních struktur a vztahů**; hlásí se i k idejím M. Foucaulta...“ Od jazykovědně či sémioticky orientované analýzy se analýza diskurzu i CDA liší zohledňováním **sociálního charakteru směny významů**.

V **kritické diskurzní analýze (CDA)** jsou analyzovány texty, spojené s establishmentem - „*politicky a sociálně exponované (publicistika, propaganda, politické dokumenty, institucionální diskurzy)*“³¹ a veškerá masmediální produkce, určená veřejnosti a též texty literárního. Častým předmětem „... *interpretací je i reklama - diskurz, kde se mísí strategie konstrukce (jde o konstrukci specifického image, atraktivnosti nabízeného produktu) a strategie simulace (osobních přátelských vztahů mezi výropř.n.l.em, prodejcem, resp. autorem reklamy a zákazníkem), strategie zaměřená na poskytování informací a strategie přesvědčování, ovlivňování*“³². „...Předmětem zájmu autorů jsou určité **jazykové prostředky, diskurzivní strategie, celkový styl diskurzů ... v různých politických a sociálních situacích. "Kritičtí lingvisté" svou stylistickou analýzou odhalují, ... jak se různé typy diskurzů svým obsahem a formou, svým stylem podílejí na diskriminaci, manipulaci, demagogii, ... jak jsou v diskurzu zakódovány mocenské mechanismy, konflikty a různé názory a předsudky vedoucí k diskriminaci určitých společenských skupin (rasismus, antisemitismus, hegemonizace etnických menšin, sexismus)**“³³ [a k marginalizaci určitých sociálních jevů (jako stáří, nemoc...) a jak jsou těmito diskurzními prostředky konstruovány identity sociálních subjektů a obrazy (např. historie)]. Poznáním těchto mechanismů pak lze vyvíjet účinnější prostředky rezistence („nový typ diskurzu“, v souladu s Foucaultovou teorií

31 Hoffmannová, 1997, 58.

32 Hoffmannová, 1997, 58. (Zdůrazněno mnou).

33 Hoffmannová, 1997, 56. (Zdůrazněno mnou).

opozičního diskurzu³⁴) a změny stávajících neoptimálních sociálních skutečností. Rozpoznání **instrumentalizace témat** jsou nedílnou součástí analýzy diskurzu.

Ještě jinými slovy: CDA chápe diskurz jako sociálně vytvořený a v jazyce zakódovaný systém sdílených významů, představ, soudů, přesvědčení a hodnot, týkající se předmětu, o kterém je pojednáváno. Přístup k lingvistickým a sociálním zdrojům je ale rozdělen nerovnoměrně, a CDA zkoumá tyto vzorce přístupu³⁵. CDA se zabývá **analýzou procesu a prostředků sociálního konstruování** identity, historie, sociálních jevů, abstraktních ideálů (např. zdraví, krásy), modelů / pojmů (např. nemoci, stáří), [skrytých] ideologií a čehokoli jiného, co je společenským diskurzem komunikováno, konstituováno a ustanovováno, včetně významů, symbolů a hodnot, které jsou tímto procesem konstruování vytvářeny. V rámci této analýzy se CDA zaměřuje na interpretace – interpretace individuální, ale i institucionální (na subjektivní a objektivní struktury), skrze něž vznikají významy. I ty lze rozdělit na institucionální a individuální. To je důležitý aspekt diskurzu – ustanovuje se i v institucionální rovině, nejde tedy jen o individuální či skupinově vedenou promluvu.

O termínu diskurz píše antropolog L. Holý: "*Termín „diskurs“ vychází z mnoha odlišných zdrojů a akademických tradic a při praktickém používání ve společenských vědách obsahuje různé významy, které jsou často záměrně nejednoznačné (Scherzer 1987: 296). Pro mnoho autorů tento termín znamená určitý pohled na problematiku, model, definici, argumentaci nebo rovněž vzájemný vztah. Pokud však dbáme na přesnější vymezení tohoto slova, nabývá dvou odlišných významů. Zatímco lingvisté diskurs chápou spíše jako jazykovou jednotku každodenní komunikace přesahující hranice samostatné věty (viz např. Halliday 1978: 109; Halliday a Hasan 1976: 10), antropologové a někteří analytici diskursu se přiklání k používání pojmu navrženému především Foucaultem (1972, 1979), pro kterého diskurs představuje korpus „textů“ nabývajících mluvenou, psanou, ikonickou, kinezickou, hudební nebo jinou formu (Seidel 1989: 222), vytvářenou v různorodých kontextech (viz např. Fairclough 1989: 24; Fairclough 1992; Seidel 1989; Milton 1993). Osobně je mi bližší tento druhý pohled a chápu diskurs jako sociálně utvářenou komunikaci, která vede k produkci „textů“. Nemusí být ani psané ani mluvené, nýbrž mohou být konstituovány i prostřednictvím*

34 "Analytici diskursu říkají, že slova na sebe berou význam pouze prostřednictvím vzájemně konfliktních diskursů (Pecheux 1982: 111; Macdonell 1986: 12, 54; Seidel 1989: 223). ... Diskurs samozřejmě může měnit význam jednotlivých slov tím, že je odlišně kontextualizuje. ... [vždy však] zůstává nějaká stopa po jejich předchozích významech a umožňuje dané slovo v novém diskursu poprvé použít. Austin popsal tento proces jako "pomíjivé stopy etymologie" (1971: 99-100)" (Holý, 2001, 54-55).

35 „Critical discourse analysis is founded on the idea that there is unequal access to linguistic and social resources, resources that are controlled institutionally. The patterns of access to discourse and communicative events is one essential element for CDA“ at: http://en.wikipedia.org/wiki/Critical_discourse_analysis

jiných výrazových forem, například prostřednictvím reprezentativních a performativních dovedností“ (s. 11).

Obory a disciplíny jako **lingvistická stylistika, sociolingvistika, psycholingvistika, lingvistická sémiotika** (a to hlavně **sémantika a pragmatika**), metody jako **obsahová analýza³⁶, významová analýza komunikace³⁷, kritická analýza diskurzu, etnolingvistika, konverzační analýza, resp. etnometodologická konverzační analýza³⁸** aj. dílčí metody **lingvistického výzkumu diskurzu** (tj. psaných a mluvených textů)³⁹ jsou v antropologii rozšířeny o metody terénních výzkumů a zúčastněného pozorování, a větší relevanci mají též výpovědi / texty, pocházející od tzv. informátorů, tj. i texty mluvené

36 **Obsahová analýza** je specifickou metodou sociologické, psychologické i psycholingvistické analýzy textů, psychosémantickou metodou. Jejím zakladatelem je B. Berelson (1954) a vhodná je zvláště tam, kde je k dispozici rozsáhlejší textový materiál. Metoda usiluje o objektivní, systematický, kvantitativní popis obsahu textu a to tak, že se vzhledem k cílům výzkumu stanoví analytické kategorie. „Tyto kategorie musí být pokud možno vyčerpávající (zahrnovat každý možný prvek obsahu související s cílem výzkumu) a musí se vzájemně vylučovat (prvek jedné kategorie nesmí být současně prvkem kategorie jiné). ... je třeba stanovit i záznamové jednotky (obvykle slovo, slovní spojení, věta), která mají funkci indikátoru obsahového elementu v textu. Sleduje se výskyt (frekvence výskytu) záznamových jednotek v analytických kategoriích“ z: Nebeská, I.: Úvod do psycholingvistiky, Praha, H+H 1992, 110.

37 **Významová analýza komunikace** je součástí CDA jako metoda pro analýzu komunikace jako sdělování významů. Některé dílčí možnosti pro tuto analýzu mohou být nalezeny v obsahové analýze (O. Holstí), interakční analýze (R. Bales), ethogenické metodě (R. Harré) a v analýze diskurzu (M. Halliday, J. Martin, D. Rose) in: Janoušek, J.: Významová analýza komunikace. Československá psychologie, 49, 3, 193-210, 2005.

38 Viz Nekvapil, J.: **Etnometodologická konverzační analýza** v systému encyklopedických hesel at: <http://ulug.ff.cuni.cz/>. **Konverzační analýza** je vlastně **analýza hovorové řeči**, jazyka každodenní komunikace, zabávající se tím, jaké metody užívají sami mluvčí při produkci a interpretaci různých aspektů běžných rozhovorů.

39 Jak jsou při analýze diskurzu aplikovány lingvistické metody ilustruje např. následující citace Úvodní poznámky sborníku **"Obraz Romů v středoevropských masmédiích po roce 1989"**, jehož editory jsou Jiří Homoláč, Kamila Karhanová, a Jiří Nekvapil at: <http://ulug.ff.cuni.cz/projekty/romove/index.htm>: "Tento sborník obsahuje studie vzniklé v rámci dvou projektů podpořených agenturou Research Support Scheme (nadace Open Society Fund) a Grantovou agenturou ČR. Předkládané poznatky a hypotézy vycházejí z analýzy českých, slovenských a maďarských materiálů, především novinových článků a televizních diskusí z let 1991–1995 ... I když jednotliví autoři budovali poměrně rozsáhlé korpusy dat, užívali pouze **kvalitativní metody**. Rozdílné typy dat však byly analyzovány různými druhy kvalitativních metod. Analýza novinových textů [nejvíce z pěti nejčtenějších českých deníků, a to zprávy a komentáře] využívala **metod běžných v lingvistické stylistice, v kvalitativně orientované obsahové analýze a v kritické analýze diskursu**. Televizní diskuse byly analyzovány pomocí aparátu **konverzační analýzy**. Jako užitečné analytické nástroje, aplikovatelné na různé typy dat (tj. články a diskuse), se ukázaly být některé pojmy pocházející z **etnometodologie**, a to nejen z **konverzační analýzy**, ale i z tzv. **členské kategorizační analýzy** ... Výhodou našeho způsobu excerpcce bylo to, že byla do značné míry „mechanická“ – neshromažďovali jsme (pouze) rasově předsudečné texty, jak to často bývá v kritické analýze diskurzu, ale texty o jisté události v omezeném časovém období (většinou do jednoho týdne od příslušné události). Smyslem analýzy nebylo ukázat to, že texty vyjadřují rasové předsudky, ale spíš to, jak **obraz Romů** (resp. **kategorie „Rom“**) jsou utvářeny v různých textových souvislostech a jaké prostředky, postupy a žánry při psaní o Romech novináři typicky užívají ... Posledním zdrojem dat byly **nahrávky každodenních rozhovorů**, jejichž účastníci se baví o Romech a přitom odkazují (referují, citují ...) na svou četbu novinových článků s romskou problematikou. Tato data jsme neshromažďovali systematicky, ale jejich analýza může představovat neobyčejně zajímavou sondu. Relevantní rozhovory byly transkribovány; články, k nimž aktéři rozhovoru odkazují, byly podle možností identifikovány a vyhledány.

Studie otištěné v tomto sborníku mohou odbornou veřejnost zaujmout především svým metodologickým přístupem: nepracují s tradičními výčty předsudků a stereotypů, jak je to běžné v sociální psychologii, ale koncentrují se spíš na to, jak jsou akce Romů nebo akce týkající se Romů v masmédiích formulovány (konkrétní textové strategie), a na to, jak k této formulaci přispívají sami Romové.....". (Pozn. ztlučněno v textu mnou.)

hovorovou řečí a sémiotická analýza ne/verbálních komunikačních aktů⁴⁰. Jelikož antropologie tyto texty⁴¹ zohledňuje, je více postihující. Texty analyzované tradičními metodami lingvistické stylistiky, jsou obvykle produkty intelektuálů (vědců, publicistů...) a tudíž mají na jedné straně omezenější výpovědní hodnotu o skutečném stavu společenské reality, na straně druhé jsou ve vztahu k této realitě konstitutivnější. Komunikační akty lidového diskurzu, texty a výpovědi neodborné, nepopularizační, nepublizované, texty každodenního života se nešíří masmediálně, jsou co do konstruování kulturně sdílených významů méně konstitutivní, ale zato reálněji odrážejí celospolečenskou realitu.

„Psycholingvistika⁴² je v současné době tematicky velmi rozvětvená disciplína zahrnující ...: produkci a porozumění řeči, problematiku mentálních struktur, vztah jazykové kompetence a jazykové performance, mentální reprezentaci lingvistických konstruktů, psychofonetiku, nauku o pauzách, vztah jazyka a myšlení, čtení a psaní, osvojování jazyka dítětem, osvojování cizích jazyků, osvojování nových poznatků prostřednictvím jazyka, bilingvismus, někdy i biologické základy jazyka, patologii řeči, neverbální komunikaci, řeč zvířat ... [někdy i teorii] mluvních aktů, teorie diskursu, teorie dialogu, základy teorie textu i vědy o umělé inteligenci“⁴³. V analýze psaných a mluvených textů se psycholingvistika stýká s textovou lingvistikou. Textově lingvistická interpretace se soustřeďuje hlavně na formální prostředky výstavby textu, prostředky navazování textu, textové orientátory apod. Psycholingvistická analýza sleduje širší kontext – motivaci produktora textu, jeho otevřené i skryté komunikační cíle, obsah textu, formální prostředky, jimiž je komunikační záměr realizován i působení textu na recipienta⁴⁴.

Sociolingvistika⁴⁵ je dle Wikipedie, heslo Sociologie jazyka *„lingvistická disciplína, která se zabývá zkoumáním sociálních vlivů na jazykový systém, neboli funkčním využitím jazyka v sociální komunikaci“*, jednodušeji řečeno: vztahem mezi jazykem a společnostmi. Nekvapil v odkazované stati píše: *„... sociolingvistika vyzdvihla sociální a situační variantnost jazyka a obecně studium komunikační kompetence mluvčích“*. Dále ve

40 K souvisejícím teoriím z jiných vědních oborů uvedu **etnolingvistickou teorii sociální identity** (H. Gilles) a **etnometodologii** (H. Garfinkel) jako součást fenomenologické sociologie, používající metody lingvistické.

41 Text/y nechápu v souladu s lingvistikou jen jako psanou a mluvenou produkci výpovědi, ale i jako veškeré produkty lidské expresivity i neverbálního charakteru, mající výpovědní hodnotu o jevu, který je popisován. Rituály, ceremonie, procedury aj. performance doprovázející prezentace textů, ale i lidské chování a jednání při tomto, lze považovat za "text". Inspirována přitom jsem pojetím L. Holého.

42 Z knih k tomuto tématu např.: Vybíral, Z.: Psychologie lidské komunikace. Praha 2000. - Nebeská, I.: Úvod do psycholingvistiky, Praha, H+H 1992. - Singer, M.: Psychology of Language: an Introduction to Sentence and Discourse Processes, Hillsdale, N.J., Erlbaum 1990.

43 Nebeská, I.: Úvod do psycholingvistiky, Praha, H+H 1992, 5.

44 Volně dle: Nebeská, I.: Úvod do psycholingvistiky, Praha, H+H 1992, 110.

45 Viz Nekvapil, J.: Sociolingvistika v systému encyklopedických hesel at: <http://ulug.ff.cuni.cz/>; včetně literatury k tématu.

volné citaci: K centrálním tématům patří: variantnost jazyka, diglosie, bilingvismus, jazykové plánování, komunikační kompetence, jazykový management. V sociologii se zformovaly dva odlišné směry: sociolingvistika kvantitativní a sociolingvistika interpretativní, resp. interakční („kvalitativní“).

S tématem diskurzu a s jeho sociálním aspektem souvisí i **sociologie jazyka**: „Jazyku věnují v současné sociologii mimořádnou pozornost zejména směry symbolického interakcionismu, interpretativní sociologie a z ní vycházející etnometodologie, tedy školy interpretativně-sociologické (dále např. fenomenologická sociologie, dramaturgická sociologie, existencialistická sociologie, [kognitivní sociologie] a další⁴⁶). Zejména se ptají, kde a jak jazyk utváří sociální realitu a jak jazyk zakoušíme ve společenském životě. Tyto sociologické školy otevřely dosud zcela opomíjená témata sociologického zkoumání: předně je to téma vztahu jazyka a každodenního života, dále např. téma přenosnosti individuální zkušenosti skrze jazyk nebo problematiku jazykové podmíněnosti sociálního chování. Jistého myšlenkového předchůdce (potažmo i současníka) mají zmíněné školy v odvětví tzv. obecné sémantiky. Když pomineme její zprvu dosti výrazný politický charakter, otevřela obecná sémantika taková podstatná témata, jako je např. role symbolického chování v sociálním životě, vztah jazyka a rituálu, role společenské etiketizace (labelling) a jazykové stigmatizace, jazyk reklamy, jazyk propagandy nebo problematiku funkce tzv. verbálních tabu (týkajících se vyměšování, smrti, sexu apod.)⁴⁷“.

“**Obecná sémantika jako sociologicko-psychologická doktrína**, aktualizovaná v 60.-70. letech v díle R. Barhese, N. Eliase, M. Foucaulta” aj. „rozdělí vztah **jazyka a moci**”; pracuje s termíny, týkající se sociálních symbolů, symbolického chování např. “tzv. patologie znaku, verbální tabu, role jazyka při utváření skupinové koheze, vztah jazyka a rituálu, sociální role labellingu a jazykové stigmatizace, verbální hypnotismus propagandistických aktivit, jazyk reklamy atd.” (Sociologické školy, směry, paradigmata, 1994, 94).

Ze sociologie využívám pro mou práci nejvíce aspekt **sociologie jazyka** a pro mě důležitý pojem „**sociální konstrukce reality**“ (Berger, Luckmann, 1999): krom objektivní reality existuje **konstrukt**, neustále se vytvářející, ve skutečnosti / objektivně ale neexistující, tvořený interpretačními akty jedinců, společenským (hl. politickým,

46 Včlenila bych sem i Sapir-Whorfovu hypotézu jazykového relativismu. Jádrem této hypotézy je tvrzení, že „různí pozorovatelé si na základě týchž fyzikálních faktů nevytvoří týž obraz světa, jestliže jejich jazyková pozadí (linguistic backgrounds) nejsou podobná nebo alespoň srovnatelná“ (Whorf, cituje M. Petrusek). Existují tedy rozdíly v zakoušení světa, jednotlivé jazyky odrážejí kulturu a prostředí těch, kteří jimi mluví. „Obrazy světa jsou relativní – světy, v nichž žijí různé společnosti hovořící odlišnými jazyky, jsou různými světy, nikoli jen jedním světem opatřeným různými jazykovými etiketami“ - cit. z Wikipedie, heslo Sociologie jazyka.

47 at: http://cs.wikipedia.org/wiki/Sociologie_jazyka

mediální...) diskurzem, aktivitami institucí a organizací atd. „Společnost je výtvorem člověka. Společnost je objektivní realitou. Člověk je výtvorem společnosti.“ „Důležitou složkou sociální konstrukce reality je podle autorů kromě procesů **externalizace** a **objektivizace** - i **internalizace** sociálních konstruktů. Základním stavebním kamenem sociální reality jsou společenské instituce a základním nástrojem, který vtiskuje objektivizovanému sociálnímu světu logiku, je jazyk. Každá instituce disponuje souborem předávaného vědění (řád), které předepisuje institucionálně vyžadované chování i role, které mají být hrány. Výchovou, enkulturací je potom toto vědění vštěpováno jako objektivní pravda a tím je přijímáno jako subjektivní realita. Jakékoliv vybočení z institucionálního řádu se jeví jako odklon od reality a může být označeno za morální pokles, duševní chorobu nebo nevědomost“ (Sociologické školy, směry, paradigmata, 1994, přísl. hesla).

Sociologie mi byla také inspirací pro výzkum institucionálního uspořádání společenského života/sociálního systému a pro vytvoření typologie institucí a organizací (**institucionální / ekonomická sociologie**). Řada občanských sdružení, věnujících se kulturnímu, sociálnímu, tj. obecně prospěšnému podnikání, reflektují státoprávní a veřejnosprávní procesy a svou činností se snaží upozorňovat, kritizovat, navrhnout úpravy tak, aby se odrazily v normativní, legislativní i administrativně správní sféře a působí tak jako konzultační a regulativní články v struktuře veřejného života. Nejen reflektují, ale i spoluvytváří aktuální společenské procesy a ve svých textech nakládají s historickými a etnogeneziologickými údaji, čímžto je začleňují do celonárodní společenské reality a vědomí. **Sociální systém** je ale udržován hlavně institucemi státní (a veřejné) správy, a jim subordinovanými, vzájemně hierarchizovanými dalšími sdruženími/organizacemi, které institucionalizované praktiky realizují. **Instituce** je vytvořena, když je nějaká společenská praxe dlouhodobě prováděná a potřebuje institucionalizovat, aby tak byla ulehčena sociální interakce. Jednou vytvořená instituce ale nestagne, vyvíjí se v souladu s dobovými potřebami společnosti. Kabele, 1998 používá při **definici instituce** „rozdělení na klasické instituce (útvary: skupiny, sdružení, společenství, organizace apod.) a instituce jako souhrn praktik (her, agend, protokolů, pravidel, zvyků, norem, hodnot, rituálů a rutin), společných individuálním a kolektivním osobám. Ještě jinak může být instituce definována jako „obecně praktikovaný, [sdílený] a v dané kultuře předávaný způsob jednání“⁴⁸. (Společenskou institucí jsou i média, která se v procesu mediace, kdy dochází k přenosu informací, kódů a kulturních významů, účastní sociální konstrukce reality).

48 at: <http://tucnak.fsv.cuni.cz/~kabele/> a (VSS I, 1996, 434) [recit.].

Bez **komunikace** (verbální i neverbální; psané i mluvené; elektronické) se neobejde snad žádná oblast lidské činnosti a proto na jejích výkladech participuje řada vědních oborů. Lingvistika při analýze komunikace zkoumá řadu faktorů jako např.: komunikační modely, strategie, akty, funkce a procesy, já se ale inspiroji spíše antropologickým /sociokulturním pojetím komunikace.

Komunikace je obecně charakterizována sdělováním významů prostřednictvím znaků / kódů (**sémiotická podstata komunikace**). „Z hlediska sociálních věd a mediologie je komunikace formou sociální interakce, kdy dochází k přenosu informace, ke směně významů (a k jejich rozkódování / interpretaci)⁴⁹. Existují **dva modely komunikace – přenosová a kulturní**, kdy první je běžná komunikace určená k výměně sdělení a druhá je chápána jako proces zapojování se do vytváření společné kultury, přičemž sdílení kultury je vlastně i výchozím základem komunikace“ (Jiráček, Köpplová, 2003, 46). Součástí procesu komunikace je i komunikační intence a strategie, které často cílí – spolu s přenosem informace od mluvčího k posluchači/ům – i ovlivnění postoje adresáta. Čmejrková, 2000, 42 píše: „Myšlenka záměrného působení na druhé lidi prostřednictvím komunikace je v zásadě součástí každého aktu sdělení. Doposud však neexistuje spolehlivé poznání principů a postupů, které umožňují účinně ovlivnit druhého člověka. Je nutné uvést, že u většiny současných reklamních akcí, předvolebních kampaní či jiných pokusů někoho vědomě ovlivnit přesně nevíme, proč některé uspějí a některé úspěch nemají. Většina učebnic komunikačního působení uvádí **tři základní strategie** záměrného působení na druhé lidi tak, aby došlo ke změnám jejich postojů a chování⁵⁰. Jsou to **strategie poznávací, sociokulturní a strategie konstrukce významů sdělení**“.

Specifickou součástí disciplíny o komunikaci je **komunikace masmediální / masová**. Pomohu si citacemi z knihy Média a společnost, 2003 od českých mediologů J. Jiráčka a B. Köpplové: „Zprostředkovávání informací v masovém měřítku, je charakteristickou a hlavní funkcí médií a vzrůstá tím i jejich společenská odpovědnost. Dalšími společenskými funkcemi médií (dle funkcionalistické teorie) jsou:

49 Dodám související pojmy z oblasti interkulturní jako: **Sapir-Whorfova hypotéza jazykového relativismu, interkulturní komunikace** (a související např.: **interkulturní lingvistika, kulturně kontrastivní lingvistika**), což je z pohledu antropologie výměna informací a směna jinak kulturně a symbolicky zabarvených významů, z jiných kulturních, sociálních, kognitivních, symbolických a hodnotových systémů. Ačkoli se to mé práce dotýká – v tom smyslu, že analyzuji prvky bulharského kulturního systému – na zohlednění tohoto aspektu nezbývá prostor.

50 Rozlišuje se poznávací, afektivní (emoční) a konativní stránka postoje.

1. **informování** - poskytování informací o událostech a podmínkách života, jakož i o platném rozdělení moci a uspořádání mocenských vztahů, a usnadňování adaptace na změny podporou inovací a pokroku;
2. **socializace** - vysvětlování a komentování významu událostí, platných společenských vztahů a informací spolu s podporou ustálených autorit a společenských norem, dále vytváření konsenzu a nastolování posloupnosti priorit;
3. **kontinuita** - podpora převládajících kulturních vzorců, včetně objevování subkultur a nových směrů ve vývoji kultury;
4. **zábava** - nabídka napětí, pobavení či rozptýlení, prostředek uvolnění a zdroj oslabování sociálního napětí;
5. **získávání** - agitování pro společensky významné cíle (např. ve sféře politiky, ekonomiky či ekologie - záleží na dominantní hodnotové orientaci společnosti⁵¹).

K dalším charakteristikám médií a mediální komunikace patří: Média (-sdělovací prostředky) jsou společenskou institucí, vzniklou a institucionalizovanou z lidské potřeby takové komunikace; nejsou tak interaktivní jako ostatní typy komunikace, jde spíše o primárně jednosměrný typ komunikace s odloženou zpětnou vazbou (tzv. nepřímá informace); příjemce sdělení je konstruován ad hoc, je anonymní; diametrálně se také v médiích mění pojetí času, prostoru a pohybu – zprostředkovávaná informace/zpravodajství jsou obvykle zpožděná, zato však může být zdaleka, informace jsou díky technologiím opakovatelné (multiplikace) až trvalé, veřejně přístupné všem a každý mediální produkt má také charakter zboží (vč. organizační hierarchie, marketingu, distribučních strategií), čímž celý typ komunikace dostává jiný kontext; v potaz je také třeba brát globalizaci, tj. problém globálně se sjednocujících zdrojů zpráv z [nad/národních] agenturních zpravodajství (BBC, CNN, ČTK, BTA... a z elektronických novin).

Média utvářejí, modifikují, stabilizují, ale i diverzifikují sdílené významy (představy, znalosti, hodnoty, symboly) slov v našem jazyce. Jelikož nás obklopující svět vnímáme / uchopujeme pomocí jazyka / slov, média tím přispívají i k proměnám kultury a společnosti jako celku. „... média se přímo podílejí na kontrole společnosti tím, že nabízejí jen určité typy obsahů (konstruují sociální realitu podporující dané rozložení moci, dané hodnoty a dané postoje, resp. mýty...⁵²“. Mocenskou teorií diskurzu řečeno, média legitimizují dominantní ideologie a mocenské struktury, znalostní a hodnotové systémy a ovlivňují tak lidské jedince, způsoby jejich konstruování interpretací a identit a tím

51 Jirák, J., Köpplová, B., 2003, 44.

52 Jirák, J., Köpplová, B., 2003, 185.

společnost jako celek. Informace, identity, symboly a hodnoty média nejen interpretují a nabízejí, ale i samy tvoří. Média pomáhají také vytvářet a ukotvovat některé národní, historické a politické mýty a stereotypy, které média nabízí obvykle většinové, tj. stereotypy dominantních a elitních společenských vrstev. Čtenář, posluchač či divák leckdy nemá vlastní zkušenost s referovanou / mediovanou skupinou či jevem a tak si své představy tvoří na základě referencí médií (= **stereotypizace**)⁵³. Média se také obvykle pohybují v rámci převažujících společenských hodnot. Nové interpretační konstrukty, prezentované masmediálně, brzy mohou nabýt charakteru [kulturně, celospolečensky, národně...] sdíleného, s negativním či pozitivním hodnotovým nábojem.

2.2. Důležité diskurzní nástroje

2.2.1. Subjekty diskurzu

Mezi společenské subjekty, účastníci se obecného diskurzu, tvořící významy kulturních prvků (jako i: symboly, mýty, obrazy, tradice, představy, hodnoty...), pojící se s tématem, patří:

- instituce a organizace informačního, komunikačního (ale také komerčního) charakteru – masmédia jako tisk, rozhlas, televize, včetně relevantních knižních, novinových, časopiseckých (i internetových) nakladatelství a vydavatelství a knižních i periodických distributorů či zprostředkovatelů předplatných⁵⁴
- instituce státní, veřejné a komunální správy, včetně úřadů, institucí a organizací; státními orgány jsou: prezident, vláda, parlament, ministerstva a jejich součásti (tj. komise, výbory, podvýbory...), ale také příspěvkové organizace jako: muzea, památkové ústavy, galerie, knihovny, divadla a evropské instituce, [nadanárodní]
- instituce a organizace vědního a vzdělávacího systému, které zajišťují školní i univerzitní výuku, pedagogové i studenti; ústavy a katedry, přidružené k jednotlivým univerzitám a k akademii věd a další vědecká sdružení
- ne/registrovaná občanská sdružení - obecně prospěšná (kulturní, sociální, osvětová), ale také organizace z oblasti primárně emocionálně zabarveného diskurzu (nacionalistické, etnocentrické, extremistické aj.)
- komerční organizace jako např. sdružení podnikatelských, komerčních subjektů, organizace podnikající v sektoru služeb, hlavně cestovní a turistické společnosti a obchodní organizace, zabývající se vývozem typických bulharských produktů aj. firmy, které ve svém podnikání používají etnogeneziologických konstruktů.
- jednotlivci

Důležitá je v organizaci výkonných institucí diskurzu každého jednotlivého subjektu **hierarchie**, tj. různé asociace, svazy, federace, unie a profesní sdružení, které plní

⁵³ Volně dle: Jiráček, J., Köpplová, B., 2003, 144-5.

⁵⁴ Distributor zprostředkovává zároveň i zpětnou vazbu od čtenářů k vydavateli (např. skrze prodaný náklad / objektivní údaj/, nebo skrze diskuzní příspěvky na fórech /subjektivní údaje/).

funkce sdružovací, kontrolní, ochranné, interpelační, výkonné, normativní, schvalovací aj. Mohou být na národní, ale i nadnárodní úrovni.

2.2.1.1. Texty a konstrukty a kritéria jejich výběru

Zdrojové pro mé téma byly především **textové realizace konstruktů jednotlivých subjektů** in: 1/ knihy a brožury (odborné, publicistické, popularizační...), 2/ články (novinové, časopisecké, ve sbornících a encyklopediích, internetové...), 3/ webové stránky relevantních institucí⁵⁵, organizací i jednotlivců. Jedná se jak o stránky oficiální, tak i neoficiální. Kritéria výběru textů z internetového informačního prostoru podrobně popisují v kap. 2.3.3.

Při rozhodování o relevantnosti etnogeneziologických konstruktů je třeba posuzovat textové **prezentace a reflexe, produkci textů, resp. komunikačních aktů** jednotlivými společenskými subjekty diskurzu.

Při produkci a prezentaci konstruktů je zohledňováno následující: 1/ **subjekt**, tj. kdo konstrukty produkuje a společensky prezentuje (stav /novinář, odborník, vědec, politik, instituce, organizace/, vzdělání, ideje aj.); 2/ **nástroje subjektu**, tj. kde a jak jsou konstrukty prezentovány (jejich distribuce⁵⁶, žánrové a stylistické charakteristiky jejich textové materializace, doprovodné performanční akty textu – např. ritualizované formy ceremoniálů, zahajovací procedury, demonstrace); 3/ **charakter prezentovaného konstruktů** a aspekty jako: obsah, inovativnost, metodologická, teoretická a faktografická přínosnost, aktuálnost, frekvence výskytu, „pohyb mezi diskurzy“, ideové, ideologické, komerční, politické či psychologické (emocionální) zabarvení nebo např. objektivně podaný výsledek dlouholeté vědecké práce atd.

Prezentace konstruktů v určitých typech diskurzů se děje **v rámci ritualizovaných, normalizovaných a institucionalizovaných postupů**. Zprostředkovávání konstruktů veřejnosti se děje mnoha způsoby, co do účinnosti vede národní vzdělávací systém, státní ideologie a sdělovací prostředky masmediálního charakteru včetně internetu. Informace jsou komunikovány též ze strany institucí a organizací - organizováním nejrůznějších mítinků, přednášek, lekcí, diskuzních fór a klubů, zprostředkovávají se i skrze [muzejní] výstavy, veletrhy a další propagační akce, skrze informační činnost ze strany státní,

⁵⁵ Okrajově jsem použila i texty zákonů, návrhů zákonů a administrativně právních textů / dokumentů státní a veřejné správy, včetně údajů ze statistických šetření a výzkumů veřejného mínění, dostupných na webových stránkách příslušných institucí a organizací. Těmito texty je uplatňována moc diskurzu.

⁵⁶ Možností je spousta např. mnoha nákladový celostátně distribuovaný tisk či úzce specializované periodikum s nízkou periodicitou vydávání, kniha z oblasti umělecké literatury či kniha popularizační, umělecké vize filmové, internetový informační prostor atd.

veřejné a komunální správy (např. kulturní politika), skrze webové aj. prezentace v internetovém informačním prostoru.

Důležité je sledování „pohybu konstruktů mezi diskurzy“, resp. subjekty. Ilustruje významy, kterých nabývá nebo může nabýt. Nejasné jsou občas hranice mezi vědeckým a popularizačním stylem [nevědeckým]; nebezpečí se spatřuje ve vzájemném ovlivňování **mediálního a politického diskurzu** (viz kap. 4.2.3.) či vědeckého a ideologického diskurzu. U diskurzů podobného typu může být tato synkreze přínosná (např. u diskurzů oborových, kde jde o **synkreze metodologické** – např. historické a literární, antropologické), ale některá diskurzí prolínání jsou přímo kontraindikována – jako např. právě diskurzí **synkreze vědecko-ideologické**, resp. vědecko-náboženské či vědecko-politické. Imanentní intence nacionalistická, ideologická či politická by neměla do vědeckého textu zasahovat vůbec, bohužel se tak ale – nejen v bulharském prostředí - děje.

Reflexe témat se projevují ve **způsobu uchopování a interpretace témat** jednotlivými subjekty společenského diskurzu, kolektivitami i individualitami. Reflexe jako kontroverznost, nadšené či váhavé akceptace, oponenty, výhrady a objektivní či nesmiřitelné kritiky mají charakter interakční, dokládají společenské ohlasy témat a významy, které nabyly nebo které se jim při re/interpretacích přisuzují. Reflexe jsou samozřejmě ovlivněny i kritérii prezentace textů, např. texty masmediálního charakteru jsou účinnější a jsou více reflektovány. Reflexe lze rozdělit na dvě skupiny – **institucionální** (kam spadá např. i interakce různých typů diskurzů) a **individuální** (kritika, recenze, vyjádření názoru, kdy jednotlivec vystupuje sám za sebe).

Ke kapitole o reflexích se dají zařadit i **zahraniční ohlasy**⁵⁷, se kterými se setkávají přehodnocované bulharské interpretace historie a etnicity. Ke zvážení je způsob, jak se do zahraničí dostávají, tj. problematika kooperace na vědecké úrovni⁵⁸ (mezinárodní mítinky, distribuce vědeckých textů – meziknihovní výměny, dary; existence obsáhlých, informačně hodnotných, aktuálních a internetově dostupných knihovních systémů,

57 Pomocí může [výběrový] **zahraniční mediální monitoring**, tj. sledování definovaných témat, diskutovaných v určených médiích vybraných zemí, včetně toho, čemu se věnují novinové kulturní a historické rubriky, která kulturní oblast v reflexích převažuje (zda národní, anglofonní...) a zda vůbec (a jak) je pojednáváno cizími médii o [kulturních] událostech v Bulharsku. To je závislé i na **zahraniční kulturní [a vědecké] politice** bulharského státu, včetně jeho kulturní propagace.

58 Řada bulharských odborných periodik publikuje i cizojazyčně psané texty v mezinárodních jazycích. Nepozoruji, že by nějak výrazně převládala angličtina, francouzština či němčina; snad jen ruština je méně častá a frekventovaná spíše u badatelů, zabývajících se při svých výzkumech územími ruskými. (Naopak u věd přírodních, ekonomických a technických se hlavním dorozumívacím jazykem stala angličtina). (U filologie jsou tendence jiné; společné jazykové znalosti se pojí s předmětem bádání i následná publikace je možná i v tom kterém konkrétním jazyce; u archeologie může být jazyk podmíněn místem práce).

uveřejňování informací na síti) a kooperace na úrovni publicistické a překladové, včetně aspektu přebírání agenturních zpravodajství.

Umělecká tvorba je účinným nástrojem diskurzu. Svými uměleckými prostředky (textového i netextového charakteru) působí na emoce a zvyšuje tak účinek sdělení a slouží i jako alternativní zdroj historického vědomí⁵⁹. Masmediálně šířené rezultáty umělecké tvorby – jako jsou filmy s historickou tematikou, historické romány a beletristické „bestsellery“, publicistické útvary s přednostní komunikační funkcí poetickou, básně, písňové texty „mainstreamové“ [popové] hudby aj. mají velký potenciál zasahovat do utváření nadindividuálně sdílených obsahů / významů jednotlivých kulturních prvků. V potaz je nutno brát to, zda jsou tyto umělecké rezultáty zacíleny na masy nebo na specifické početně omezené [zájmové] sociální skupiny.

Historické knihy, romány a filmy jsou v konstruování [nejen] bulharské etnicity a etnogeneze velmi operantní, bývají ve společenském diskurzu instrumentalizovány a jsou ve velké míře kulturně sdíleny a podílejí se na stereotypizacích.

Písňové texty jsou vlastně uměleckými novodobými texty folklorními. Často jsou snadno zapamatovatelné (třeba i podprahové), někdy trefně mohou vyjádřit / deklarovat uměleckou formou názory ve společnosti obsažené a tím mohou zasahovat i do utváření veřejného mínění. U alternativnější hudby a jejích textů je třeba vzít v potaz, že jejím krédem není jít masmediální cestou, tj. její texty a prezentace ovlivňují specifické "zájmové" sociální skupiny (příznivce tohoto typu hudby nebo vyznávaného životního stylu).

Novodobý folklór lidový (patří sem např. vtipy, lidové "hlášky", pořekadla...) není „hermeneutický“ jako je / byl ten tradiční, nýbrž „komentující / komentátorský“. Může používat média jako své citační zdroje, některá trefná publicistická vyjádření či reklamní slogany mohou i zlidovět a stát se nadindividuálně sdíleným významem.

2.2.2. Symboly (tradice, obrazy, mýty) jako diskurzní nástroje

Všechny tyto složky bývají diskurzem často používány a instrumentalizovány a jsou ve svých významech dobově proměnlivé. Jsou realizované, prezentované v textech subjektů jako účinné nástroje. Nadřazeným pojmem všech je symbol. Definice symbolu je různorodá v závislosti na definujícím oboru, jehož je symbol předmětem. V sémiotice je

⁵⁹ Okrajovým fenoménem [historického] konstruování v umění jsou i počítačové hry (eventuálně interaktivní výukové programy). Jsou nejen prostředkem zábavy, ale i prostředkem nepozorovaného nenásilného názorového ovlivňování, a to spíše formou učení. Ačkoli hry se stávají častým prostředkem komerce, nejedná se o intencionální uplatňování persvazivních komunikačních strategií.

symbol jednou z kategorií znaku, spolu s indexem a ikonem. V antropologii je symbol analyzován jako **kulturní prvek (nesoucí význam, spolu s představami, vědomostmi, zvyklostmi (tradicemi), idejemi, hodnotami...)**. Já ve své práci rovněž preferuji pojetí symbolu jako (svého druhu) kulturního objektu / symbolu jako kulturního prvku, utvářeného a tvořeného **aktem / procesem symbolizace**. „Vytvořené systémy významů jako příběhy, mýty nebo systémy slovní zásoby nazvali Berger a Luckmann **symbolickými světy**. Aby byly mýty, příběhy či systémy slovní zásoby věrohodné, aby přetrvaly, jsou ti, kdo o jejich přetrvání stojí, nuceni ospravedlňovat a legitimizovat je. Pokus o ospravedlnění mýtu vytváří sám celý další symbolický aparát⁶⁰“

Symbolem je i mýtus, tradice, ideje,..., symbolem se mohou stát jednotlivá historická období a události, historické osobnosti, jakékoli ne/historické kulturní akty atd. Jejich interpretace, probíhající na základě kognitivně-emočních procesů jako jsou stereotypy, „obrazy“, představy, názory ... a jejich ne/přijímání, ne/sdílení, naplňování významy a hodnotami, deklarování za tradici, „zmytologizování“ aj. akty z nich právě symboly činí. (proces symbolizace). „Síla symbolu závisí na jeho kognitivním souznění s dalšími symboly symbolického systému“ (Holý, 2001, 48), ale účinnost spočívá i v působení na lidské emoce a smysly. Symboly se navenek demonstrují i prostřednictvím "**symbolického jednání**", "**symbolické manifestace**". Ve své instrumentalizované podobě, významově naplněny a re/interpretovány ("**symbolická reprezentace / manipulace**"⁶¹), se pak stávají prostředkem legitimizace stávajících společenských skutečností.

Antropolog Ladislav Holý dále ve své monografii "*Malý český člověk a skvělý český národ*"⁶² v souvislosti s kulturními symboly a diskurzem píše: "... rozlišuji mezi kulturou a diskursem ... kulturu chápu jako systém kolektivně sdílených názorů, představ, předpokladů, idejí, sklonů a významů (srov. tab. 1). Tento systém ... je zosobněn ve sdílených symbolech, které jsou hlavním prostředkem, s jehož pomocí si lidé navzájem sdělují světový názor, hodnotové orientace a etické konstanty" (s. 10). "Sdílené symboly, respektive kulturní představy se objevují ve specifických diskurzech jako implicitní nebo explicitní předpoklady" (s. 11). Sdílení symbolů, respektive kulturních představ také znamená identifikaci se s danou kulturou⁶³. Tyto **sdílené kulturní představy (tj. mýty, symboly, tradice)** dávají událostem význam. "Jak ... uvádí Kertzer, lidé dávají [nejen] politickému procesu smysl zejména

60 Faltýn, J.: Multikulturní andragogika. Skripta Katedry andragogiky a personálního řízení. Dostupné at: www.varianty.cz/download/doc/books/15.pdf.

61 Ztučněné termíny (mnou) v tomto odstavci převzaty z knihy L. Holého, 2001.

62 Praha, Slon, 2001. Kniha je zaměřená na antropologický výklad a to přístupem obsahové analýzy [československých] politických událostí v období 1988 – 1993.

63 Holý, 2001 píše, že se v knize při analýze "zaměřuji na mýty, symboly a tradice, které umožňují identifikaci lidí jako příslušníků českého národa a vytvářejí české národní vědomí" (s. 10).

prostřednictvím jeho symbolů (1988: 6)" (s. 93). Významy, symboly a hodnoty v sobě nesou i jakékoli [neverbální] komunikační akty / texty, které provázejí jednotlivé součásti společenského života, také "[národní] tradici lze charakterizovat jako bezvýhradně přijímaný, hodnověrný a autoritativní text" (Holý, 2001, 77), který je nejlépe nahlížet jako zhuštěný mýtus (s. 79). Nehmotné znaky – jako jsou právě tradice, obrazy, mýty, symboly - lze lingvistickým diskurzem analyzovat až po jejich materializaci prostřednictvím textu / komunikačního aktu. Antropologie ovšem postihuje i komunikační akty textově nematerializované. Pro lepší orientaci uvádím mou výchozí definici antropologicky pojímané kultury:

Antropologická definice kultury

Kultura [antropologická]: systém [kulturních prvků] artefaktů, sociokulturních regulativů a idejí, sdílených a předávaných členy určité společnosti; [sloužící k lidské adaptaci na vnější prostředí] (Dějiny antropologie, 2004, 640) ⁶⁴ .		
Artefakt: materiální předmět zhotovený či modifikovaný lidskou činností (Dějiny antropologie, 2004, 637).	Sociokulturní regulativy: [uznávané, podporované, institucionalizované, zvykové či psané] zákony, normy, pravidla, hodnoty a vzorce [jednání/chování], tvořící relativně stálý soubor (Dějiny antropologie, 2004, 642). Sem lze zařadit i exekutivu, instituce, které organizují lidské chování.	Ideje: symbolické [hodnotové] a kognitivní [myšlenkové, poznávací] systémy (Dějiny antropologie, 2004, 286).

L. Holý, 2001 dále píše: „Lingvističtí antropologové ... v jednotlivých kulturách zaznamenávají specifické způsoby vyjadřování významů a nevědomé vytváření myšlenkových vzorců (Scherzer 1987⁶⁵) ... [ovšem] zaměřovali se zejména na formální vzorce, podle kterých se organizují jednotlivé typy orálního diskursu" (Bauman 1986: ix)“ (s. 11). Přehlíželi tedy obsahovou stránku diskursu / výpovědi. „V analýzách českých diskursů se nesusoustředím na strukturu, nýbrž na jejich obsah“ (s. 11). Obsah diskursu je důležitý i ve vztahu k **tradici** – velká úloha diskursů je v uchovávání tradice a v určování toho, co z tradice v kultuře zůstane a co bude podléhat změnám; čili diskurz je nástrojem uchovávání, ale i změny tradice,

64 Pro srovnání uvádím citaci z Wikipedie, týkající se klíčových kulturních komponentů / „Key components of culture: **values - norms - institutions - artifacts**. Values comprise ideas about what in life seems important. They guide the rest of the culture. Norms consist of expectations of how people will behave in various situations. Each culture has methods, called sanctions, of enforcing its norms. Sanctions vary with the importance of the norm; norms that a society enforces formally have the status of laws. Institutions are the structures of a society within which values and norms are transmitted. Artifacts—things, or aspects of material culture—derive from a culture's values and norms“ at: <http://en.wikipedia.org/wiki/Culture#>

65 Citován je článek J. Scherzera: A discourse-centered approach to language and culture in: American Anthropologist 89: 295-309, 1987. * Srov. s Sapir-Whorfovou teorií jazykového relativismu.

znovuobnovuje či vytváří kulturní hodnoty a významy. „Pokud se zabývám současnými českými diskursy, věnuji zvláštní pozornost způsobu, jakým jsou v současnosti reprodukovány, a tak neustále obnovovány tradice a kulturní pojmy, které Češi považují za starobylé a ověřené. ... [právě] diskursy jsou centrem „managementu významů“, v jehož rámci se kultura vytváří a zachovává, předává a přijímá, aplikuje, předvádí, připomíná, zkoumá a podrobuje experimentům (Hannerz 1987: 550). Česká kultura jako každá jiná je neustále přetvářena v dobových diskurzech, nepřetržitě "v procesu tvorby" (Fox 1985: 137, 199) a vždy "ve vývoji" (Hannerz 1987: 550). Češi sami ji vnímají jako trvalou a neměnnou tradici, neboť jakýkoli jednotlivý diskurs je vždy konstruován v opozici k jinému diskursu (Thomas 1992). Postkomunistická transformace společnosti je obdobím dramatické společenské změny. Diskursy, které se v takové situaci objevují, se buď explicitně odvolávají na diskursy běžné v předkomunistické české společnosti, nebo jsou konstruovány ve vědomé opozici k oficiálním diskursům komunistického období. V obou případech tím, že se vztahují k předchozím historicky podmíněným diskursům, udržují při životě a v nové historické situaci činí relevantními pojmy, které jsou v nich obsaženy, a takto vytvářejí dojem neměnné kulturní tradice. A jelikož současné diskursy jsou zároveň chápány jako protiklad k těm minulým, vyvolávají rovněž dojem kulturní změny. Tyto dva zdánlivě protichůdné efekty stojí na pozadí mého výkladu české identity“ (s. 12). "Ve chvílích vnímaných jako národní krize vystupují do popředí hodnoty obhajované nacionalistickým diskurzem, zatímco hodnoty soupeřícího diskurzu individualismu mohou být dočasně skryté" (s. 85).

Do tohoto kontextu bych chtěla zasadit pro mou práci důležité pojmy jako **historická / kolektivní / národní paměť / vědomí / povědomí, historické obrazy a stereotypizační mechanismy, sdílené symboly a hodnoty, obsažené v kolektivní paměti** a další. Uvědomění si sebe sama v kontextu národa či etnika a tedy přijetí určité skupinové identity záleží na souboru sdílených kulturních významů a způsobu jejich interpretace kolektivitami i individualitami. Charakter těchto významů je "řízen vyšší mocí diskurzů", tj. institucionalizovanými společenskými nástroji jako jsou stát či média; z menší části je předáván i generačně a nebo utvářen na základě vlastní zkušenosti (viz prožitá kontra zprostředkovaná zkušenost níže v textu). Znamená to, že existují **nadindividuálně, ale i individuálně sdílené kulturní významy, a zprostředkované kontra prožité zkušenosti**.

[České národní] tradice jsou "**zprostředkovanou zkušeností**", obsaženou v historické a sociální paměti / povědomí Čechů. "Směšování "**prožité**" a zprostředkované zkušenosti ... slučuje dva odlišné kognitivní procesy. ... To, co zakoušíme, je **determinováno naší kulturou, naším systémem klasifikace a kritérii signifikance a relevance**. To, co

nazýváme zkušeností, je výsledkem pozorování světa prostřednictvím života v něm a hodnocení toho, co pozorujeme, v rámci kulturně daných kritérií a s nimi souvisejících hodnot. Do oblasti "prožité" zkušenosti můžeme zahrnout dva procesy: pozorování (samo o sobě kulturně determinované), při kterém jsme svědky událostí tím, že na nich participujeme; a hodnocení za použití kulturně daných kritérií signifikance. Tyto dva procesy mohou ústít buď v potvrzení pozorování v mezích existujících kritérií, nebo v revizi kritérií na základě toho, co bylo pozorováno. Druhý proces vede ke kulturní změně "v lidských idejích a hodnotách prosazovaných prostřednictvím jednání, volby a představ" (E. P. Thompson 1978). Kulturní změna má stejné důsledky jako změny v "prožité" zkušenosti. Drobné kulturní změny nás provázejí neustále...

"Zprostředkovaná" zkušenost nahrazuje osobní participaci na událostech tím, že o nich poskytuje nepřímou informaci. Rozdíl mezi "prožitou" a "zprostředkovanou" zkušeností je rozdílem mezi životem a textem. Pokud je "zprostředkovaná" zkušenost vůbec zkušeností, jedná se o **zkušenost stereotypů a představ**, která, na rozdíl od "prožité" zkušenosti, postrádá jakoukoli bázi pro jejich redefinici. Zprostředkovaný popis události nepochybně vytváří povědomí nebo znalost, a tak umožňuje, aby se staly součástí společenské nebo historické paměti. Jedná se však o poznání, které je kognitivně odlišné od vědomostí o událostech, na kterých se člověk podílel nebo kterých byl svědkem. Je nezbytně ochuzeno a zbaveno mnohosti významů, které dané události mohly mít pro přímé účastníky, a vytváří zjednodušená, často oficiálně potvrzená poselství. (s. 74-79).

Stereotypy a obrazy: "Stereotyp⁶⁶ je **verbální výraz přesvědčení**, které je zaměřeno na sociální skupiny nebo na jednotlivce jakožto členy těchto skupin, přičemž toto přesvědčení je v daném společenství velmi rozšířeno⁶⁷. Stereotyp má logickou formu soudu, který množině osob neopodstatněně zjednodušujícím a zobecňujícím způsobem a s emocionálně hodnotící tendencí připisuje nebo upírá určité vlastnosti nebo formy chování. Z lingvistického hlediska lze stereotyp popsat jako větu." (Quasthoff, 1973; překlad J.N.)⁶⁸.

66 „...stereotyp je chápán jako pouhé slovní vyjádření určitého typu přesvědčení, zatímco předsudek jako obdobné tvrzení vyjadřující navíc negativní postoj k příslušné sociální skupině“ in: Nekvapil, J.: Sociální kategorizace v interkulturním kontaktu: základní výklad, cvičení a diskuse dvou scén z podnikové komunikace at: <http://ulug.ff.cuni.cz/>.

67 Např. i zobecněním historických zkušeností či generalizacemi obecně, nakumulováním sociálního vědění atd.

68 Nekvapil, J.: Sociální kategorizace v interkulturním kontaktu: základní výklad, cvičení a diskuse dvou scén z podnikové komunikace at: <http://ulug.ff.cuni.cz/>. Zde i typologizace způsobů vyjádření etnických stereotypů v komunikaci a další související termíny v Indexu na konci stati.

Viz i heslo Kategorizační analýza členská in: Nekvapil, J.: Etnometodologická konverzační analýza v systému encyklopedických hesel at: <http://ulug.ff.cuni.cz/>.

Stereotypy vyjádřené v textu / promluvě jsou důležitým aspektem kritické analýzy diskurzu. Na formování postojů a představ, které recipient zaujme k významu textu se i podílí **inference**⁶⁹ (pragmatické a elaborativní), na porozumění významu textu pak inference logické a přemostňovací.

Obrazy patří též ke **stereotypům**, neboli k apriorním přesvědčením (a v mediologii zároveň i k reprezentacím [sociální konstrukce skutečnosti]⁷⁰). „Identifikace a výklad reprezentací a stereotypů pomocí **sémiotické analýzy** se při studiu médií často skrývá pod nejasným označením „obraz“ (obraz současné politiky, obraz cizince, obraz ekologického hnutí apod.)“. Pro mé téma jsou důležité s etnogeneziologickým diskurzem související **historické (a etnické) obrazy (a mýty)**. (To jest vžitá, významově a symbolicky bohatá interpretace historie, předkládaná médii, tvořená ideologiemi a vycházející i z generalizací). Obrazy druhých se dají klasifikovat jako stereotypy o „cizích, nesvých“ (**heterostereotypy**) v protikladu s **autostereotypy** jako sebeobrazy, představy o sobě samých. Podkladem těchto kulturně-sociálních stereotypizací se stává i např. [historická] literatura či filmy. "Kontraobrazy" by pak byly obrazy, konstruované v opozici k „těm druhým“ (teorie **referenčního rámce**).

Pojem sebeobrazu (autostereotypy) aplikuje antropolog L. Holý, 2001 na český materiál následovně: "**Generalizace o národním charakteru, které ve velké míře zaměstnávaly představivost učenců 19. století, sice již dávno přestaly být legitimním předmětem akademického zájmu, ale zůstaly součástí lidového diskurzu každého národa a stejně tak i každé skupiny, která sama sebe chápe jako odlišnou od jiných**" (s. 70). ... "**Obraz českého národa, který Češi nejčastěji evokují, když vyprávějí o svých národních tradicích, je obrazem demokratického, vzdělaného a vysoce kulturního národa a tato představa je v různých kontextech jednoznačným zdrojem národní hrdosti. I v pracích vědeckého charakteru se tato tradice přijímá jako objektivní skutečnost**" (s. 74). Tento pozitivní obraz českého národa je ovšem v kolizi s negativním obrazem jednotlivých Čechů jako národních příslušníků. "**Sami sebe vnímají jako lidi bez velkých cílů, velkého rozhledu, průměrné, a přitom český národ považují za vysoce kulturní a vzdělaný. ... tyto dva protichůdné obrazy ... se nejen obsahově odlišují, ale jsou také generalizacemi odlišných zkušeností, tvoří odlišné modely a mají odlišné nositele. ... Charakteristické vlastnosti, které si Češi připisují, jsou generalizacemi**

69 Volně dle: Nováková, A.: Specifika recepce psaného textu: Inference a manipulace at: <http://www.ds.fox1.cz/?module=ad&arid=7>. S pojmem inference pracuje pragmatická lingvistika následovně: **inference** označuje psychické procesy (myšlení / mentální operace, vnímání, paměť), během níž recipient při porozumění textu odvozuje z tohoto textu implikované, nevyřčené informace na základě svých zkušeností.

70 „Reprezentací se v mediálních studiích rozumí proces, jímž jsou abstraktním ideologickým pojmům (válka, individualismus, ženská otázka, podnikatelé, česká povaha, třída, rodina apod.) dávány konkrétní podoby“ (Jiráček, J., Köpplová, B., 2003, 141, box 4.9).

"prožití (empirické, osobní) zkušenosti jednotlivců" (E. P. Thompson 1981), ... jsou tudíž individuální, a nikoli vždy univerzálně sdílené" (s. 74).

O některých autostereotypech Bulharů se budu podrobně zmiňovat v jiných pasážích mé práce. Z velké části platí uvedené v odstavci výše. I Bulhaři si o sobě konstruují obraz vysoce kulturního národa, „absorbenta tří různých kultur“. Na rozdíl od českých autostereotypů více zdůrazňují aspekty umělecké kultury, deklarováním se za dědice antické trácké kultury. Aspekt demokratičnosti a vzdělanosti (s výjimkou silně přítomné kauzy „soluňských bratří Cyrila a Metoděje“, jejichž uvažovaná bulharská etnická příslušnost je otázkou prestiže a národní hrdosti) není – i vzhledem k historickým okolnostem – tak silně přítomen. Větší důraz je na statečnost a hrdinství jako pozitivních vlastnostech, kterými Bulhaři dosáhli osvobození; na rozdíl od českého „boje perem“. O národním charakteru vycházelo a vychází v Bulharsku řada odborných i popularizačních prací. Bulharská věda operuje dokonce s termínem národopsychologie / народопсихология. Za všechny jmenuji alespoň z řady odborného, etnologického diskurzu autory jako A. Strašimirov, T. Panev, I. Chadžijski, B. Penev; mezi soudobými popularizačními pracemi lze zmínit třídílnou (?) Bulharskou národopsychologii od vysokoškolského profesora M. Semova na Fakultě žurnalistiky, vydanou ve vydavatelství sofijské univerzity⁷¹ či knihu kulturologa a rovněž vysokoškolského pedagoga T. Djakova⁷² o bulharském národním charakteru. Obě knihy jsou vybaveny bibliografií k tématu.

Na konec této teoretické kapitoly přidávám ještě dvě definice pojmů, které jsou v ní užity:

Tradice se chápe obvykle, ..., jako předávání celku poznání, schopností, obyčejů a mravů kultury nebo skupiny. Tradice je z tohoto pohledu kulturním dědictvím, které se předává z generace na generaci. Pod toto pojetí spadá i vědecké poznání, umění, rituály, morální pravidla a recepty na přípravu jídel. Vedle těchto vysoce kulturních obsahů se k pojmu tradice řadí i dočasně platné zvyklosti – to, co je běžné a obvyklé⁷³.

71 Семов, М.: Българска народопсихология. Размисли върху това какви сме били а какви сме днес. Том. 1. София, унив. изд. Св. Климент Охридски, 1999.

72 Дяков, Т.: Българският характер. София, Академично изд. Марин Дринов, 2001.

73 Převzato z otevřené encyklopedie Wikipedie, heslo Tradice at: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Tradice>.

Mýtus je slovesný útvar / příběh se skrytou symbolickou hodnotou sdílenou a prožívanou členy dané společnosti a [původně] orálně předávaný v čase (Dějiny antropologie, 2004, 641, 286).

Starověké [evropské] mýty se týkaly výlučně božstev, heroů, eponymních zakladatelů / [totemových] předků a od božstev vyznamenaných / vyvolených smrtelníků – byli to např: **mýtus o původu, o zaslíbené zemi, o vyvoleném národu, o předcích**. Mezi sférou božskou / nadpřirozenou a zemskou / lidskou docházelo k interakcím. Hrdinové překonávali překážky, podstupovali iniciace. Podoby jednotlivých mýtů měly řady lokálních variant, vycházejících z jedné invarianty (neměnného základu), a docházelo k jejich regionálním kontaminacím, modifikacím, synkretizaci vyprávěných příběhů, osob i jejich funkcí a atributů. Archetypální základ v nich však zůstával zachovávan. Postupně však docházelo k **nahrazování mytologie**, resp. mytologických příběhů a jejich funkcí náboženstvím. Středověké [evropské] mýty nahrazují legendy a pověsti, kde se obsahy příběhů a postav pojí - na rozdíl od mýtů - s konkrétními daty, jmény a místy a hlavní aktérský podíl božstev mizí ve prospěch zásahu jediného Boha. Přímá interakce obou světů – přirozeného i nadpřirozeného – již není tak obvyklá. Původci dějů jsou - krom Boha - smrtelníci (aristokraté, obyčejní lidé) a často světci (soudobí hrdinové) . I zde byla velká variantnost příběhů – lokálních, ve variantách lidových a oficiálních. K archetypálnímu základu příběhu se ještě přidala křesťanská ideologie. Není už zde vyhraněnost kolektivního tvoření „zdola“, ale objevují se i zásahy mocenských praktik diskurzu. Novověké/současné [evropské] „mýty“ (historické/národní/politické mýty) jsou již tvořeny a podporovány cele mocenskými zásahy diskurzu a mají ideologicko-politický charakter. Pomáhají legitimizovat stávající sociální skutečnosti, územní či umělecko-kulturní⁷⁴ nároky. K archetypálním základům „příběhů“ se přidala (či je spíše překryla) politická ideologická narace. Chybí pohádkovost, magie a hermeneutika – kosmologie, kosmogonie, tedy i komplexní světový názor. Nadále se hledají „eponymní zakladatelé a významní činitelé“, kulturní a národní hrdinové, nyní však již výhradně ve sféře přirozena, tj. historie a konkrétních údajů (politici, herci...). A takové heroicky deklarované postavy také musí být podporovány mocenskými strukturami. Božské zásahy jsou vyloučeny. Původci či aktéři děje musí být kladnými postavami, aby byli identifikabilní. Navíc v době rozvinutých informačních technologií a jednotného a povinného školského systému a se změnil i způsob šíření a okruh působnosti oné „skryté symbolické hodnoty, kterou sdílí a prožívají členové dané společnosti“ se maximalizoval a unifikoval.

2.2.3. Internet jako diskurzni nástroj a informační zdroj

Internetu jako zdroje informací a jako diskurzniho nástroje jsem v mé práci hojně využívala. Vzhledem k tomu, že bývá často jako informační zdroj posuzován kriticky, považuji za nutné širěji rozvést metodiku mého internetového průzkumu.

Předně jsem byla postavena před nutností specifikovat jednotlivá **vyhledávací hesla**, tj. **klíčová slova** (ať už tématická, v podobě klíčových slov, event. konkrétních jmen jednotlivců, názvů organizací aj.),

⁷⁴ Mám zde na mysli např. bulharské nárokování tráckých předřeckých kulturních prvenství.

kteřa budou zadávána do vyhledávací lišty / rozhraní. Hledat požadované údaje lze dvěma způsoby, nazývanými **browsing & searching**, tj. vyhledáváním skrze vyhledavač (search engine), založeným na automatizovaném sběru dat z internetu roboty a dle ručního zařazování údajů do **předmětového katalogu portálu**, kde jsou dále rozčleněny do kategorií a podkategorií. Jelikož se ve druhém případě odkazy vkládají ručně, působí zde lidský faktor, vkládaných dat je menší počet než u vyhledavačů a navíc má každý portál katalog jiné struktury dle toho, jakou hierarchizaci a kategorizaci zpracovatelé⁷⁵ předmětových katalogových odkazů mají. Problémy s katalogizováním se také řeší zařazením pod více odkazů - cesta např. k odkazu na Tangru TanNakRu přes katalog portálu dir.bg vypadá následovně: „Директории - Организации/Неправителствени - азбучен ред, (ев.) дата на регистрация nebo Директории - Култура и изкуство/История – сортиране по азбучен ред, (ев.) дата на регистрация“. Na portálu gbg.bg je zas zařazena do „Институции и Организации/Фондации/“ a „България и Региони/История“. Zařazuje se třemi údaji 1/ URL, 2/ název a 3/ popis; některé portály přidávají i popis vlastní. **Registrace, indexace, optimalizace vyhledavacího hesla, rating, pozicování stránek, sortování** slouží pro posouzení celkové informační vypovídatelnosti zkoumaných webových stránek i způsobu jejich včlenění do celosvětové sítě. Z údajů, zobrazovaných vyhledavači, lze „skrze wepř.n.l.ounter“ zjistit návštěvnost stránek (počet unikátních přístupů, počet uživatelů momentálně online) a datum jejich **registrace** do jednotlivých vyhledavačů/portálů, tj. ruční vložení pro registraci nutných dat, které jsou obvykle trojčlenné: 1/ URL, 2/ název a 3/ stručný popis, charakterizující organizaci. Tyto údaje jsou důležité a právě v nich primárně vyhledavací roboti vyhledávají a ty také první zobrazují při výsledcích hledání (po tzv. placených, VIP odkazech).

Vyhledávací roboti vyhledavače sbírají informace ze sítě (podle svého naprogramování provádějí buď sběr jen v URL, názvech, popiscích, hypertextových odkazech/linkách, datových, zvukových a obrazových souborech, v úvodních odstavcích, stranách nebo – což by bylo nejlépe - fulltextový sběr jako to mají u viditelných dokumentů roboti Googlu, Altavisty); roboti dále předávají nasbírané informace indexačnímu programu, který právě na základě URL, názvu, popisků a bonity stránky (linování, rating aj.) stránky zaindexuje (**indexace**) do vyhledavacího programu, který pak – skrze grafické rozhraní – zobrazuje uživateli relevantní hledaná hesla (**sortování, pozicování výsledků hledání**⁷⁶). Jelikož každý z vyhledavačů disponuje jinými technologiemi, je úroveň a počet zobrazených výsledků hledání rozdílná, neboť “ Používáte-li vyhledávací nástroj, prohledáváte jeho databázi, nikoliv přímo samotný Web“⁷⁷. * Výše uvedené principy platí hlavně pro vyhledavače s vysokou softwarovou úrovní - jako je AlltheWeb, Altavista či Google. Někdy je výhodné vyhledávat skrze světové, někdy národní vyhledavače, podle povahy hledaných informací.

75 Vyšší a systémové kategorie si tvoří portál sám, nižší odkazy mohou řadit sami registrující se, v čemž ovšem také spočívají rizika ručního sběru dat – může docházet k informačnímu šumu, ztrátě nebo záměrnému zkreslení a manipulaci v popiscích, včetně uvádění klamných informací, proto je většina robotů při hodnocení relevance nebere v úvahu (např. AllTheWeb a Google)

76 „Faktory ovlivňující seřazení výsledků hledání - četnost výskytu slov z dotazu v dokumentu (čím více, tím lépe), počet výrazů v dotazu, jež se shodují s nalezeným dokumentem, u služeb, jež používají standardně operátor OR, váha podle pole, v němž se ve zdrojovém kódu výrazy vyskytují (například slovům v názvech dokumentů je přikládán větší význam), vzájemná blízkost slov v dokumentech, současný výskyt příbuzných slov a různých pravopisných variant, pořadí slov v dotazu uživatele apod.“ (zdroj: <http://knihovna.vsb.cz/kurzy/hledani/62.html>). Vyhledávací algoritmy jsou tajnou know how jednotlivých vyhledavačů, a tak lze o všech faktorech, ovlivňujících sortování, jen dedukovat: uvedené bych ještě doplnila optimalizací hesla, o relevantní linky a návštěvnost (čím více tím lépe), tj. o celkovou bonitu a přidělený rating jednotlivé stránky, které jsou tvořeny souhrnem všech vyjmenovaných aspektů. Také může být stránka penalizována a tedy vyřazena z databáze daného vyhledavače – např. kvůli odhalené manipulaci v popisku, falešnému naklikávání, spam-slovesh atd.

77 at: <http://knihovna.vsb.cz/kurzy/hledani/32.html>

Nalezené informace pak bylo nutné posoudit z hlediska jejich relevance k mému tématu, proto jsem také u nich musela provést **evaluaci** informací (včetně jejich původce)⁷⁸, a zvažovat jejich aktuálnost, frekvenci, relevantnost a přínosnost zkoumaným konstruktům, včetně toho, zda nejsou jen okrajovým fenoménem. Hodnocení obsahu informací, celých webových stránek⁷⁹ či textů na ní umístěných, je problematikou, pro kterou platí z velké míry totéž jako pro hodnocení informační hodnoty neelektronických textů. Obtížnější oproti tištěným textům je zjištění autorské identity (vyskytuje i používání pseudonymů), na což je vázáno i posouzení erudice autora vzhledem k tématu, ke kterému se vyjadřuje; chybí garance nakladatele/vydavatele a jeho bonity, řada takovýchto zdrojů není nijak odborně recenzována ani kontrolována, nebývá jasné datum textu (je-li na stránkách, znamená datum napsání, aktualizace, revize textu?) atd. Ne druhou stranu pozitivní referencí můžou být zpětné odkazy / linky z „kvalitních“ webových stránek / serverů / sajtů či pozitivní hodnocení stránek na důvěryhodných sajtech a periodikách.

Některé z principů vyhledávání a možnosti **získání informací o www stránce** ilustruji na příkladu **webové prezentace organizace Tangra TanNakRa**: její stránky jsou kromě bulharštiny v angličtině, němčině, italštině a francouzštině a jako takové jsou s URL, názvem a popisem v příslušném jazyce zaindexovány, zaregistrovány či zakatalogizovány do světových portálů/vyhledavačů jako je např. google.com, altavista.com, yahoo!search aj. a zastoupené jsou samozřejmě i v hlavních a frekventovaných bulharských vyhledávačích/portálech jako dir.bg, gbg.bg, top.bg, info.bg, search.bg, all.bg aj. Zaregistrovány jsou pod minimálně třemi různými subdoménami (a tedy i možnými variacemi v názvech a popiscích): <http://www.tangra-bg.org>, www.members.bitex.com/tangra a <http://tangra.bitex.com/>. První doména „org“ je vyhrazena pro organizace spíše neziskové, druhá „com“ je doménou komerčních organizací. Zatímco název zůstává stejný, popis se u každé ze subdomén trochu mění: „Историята на България от най-ранните прабългари до сега“ a na jiné subdoménové adrese je popis „Българската история от най-ранните прабългари досега“. Pokud já jako běžný uživatel např. zadám do vyhledavače dir.bg vyhledávací heslo „Българската [AND⁸⁰] история“, vyjde mi při zobrazení výsledků hledání Tangra ca na 15.-16. místě, tj. na druhé stránce, což je dobré skóre, za předpokladu, že předtím bylo zobrazených i několik VIP odkazů a „naklikaných“ frekventovaných stránek, většinou optimalizovaných či vyhledaných na heslo „Българската“, jako např. www.book.bg s popisem „Българската интернет книжарница“).

78 Posloužil mi i prohledávač domén a serverů <http://www.betterwhois.com/>, kde se dají nalézt základní informace o majiteli domény, často i s adresou a dalšími kontakty, které jsou také přínosným materiálem v procesu evaluace informací získaných z internetu. Seznam domén, registrovaných v Bulharsku je na <http://www.register.bg/bg-nic/listdomains.pl>.

V úrovni bulharské webové kultury spatřuji jisté nedostatky. Hlavní z nich se týká profesní etiky a kodexu, softwarové úrovně a obchodní strategie. Existuje velký počet důležitých webových organizačních prezentací, kde chybí „bonitní“ kolonky jako je „O nás / About us / За нас / ev. Кой сме ние“ či „Contact us“ nebo jsou v nich nedostačující údaje o společnosti, které spíše než informativního jsou např. reklamního, komerčně laděného rázu.

79 (U samotných webových stránek jsem zohledňovala rating stránky, sortování výsledků vyhledávání a statistické údaje vyhledávače, včetně technické a softwarové úrovně stránky).

80 Logické např.: booleovské operátory (AND, OR, NOT, AND NOT), distanční operátory (např. NEAR), matematická znaménka +, - ; hledání frází např. „Българската история“ v uvozovkách. Nebo mohou výběr limitovat např. „Българската NOT com, tj. slova, obsahující „Българската“, ale nejsou ve sféře komerčních domén (com); některé vyhledávače i skloňují a nabízejí morfematicky příbuzná slova, tj. na dotaz „Българската“ mohou nabídnout i výsledky, kde je slovo s koncovkou i, ite, ie atd. Logické operátory se vyplatí používat tam, kde šíře klíčového slova nebo fráze je příliš široká, nebo kde dochází k vícevýznamovosti a hledán je jen jeden význam (polysémie, homonyma). Nezadají-li se, vyhledávač použije svůj předdefinovaný (defaultní) operátor AND nebo OR; každý vyhledávač ho má jiný.

Na internetu se veřejné mínění projevuje skrze osobní stránky nebo tzv. web blogy, v internetových diskusích na specializovaných diskusních fórech (fóra tematická, oborová, specializovaná, klubová... viz např. <http://free.phpbb-host.org/phpbb/> (Форум за история), <http://www.clubs.dir.bg/> nebo <http://forum.skycode.com/>), v míněních, které může čtenář / uživatel stránek zanechat v knihách pro hosty; dále můžeme najít projevy veřejného mínění v anketách na úvodních stránkách portálů⁸³, vyhledávačů i www stránek, skrze uživatelské recenze, anotace, ohlasy a kritiky laického [i odborného] charakteru na knihy, články, webové stránky či jiné internetové produkty v "on-line shopech". Tato kvantitativní i kvalitativní zpětná vazba je důležitým faktorem a charakteristikou internetové komunikace. Internet je médiem více interakčním, právě vzhledem k různým „chatům“, diskusím, které dávají možnost okamžité reakce, až dialogu, a tato internetová - ne výhradně jednosměrná - sociální komunikace je leckdy přenosová, utvářející se i v reálném čase jako rozhovor (např. chat). (Psaný text je také trvalejší než mluvené slovo).

Dalším specifikem tohoto typu komunikace jsou její účastníci. Ta část populace, využívající síť, je početně omezenější než např. publikum tištěných médií. Užívání internetu je stále ještě generační, „stavovská“ a profesní záležitost. Mladší a střední generace má v užívání největší podíl; u střední generace je důležité, zda s internetem pracuje v práci; mladší generace tuto podmínku nemá. Více také k internetu inklinují lidé se středním a vyšším vzděláním. Přispívající do diskuzí jsou ještě limitovanějším populačním souborem než uživatelé internetu, neboť potřebu či návyk takového sebevyjadřování nemá každý. Je zřejmé, že z hlediska reprezentantnosti populačního vzorku takto získané údaje budou mít omezenou výpovědní hodnotu, přesto však nejsou zcela informativně bezcenné. Považuji je za alternativní zdroj, ukazatele toho, jaké je přijímání mediálně zprostředkovaných konstruktů širší veřejností.

Nelimitovanost, anonymita a tedy nezodpovědnost mění charakter diskurzu - na rozdíl např. od tištěných médií, které mají své korigující profesionální standardy. Často se v internetové expresi objevují vyhraněné názorové póly (nekritický příklon nebo nesmiřitelná kritika síťově prezentovaných názorů); více se zde také ventilují negativní emoce. Na internetu padají snad všechny korekční mechanismy, včetně editace a redakce uveřejňovaných textů. V potaz je nutno vzít jen omezení diskusí skrze možnost administrátora či jiné pověřené osoby odmazat příspěvek či zablokovat IP adresu, tedy jakýsi mechanismus

⁸³ Takovéto ankety se často omezují jen na jednu otázku a mají spíše charakter „kontaktní“, tj. podporují navázání kontaktu „portálu s uživatelem“ anebo marketingový; výsledky hlasování často nejsou zobrazeny, ani statistika o počtu hlasujících. Jedna z otázek měsíce října 2004 na portálu dir.bg zněla: Jste hrdí na to, že jste Bulhaři? / Гордеете ли се че сте Българи?

cenzury. Dopad informací, podaných takovouto cestou, na širší veřejnost se na jednu stranu minimalizuje (jde o specifické publikum), na druhou stranu vzrůstá jejich globální dostupnost.

Ke specifikám internetové komunikace bych přidala ještě **internetový žánr webové stránky**⁸⁴ (viz i např. zhodnocení webové prezentace Tangry).

2.2.3.2. Databáze, registry, katalogy portálů

Zdrojové pro mě při vyhledávání a ověřování nalezených **údajů o institucích a organizacích** byly hlavně veřejné **registry** / публични регистри Ministerstva spravedlnosti - „Централен регистър на юридическите лица с нестопанска цел за обществено полезна дейност“ at: <http://www.mjeli.government.bg/ngo/>, při Bulharské obchodní a průmyslové komoře / Българска търговско-промишлена палата existují „Справки за Търговски представителства“ at: <http://services.ci.bg/spravki/demo/index.html>. Oficiální stránky bulharských institucí / официални страници на българските институции jsou dostupné na vládním sajtu <http://portal.government.bg/>. Databáze nadace „Ресурсен център“ at: <http://catalogue.ngorc.icb.bg/about.asp> obsahuje (bohužel již neaktualizovaný) katalog nevládních organizací, s informacemi o typu organizace, datu založení, členech, charakteru její činnosti, záměrech a cílových skupinách)⁸⁵.

84 Internetový "žánr" webové stránky lze rozdělit na stránky: autorské, kompilační, prezentační a informativně-evidenční. Autorské stránky ve vztahu k etnogeneziologickým a starohistorickým interpretačním konstruktům jsou např. stránky Emila Živkova, at: <http://tribal.abv.bg/ziezi/>, obsahující původní, neotřelé, nacionalistické výklady, dané vlastní rešeršní činností a svéráznou reinterpetací a spoluprací s dalšími ideovými stoupenci; kompilační stránky jsou např. stránky organizace OMDA at: <http://www.omda.bg/>, vzniklé kreativními tématickými, excerpčními kompilacemi; prezentační jsou stránky institucí, organizací, politických stran..., představujících sebe, svou činnost, cíle; komerční stránky více než prezentaci akcentují cíl, tj. zisk (za tímto účelem mají na stránkách různé objednávkové formuláře, nákupní koše...); informativně-evidenční stránky nepřinášejí žádné nové údaje ani souvislosti, pouze tvoří oborové, tématické, linkové databáze, přehledy např. Portál Antiques).

I z hlediska komunikačních funkcí lze webové stránky typologizovat. Stránky interakčního charakteru, s patrnou přítomností funkce [kolektivně] expresivní a [kolektivně] kontaktní / fatickou jsou např. právě diskuzní fóra aj.; interakční mohou být i stránky komerční a reklamní, u kterých bude orientace na prodej zastoupena funkcí konativní, persvazivní, apelovou (všechno termíny jedné funkce, ale s jinými akcenty); současný trend zavádění interaktivnosti na stránky politických stran, jednotlivých činitelů a zástupců a státních a veřejnosprávních (komunálních) institucí a organizací (včetně přístupů do databází, centrálních či lokálních registrů a evidencí) má za cíl posílit kontakt, tj. funkci kontaktní / fatickou ale také [kolektivně] expresivní. Referenční funkce je zastoupena ve webových prezentacích státních, komunálních a vědeckých organizací a institucí; u webových prezentací politických stran lze často odhalit komunikační strategie konativní. Konativní intence mají v sobě samozřejmě obsaženy i webové prezentace „státní“ (vláda, jednotlivá ministerstva a jejich členové, prezident) – často i v aspektu apelovém - a stejně tak konativně orientované jsou i organizace kulturní a sociální – často charakteru persvazivního. (Přítomny jsou skoro vždy všechny funkce, zmiňuji ty, které jsou charakteristické a v diskurzu převládají; nejvíce upozadněná je funkce poetická).

85 Neúplný přehled vládních i nevládních organizací v Bulharsku je možno nalézt i na stránkách: <http://organizacii.start.bg/>, na portálu DIR.bg at: <http://www.dir.bg/dir.php?city=&eshop=&d=12> a gbg.bg at: <http://ukazatel.gbg.bg/institut/>.

Portál Antiques / Портал Старини - портал към древността at: <http://antiques.zonebg.com/> je tématicky zaměřen na vyhledávání odkazů k široké oblasti bulharských “starožitností” a podává i přehled souvisejících kulturních a obecně prospěšných organizací i institucí (státních i nestátních, ziskových či neziskových, domácích i mezinárodních)⁸⁶. Slouží jako dobrý základní zdroj.

Další údaje o organizacích, ale i o **jednotlivcích** jsem vyhledávala jednak přes bulharské vyhledávače a portály, ale často jsem využívala světový vyhledávač Google www.google.com, který má mnohem kvalitnější a obsažnější výsledky vyhledávání a je v něm možno hledat jak v azbuce, tak v latině a který prohledává i v tzv. „neviditelném webu“.

Údaje o knihách jsem čerpala z **internetových knihkupectví** hlavně bulharského www.books.bg, <http://www.book.store.bg/> a mezinárodního www.amazon.com, které - ačkoli jsou komerčně orientované, plní funkci jakési databáze knih (některé obsahují i přes milión knižních titulů) i jejich nakladatelů / vydavatelů, včetně rozřazení nabízených titulů do přehledných žánrových či tématických kategorií⁸⁷, informací o knihách formou anotace / obsahu, grafického i knižního provedení (včetně počtu stránek, ceny knihy), o autorech a vydavatelích / nakladatelích; a event. také jejich hodnocení veřejností formou odborných i laických recenzí⁸⁸. „*Katalogy elektronických knihkupectví ... Slouží ...také jako zdroj informací o publikovaných knižních titulech na dané téma, tedy pro zpracování rešerší o knižní literatuře*“⁸⁹. Doplnující mi byly i jednotlivé **nakladatelské servery**⁹⁰ a „užitečným informačním zdrojem jsou informace, které na svých domovských stránkách poskytují **zprostředkovatelské firmy (distributoři)**, jež se zabývají především dodávkami dokumentů (předplatné periodik, dodávky knih a bází dat na CD-ROM apod.) knihovnám a dalším institucím“⁹¹. Mezi velké bulharské knižní distributory patří firma **Chelikon / книготорговска фирма Хеликон**, s pobočkami v mnoha bulharských zemích a s internetovým knihkupectvím at: <http://www.helikon.bg/> a bulharská pobočka mezinárodní knihkupecké sítě **Pinguins** at: <http://www.pe-bg.com/>.

86 Vyhledávat lze např. v sekcích: „МУЗЕИ / ГАЛЕРИИ / АНТИКВАРИ / ИНСТИТУЦИИ / ОРГАНИЗАЦИИ / ФОРУМИ / ФОКЛОР / ТУРИЗЪМ / МЕДИИ / ПУБЛИКАЦИИ / ИСТОРИЯ / МИТОЛОГИЯ / АРХЕОЛОГИЯ / КНИГИ / СПИСАНИЯ / КАРТИ / БИБЛИОТЕКИ“ a další...

87 Např. knihy o bulharské historii jsou na Helikonu k nalezení v sekci „společenské vědy“, v podsekci „historie Bulharska“ at: http://www.helikon.bg/razdel.php?catid=15&sql_which=10&sub_act=

88 Tyto informace formou databáze nabídky knižních titulů na soudobém trhu často slouží potencionálnímu čtenáři pro přehledné informace o nových knihách, pro rozhodování, zda knihu koupit. Další možností je samozřejmě i návštěva knihkupectví.

89 at: <http://knihovna.vsb.cz/internet/knihkupci.htm>

90 „...na nakladatelských serverech najdete: katalogy knižní produkce s podrobnými informacemi o nových titulech; podrobné informace o časopisech (včetně pokynů pro autory příspěvků), volně přístupné obsahy časopisů i s abstrakty příspěvků, plné texty časopiseckých článků přístupné bezplatně nebo na základě předplatného, obsahy knih, vybrané kapitoly nebo úryvky z textů knih, doplňky a aktualizace knih atd.“ (at: <http://knihovna.vsb.cz/internet/nakladatelstvi.htm>.)

91 at: <http://knihovna.vsb.cz/internet/knihkupci.htm>

Důležitý v metodice mého internetového průzkumu byl přístup k **on-line knihovně-informačním systémům**. (U nás je to např. on-line katalog Národní knihovny, Souborný katalog Univerzity Karlovy, Souborný katalog odborné literatury veřejných knihoven, Souborný katalog Akademie věd ČR⁹² atd.; v bulharském prostředí např. SoftLib at: <http://bibliotekibg.primasoft.bg/>, centrální on-line knihovna BANu at: <http://www.cl.bas.bg/>, on-line katalog sofíjské univerzity sv. Klimenta Ochridského at: <http://www.libsu.uni-sofia.bg/> či „Национален своден каталог на библиотеките при висшите училища и научни организации в България“ at: <http://nsk-libsu.uni-sofia.bg/> (zapojeny jsou zatím ovšem jen univerzity v Sofii, Burgasu a Šumenu) a katalog Národní knihovny Sv. Cyrila a Metoděje v Sofii at: <http://www.nationallibrary.bg/>.

Databázové informační systémy poskytují nedoceníitelné informace v oblasti informačních technologií. Kromě vlastních databází knih, periodik a článků, tvoří obsažné databázové / thesaurové systémy a „metadatabáze“ odkazů na další zdroje informací / další databáze. Dle propracované metodiky sběru a vytváření informační struktury databází knihovně-informačních systémů systematizují do relativně přehledných kategorií⁹³ např. dle jednotlivých oborů, dále tvoří např. databáze digitalizovaných vzácných [starých] tisků a rukopisů, specializovanější databáze např. přehledů publikační činnosti pracovníků ústavu, ústavní bibliografie, databáze disertací a nejrůznější tématické databáze (viz např. bulharská Biblioteka Slavica).

Databázové informační systémy specificky postihují jednu z oblastí internetové komunikace. Zajišťují globální dostupnost informací rychlou a pohodlnou cestou a jsou zvlášť přínosné v oblasti státní správy (např. on-line výpisy z rejstříku trestů, online náhledy do katastru nemovitostí) a v oblasti vědecké informační výměny (např. online knihovní / bibliografické systémy). Z hlediska softwarového jde o různé způsoby systematizace a kategorizace informací, o počtu zadávaných údajů, o vyhledávání v nich, upřesňování vyhledávání v rozšířeném vyhledávání, o interaktivnost a intuitivnost ovládání a o podrobné uživatelské návody. Možná proto se mi nepodařilo najít v bulharském internetovém prostředí informační systémy, které by mě provedly bulharskou sítí stejně tak, jako mě provádí českou. Do hledání se promítlo i mé jazykové omezení; často jde o specifické termíny hlavně právní, ekonomické a odborné (z oblasti SW, IT, PC) a také rozdílná katalogizace a kompetence institucí a organizací.

92 www.nkp.cz/, <http://sd.ruk.cuni.cz/tinweb/skuk/tw>, <http://www.lib.cas.cz/>, <http://www.skat.cz/> (Sdružení uživatelů knihovního systému LANius)...

93 Zde je rozdíl mezi kategorizacemi knihoven, které se řídí víceméně jednotnými pravidly, danými svou vědní disciplínou (tj. knihovnictví a informační vědy) a předmětovými katalogy portálů, které – jak jsem zmiňovala výše – při svém ručním rozřazování jednotná, unifikovaná pravidla nemají.

3. PŘEHLED KONSTRUKTŮ BULHARSKÉHO ETNOGENEZOLOGICKÉHO DISKURZU

Při výběru materiálu, který v přehledu cituji, bylo mou snahou shromáždit a vytvořit reprezentativní faktografickou základnu různých typů konstruktů o původu Bulharů, prezentovaných a reflektovaných v celospolečenském diskurzu.

U konstruktů staršího období je situace při výběru zjednodušená, neboť odpadá variabilita a pluralita konstruktů novodobých, současných. U středověkých autorů, kdy historiografie a historické konstrukty byly doménou kronikářů, církevních činitelů a učenců, píšících převážně latinsky, s konstrukty poplatnými době a obvykle ideologicky, politicky aj. zabarvenými, jsem se při jejich přehledu spolehla na výčty a interpretace novověkých badatelů⁹⁴. V převážné většině se jedná o nebulharské interpretace, vlastní interpretační konstrukty – ač bazírující na pramenech zahraničních - příslušníci bulharského etnika začínali tvořit až v 18. století (Paisij a další). Daná starověká a středověká etnika, žijící na území dnešního bulharského státu, jsou v těchto textech tedy podána vždy z deformační perspektivy o „těch druhých / jiných“. Navíc jde vždy o podání představitelů kulturních elit - členů nějaké jiné etnické, sociální, náboženské aj. skupiny. Proto je na Tráky v dochovaných textech nahlíženo jako na „barbary“, tj. na cizí / „nesvé“ (např. antičtí Řekové), na Prabulhary jako na vojenské nepřátele, agresory a územní uzurpátory, do určitého období i jako na pohany (např. Byzanc).

Pramenné textové zdroje, které soudobí interpretáři měli k dispozici byly následující: **Primární textové zdroje byly** (a jsou) omezené. Ani u Tráků ani u Prabulharů nejsou k dispozici jejich autentické záznamy (viz dále v textu), známe jen osobní jména, titulatury, ev. několik dalších slov (žádný bilingvní text zatím ještě nebyl nalezen). Ani Trákové ani Prabulhaři dle dnešního stupně poznání nebyli **literárním společenstvím**.

K **sekundárním textovým zdrojům**, ze kterých lze interpretovat [pre]historické období dnešních bulharských území patří prameny 1/ antické (řeckých i římských geografů, tj. historiků jako byl Hérodotos, Tacitus...; Amianus Marcellinus, Priscus), 2/ byzantské (vč. syrské, antiošské eparchie), 3/ arménské (Horenaci, Vartapet, Ašcharacujc), 4/ getské (Jordanes), 5/ slovanské, 6/ katolické (francké, vatikánské) a 7/ arabské. Velké množství slovanských knih v klášterních, vladařských a šlechtických knihovnách bylo zničeno při záboru Turky, ale opisy byly dochovány hlavně v ruských kláštřích.

94 Čerpám mj. z přehledu P. Dobрева, publikovaného ve sborníku Tangry TanNakRy Istorija na Balgarija... Tom I, 1998, ale vynechávám a kriticky ověřuji všechny hodnotící výrazy, adjektiva kvalitativní a etnická např. „*българин* *Блазиус* *Клайнер*“ a kombinuji výčty a interpretace i s dalšími zdroji atd.

Z období starověku a středověku není relevantních zpráv o mnou pojednávaných etnicích mnoho; vyskytují se v dílech antických a byzantských autorů (event. v jejich pozdějších citacích). Při interpretaci těchto zpráv docházelo k **záměnám etnonym** např. tak, že dle jednoho kmenu nebo kmenového svazu bylo nazváno celé etnikum, či byl nějaký kmenový svaz asociován s určitým etnikem, ke kterému nepatřil; vlastní označení etnika nemuselo odpovídat cizímu pojmenování (fonetické chyby), etnikum bylo pojmenováno dle vlastního nazvání teritoria (záměny toponym za etnonyma), mohlo docházet i k chybným interpretacím předchozích historických záznamů (např. gotský historik 6. století Jordanes, který zaměnil "své" Goty, tj. Germány s Gety, tj. Tráky a interpretoval a mytologizoval getskou historii jako historii jeho etnika). Uvedené interpretační komplikace se ztěžují i tím, že interpreti podléhali a podléhají mýtu „hledání eponymních počátků“ a s tím souvisejících jmenných identifikací. Takovéto interpretační a anachronní chyby pak přejímali další středověcí interpreti, kteří se navíc dopouštěli i dalších vlastních omylů, pramenících např. v nesprávné etymologické interpretaci či foneticko-fonologické analýze nebo v nedostatku pramenů a nemožnosti epigrafické / textologické analýzy⁹⁵. Pro ukázkou např. Michail Syriský v 2. polovině 6. století zapsal příběh o třech bratrech, předcích Bulharů; z nichž Bulgarius, usídlivší se v Dunajské deltě, dal prý dle tohoto kronikáře Bulharům podklad pro toto etnonymum. V 6. století zas píše byzantský kronikář Johannés Malala ve své Chronografii následující větu, v níž nesprávně interpretuje etnika, které mýtický (?) Achileus vedl sebou k Tróji: „...*Ахил заминал с Атридите, като водел своя собствена войска от 3000 души, наречени мирмидони, а сега българи*“⁹⁶.

Od 19. století se v historické vědě začínají více uplatňovat světští odborníci. Specifikem je období národního obrození, období konstruuující identitu, kdy hledání vlastních kořenů působí jako stimulující prvek národního sebevědomí; využívá se pro konstrukce skupinové identity a kontraidentity na všech úrovních (etnická, národní, regionální, skupinová, evropská, kulturní atd.). Národní historické vědomí a formování identit bylo v tomto období tvořeno a ovlivňováno z velké míry publicisty - společenskými komentátory / kritiky, obvykle vystudovanými v cizině, či literáty a folkloristy. Velký vliv zprvu měla umělecká literatura a dramata s historickou tematikou (Rakovský, Karavelov, Vazov...); masmediální produkce ještě nebyla a úroveň distribuce, tiráže a dostupnosti tisku také nebyla

⁹⁵ V případě Preslavi, Plisky aj. je identifikace skoro nesporná, záznamů je z byzantských kronik dostatečně; v archeologii thrácké je přiřazování jmen zproblematické, a to z důvodů nedostatku pramenů či z interpretačních chyb vzniklých i z potřeby „hledání eponymních zakladatelů“.

⁹⁶ Převzato at: http://www.promacedonia.org/zv/zv6_4.html.

s dnešní ani zdaleka srovnatelná. Obrozenecká osvětová činnost a romantičnost bádání byla ale postupem vystřídána tendenčností, manipulativností a narůstajícím sepětím s politickými a ekonomickými zájmy.

V období socialismu byly interpretace tendenční a poplatné oficiální ideologii / režimu, diskurz nebyl tak pluralitní jako nyní, a média byla ve službách jediné oficiální ideologie. Až po jeho pádu nastalo uvolnění. Společenské změny sebou zákonitě nesou i změny hodnotového a symbolického systému (který jsou podstatným kulturním prvkem) a v závislosti na tom i vytváření nových symbolů dle změněných „preferencí“. Minulost je dynamická, konstrukty jsou poplatné dobovému společenskému paradigmatu s jeho specifickými potřebami a i přes veškerou snahu o objektivitu, o revizi poznání, se ne vždy podaří oprostit od vžitých historických stereotypů, hodnotících kliše, obrazů a mýtů. Objevují se nové konstrukty a způsoby jejich instrumentalizace (*начини на употреба*); oficiálně podporovány jsou typy projektů, které - skrze zkoumání Prabulharů a Tráků - dokazují kulturní vyspělost bulharského etnika a jeho slavnou minulost a velkolepé kulturně historické dědictví. Tento popřevratový "reinterpretační boom" se pokouším nastínit ve druhé podkapitole. Řídím se přitom následujícími pravidly: pokud byl vznesen [informačně nosný] konstrukt, který se stal předmětem častých citací nebo reflexí, pokud byla rozpracována důležitá vize či nastoleno nové téma, pak jsem se pokusila subjekt i jeho konstrukt uvést. Konstrukty novodobé jsou tedy pluralitní a různorodé, šířené médii nejrůznějšího typu, včetně i tzv. nových médií, v čele s internetem a za účasti různorodých subjektů.

V novověku se pramenné texty, ze kterých lze re/interpretovat [pre]historické období dnešních bulharských zemí, rozšířily. Ještě v období socialismu se množí ruské historiografické knihy, korpusy a sborníky např. *Polnoje sobranije russkich letopisej*⁹⁷. Od roku 1961 jsou k dispozici korpusy jako *Garcki izvori za balgarskata istorija I-III (GIBI)* a *Latinski izvori ... (LIBI)*⁹⁸. Zhruba od 2. poloviny 20. století začalo kontinuální obohacování primárních i sekundárních analyzovaných pramenných zdrojů, které vrcholí v době současné. Pro podporu nových interpretačních konstruktů jsou používány i arménská, čínské a indické zdroje jako: čínské letopisy a genealogie, indické árijské vědy, další náboženské texty, staroindické eposy Mahábhárata a Rámájana a další různé indické i čínské administrativní, státní, náboženské texty, legendy, oslavné zpěvy, genealogie, pověsti a různé příběhy moralizujícího rázu, filozofická pojednání, cestopisy nebo i stará perská a tádžická poezie, sanskrtské a pálijské texty (kroniky, poezie, dramata...). Přibývá také překladově

97 Moskva – Leningrad, 1960.

98 Řada korpusů, kontinuálně vydávaná Historickým ústavem při BAN od přelomu 50.-60. let.

(obvykle z ruštiny do bulharštiny) zpřístupněných starých cestopisů jako: cestopis ibn Fadlána do volžského Bulharska z let 921 – 922⁹⁹, cestopis Abu-Hámida al Garnatiho či sborník letopisů I. Nigmatulina pod názvem Istorijata na Džagfar¹⁰⁰, který zanechává autentické zprávy z historie volžských Bulharů od 9. do 17. století.

3.1. Konstrukty do roku 1989

Konstrukty do roku 1989 pojednám následujícím způsobem: první tři kapitoly tvoří samostatné přehledy relevantních konstruktů o Trácích, Prabulharech a Slovanech; následuje čtvrtá kapitola, kde pojednávám zároveň o Slovanech a Prabulharech od období národního obrození. Uchyluji se k tomu z toho důvodu, že i v textech, ze kterých čerpám, je o těchto dvou etnikách často pojednáváno zároveň.

3.1.1. TRÁKOVÉ

Trákové neměli vlastní písmo ani písennictví, a k zápisům používali písmo řecké. Řeky zaznamenávané nápisy vykazují jejich „fonetickou transkripci“ a možné pravopisné chyby. Také jsou psána spojitě, což ztěžuje čtení. Žádný bilingvní text, který by pomohl v luštění, zatím ještě nebyl nalezen. Nápisných památek v tráckém jazyce (zapsaných řecky) je ovšem i tak dochováno málo. Je to několik nápisů na nádobách piktografického nebo ideografického charakteru, později i fonetického; dále prsten z Ezerova, Parvomajsko se 61 znaky z 1. poloviny 5. století; z 5. století je i nápis na zlatém prstenu s 21 písmeny z hrobu z Duvanli a nápis na stříbrné nádobě z Bašovy mohyly v Duvanli; dále nápis na kamenné desce z Kjolmenu ze Šumenska s 56ti písmeny a pravděpodobně ze 6. století a kolem 20-40ti (?) krátkých nápisů ze svatyně Velkých bohů na Samothráce. Krom toho známe několik desítek nápisů na nádobách (hl. zlatých i stříbrných fiálách, tj. nádobách tvaru misek, vyhrazených pro krále nebo sakrální účely), které ale referují pouze o jménu majitele nebo objednavatele nádoby¹⁰¹.

U všech těchto nápisů jde rozlišit převážně jen **jména bohů** (asi deset), **kmenů** (několik desítek), **antroponyma** (několik desítek) **nebo toponyma** (kolem stovky) a navrhováno je **23 slov** tráckého původu (hl. substantiv). Dochována jsou nejen v nápisech, ale i u citací antických autorů. Jak u toponym existují typická “thracian two-component geographical

99 Ибн-Фадлан, Пътешествие до Волжска България 921-922. Л.-М. Бораджиева, превод от арабски Г. Наумов, ИК "Арес", София, 1992.

100 Sofija, Ogledalo, 2001

101 Volně dle: Bouzek, J.: Thrákové. Praha, Panorama 1990.

names”, stejně tak je tomu u antroponym. Další problematika s tím spojená jsou **přejímky íránských jazyků**, a to buď přímo stykem Tráků s Peršany, nebo i složitější cestou

– z perštiny přes arménštinu do řeckých a pak byzantských textů. U některých slov, nejisté příslušnosti k tráckým, se může jednat právě o tato íránská slova. Veškerý výčet uvažovaných tráckých slov lze dohledat v digitalizované a přeložené verzi knihy I. Duridanova z roku 1976 “Ezikat na trakite”¹⁰². Tráckým jazykem se ovšem zabývala řada dalších badatelů¹⁰³.

Antické literární prameny se o Trácích zmiňují relativně často (Homér, Hekataios, Hérodotos, Thukýdídés, Xenofón z řeckých autorů, z římských Livius, Ovidius, Strabón, Tacitus). Objevují se již v homérských eposech Illias a Odysseia, které – ač zapsané v 8. století – odráží poměry přelomu doby bronzové a železné (tj. 1200/1100 př.n.l.).

První syntetické Dějiny národa bulharského vydává K. Jireček v roce 1876. V knize jsou zmiňováni i Trákové. Jistě i pod vlivem jeho četby uveřejňuje W. Tomaschek knihu Die alten Thraker I-II. Eine ethnologische Untersuchung¹⁰⁴. Mezi další publikace K. Jirečka, vyjadřující se i k problematice staré historie a etnicity patří např. Beiträge zur antiken Geographie und Epigraphik von Bulgarien und Rumelien¹⁰⁵.

Na konci 19. a počátku 20. století se objevují první vědecké práce o tráckých hrobkách. Je to např. kniha bratří Škorpilů Mogili z roku 1898¹⁰⁶. Škorpilové také píší o starobulharských nápisech¹⁰⁷. V roce 1905 K. Škorpil vydává stať Aboba-Pliska¹⁰⁸. **Čeští badatelé** stáli u zrodu **institucionalizované podoby bulharské archeologie** vůbec. “Škorpilovci” byli těmi, kdo začali výkopy v Plisce, prvním hlavním městě bulharské říše. Mezi těmito archeology byl i V. Dobruský, který začal výkopy v “bulharských Pompejích”, tj. v Nikopoli ad Istrum.

102 at: <http://members.tripod.com/~Grozniyat/thrac/index.html>

103 O tráckých nápisech – v závislosti na tom, co již v době psaní textu bylo odkryto – pojednávali např. B. Filov a to již v roce 1913, dále G. Georgiev, který se zabýval nápisem na prstenu z Ezerova a nápisem z Kjolmenu, Ž. Velkova, která v roce 1967 vytvořila bibliografický přehled publikací o tráckém jazyce a také V. Beševliev. O něco později, v roce 1972, se tráckým jazykem zabýval i D. Detschew in: Die thrakischen Sprachreste nebo v roce 1969 I. Duridanov in: Thrakisch-dakische Studien (první díl byl zaměřen i na možné baltské analogie); Duridanovou další knihou je Ezikat na trakite. G. Michajlov publikoval v roce 1971 stať Garcko ezikovo i etnokulturno vlijanie sred trakite ve sborníku Etnogenezis i kulturno nasledstvo na balgarskija narod, BAN. Mezi významné badatele, zabývající se tráckým jazykem patří V. Georgiev např. s knihou Trakite i tehnijat ezik, Sofia 1977. V r. 1981 L. A. Gidin publikuje v Sofii Drevnejšaja onomastika Vostočnych Balkan (Frako-chetto-luvijskie i frako-maloasijskie izoglossy). R. 1984 T. Todorov publikuje Biblija besica. Socialna situacija za trakijskija ezik v kasnata antičnost. Nověji je na problematiku zaměřen sborník Lingvistični i etnolingvistični izsledvanija v pamet na akad. Vladimir Georgiev 1908-1986. Sofia, 1993.

104 Wien, Verlag der Österreichischen Akademie der Wissenschaften, 1980

105 Monatsberichte der kgl. Akademie der Wissenschaften in Berlin, Sitzung von 12.V., 434-469

106 Škorpil, K.; Škorpil, Ch.: Mogili, Plovdiv, Pčela 1898

107 Škorpil, H., Škorpil, K.: Altbulgarische Inschriften – Archäologisch-epigraphische Mitteilungen 19, 1896, 237- 248 a Škorpil, H.: Antike Inschriften aus Bulgarien – Archäologisch-epigraphische Mitteilungen 17, 1894, 170-224.

108 in: Izvestija Russkogo Arheologičeskogo Instituta v Konstantinople 10, 1907.

"During the first half of the 20th century a number of Bulgarian archaeologists, who had studied abroad started their work in the home country. In their face different European schools influenced positively and stimulated the development of the Bulgarian archaeology. In that period important preliminary information was accumulated, numerous sites were registered, various finds were collected and studied, some important archaeological excavations were organized and diverse studies were published, both in Bulgarian periodicals and abroad" (Archaeology in Bulgaria, 2001).

O prehistorii píše v roce 1912 R. Popov Beiträge zur Vorgeschichte Bulgariens¹¹⁰ nebo v letech 1928-1930 Kultura i život na predistoričeskija čovek v Bulgaria. I. Kamenna epocha a Kultura i život na predistoričeskija čovek v Bulgaria. II. Željazna epocha¹¹¹.

Trákové v tomto vývojovém stupni bádání byli někdy také považováni za **jeden ze slovanských kmenů**.

G.I. Kacarov se ve své stati z r. 1913 nazvané Bitat na starite traki spored klasičeskite pisateli¹¹² pokouší analyzovat řadu zpráv o Trácích, zaznamenanou antickými autory.

Vývoj vlastního bádání o **trácké kultuře** začal v roce 1920 článkem Bogdana Filova Pametnici na trakijskoto izkustvo^{113, 114} Zabýval se v něm třemi tráckými hrobkami (Panagjurište, Bedjakovo a Brezovo) a některými toreautickými nálezy. Jako první vyjádřil názor o podobnosti tráckého umění s uměním oblastí jihoruských, tj. **skytských**, ale přesto však šlo dle něj o samostatnou větev¹¹⁵. Důležitý přínos to bylo pro osamostatnění **trácké kultury od řecké** a tím i její konstituce, mj. i proto, že vykazovala řadu dalších vlivů.

Proti teorii Filova o relativní samostatnosti tráckého umění stála teorie M. Rostovceva¹¹⁶, podle níž to byly památky ryze skytské, ponechané a zřízené tu při nájezdech samotných Skytů. Skytové, indoíránské etnikum, byli bojovní kočovníci, kteří do své kultury implantovali i prvky z dalších oblastí, např. z jim sousedního Iránu (achaimenidovské Persie). Kvůli skytským invazím na Balkán a kvůli sousedství Trákie a perských satrapií mají některé památky z dnešního bulharského území i perský charakter. Převážně se jedná o hotové importy. Rostovcevova teorie byla široce přejata i v cizině a udržela se dlouho.

110 in: Prähistorische Zeitschrift 4, 1912, 88-113.

111 Sofija, 1928, 1930

112 Sb. BAN, I, 1913

113 Iad VI, 1920

114 Také: Filow, B.: Denkmäler der thrakischen Kunst – Mitteilungen des Deutschen Archäologischen Instituts. Römische Abteilung 32, 1917, 21-73; Filow, B.: Early Bulgarian Art. Bern 1919.

115 Šlo o památky v tzv. **zvěrném stylu**. Tento výzdobný styl je rozšířen v celé eurasijské oblasti, na Sibiři, dokonce i v Minusinské pánvi, odkud se uvažuje, že pocházejí Hunové. Skrze skytský svět pronikaly na Balkán prvky eurasijského šamanismu, který předměty ve zvěrném stylu využíval při obřadech (různé rolničky, závěsky...).

116 in: Iranians and Greeks in South Russia, Oxford 1922; Skythian in Bosphorus, Berlin 1931.

*“През 1929 г. в статията на В. Миков “Могилите в България” е за пръв път формулирана тезата за връзката между **тракийските куполни гробници и микенската култура**, която има поддръжници и до днес”* (Сочев, 2004, nepubl.).

Pro přesnější charakterizaci trácké kultury bylo nutno vyřešit tuto otázku původu pro tráckou (i skytskou a mykénskou) kulturu typického jevu **kupolových hrobek**. (Duvanli, Maltepe, Brezovo aj. /např. vesměs nové nalézané hrobky v “Údolí králů”/ jsou hrobky pod uměle navršenou mohylou, jejichž pohřební komora je zastřešena kupolí (odtud “kupolové hrobky”)). I toto bádání také sloužilo – ačkoli ne tak výrazně jako dnešní ide. teorie - **etnickým instrumentalizacím**. V duchu difuzionistické teorie byly např. hrobky považovány za přejímky z kultury krétsko-mykénské např. B. Filovem a byly pro něj důkazem, že Trákové jsou na Balkáně usídlení již dlouho nebo jsou přímo **autochtonního původu**. Jen tak by se totiž z autopsie mohli dostat k mykénským kupolovým hrobkám, které pocházejí z 2. tisíciletí př.n.l. (archeologická fáze LH III). Jelikož se ale kupolové hrobky vyskytují krom Řecka, Trákie a Skytie (Bospor, Krym, stepní oblasti jihoruské) i v Malé Asii (Kárie, Lýkie, od 9.-8. století) a u Etrusků v Itálii, zjistilo se, že má tento kulturní projev širší rozsah. Znamenalo to argumenty proti závislosti trácké kultury na skytské a navržena byla další teorie – trácká kultura je **součástí většího celku halštatských a laténských kultur evropských**. Trákové podle této verze na Balkán **přišli v 9.-8. století př.n.l.**

Další nálezy a mohyly, které byly Filovem ve 30. letech publikované pod různými názvy jako např. Novootkriti grobnici... v archeologických časopisech a v monografii, vyšlé i německy s názvem Die Grabhügelnekropole bei Duvanlij in Südbulgarien¹¹⁷, každý z badatelů interpretoval dle své pozice. Zásadním problémem v tomto stupni bádání byla **absence starších vývojových fází trácké kultury**, která by mohla při stylové analýze být velkým pomocníkem pro odhalování původních i přejatých prvků dané kultury.

Bratři Dančovi píší ve své Bulharské encyklopedii¹¹⁸, na straně 1195, pod heslem Pelasgové / Пеласги že: *“пелазгите около 3000 г пр. н. е. нахлули в Беломорието – главно в Кикладските острови, Средна Гърция, Пелопонес. Делили се на карийци, лелеи, ориони и били от арийски произход. Основават първите градове – Лариса, Тиринт, Микене и др. Древните траки, фригийците, медите се смятали за техни потомци”*. Odtud vychází interpretace o tom, že Trákové jsou autochtonní, jsou to vlastně Pelasgové, jistě zde sídlící již od 3500 př.n.l.. Tuto teorii razil i G. Cenov na počátku 20. století, který šel ještě dál a považoval přímo Bulhary za autochtony, za starší usídlenec než

117 Sofia, 1934

118 Sofia, 1936

Tráky (viz níže). Velmi často je tato interpretace přebírána a používána dnešním emocionálně zabarveným diskurzem.

Archeologovi G. Kazarovi patří zásluha o prezentaci Tráků v cizině¹¹⁹. Důležité jsou jeho příspěvky do encyklopedií světového formátu. Jedna kniha se týká **tráckého jezdeckého božstva**, tzv. **jezdce-héroa**, velmi často zobrazovaného na votivních destičkách. Je zajímavým úkazem tráckého a getodáckého prostředí a jako takový je popsán v řadě [nejen] odborných publikací.

V roce 1933 také G. Kazarov publikuje stat' Proizchod na odriskoto carstvo v drevna Trakija¹²⁰. **Odryské carství/království** je důležitým aspektem trákologie. Např. Hérodotos člení Tráky do mnoha kmenů a Odrysové mezi nimi mají výlučné postavení. Odryský náčelník Terés sjednotil kmenové svazy a relativně centralizoval vládu, od něj počíná tzv. **klasické období trácké kultury**, charakterizované bohatými poklady, vyráběnými pro odryskou aristokracii na zakázku Řeky. Trákové se v té době ale stále považovali spíše pouze za **zprostředkovatele antické (řecko-římské) kultury** /a to i na základě folkloristických bádání, např. M. Arnaudova aj./.

V roce 1933 publikuje V. Mikov Predistoričeski selišta i nachodki v Bulgaria¹²¹. (Studium **sídlíštních struktur** je vždy tak trochu nevděčným, ale o to důležitějším úkolem; v Trákii se vyskytují sídliště tellového typu, viz níže). D. P. Dimitrov rozpracovává otázku trácké kultury v článku Materialnata kultura i izkustvo na trakite prez rannata elinističeska epoha (IV-III v.pr.n.e.)¹²² a o rok později se zabývá možnými **tráckými fortifikačními systémy**: Za ukrepenite vili i rezidencii u trakite¹²³. (Fortifikace jsou jedním ze znaků, dokladujících rozvoj společnosti a **trácká urbanizace** je stále ještě otevřenou otázkou – řada měst /tráckých tvrzí, nazývaných dle antických pramenů “thursis”/ nebyla nalezena nebo nebyla identifikována; máme hlavně až **města helénistického období** jako je Seuthopolis, stavěná po řeckém vzoru. Nově je to i Sborjanovo, o kterém se uvažuje jako o getském hlavním městě, z pramenů známém jako Helis; jeho výkopcem je T. Stojanov).

V roce 1949 vychází v Sofii korpus Izvori za starata istorija i geografija na Trakija i Makedonija. V r. 1951 se V. Beševliev dotýká **problematiky etnického podílů Tráků v pokročilé antice**, resp. na přelomu středověku podle dnešní chronologie: Učastieto na trakite

119 Kazarow, G.: Beiträge zur Kulturgeschichte der Thraker. Sarajevo, 1916; Kazarow, G.: Thrace – The Cambridge Ancient History 8, 534-560 and 781-783, 1930; Kazarow G.: Thrakische Religion – Pauly-Wissowa Real-Encyclopädie der klassischen Altertumswissenschaft 6A, col. 472-551, 1936; Kazarow, G.: Die Denkmäler des Thrakischen Reitergottes in Bulgarien. Budapest 1938.

120 Učilišten pregled 32, 1933

121 Sofia, 1933

122 in: Archeologičeski otkritija v Balgarija, 1957

123 in: Izsledvanija v čest na akad. D. Dečev, Sofija, 1958

v obšestvenija život na provincija Trakija i Iztočnata Rimska imperija¹²⁴. Stejnou problematikou se zabývá i V. Velkov v knize Gradat v Trakija i Dakija prez kasnata antičnost (4.-6. vek)¹²⁵.

Ale jak se vyvíjely dál teorie o kupolových hrobkách, jejichž řešení je aktuální i dnes? *“Идеята за микенския произход на тракийските куполни гробници...има пълно надмощие чак до 1942г., когато в Истанбул излиза студията на К. Bittel “Asia Minor Studies”. Тук се появява втората основна теза – тази за **самостоятелното развитие на тракийските гробници, вследствие развитието на долмените.** Отчасти тя е подкрепена в излезлия година по-късно труд на А. Mansel, посветен на куполните гробници в Тракия. Mansel ги датира в периода V-IV в.пр.хр. и ги **отделя от микенските, етруските и боспорските куполни гробници.** Новото тук е идеята за един център, от който тази конструкция се разпространява в Средиземноморието и областта на Южна Русия. Като такъв център е посочен **Малоазийският регион.** Темата за **връзките между боспорските и тракийските куполни гробници** доразвива руският учен В. Гайдукевич в края на 40те години. Негова е идеята за **тракийския произход** на гробниците под могилен насип в Боспорското царство.”* (Cočev, 2004 (neph.)).

V 50. letech je objevena slavná Kazanlacká hrobka. Také je kupolová, a tak bádání o původu těchto hrobek aktivně pokračuje. V roce 1955 V. Míkov v článku *““Произход на куполните гробници в Тракия”¹²⁶”,* приема становище - **за местното развитие** на тези паметници, като еволюция на по-старите долмени и скални гробници. В периода от 50те до 70те години на ХХв. са проучени и публикувани редица гробници, най-значими между които са тези от селата Янково, Калояново, **гара Филипово и гр. Мъглиж.** През 70те години върху темата работи Ив. Венедиков в *“Тракийското изкуство”*. В периода края на 70-те - 80-те г. по темата се появяват специализирани публикации, дело на архитекти – **Д. Василева, М. Русева** и др. В 1983 г., с откриването на гробницата в Гинина могила (тj. Sveštari), е даден нов тласък на проучванията в областта на гробничната архитектура. Важно място заема проблема за разпространението на **полуцилиндричния свод в Тракия.** Изследванията в тази насока се задълбочават с последвалите открития и на други паметници от този тип – предимно в Североизточна България. Статии по въпроса пишат **М. Чичикова, Д. Гергова, Ю. Вълева, Т. Стоянов** и др. През 90те години са направени

124 Sofija, 1951

125 Sofija, 1959

126 ИАН, XIX, 1955

редица важни открития. Проучванията на Г. Китов в Казанлъжската долина изваждат на бял свят десетки тракийски гробници и допълват картината в района на Севтополис” (Сочев, Č. 2004, nepubl.).

Ale pokračuji v samotném přehledu konstruktů o Trácích: V r. 1960 publikuje Ch. Danov článek *Thracian Penetration into the Greek Cities on the West Coast of the Black Sea*¹²⁷. Otevírá se tak zajímavá problematika soužití obou kultur – trácké a řecké a jejich **akulturačních procesů**; otázka, která není dodnes zcela rozřešena, a která je ovšem stále aktuální pro všechna etnika tohoto multietnického společenství starověku ale i [ranného] středověku. Trákové a Řekové žili zcela jistě v některých koloniích pohromadě, jak indikují nekropole smíšených pohřebních ritů. (Stejně tak by to mohlo platit i pro **Prabulhary v oblasti Kavkazu**, zvláště o jejich možných interakcích a kontaktech s černomořskými městy byzantské říše, osídlené hlavně Řeky).

V souvislosti s řadou doložených migrací nomádských etnik ze severopontských oblastí se postupně **zavrhne autochtonní původ Tráků**. (Ovšem dnes se znovu v emocionálně zabarveném diskurzu aktualizuje). Interpretuje se, že se na Balkáně začali usazovat buď v rané době bronzové (tj. 3500 př.n.l.), ve střední (2000 př.n.l.) či až na konci doby bronzové (po polovině 2. tisíciletí), v pozdním období mykénské kultury. Postupně se zkonsolidovali v územích Rumunska (až ke Karpatům) a v Moldavsku (až k řece Oltos), severním a jižním Bulharsku; západně sahali až k Vardaru a řece Moravě. Jihovýchodní hranicí bylo pobřeží Černého moře¹²⁸.

Po dlouhé období – od počátku 5. do konce 3. tisíciletí se větší část balkánského poloostrova rozvíjela nerušeně. O tomto kontinuálním vývoji (a o těsném sepětí mas. oblastí s

127 Klio 38, 1960

128 S tím souvisí i problém **indoevropské pravlasti**. Její lokalizace bývá tradičně umisťována mezi Amurdarju a Syrdarju na území dnešního Uzbekistánu a Turkmenistánu nebo západněji – do oblastí Černého moře, do jihoruských stepí, na Ukrajinu a Zakavkazsko. V poslední době se hlavně archeologie (např. C. Renfrew) vrací k dříve okrajově vnímané teorii o maloasijském, východoanatolském původu Indoevropanů. * Východní Anatolie a oblast tzv. úrodného půlměsíce“ je považována za kolébkou zemědělství a přes migrace zemědělských etnik se tato znalost dostala i na Balkán. Ide. dialekty (tedy i migrace) jsou v této verzi uvažovány již od 6. tisíciletí př.n.l.. O vyspělosti zakavkazských kulturních středisek svědčí to, že jsou jedním z center světové metalurgie. Ze 3.-2. tisíciletí jsou odsud archeologické nálezy svědčící o vyspělé společenské organizaci (Maeotis, kultura Trialetis, kavkazské dolmeny - aristokratické hroby)...

Je obecně přijímáno, že indoevropské skupiny domigrovaly ze své pravlasti na území Malé Asie na přelomu 3. tisíciletí př.n.l.. Přicházely tyto skupiny ze severu přes Balkán? Nebo z oblastí dnešního Afghánistánu a Iránu, tedy "jižní cestou"? Archeolog C. Renfrew je zastáncem jižní cesty a řada dalších badatelů s ním souhlasí. Podporuje to i fakt, že ide. Protořekové, kteří dorazili do Řecka zhruba 2200 př.n.l., zaujali zprvu dnešní jihořecké oblasti a teprve o jedno dvě století později jsou patrné stopy destrukcí v severním Řecku. Vše nasvědčuje také tomu, že vln indoevropského stěhování bylo více. Migrace procházely snad ve třech vlnách, první tedy na přelomu 3./2. tisíciletí, další kolem poloviny 2. tisíciletí a pak v 1200 př.n.l.. Tyto tři vlny asi dovršily **indoeuropeizaci Balkánu**. Pod tlakem nových etnik se původní obyvatelé stahují z Balkánu do Malé Asie. Největší migrační vlna bývá označována jako "stěhování mořských národů" a klade se zhruba do období kolem r. 1200 př.n.l..

balkánskými) svědčí tzv. telly, vyskytující se pouze na Balkáně a v Malé Asii; dál do střední a západní Evropy již nesahají¹²⁹. Na přelomu 3./2. tisíciletí (tj. na závěr balkánského eneolitu a počátku doby bronzové) však je kontinuální "tellový" vývoj na Balkáně narušen. Ne náhle, jen pozvolna odumírá, tloušťky kulturních vrstev se zeslabují (tj. časový horizont existence jednotlivé vsi je kratší) až nakonec v pozdní době bronzové (1500-1200 př.n.l.) ustávají zcela¹³⁰. Bývá to dáváno do souvislosti s třemi (?) migracemi indoevropských kmenů (Protořeků), s příchodem (?) indoevropských skupin do Anatolie (Luvijci, Palajci, Chetitě, Lýkové, Lýdové) a s nomádskými migracemi ze severu, ze stepí severního Černomoří (Trákové aj. kmeny). Charakter kultur, sídlících na dnešním bulharském území, se pod vlivem těchto **nomádských migrací** mění, stejně tak jako dozrává změn etnická karta Balkánu¹³¹.

Mezi kulturní změny, související s etnickými migracemi patří fakt, že se od konce 2. tisíciletí (tj. 1000 př.n.l.) objevují dolmeny a obecně megalitická kultura (hlavní výskyt na Balkáně je v Rodopech a v Strandži). Tyto dolmeny jsou vlastně hrobky, pravděpodobně i s funkcí kultovní (kult slunce, kult předků) a naznačují aristokratické pohřby a tedy vyšší stupeň společenské organizace a rozvoj rodové aristokracie. Charakter společenského zřízení byl podobný jako u kmenů severního Řecka - ethnoi – tj. kmenové svazy, založené na patriarchálních vztazích s vůdcem, který měl zároveň funkci výkonnou, zákonodárnou i soudní a navíc kultovní a vojenskou. Mění se i charakter artefaktů (keramiky, nástrojů... - objevuje se šňůrová keramika), dále se mění pohřební ritus - jámové hroby či hroby s okrovými pohřby a v pozdní době bronzové (1500 – 1200 př.n.l.) je keramika nahrazena novým stylem. K megalitické kultuře patří i skalní kultovní místa s vytesanými schody, stupni, výklenky ... některými badateli to je interpretováno jako odraz astronomického uspořádání, svatyně, kde bylo uctíváno Slunce, kde se konaly rituály, ceremonie, oběti a libace na jeho počest. Někdy do této doby (v rozmezí od 13.- 8. století) se datuje **valčitranský poklad**.

Institucionalizace bádání o Trácích proběhla v 70. letech 20. století. Založen byl Ústav trákologie při SU a Institut trákologie při BAN. O vývoji trákologie jako akademické disciplíny viz Jordanov, K. a kol: *Thracology in Bulgaria between 1970 and 1995*¹³². U zrodu institucionalizace stáli hlavně A. Fol, I. Marazov, I. Venedikov.

Z velké míry byla potřeba „konstituování Tráků“ spojena nejen s poznáváním trácké kultury, ale také s dokazováním **evropské kulturní identity Bulharů**, jakožto absorbentů tráckého etnika. Ta byla dlouhodobou osmanskou nadvládou a uvažovaným

129 (Podobná je i keramika, idolová plastika, nástroje). Telly jsou pahorky, navršené dlouhodobým sídlením, jejichž šířka je daná dobou trvání sídliště (bývá i 20 metrů a víc. Mívají o mnoho metrů v průměru víc než mohyla náhrobní). Na zplanýrované vrstvě jednoho sídliště se zřídí další sídliště, a tak dokola, až vznikne uměle vytvořený kopec – sídlištní mohyla (tell).

130 Stejný jev lze sledovat i v Řecku, kde ale vše končí destrukcemi předchozí archeologické kultury (archeologická fáze konce RH II, v absolutní dataci 2300-2100 př.n.l.) a jejich sídlišť jako je např. Lerna IV. Krom Řecka jsou destrukce a kulturní změny i v Malé Asii – v Tróji I, II a Thermi V, které způsobují zánik tamních kultur a po jejich obnově i patrnou změnu životního stylu.

131 Volně dle: Bouzek, J., Thrákové. Praha, Panorama 1990.

132 in: Orpheus, 5, Sofija, 1995

turkickým původem Prabulharů narušena a dodnes dle mého názoru ještě není zcela pevně ustanovena. Dříve byla trácká kultura chápána jen jako nesamostatná kultura pod vlivem antické. Od zrodu trákologie se zintenzivňuje tendence **osamostatnit tráckou kulturu**, oprostit ji od řeckého vlivu. Tato instrumentalizace a **soupeření s kulturou antického Řecka** je silně aktualizována i dnes. Zároveň s deklarováním neřeckého vlivu byly aktualizovány a redefinovány přítomné elementy **perské, íránské** (jak je již ve 20.-30. letech objevil Rostovcev aj.).

Krom těchto aspektů u zrodu této vědy byla potřeba vybudovat jeden etnokomponent, ke kterému by se národ mohl pozitivně vztahovat, na němž by se budovala národní identita a který by neměl protiruské **konotace**, jakých nabyli Prabulhaři (Iliev, 1998, 9).

Mezi nejvýznamnější publikace té doby lze uvést knihu Trakite od G. Michajlova¹³³, od stejného autora stat' Gareko ezikovo i etnokulturno vlijanie sred trakite in: **Etnogenezis i kulturno nasledstvo na balgarskija narod**¹³⁴ nebo knihu Thrace and the Thracians od A. Fola a I. Marazova¹³⁵. R. 1975 uveřejňují I. Venedikov a T. Gerasimov významnou knihu "**Trácké umění**" (vyšla česky, v překladu z ruštiny; přeložena byla i do angličtiny aj.). R. 1980 publikuje A. Fol v: Etnografija na Balgarja stat' Predslavjanskoto naselenie na balgarskite zemi, kde je vykonstruován následující obraz Tráků, nositelů „polysémantické“ kultury: jsou to děti přírody, s vlastními ideovými a symbolickými systémy, přírodní moudrostí, orfismem a jinými mystickými a ezoterickými vírami, „muzickou“ kulturou. (Veškeré tyto charakteristiky zpracovává A. Fol dále, viz jeho bibliografie). Snad nejvíce se proslavil svými studii o **tráckém** (ne řeckém) **orfismu** a o helénistickém náboženství (v tráckých zemích). Jak podotýká Iliev, 1998, 11 tato **mysticita** v době marxistické ideologie byla A. Folovi umožněna za podpory ministryně kultury L. Živkovy.

Od 70.-80. let až dodnes o Trácích také bádá M. Tačeva-Chitova. Zabývá se hlavně **politickou historií** Tráků ve vztahu k Řekům, Makedonům i Římanům, demografií tráckých kmenů a jednotlivými dynasti.

Neoddělitelná v souvislosti s výklady etnogeneze je etnologie. V oblasti folkloristiky a etnologie stojí za zmínku např. publikace E. Todorova: **Drevnotrakijsko nasledstvo v balgarskija folklor**¹³⁶ nebo článek Trakijski elementi v starinni balgarski

133 Sofija, 1972

134 Sofija, 1971

135 London, St. Martin's Press, 1977

136 Sofija, BAN, 1972 + nové vydání z r. 1999

predanija¹³⁷.¹³⁸ Je zde mapován trácký etnický substrát folklorního materiálu, odraz tráckého vlivu v bulharském folklóru na výzkumu jarních slavností jako Gergovden a dalších svátků, spojených s jarním obdobím. Předpokládá existenci národního heroického eposu – kralimarkovského cyklu, jehož předobrazem je **trácký jezdec**¹³⁹. Prošel prý procesem historické konkretizace a kontaminoval se se skutečnou postavou tohoto středověkého prilepského vazala. (Výskyt tohoto tradičního božstva na destičkách v Thracii ještě z pozdní římské doby bývá dáván do souvislosti s ukazatelem tráckého vědomí si své identity i v době pokročilé grecizace a romanizace). Ale I. Venedikov, 1995, s.7-8 píše "*Старото население... са добре познатите траки, подчинени оште в I в. от римляните в трите провинции... В края на III в. сл. Хр. траките в тези области постепенно скъсват със старите си традиции след като са приели гръцкия и латинския език*".... Pro srovnání uvedu českou interpretaci těchto dávných historických procesů: "*Vpády barbarských kmenů způsobily změny v etnickém složení [tráckého] obyvatelstva, které bylo navíc početně oslabeno jak prodáváním do otroctví, tak válečným vyhlazováním. Zbytky se smísily s nájezdníky, ke kterým se ostatně i sami ochotně přidávali z důvodů útlaaku; nájezdníky původu germánského, sarmatského, turkotatarského i slovanského. Přesto se Trákové, na severu silně romanizovaní, na jihu grecizovaní, z velké části udrželi jako etnikum vědomé si své sounáležitosti až do 5. - 6.století, do příchodu Slovanů a následné asimilaci v průběhu 6.-7. století. V nepřístupných přírodních oblastech Albánie zůstává původní trácko-ilyrské etnikum ještě déle; obdobně jako v Sedmíhradsku, Valašsku a Moldavsku se dlouho udržují Dákové*" (Bouzek, 1990, 202-203). Existenci Tráků v (horských) oblastech dnešního Bulharska, "vědomých si své sounáležitosti, ještě v 5.-6. století" dnes někteří badatelé zpochybňují (viz i výše Venedikov, podle nějž už byli romanizovaní a grecizovaní v 1. století n.l.); jiní zas souhlasí a považují Karakačany, Vlasy či jiná dnes prakticky již neexistující etnika za jejich potomky. V textu je uveden fakt, který nebyl v popředí bulharského historického diskurzu (a ani není a asi ani nebude). Jde o fakt germánských kmenů, již od 3. století trvale přítomných na území dnešního Bulharska a na postupném zdejším usídlování hunských, prabulharských a s nimi spojených gótských kmenů po Atilově smrti (454 ad). Jestli někdo, pak by oni museli být těmi etniky, kteří s Tráky interagovali. Je to fakt, důležitý pro míru možného tráckého vlivu na Prabulhary a Sloany.

137 in: Ezik i literatura, 1978, No 4, 61-71.

138 E. Todorov se zabýval i problematikou odrazu prabulharského elementu v dnešním bulharském folklóru (viz kap. Prabulhaři).

139 Na určité jednotné epické dílo usuzuje hl. z cyklu kralimarkovských písní, kt. sbíral a očišťoval od dialektismů a prokazatelně nevhodných variant a poukázal na vnitřní logiku jednotlivých oddělených písní. Zde a v písních o sv. Georgiovi nachází relikty kultu, mýtu a eposu (!) tráckého jezdce-héroa (formou i obsahem mýtu, zprostředkovaného ústním vypravováním Tráků slovanským kmenům; bez vlivu cizích eposů (P. o Nibelunzích, P. o Rolandovi), se kt. sebraný materiál srovnával. (Todorov, 1999).

Jestliže jejich kultury byly podobného charakteru, nelze jednoznačně usuzovat na stopy tráckého vlivu v dnešním folklóru, jak někteří badatelé činí (Todorov, 1999, viz výše).

A. Fol v r. 1965 píše příspěvek, který ač nepatří k jeho nejstěžejnějším, týká se etnologie: *Balgarskata narodna kultura i trakijското izvoroznanie*¹⁴⁰.

Nový impulz do etnogeneziologického bádání vnesl M. Domaradzki v knize *Keltite na Balkanskija poluostrov (IV-I v.pr.n.e.)*¹⁴¹. **Keltové** od 4.-3. století masivně migrovali do všech tehdejších antických území (dokonce se i usídlili na Balkánu, na území dnešního Bulharska založili království s hlavním městem Tylisem (dodnes nelokalizováno, umísťuje se do povodí Marice); napadli řeckou svatyni Delfy a dokonce vyplnili Řím a usídlili se pod názvem Galové v Malé Asii). Domaradzki navazuje na badatele před ním – např. I. Venedikova, 1953¹⁴².

Zajímavá je otázka proč se o **Keltech v bulharské etnogenezi** neuvažuje vůbec? Přece jsou nositeli kultury oppid a vysoké umělecké kultury. U nás, v Čechách je naopak tato tendence patrná. (Nověji o eventuální instrumentalizaci Keltů v bulharském prostředí uvažuje doktorand archeologie SU J. Stojanov ve svém příspěvku z roku 2004 *Changing Paradigma, Modern Interpretations on Celtic Raids in Thrace Reconsidered*¹⁴³).

Stejným způsobem se ale nakládá v Čechách i v Bulharsku s **etnokomponentem germánským** – ačkoli Germáni masivně sídlili na obou územích, do uvažovaných etnokomponentů je nezahrnuje ani jeden z etnogeneziologických diskurzů obou států. (A když ano, jsou to jen okrajové tendence z oblasti emocionálně zabarveného diskurzu).

V r. 1979 vychází dva díly vícedílných akademických dějin *Istorija na Balgarija*¹⁴⁴ (První díl je celý věnován Trákům, druhý prvním dvěma bulharským říším). O rok později vychází v Sofii třídílný soubor **Trakijskite pametnici** (o megalitické kultuře, o „open-air“ svatyních) a v roce 1984 *Istorija na Dobrudža I. Praistorija i antičnata istorija na Dobrudža*.

Dobrudža je velmi důležitým výzkumným polem, místem, kde se dříve rozkládala tzv. Malá Skytie, místem, kam přišli a kde se prvně usídlili „**Asparuchovi Prabulhaři**“, místem, kde jsou i etnology studovány specifické etnické charakteristiky. Podrobněji se o tom zmiňuji v kap. Prabulhaři a Slované, v pasáži o Gagauzech a dalších zbytcích uvažovaných prabulharských etnik.

S **otázkou etnologickou** je to složité. Celý balkánský areál má ve svých folklorních projevech mnoho shodných (**konvergentních**) rysů, které ztěžují etnickou

140 in: *Balgarski folklor*, 5, 1985.

141 Sofia, 1984

142 *Keltskoto našestvie v našite zemi prez IIIv. pr. n. e. ...*, IPr, 1953, 3.

143 2004 [in print]

144 Sofia, BAN, 1979.

distinkci a „umožňují“ procesy etnického konstruování. Uvedu zde jednu přínosnou citaci z oblasti etnologické, která dokládá, že při důkazech o jednotlivých interakcích a ovlivňováních je třeba zohledňovat nejen historii a jazykovědu, ale i interpretační metody vědy etnologické: „... [Ize tyto společné vrstvy] označit jako **paleobalkánské** (Gavazzi) a **mediteránní**. V této kulturní vrstvě není snadné od sebe odlišovat elementy trácko-ilyrské, gótskodácké (sic ! - getodácké) a řecko-římské. Zejména je tomu tak v oblasti lidové technologie (např. nářadí, nástroje a pracovní postupy při sklizni a zpracování zemědělských produktů, užití osla jako tažného zvířete aj. Důležitá zjištění k poznání **antických tradic v oblasti jihovýchodní a střední Evropy** může přinést rovněž studium tradičních forem vinařství a vinohradnictví. Dosavadní výzkum vinařských srpovitých nástrojů například ukazuje na nezbytnost sledování počátků středoevropského vinařství v oblasti Podunají a Porýní v souvislosti s tradicemi vinařství **keltského a antického**. Přesto, že Slované přišli do prostoru někdejších římských provincií na středním a dolním Dunaji v době, kdy vliv antické kultury velmi zeslábl, naznačují některé archeologické nálezy, že ještě ve střední době hradištní mohly existovat vztahy mezi Velkou Moravou a antickým kulturním okruhem. Ukazuje se, že ani výrazné politické změny neznamenaly zánik dosavadních výrobních zkušeností a nástrojů. Slovanští kováři pokračovali v době hradištní v práci kováren keltských a římských. Svědčí o tom nálezy srpovitých nástrojů ze středního a dolního Pomoraví, které se po stránce tvarové shodují s doklady keltskými a římskými z Podunají a Porýní. Zprostředkovací úlohu zde patrně sehrály dílny v dnešním Rumunsku, Bulharsku, Maďarsku a Rakousku. Studium vinařských nástrojů ukazuje na úzké kulturní vztahy mezi etnickými oblastmi severně a jižně od Dunaje. Z hlediska kulturněhistorického vývoje na Balkánském poloostrově je zjevné, že zatímco na jihu bylo toto území otevřeno údolím Marice a Strumy vlivu řeckému, severněji položené oblasti byly doménou kulturního zásahu románského“¹⁴⁵.

Významný byl pro Bulharsko rok 1981 (1300 let výročí založení státu), který byl s velkou pompou oslavován a strategicky zpolitizován. Při této příležitosti vychází řada sborníků ze všech oblastí bulharské humanitní vědy, historie a archeologie speciálně. Jsou to např. **Problemi na kulturnoto nasledstvo**¹⁴⁶ nebo sborník *Balgarija 1300* a řada dalších.

Trákologie pokračuje úspěšnými nálezy – kolektiv autorů publikuje v roce 1986 studii o novější odkryté kupolové hrobce ve Sveštari¹⁴⁷. Dále pod redakcí A. Fola aj. Licharduse vychází v roce 1988 katalog k výstavě *Macht, Herrschaft und Gold. Das Gräberfeld von Varna (Bulgarien) und die Anfänge einer neuen europäischen Zivilisation*¹⁴⁸ (Trácké poklady byly i v době socialismu prezentovány v zahraničí). U varnského pokladu ovšem nejde o trákologii v pravém slova smyslu. Poklad je jedním z nejstarších zlatých pokladů v Evropě, svědčící o určité organizační struktuře společnosti a

145 Frolec, V.: Česká národopisná balkanistika a její úkoly, 1969 at: <http://www.nul.k.cz/NA/1970/2/Nr.html>. Ztučněno mnou.

146 Sofija, 1981

147 Fol, A., Chichikova, M., Ivanov, T., Teofilov, T.: *The Thracian Tomb near the Village of Sveshtari*. Sofia, 1986.

148 Fol, A., Lichardus, J. (eds.): *Katalog*. Saarbrücken, 1988.

bylo by "výhodné" přičítat ho Trákům. Jedná se však s největší pravděpodobností – dle rozboru kovu, ze kterého je poklad zhotoven - o importy z Malé Asie. Rozborem, chemickou analýzou se zjistilo, že zlato pochází z Malé Asie, tj. pravděpodobně se jedná o import nějaké mas. kultury. Nepřekvapuje to, neboť východní, hlavně JV Balkán, egejská a černomořská Trákie byla již od neolitu v úzkém spojení s mas. oblastmi. Emocionálně zabarvené interpretační verze, považující Tráky za autochtonní, jim samozřejmě poklad z varnenských nákolních osad připisují a pojí s tím motta typu "**nejstarší civilizace¹⁴⁹ v Evropě**" apod¹⁵⁰.

V **cizině** vychází o Trácích např. v roce 1963 ve Stuttgartu kniha J. Wiesnera Die Thraker. Studien zu einem **versunkenen Volk** des Balkanraumes. R. Hoddinott v roce 1981 vydává v Londýně knihu s názvem The Thracians. B. Isaac v Leidenu v r. 1986 vydává knihu The Greek Settlements in Thrace until the Macedonia Conquest¹⁵¹. (Zabývá se zde i etnickými otázkami - **makedonská přítomnost** v Trákii je velice živá i dodnes; obzvláště v období, kdy se část makedonského historického a etnogeneziologického diskurzu hlásí k Alexandru a Filipovi Makedonským jako ke svým předkům. **Odklon od příslušnosti k bulharskému etniku**, který se tím sleduje, snad ani netřeba zdůrazňovat).

R. 1989 vydává A. Fol a D. Popov první díl Christomatija po trakologija. A. A. Fol také hodnotí a shrnuje Sastojanie na trakoložkite proučvanija sled Petija meždunaroden kongres po trakologija¹⁵².

3.2.2. PRABULHAŘI

Ani Prabulhaři s největší pravděpodobností neměli vlastní písemnictví. Dochováno je jen menší množství epigrafických památek, uvádí se asi 80-100 prabulharských nápisů. Jde hlavně o nápisy 2. poloviny 8. a počátku 9. století a jedná se o nápisy stavební, triumfální a historické. Byly (a jsou) aktivně zkoumány, za všechny uvedu např. V. Beševlieva Prabalgarskite nadpisi, publikované v roce 1979. Převážně z prabulharských nápisů známe jen antroponyma, titulatury, toponyma a další slova, jejichž počet je neujasněn. Pro další orientaci v této problematice viz osobní stránku V. Karlukovského¹⁵³ s digitalizovanými materiály od badatelů zabývajících se tímto tématem. Zmiňovaný P. Dobrev je jedním z nevýraznějších a nejviditelnějších zastánců nového konstruktu o ide. původu

149 Otázce terminologie patří dispute okolo pojmu **kultura kontra civilizace** (viz kap. Terminologie).

150 např. Димитров, Б.: Болгары - первые Европейцы, София, Унив. изд. им. Св. Климента Охридского, 2003. Viz i kap. 4.3.2.

151 U cizích badatelů je sledovat z jaké literatury vycházejí, z jakých bulharských badatelů čerpají.

152 in: Sp. na BAN, 3, 1989, 67-73.

153 at: <http://members.tripod.com/~Grozniyat/index.htm>

Prabulharů, podepřeného **paleolingvistickými důkazy**. (Vzděláním je ekonom, pracuje v EI při BAN, a jakkoli se mu nedá upřít možný přínos při výzkumu hospodářství Prabulharů a s tím souvisejících oblastí, lze zapochybovat o fundovanosti jeho paleoetymologických konstrukcí a aplikované historické srovnávací jazykovědě). Knihy P. Dobreva jsou přínosné díky obrazovým přílohám a materiálu, které v nich shromažďuje¹⁵⁴.

Nově P. Dobrev, 1994 (a v dalších knihách¹⁵⁵) sestavil celý korpus prabulharských nápisů, ze kterého řada dnešních “prabulharologů” čerpá. Snaží se v něm dokázat přítomnost asi **tisíce prabulharských morfémů** v dnešní bulharštině, ide. původu. Svě etymologické důkazy odvozuje od ide., resp. indoíránských jazyků, **na základě ide. jazykového srovnávání**, ale záměrně opomíjí komplikovanou problematiku přejímek z turečtiny. Nalezeny prý jsou i prabulharské nápisy psané sice řeckým písmem, ale prabulharským lexikem; ovšem jsou “*почти непознати не само на масовия читател, но дори и на част от професионалните историци*”. Jde prý o nápisy z Nagy Sent Miklosz a ze Silistry a Plisky, jejich znění in: Istorija na Balgarija, 1998, s. 47.

J. J. Šopov¹⁵⁶, který též zastává indoevropský původ Prabulharů, se v doslovu ke knize P. Dobreva, 1998 vyjadřuje: „*С цел отстраняването на „турцизмите“ в българския език са били отстранени многобройни думи от прабългарски произход, които в същност са навлезли от българския език в турския, а не обратно*“ (s. 180). Turci totiž prý jednak masově odvlékali ženy, jednak prý Prabulhaři byli vyspělejší a tak od nich Turci slova přejímali spolu s kulturními vymoženostmi¹⁵⁷. „*Същевременно турският език съдържа множество индоевропейски думи от ирански тип /от какъвто тип е бил и прабългарският език/, проникнали в резултат на поробване, смесване /с персите/ и асимилиране на някои ираноезични народи от турците преди поробването на България*“ (s. 181-82).

Co se týče starých a starších konstruktů o Prabulharech¹⁵⁸: Jedna z nejranějších zmínek by mohla být z r. 177 př.n.l. v korespondenci mezi hunským vládcem a **čínským**

154 V digitalizované podobě (a přeložené do angličtiny) lze jednu Dobrevovu knihu nalézt na osobní stránce V. Karlukovského at: <http://members.tripod.com/~Groznijat/index.htm>.

155 Древнобългарска епиграфика. С., Тангра ТанНакРа, 2001 (в съавт. с Милена Добрева)

Светът на прабългарите / Universum Protobulgaricum. Mosaic, New York, 1996 (přel. do něm. jako Inschriften und Alphabet der Urbulgaren. Sofia, Orion-commerce, 1995).

156 J.J. Šopov je jedním ze zakladatelů Institutu interdisciplinárních studií (viz kap. Přehled subjektů...).

157 Tato tvrzení jsou ovšem založena na premise, že Prabulhaři jako etnikum ještě byli v období příchodu Turků na Balkán dochováni.

158 Tento odstavec začínám interpretacemi a konstrukty aktualizovanými v současné době emocionálně zabarveným diskurzem, nicméně chronologicky jsou to interpretace z nejranějších.

císařem, kde Hun oznamuje imperátorovi, že Ogury ovládl¹⁵⁹. Snad poprvé je v evropském pramenném zdroji pod **etnonymem Bulgaři** zmiňuje r. 310 n.l. biskup Metodius Platarský z Lýkie. Následně je jmenuje Anonymní letopis / chronograf z roku 354 ad pod názvem "Bulgares, Vulgares" (v latině) neboli βουλγαρσὺ (v řečtině). "*Според Анонимния хронограф от 334 г. българите произхождат от внука на Ной Зиези*"¹⁶⁰.

Poté co Bulgaři a další nomádská etnika na svém tažení ze středoasijských a východoevropských území domigrovala až do východní Evropy, začínala být reflektována i v soudobých historických pramenech. Bulgary situuje do oblastí volžských již římský historik Lucius či gótský historik Jordanes¹⁶¹. Jordanes, píšící v 6. století o době, zachycující období po smrti hunského vůdce Atily (zabit 454 ad), zpravuje: Sauromaté, resp. Sarmaté, Kemandrové a další z Hunů po smrti Atily získali a osídlili území v Ilyricu (u města Castra Marcis /dn. Kula/); mladší Atilův syn Hernak (tj. Ernak/Irnik) si vybral k usídlení část Malé Skytie (dn. Dobrudža), další příbuzní Elmendur a Ulcindur zaujali část příhraniční Dácie (tj. jižní Rumunsko, ev. severozápadní Bulharsko – u měst Utus, Iskus, Almus (dn. Lom... / bývalé římské kolonie/). Mnoho z Hunů se rozmístilo ve vnitrozemí "Romanie" (tj. Byzance) a byvše nazýváni Sarkromontizové a Fosiatizové. O Hernakovi / Irnikovi se zmiňuje i historik Priscus jako o "naději" Hunů, kdy Atilovi bylo předpovězeno, že právě tento jeho syn zachrání celou říši.

Arménský geograf Movzes Horenaci¹⁶², který žil v 5. století n.l. /kol 450/, dává Bulhary do souvislosti s Alany¹⁶³, žijícími na Kavkaze od doby až kam sahají jeho informační zdroje, tj. určitě od 2. století př.n.l. a píše že: "existuje bulgarská země v ohromné kavkazské planině" (ovšem není zde jednoznačné, zda je zde míněna jako geografický název nebo jako politická formace?); další arménští historiografové jako Sebeos, Johannes Draschanakertci, patriarcha Johannés Catolicus, kniha Arménská geografie ... Bulhary vzpomínají v souvislostech s událostmi již z prvních století našeho letopočtu, minimálně ještě v době, kdy Arméni nebyli křesťané, tj. v 2.-3. století n.l.

Syrský kronikář Zacharius Rétor popisoval r. 555 národy na Kavkaze, mezi nimi zmínil Bulhary a Alany jako **stavitele/obyvatelé kamenných měst**. (Toto je zásadní fakt v dnešních nových konstruktech, viz níže). Krátce po něm píše další byzantský kronikář Michail

159 Fehér, G., Prabalgari. Sofija, 1929

160 at: <http://www.sarakt.org/proizhod0.htm>. Je to poslední formulace v Anonymním letopise, která v latině zní: „Ziezi ex quo Vulgares“. Řada interpretů z oblasti emocionálně zabarveného diskurzu Zieziho dávají do souvislosti se starodávným Sumerem a identifikují ho se sumerským vládcem Zaggizim (2750-2726 př.n.l.).

161 Jak zmiňují v kapitole Přehled o Slovanech, Jordanes psal i o pravlasti Slovanů, o třech "kmenech" a proudech stěhování z ní: na východ *Antové*, na jih *Sklavini*, na západ *Veneti*.

162 Jeho text byl vydán v St. Peterburgu, 1809.

163 Alani jsou kmen, patříci k Sarmatům, tj. iránojazyční. Sousedili snad na Kavkaze s Bulhary.

Syrský o legendě o třech bratřích, kteří z území vnitřní Skytie (tj. střední Asie), z planiny / H/imeon (snad Pamir / Hindukúš) v počtu 30 000 osob přešli řeku Tanais (tj. Don) a došli až k území Romeiů (tj. Řeků, resp. Byzantinců, sídlících ve městech okolo Pontu). Jeden z bratrů – Michail Syrský ho nazývá Bulgarios – se skupinou 10 000 osob přešel až k Dunaji a na požádání získal od byzantského císaře půdu a usadil se tam..

Konstantinopolský patriarcha Nikiforos a pak Theofanes také měli za to, že Prbulhaři přišli z oblasti kolem **Azovského moře** (Maeotis na **Kavkaze**). Prokopios z Kasareie situuje do této oblasti kmen, který "byl hunský, ale nazývaný tenkrát Kimmerijci" a který se rozdělil mezi dva syny – **Kutrigura a Utigura**. Oba kmeny pak spolu z iniciativy Byzance válčily, Utigurové pak úplně mizí z dějinného jeviště a Kutrigurové jsou ještě okrajově zmiňováni ještě v období, kdy byla založena první bulgarská říše.

Z 9. století pochází Anonymní bulharský letopis, který zmiňuje i etiopy. (Dnes se zjistilo (?), že oblast tohoto názvu je blízko Belgiany, uvažované pravlasti).

Arabský cestovatel Ibn Fadlan, který přibližně v roce 922 n.l. procestoval řadu zemí a dorazil až do oblastí volžských, referuje o [turkických] národech, jejichž územími procházel – Pečeněhové, Baškirové, Oguzové...; obyvatelům volžským dával jméno **Sakalibové**. Volžské Bulhary odlišoval od turkických etnik, což je silným argumentem dnešního emocionálně zabarveného diskurzu proti řazení Prbulharů k turkickým skupinám. Kniha vyšla i v bulharštině¹⁶⁴.

Roku 1518 německý badatel Franc Fric (Irenicus) v knize Germaniae exegesis vyjadřuje mínění, že Bulhaři přišli ze **Skandinávie** do Pruska, usídlili se u řeky Odry a později přesídlili na Balkán; v roce 1558 Martin Kromer in: De origine et rebus Gestis Polonorum tvrdí, že Bulhaři dříve žili u řeky **Volhy**, odtud prý mají i svůj název – Volhaři. Roku 1601 Mauro Orbini ve svém Království Slovanů Bulhary klasifikuje jako **Slovany**; v r. 1666 Johannes Lucius in: De regno Dalmatiae et Croatiae také píše, že Bulhaři žili u Volhy, od které mají své jméno. V roce 1688 Holanďan Henshen ve svých církevních hagiografiích „Acta Sanctorum“, kde se věnuje i Cyrilovi a Metodějovi, píše, že bratři pokřtili národ bulharský, pocházející ze **Sarmatie** (tj. oblasti iránojazyčných kmenů střední Asie). R. 1750-55 vatikánský historik Joseph Simonius Asemani ve své knize o církevních kalendářích čerpá z Henshena a také situuje Bulhary do Sarmatie. Francouzský historik Déguignet ve své světové historii píše r. 1756 a 1768 že Bulhaři nejsou původní součástí Skytů ani Sarmatů, nýbrž že se s nimi (a také s Huny, kteří jsou ale uraloaltajští) smísili až později, poté, co byli

164 Ибн-Фадлан, Пътешествие до Волжска България 921-922. Л.-М. Бораджиева, превод от арабски Г. Наумов, ИК "Армес", София, 1992.

vyhnání ze své původní pravlasti; obývali prý původně oblasti **východoasijské** a z čínských aj. pramenů jsou známí jako **Kangli nebo Kam-li**. Roku 1761 – jeden rok před Paisijem – píše mnich Blazius Kleiner z řádu sv. Františka z Asii obsáhlou Bulharskou historii, kde znovu vyjadřuje tezi, že Bulhaři jsou národem původně **ze Skytie**, tj. stepních oblastí okolo Černého moře, od Volhy. Paisij Chilendarski vycházel z Maura Orbiniho a Cezara Baroniho – pro něj Bulhaři byli Slované. R. 1771 a 1774 němečtí historikové A. L. Schlözer¹⁶⁵, Thunman¹⁶⁶ a další shodně prohlašují Bulhary za příslušníky **uraloaltajské** jazykové skupiny a L. A. Gebhardi¹⁶⁷ r. 1788 činí Bulhary příbuznými s dnešními **Maďary**. R. 1797 opět německý historik J. Ch. von Engel Bulhary označuje za **Tatary**, přemístivší se v počtu asi 300 000 na Balkán z **oblasti volžských**. Někde z těchto interpretací vznikla i dlouho udržovaná **turko-tatarská** teorie. R. 1826 J. Klaproth ve své knize o historii Asie uveřejňuje **ugro-hunskou teorii** (v jiné verzi modifikovanou **uraloaltajskou**) o původu Prbulharů, která zároveň modifikuje i turkotatarskou (ale stále jde o příbuzné větve). R. 1832 ruský badatel Ch. M. Fraehn v knize Die älteste arabischen Nachrichten über die Wolga-Bulgaren, vyšlé v Petrohradě píše, že Bulhaři jsou **směsicí finských, turkických a slovanských skupin**. R. 1837 K. Zeuss in: Die Deutschen und Nachbarstämme vysvětluje, že Prbulhaři byli součástí Hunů, od kterých se ale oddělili po **Atilově** smrti (tj. v polovině 5. století) a stáhli se ze střední Evropy více na východ, k Černému moři, k Dněpru, pak na Balkán, dolnímu Dunaji... (Toto tvrzení dává podklad k později rozpracované **hunorské teorii**.) R. 1837 P. J. Šafařík uveřejňuje ve svých Slovanských starožitnostech teorii o **fino-čudské** (v jiné verzi **ugrofinské**) jazykové skupině, ke které Bulhaři náleželi¹⁶⁸. (Toto dělení se dnes již nepoužívá; do této skupiny přičleňoval i Votiaky, Zirjany, Čeremisy, Samodijce...). V Zografské historii G. S. Rakovského z roku 1865¹⁶⁹ se píše: *"народни български повестувателни паметници, потвърждаючи, че българите древле носили и името кимбри или кимерии и че брем и болг били български царе ... щем доказа необратимо, защо ние сме първите и най-старите жители в Европа"* (Rakovski měl vůbec velmi romantické názory na minulost Bulharů a svérázné interpretační metody pramenných zdrojů; nově nicméně aktualizuje konstrukt, že Bulhaři jsou Kimmeriové).

165 Allgemeine nordische Geschichte, Halle, 1771

166 Untersuchungen über die Geschichte der östlichen europäischen Völker, Leipzig, 1774

167 in: Allgemeine Weltgeschichte

168 Podle kol aut. Č. Amort, Dějiny čs.-bul. vztahů, 1980 vychází Šafařík z Engela a označuje Bulhary za tatarské kmeny, které se smísily se slovanskými. Bulhaři na Balkán přišli z Povolží (s. 47).

169 „Зографска Българска история на Г. С. Раковски“ in: „Българска старина“, 1865.

Při snaze o kritickou pramennou analýzu je nutno konstatovat, že nejsou známy prameny, ze kterých přesně byly výše uvedené názory interpretovány; lze předpokládat, že nemusely být podepřeny nějakou solidnější argumentační konstrukcí, stavějící na historicky relevantních zdrojích /a ne např. jen na folklorních nebo na indukčních postupech/. Výjimkou je práce Ch. M. Fraehna, který interpretoval jemu dostupné arabské prameny a analyzoval v nich mj. bulharská antroponyma a titulatury).

V ruském prostředí se ve 2. polovině 19. století začínají více analyzovat arabské prameny: R. 1869 vychází publikace A. D. Chvol'sonla **Izvestija o chazarach, burtasach, bulgarach, madžarach, slavianach i russkich Abu Ali Achmeda ben Omara ibn Dasta**. K dílům K. Jirečka k této problematice patří Njakolko beležki varchu ostatacite ot pečenezi, kumani, kakto i varchu taj narečenite narodi gagauzi i surguti v dnešna Balgarija¹⁷⁰. K. Jireček (ale i M. Drinov, I. Šišmanov...) v stati zastával tzv. **kumánskou teorii původu** [nejen] **Gagauzů**, později kritizovanou např. V. Zlatarským, P. Mutafčievem. (Zdrojem pro argumentaci byl byzantský pramen Anna Komnina, kde je referováno o průniku, vpádech **Pečeněhů a Kumánů** do Dobrudže v 11.-13. století – viz níže v textu).

3.2.3. SLOVANÉ

Výzkumy prvních, nejranějších zpráv a počátků historiografie o Slovanech byly popsány v řadě publikací, pro můj následující kompilační nástin jsem použila např. knihu M. Beranové Slované, 2000; tři články D. Pickové, publikované v letech 1997-98 v časopise Historický obzor¹⁷¹; knihu V. V. Sedova Slavjane: istoriko-archeologičeskoe issledovanie¹⁷² a sumarizovanější článek téhož autora Etnogenez slavian v drevnosti i načale srednevekov'ja¹⁷³, on-line dostupný Otův slovník naučný¹⁷⁴, on-line Encyklopedii Britannicu¹⁷⁵ či databázi "The Oxford Reference Online Premium"¹⁷⁶ a řadu dalších zdrojů¹⁷⁷. (Z bulharských textů jsou to

170 in: PspBKD, 32-33, 1980 (původně v angl. a něm. in: Periodical Review, Vol. 32, 1890).

171 Počátky slovanských dějin I., in: Historický obzor 8, 1997, č.9-10, s.200-207; II., in: Historický obzor 8, 1997, č.11-12, s.246-248; III., in: Historický obzor 9, 1998, s.101-104.

172 Jazyki slavjanskoj kultury, Moskva 2002.

173 in: Problemy slavjanskoj archeologii, Tom I. Trudy VI Meždunarodnofo Kongressa slavjanskoj archeologii, Moskva 1997.

174 Přístupný fulltextově registrovaným uživatelům zdarma ze stránek Městské knihovny v Praze at: <http://cotoje.mlp.cz/hledani.aspx?vyraz=SlovanE9&KdeHledat=otto&KdeHledat=malacs&KdeHledat=universum&Vyroci=&VCem=&ObrazkyOtto=&OttoSlovník=&OborMalaA=&OborMalaB=&OborMalaC=&ObrazkyMala=&OborUnivA=&OborUnivB=&OborUnivC=&UnivLinky=&ObrazkyUniv=&Tvar=&Str=&Kniha=&Id=&Kup=>

175 at: <http://www.britannica.com/>

176 Přístupnou fulltextově registrovaným uživatelům zdarma ze stránek Městské knihovny v Praze at: http://oxford.mlp.cz/views/SEARCH_RESULTS.html?q=Slavs&ssid=145900912&scope=global&time=0.656363962244932

177 Pro Slovany obecně bych ještě zmínila jednu z novějších publikací o slovanské historii a archeologii od F. Curty The making of the Slavs : history and archaeology of the Lower Danube region c. 500-700. Cambridge University Press, 2002.

například publikace historika D. Angelova nebo archeoložky S. Angelovy, stále přínosný je i starší sborník *Etnogenezis i kulturnoto nasledstvo na balgarskija narod*¹⁷⁸). Důležitá pro mě byla i databáze "The Perseus Digital Library"¹⁷⁹, v jejíž sekci "Classics" je umístěna řada starověkých textů v originálu i v anglickém překladu, ve kterém mj. lze interaktivní formou vyhledávat požadované zmínky.

Přejdu nyní k samotným starověkým textům. Dosud se spekuluje o tom, zda Hérododem /v jeho knize "Dějiny" (kterou napsal v 5. století př.n.l.)/ zmínění Budini, event. Neurové či Skytové-oráči již nejsou první dosud známou zmínkou o Slovanech¹⁸⁰. Spadali by sem i sporní (H)enéti¹⁸¹ ilyrského etnického původu (?), pozdějšími antickými autory označovaní i jako Venéti / Venédi¹⁸². Vzpomíná je jednou skromnou zmínkou např. Tacitus,

178 Sofija, BAN 1971.

179 at: <http://www.perseus.tufts.edu/>

180 Hérodotos: Dějiny aneb devět knih nazvaných Músy. Praha, Academia 2003.

O Budinech: Hdt. 4.21 (situuje Budiny do lesnatého území za řeku Tanais /tj. Don/ a za Sauromatii), Hdt. 4.102, Hdt. 4.105, Hdt. 4.108 (o městu Gelónos s dřevěným opevněním a domy s prvky řecké architektury, hl. té sakrální; o Řecích, kteří se přistěhovali do krajiny kočovných Budinů a implantovali sem prvky své kultury), Hdt. 109 (o jazyce a zvuklostech Budinů – např. o tom, že jako jediní pojídají vši / smrkové šišky; že loví bobry a vydry v bažinách a že si jejich kožešinami lemují své huňaté kožichy), Hdt. 4.119, Hdt. 4.122-123, Hdt. 4.136 (o jejich účasti ve skytsko-perské válce).

O Neurech, severnějších sousedech Skytů, Alazónů, počtělých Kallipidů a Skytů-oráčů: Hdt. 4.17, Hdt. 4.100; Hdt. 4.105 (o jejich skytských zvycích, o tom, jak se jednou za rok na několik dnů mění na vlky – proto se mezi Skyty a tamními Řeky traduje, že jsou "čarodějníky"); Hdt. 4.102, Hdt. 4.119, Hdt. 4.125 (o jejich účasti ve skytsko-perské válce).

O Skytech: jsou zmiňováni v celém kontextu skytsko-perské války prvních dvou třetin Hérodotovy knihy č. 4 (Melpomené) – Hdt. 4.1.-4.142, poté následuje změna tématu a zeměpisná odbočka do Afriky. Zmínit si zasluhuje zejména známé Hérodotovo dělení Skytů na Skyty královské, Skyty-kočovníky a předmětné Skyty-oráče/zemědělce. Hérodotos porůznu zaznamenává za každý kmen jednotlivé údaje o jejich zvycích, obyčejích (hl. Hdt. 4.59-75, Hdt. 4.76-80) a legendách (hl. Hdt. 4.5-10), což by mohlo i znamenat, že se nejedná o stejné etnické kmeny, ale o různé, jimž jednotný název Skytové byl přisouzen až Řeky. V knize 7 (Hdt. 7.64) také Hérodotos zmiňuje, že Peršané Skyty nazývají Sakové. Skytové jsou též zmiňováni v souvislosti s Kimmerií a jejich expanzí, která donutila oba kmeny k migračním pohybům - Hdt. 1.15, Hdt. 4.11-12.

Hlavní údaje o Skytech, o geografii a demografii jejich země, jsou zejména v těchto pasážích: Hdt. 4.16-31, Hdt. 4.46, Hdt. 4.47, Hdt. 4.81. V poslední pasáži Hérodotos výslovně píše: "Kolik je Skytů, jsem se nemohl přesně dozvědět; o jejich počtu jsem slyšel rozdílné údaje. Je jich prý velice mnoho, ale jen málo z nich jsou opravdoví Skytové" (s. 249 in: Hérodotos: Dějiny aneb devět knih nazvaných Músy. Praha, Academia 2003).

Skytům-oráčům jsou z hlediska archeologického "přičítány mohylové skupiny na horním Bugu a Dněstru a středním Dněpru.... Některé skupiny, zejména u Karpat, lze považovat za thrácké, některé více do vnitrozemí exponované nelze vyloučit jako slovanské" – viz Ottův slovník naučný, on-line, heslo Slované.

181 Hérodotos se o (H)enétech zmiňuje v: Hdt. 1.196, Hdt. 5.9 – (H)eneti (řec. Henetoi) byli lidé, žijící podél italského Jaderského pobřeží, v sousedství Ilyrů ze severovýchodu (s nimiž měli i některé společné zvyky – např. koupě manželky), ze severu pak sousedili s Hérodotovi osobně neznámými Sigynny. (Sigynnové měli sídlit v "neschůdných" oblastech severně od Istru /tj. Dunaje/ až po Jaderské moře a zajímává je i Hérodotova zmínka o tom, že o sobě tvrdili, že pocházejí z Médie a i některé jejich zvyky prý byly médské. Poukazují na to zde z důvodu ilustrace složitých migračních pohybů, ke kterým mohlo docházet. Médie je oblast části dnešního Íránu blízká uvažované ide. pravlasti).

Jiný záznam o Henétech od Harry Thurston Pecka v: *Harpers Dictionary of Classical Antiquities*, vydané v New York nakladatelstvím Harper and Brothers v roce 1898 zní: "An ancient people in Paphlagonia, dwelling on the river Parthenius, fought on the side of Priam against the Greeks, but had disappeared before the historical times. They were regarded by many ancient writers as the ancestors of the Veneti in Italy" at: <http://www.perseus.tufts.edu/cgi-bin/ptext?doc=Perseus%3Atext%3A1999.04.0062;query=id%3D%2317185;layout=;loc=venetia>.

182 Polyb. II 17: "Its inhabitants, the Veneti, frequently called Heneti (Henetoi) by the Greeks, were not an Italian race, but their real origin is doubtful, as their language was certainly not Keltic" at: *ibid.* předch. pozn.

římský historik 1. poloviny 1. století¹⁸³ či Ptolemaios. Byzantský Priskos klade do 5. století objevení se Slovanů na Dunaji.

V chronologickém pořadí lze uvést další autory pozdní antiky / počátečního středověku, v jejichž dílech se rané zmínky o Slovanech objevují: Pseudo-Cesarus Nazianus, byzantský historik (a od roku 527 ad průvodce byzantského vojevůdce Belisaria) Prokopios z Kasareie, gótský historik Jordanes¹⁸⁴, pracující v Ravenně jako notář knížete Gunthigise v polovině 6.století ad, další byzantští kronikáři jako Pseudo-Mauricius, Theofylaktos Simokattes či Jan Efezský, z franckého prostředí jmenují kronikáře (tzv.) Fredegara ze 7. století či pozdějšího langobardského historika Paula Diacona, žijícího na dvoře Karla Velikého a další. (Poslední jmenovaní nejsou již tak důležití pro otázku etnogeneziologie, nýbrž po stránce historické a historickodemografické).

Zcela rozřešena není ani související otázka **slovanské pravlasti**. Proti sobě stojí dvě teorie – **migrační (alochtonistická) a autochtonistická**, převládající hlavně v 19. století¹⁸⁵. "Podle ní žili Slované odjakživa v oblastech, kam je lokalizovaly první historické zprávy, např. ta ...Jordanova – v dolním Podunají"¹⁸⁶. **Migrační teorie** – na základě hlavně historické srovnávací lingvistiky - předpokládá, že se "slovanské etnikum vyvinulo na menším území (pravlasti)",... "v prostoru obklopeném sídly etnika baltského, germánského, íránského a zčásti také keltského, thráckého a ilyrského"...." v pásu listnatých lesů střední a východní Evropy, v oblasti volně vymezené na západě středním a horním tokem Visly (nebo Odry), na jihu obloukem Karpat a z východu středním tokem Dněpru a ... Pripjati"¹⁸⁷.

183 Tac. XI 23 zmiňuje Veněty a Insubry jako příklad galských (?) kmenů, kteří se domáhali v r. 48 ad za vlády Claudia nabytí římských občanskopolitických hodností v senátu in: Tacitus: Letopisy. Praha, Svoboda 1975. (Území Venetů spadlo pod římskou správu již za Augusta, zde – obdobně jako i jinde – docházelo k implantaci římských zvyklostí a římského správního systému).

184 "Jordanes ve svém díle De origine actibusque Getarum zachytil počátky slovanského postupu z jejich původních sídel: "Uvnitř ... leží Dacie, obklopená ... strmými horami (Karpaty), podél jejichž levého svahu, který se táhne na sever, se od pramene řeky Visly na nesmírných prostorách usadil početný národ Venetů. Ačkoli se jejich jména nyní proměňují podle různých rodů a sídlišť, nazývají se především Sklaviny a Anty. Sklavini se zdržují na území rozkládajícím se od města Novietunum (dle Z. Váni bývalá antická kolonie Noviodunum na Dunaji) a jezera...Mursiano (Balaton?, soutok Tisy a Dunaje, event. Sávy a Dunaje ?), až k Dněstru a na sever k Visle... Antové...se usídlili mezi Dněstrem a Dněprem" in: Picková, D., Historický obzor, 9-10, 1997, s. 201.

185 Ještě jiné teorie uvádí ve své knize E. Droberjar, 2005: "O původu Slovanů se v minulosti vedly četné diskuse. Jedni se domnívali, že slovanská kultura vyrůstala postupně ve středoevropském prostoru z domácího základu pravěkého osídlení, zejména z kultury lužických popelníkových polí (v mladší době bronzové) a dále se pak vyvíjela přes dobu halštatskou, laténskou a římskou. Mezi představitele tzv. autochtonistické školy patřil např. archeolog a historik Josef Ladislav Píč (1847-1911) a prehistorik Jan Filip (1900-1981). Jiné teorie předpokládaly, že Slované do našich zemí přišli z východu. Už prehistorik Emanuel Šimek (1883-1963) vystoupil s tezí o postupném pronikání slovanského etnika z východu přes Polsko (**penetrační teorie**). A archeolog Helmut Preidel (1900-1980) soudil, že Slované byli do střední Evropy přivedeni jako kolonisté Germány (**kolonizační teorie**)..... Ještě donedávna se věřilo na slovanské osídlení střední Evropy v době stěhování národů, či dokonce už v pozdní době římské. Proto byly některé kultury typické pro germánská etnika Lugiů, Vandalů, Gótů atd. (zejména przeworská a černachovská) považovány za slovanské. Tyto hypotézy dnes už nejde hájit, neboť je překonaly nejnovější analýzy především německých a polských historiků a archeologů" (s. 201-202).

186 Picková, D., Počátky slovanských dějin in: Historický obzor, 9-10, 1997, s. 201.

187 ibid. předch. pozn.

Migrační teorie dnes převládá, jen doznává nuancí v geografických lokalizacích, kdy jsou používány i zeměpisné názvy jako je Baltské moře, Don, Bug aj. Nutno ovšem podotknout, že konstruování obrazu slovanské pravlasti a následného vysídlování z ní je založena hlavně na zprávách historických (a geografických, případně "etnografických"), ne však archeologických. V Otově slovníku naučném se píše: "*.... je třeba uvážiti, zda Praslované v polovině I. tisíciletí př. Kr. byli opravdu tak jednotným celkem, jak se z důvodů filologických předpokládá. V tomto období rozhodně není na příslušném území žádné jednotné kultury, kterou by bylo možno pokládati za praslovanskou, takže je pravděpodobné, že genese Praslovanů byla složitější, než o tom informuje rozbor jazyka*"¹⁸⁸.

V souladu s výše uvedenou teorií a hlavně na základě zpráv gótského historika Jordana se vyčleňují **tři hlavní migrační proudy** – na východ (Antové (?)), na jih (Sklavini/Slovieni), na západ (Veneti/Venedi (?)). Je to ovšem členění hrubé, různí doboví autoři používali různých etnonymických označení; navíc není ani jisté, zda např. Antové (jejichž etnonymum není slovanského původu) neoznačuje např. i [poslovanštěná] iránská etnika^{189 190}. Není také ani jisté, zda i v 1. a 2. období tzv. "praslovanské jednoty" – tj. v období 1. tisíciletí před ad, (kdy ve střední Evropě dominovali Keltové a v antickém prostoru řecko-římský civilizační okruh) a v závěru dominantního období keltského a počátku dominance germánských kmenů od 1. století ad, nemigrovala řada slovanských kmenů například s iránojazyčnými Skyty, Sarmaty a pak právě i s Germány. Kulturně [archeologicky] by nebyli rozeznatelní z důvodů vyšší vyspělosti germánské kultury, obohacené o prvky antické a z důvodů možné primitivnosti kultury vlastní. Toto bych považovala za jednu z možných hlavních příčin předpokládané existence Slovanstva v určité [jazykové a] kulturně-vývojové jednotě až do 9.-10. století, narušené pak až stěhováním maďarského etnika¹⁹¹. Proto mohla existovat tak dlouho ona jazyková jednota (praslovanština) – ač na územích od sebe vzdálených - neměli možná potřebu nových pojmenování, protože se nevyvíjeli, jen pasivně přebírali cizí kulturní prvky pod převzatými názvy. Větší jazyková diferenciacie nastává teprve poté, co se začínají tvořit osamostatněné politicko-správní celky – uzemní základy dnešních národních států.

"Z ... chudých hist. fakt plyne, že rozchod [Slované]-ů počal v průběhu stol. II. po Kr., ne-li dříve a že byl ukončen v VII. stol. Ale archeologicky jej nelze prokázat. Stejně

188 Otův slovník naučný on-line, heslo Slované

189 Toto etnonymum se používalo jen krátce, poslední zmínka o něm je u Theofylakta Simokatta z roku 602, kdy došlo k podrobení antského kmenového svazu asi Avary viz: Theofylaktos Symokattes: Na přelomu věků, Praha 1986, s. 218.

190 "V 6.-7. století se zřejmě ujalo pojmenování Slované i pro kmeny Antů i Venetů" in: Picková, D., Počátky slovanských dějin in: Historický obzor, 9-10, 1997, s. 202.

191 Které definitivně územně oddělilo Slovanstvo jižní od západního.

jako v předcházejícím období nebylo v předpokládané prostora velké jednotné kulturní oblasti, tak ani nyní nelze archeologicky sledovati žádnou kulturní expansi, odpovídající historickým předpokladům. Celé příslušné území je pokryto kulturními skupinami, které vycházejí z pozdněgallského dědictví a pod vlivem římsko-provinciálním při veškeré diferenciaci jsou **silně nivelisovány**. Řada těchto skupin je v takových stycích s říší římskou, že je lze bezpečně národnostně identifikovati, a to většinou s kmeny germánskými. Srovnávání nesporných faktů hist. s touto skutečností vede k závěru, že v hranicích uvažovaného území se musí [Slované] krýti některou z těchto kulturních skupin. To znamená, že [Slované], ať již jejich předcházející minulost byla kulturně reprezentována jakkoliv, **v této době nevytvořili samostatné a osobité kultury vlastní, nýbrž že převzali běžnou kulturní náplň**. Rozpoznati, co pod tímto universálním kulturním krytem je speciálně slovanského a v čem se svébytnost slovan. odlišuje, je velmi obtížné, neboť zejm. v územích základního významu je naše poznání nejméně podrobné"....."Na západě.... I zde velká pohřebiště žárová I.-IV. stol. po Kr. vykazují takové znaky, že mohou býti dobře označena hist. jmény germánských kmenů, dorážejících na hranice řím. imperia (Markomani, Kvádové)"¹⁹².

„Vystává otázka, která je dosud stále řešena: jsou "kulturní skupiny přičítané Germánům etnický jednotné? Vliv germánských kmenů, a to hlavně Gotů, na [Slované]-y, je znám a také jazykově prokázán, stejně jako zpětný vliv Gotů na střední Evropu, jakmile se kulturně obohatili ve vyspělém Černomoří, a to z pramenů řeckých i orientálních. Těžiště problému leží tedy v tom, zda v územích, kde je existence slovan. kmenů jistá, jsou [Slované] skryti pod kulturou, považovanou všeobecně za germánskou, či zda zde žijí současně s kulturou odchylnou, chudší na hmotné památky a prostší. Některé nálezy polské (Siedlemin) se zdají nasvědčovati výkladu poslednímu, stejně jako navazování starších nálezů slovan. na pozdně gallskou¹⁹³ tradici (Schránil, Borkovský)"¹⁹⁴.

„Třetí období slovanské migrace je charakterizováno "převážným vlivem orientálním, reprezentovaným hlavně na jihozápadě avarskou kulturou, prokázaným i historicky. Druhý úsek je vyznačen velkými pokusy o vybudování státní moci (říše velkomoravská, Kyjevsko), **ústupem vlivu avarského a převahou vlivu byzantsko-orientálního**. Třetí úsek má jako nejvýznačnější rys **maďarskou invasi, oddělující trvale západní [Slované]-y od styků s Byzancí, a budování definitivních mocenských útvarů**. Poslední časové úseky jsou charakterisovány ještě **pronikáním křesťanství**"¹⁹⁵.

192 Otův slovník naučný, on-line, heslo Slované

193 V dnešní době by zde bylo vhodnější místo etnonyma gallský v tomto případě použít keltský. Gally se označovali mas. Keltové a pak Keltové na územích dnešní Francie a Itálie.

194 ibid. předch. pozn.

195 ibid. předch. pozn.

Pro mnou zpracovávané téma je nejdůležitější **pronikání Slovanů na Balkán**, tj. 2.-3. období slovanských migrací. D. Picková píše: "*Pronikali sem především podél východního svahu Karpat (Antové) a částečně též přes Karpatskou kotlinu osídlenou Langobardy a Gepidy (Sklavini)..... že, dataci počátků slovanských nájezdů lze posunout*¹⁹⁶ ... do doby vlády Justina I. (518-527) a možná dokonce Anastasia I. (491-518). ... Je totiž možné, že Slované byli označováni i jinými etnonymy, například jménem starověkých Getů."¹⁹⁷ V roce 558, za vlády Justiniána I. (527-565) podnikli Slované, ve spojení s Kutrigury a Utigury (a snad i zbytky Hunů), velký nájezd na byzantské území. Ve stejném roce přijal byzantský císař avarské poselstvo, čímž se do historie [nejen] na Balkáně zapojuje další důležité etnikum. Jelikož od zmíněného prvního velkého slovanského nájezdu (558) následovala v 2. polovině 6.- 1. polovině 7. století řada dalších, při kterých Slované postupně pronikali hlouběji na byzantské území, kde se začínali i usazovat, uzavřela Byzanc proti nim dohodu právě s Avary. Nicméně byla tato byzantsko-avarská protislovanská dohoda jen jedna jediná, dále byli Slované Avary buď' podrobováni (zadunajští) nebo se stávali jejich spojenci v útocích proti Byzanci (podunajští). Slovansko-avarské nájezdy ničily byzantská území až po Peloponés (např. 586 a 597 – dvě z obléhání Soluně; 626 – obléhání Konstantinopole za podpory i Peršanů na mas. straně). Samostatná **masová expanze Slovanů** [nejen] na Balkán nastala za vlády byzantského císaře Fóky (602-610) a poté. S různou hustotou byly osídleny oblasti Thrákie, Makedonie, Dalmácie i Peloponésu, průnik nastal i do oblasti egejských ostrovů, včetně Kréty... "*Slované sice žili téměř po celém Balkáně, nebyli zde však jediným etnikem a v některých oblastech se nestali dokonce ani převažujícím etnickým elementem. Osídlení hornatých oblastí dnešního Rumunska si zachovalo geto-dácký ráz a také v albánských horách zůstalo původní, snad ilyrské obyvatelstvo*¹⁹⁸. V Řecku převážil v konečném výsledku řecký element a po restauraci byzantského panství byli zdejší Slované, usídlení převážně na venkově, postupně grecizováni"¹⁹⁹. "Současně postupovali (Slované) ze svých sídel v severním Podunají směrem na západ a usazovali se v alpských údolích na území dnešního Rakouska, Slovinska a Chorvatska"²⁰⁰. Po roce 626, tj. po úpadku avarské moci, se pravděpodobně ze svých původních sídel na severních úpatích Karpat přesunuly kmeny

196 Oproti dříve obecně přijímanému datu 550 n.l., odvozenému z Prokopiova historického spisu "Knihy o válkách".

197 Theofylaktos zmiňuje ve svém díle nejméně třikrát, že Getové jsou starší označení Slovanů in: Theofylaktos Symokattes: Na přelomu věků, Praha 1986, s. 78, 171, 184.

198 Stejně tak v [nejen] hornatých oblastech bulharských hor přežívaly zbytky (ne/grecizovaných či ne/romanizovaných) Tráků.

199 Picková, D., Počátky slovanských dějin in: Historický obzor, 9-10, 1997, s. 205, pozn 35.

200 Picková, D., Počátky slovanských dějin in: Historický obzor, 9-10, 1997, s. 205.

Chorvatů a Srbů směrem na Balkán. "Tato poslední, již slabší migrační vlna pak uzavřela **slovanskou fázi stěhování národů**"²⁰¹. Slované využili nutnosti Byzance bránit se náporu nových dobyvatel – Arabů (od 633) – a osidlovali postupně a nerušeně území říše. Byzantský kronikář Theofanis ve svém díle Chronografia zaznamenává, že teprve po odražení největšího náporu Arabů (po roce 656), císařova vojska vytáhla proti balkánským Slovanům, resp. proti drobným knížectvím, která si zde Slované mezitím založili. Theofanis tato území označuje jednotným názvem "Sklavinie/Sklabinie"²⁰². Ještě se ale pravděpodobně nejednalo o slovansko-bulgarský státní (?) útvar, jehož vznik se [nejen] v české historiografické tradici datuje do roku 671²⁰³. Od konce 7. století, kdy byl slovanský migrační příliv na Balkán (a nejen tam) definitivně u konce, začal sílit proces slovanské integrace.

Jen pro doplnění celkového obrazu o migračních pohybech Slovanů bych se zde chtěla letmo zmínit i o postupu Slovanů západních a východních v tzv. 2.-3. slovanském migračním období. Slované se ze své pravlasti vydali na západ ca kolem roku 500²⁰⁴ z různých důvodů. Jednak to bylo v souladu s vnitřním vývojem etnika, jednak jistě působily i migrační pohyby sousedních baltských a ugrofinských etnik, vyvolané v důsledku jiných migračních pohybů či nutností přizpůsobovat se klimatickým a přírodním podmínkám. **Západním směrem** se Slované ze své pravlasti stěhovali **ve třech vlnách** a to hlavně v 6. století. Charakter osidlování střední [a částečně i západní] Evropy byl ale odlišný od osidlování Balkánu. Někteří historici tvrdí, že územní záběry byly těžké a pomalé, protože zde Slované naráželi na starší germánská etnika; jiní, že osidlování těchto prostor se – na rozdíl od Balkánu - obešlo bez velkých bojů²⁰⁵. Také zde Slované již nepřišli do styku s antickou [kulturní, ale i státotvornou, politickou] tradicí – jako tomu bylo na Balkáně – její odlesky se k nim dostaly až později, a to zprostředkovaně styky s franckou říší, resp. s karolinskou renesancí. Západním směrem Slované dosáhli až horního toku Labe, možná až k Severnímu moři (tj. "západnímu Oceánu" dle Theofylakta Simokatta²⁰⁶) a do východoalpských oblastí. "Podle jedné teorie sem směřovaly slovanské skupiny, které prošly Moravskou branou,¹⁴ podle další sem nepřicházely z našeho území, nýbrž z Balkánu. Šlo prý

201 Picková, D., Počátky slovanských dějin in: Historický obzor, 9-10, 1997, s. 206.

202 Viz Picková, D., Počátky slovanských dějin in: Historický obzor, 9-10, 1997, s. 206.

203 Jedna z novějších prací o tomto tématu: Havlík, L. E., Vznik a počátky bulharského státu a národnosti, Slovanský přehled č. 67, 1981.

204 Srvn. však s výše uvedeným citátem z Ottova slovníku naučného, kde je rozchod Slovanů z pravlasti kladen do 2. století n.l.

205 viz Picková, D.: Počátky slovanských dějin in: Historický obzor, 11-12, 1997, s. 246-7 a pozn. 4 – 9. Polemiku s D. Třeštíkem ohledně početního a etnického osídlení našich zemí nově navazuje E. Droberjar ve své popularizační knize Věk barbarů. Praha, Paseka 2005.

206 Theofylaktos Symokattes: Na přelomu věků, Praha 1986, 165.

o Slovanů, kteří se odtrhli od lidu, který prošel podél východních svahů Karpat a vtrhl na území byzantské říše.^{15 207}

Také **východní směr slovanské migrace** měl svá specifika, která ho odlišovala od směru západního a jižního. Území Východoevropské roviny a hlavně jižně od ní - v pásu stepí - bylo obýváno různými etnickými svazy a kmeny kočovníků indoevropského a asijského původu. V době slovanské migrace, kolem poloviny 1. tisíciletí našeho letopočtu byly íránské kmeny Skytů a Sarmatů v severním Černomoří již dávno minulostí, v roce 375 ad se pod náparem Hunů rozpadlo i zdejší gótské územní uskupení a řecká pobřežní města – bývalé antické kolonie – vydrancována nájezdy barbarů, skromně přežívala. Od 5. století se zde hlavní nomádskou silou stali Avari, nadále zde však přežívaly zbytky Hunů, s nimi putujících Bulgarů aj. Dědictví antické civilizace, jehož nositelem se stala hlavně řecko [byzantská] severopontská města, zde bylo více přítomno, než např. ve střední Evropě. Severně od Východoevropské roviny žili Baltové a Ugrofinové; prostor mezi nimi a mezi zmiňovaným severním Černomořím a stepním pásem asijskoevropským zaujali postupně právě východní Slované. (Je důležité připomenout, že v oblasti kolem Azovského moře a na Kubáni měla vzniknout tzv. Velká Bulgarie, založená chánem Kubratem a rozvrácená pak expandujícím chazarským kaganátem; dále zde byl státní (?) / politický (?) útvar alanský a arménský).

Oblasti východoevropské ležely mimo bezprostřední zájem byzantských historiků, proto – na rozdíl od Balkánu – máme o rané historii tohoto území málo zpráv. Za 6. století máme jen zprávy o Antech (u Prokopia, Jordana, Theofylakta Simokatta, který má poslední zmínku o nich, datovanou do roku 602), a to jen kvůli jejich pronikání na Balkán. Antové, (kteří jsou dle Jordana stejného etnika jako Sklavini a Veneti), usídlení mezi Dněstrem a Dněprem, pronikali podél východních okrajů Karpat na Balkán. Roku 602 byl dle Theofylakta antský svaz zničen Avary, kde se tak však stalo z pramene nevyplývá. "Jestliže se Antové (po porážce) přesunuli severovýchodním směrem, ke střednímu Dněpru, kde sídlili původně, ztratili se byzantským autorům ze zorného pole – a zmizeli z historie. Pokud se ovšem neobjevili pod jiným kmenovým názvem, což je u Slovanů poměrně časté. Mohla nastat i ta možnost, že přijali název (slovanského) kmene, který si je podmanil, například etnika jménem "hrws".^{13) 208} Toto etnonymum se vyskytuje v 6. století u autora jménem Pseudo-Zacharias Rétor, který jím označoval kočovníky z oblasti černomořských stepí, poté pak v tzv. Bavorském geografu, který vznikl počátkem 9. století ve francké říši. "V tomto rukopise jsou popsána etnika, sídlící severně od Dunaje, z nichž některá připomínají svým pojmenováním

207 Picková, D.: Počátky slovanských dějin in: Historický obzor, 11-12, 1997, s. 248 a pozn. 14 – 15.

208 Picková, D.: Počátky slovanských dějin in: Historický obzor, 5-6, 1998, s. 102 a pozn. 13.

kmeny východoslovanské. Interpretace tohoto pramene je však velmi nesnadná, zvláště není jednoznačná identifikace latinských názvů.²⁾ ²⁰⁹ Dalším pramenem, zmiňujícím východní Slovary je císař Konstantin Porfyrogennétos ve svém *De administrando imperio* a také arabští a perští cestovatelé 9.-10. století jako al-Masúdí, Ibn Fadlán, al-Istarchí, Muhammad Ibn Hauqala nebo arabsky píšící Peršan Ibn Rustah, kteří zmiňují východní Slovary a Rusy, jejich vládců chakany a významná střediska jako Kwjábu, Slaviji a Arsu. Důležitá je i známá nejstarší kronika ruská z 12. století *Pověst vremennych let* od kronikáře Něstora, kde jmenovaný uvedl mj. **rozmístění dvanácti slovanských kmenů** ve východní Evropě v době před vznikem kyjevské Rusi v 2. polovině 9. století²¹⁰. Nakolik je ale zde odražena situace Něstorovi soudobá, je těžko vysuzovat. "Mezi Slovary, kteří *"rozešli se po zemi, a nazvali se jmény svými"* jmenuje ... dvanáct kmenů. Jsou to Poljané, kteří se usadili na (středním) Dněpru, Drevljané v lesích, Dregovici mezi řekami Pripjatí a Západní Dvinou, Poločané na řídce Poloti, přítoku horní Dviny, Slované osídlili okolí Ilmeňského jezera a vystavěli si zde hrazené město Novgorod, Severjané získali nová sídla na řekách Děsně, Sejmu a Sule, Kriviči mezi horním tokem Dviny, Volhy a Dněpru, Dudlebové na řece Bugu, kde za života Něstorova sídlili Volyňané-Bužané, Radimiči na Soži, Vjatiči na (horní) Oce a konečně Uliči a Tiverci mezi řekami Dněstrem a Dunajem a to až k samému moři.²²⁾²¹¹

Expanze východních Slovanů severnějším směrem – k hornímu toku Donu a Volhy, k Baltům a Ugrofinům se dala později – v 8.-9. století. Zprvu asi vznikaly jen slovanské ostrůvky, žijící mezi původním obyvatelstvem díky rozdílným způsobům obživy celkem nekonfliktně; postupně však byli slovanskou masou buď asimilováni nebo vytlačeni směrem severnějším. Postup Slovanů východním směrem vůbec postupoval díky příhodným přírodním i sociálně-politickým podmínkám dále – narozdíl od střední, západní a jižní Evropy - kontinuálně.

3.2.4. PRABULHAŘI A SLOVANÉ OD NÁRODNÍHO OBROZENÍ

Období počáteční fáze národního obrození sebou přináší i další interpretační tendence, z velké míry směřované na identifikační příbuzenství s [budoucími] osvoboditeli (tj. s Rusy) a tak jsou operantní konstrukty, které řadí Bulhary ke Slovanům, vyzdvihují **převahu slovanského komponentu v etnogenezi dnešních Bulharů, resp. rychlou a naprostou asimilaci / slavonizaci Prabulharů** (следосвобожденската русофилия²¹²). Funguje to stejně

²⁰⁹ Picková, D.: Počátky slovanských dějin in: Historický obzor, 5-6, 1998, s. 102 a pozn. 2. Etnonymum "hrws" má v tomto prameni podobu "Rhós".

²¹⁰ Picková, D.: Počátky slovanských dějin in: Historický obzor, 5-6, 1998, s. 102.

²¹¹ ibid. předch. pozn. + viz pozn. 22 v citovaném textu

²¹² Bakalov, G., 2002, 10.

jako dnešní ide. interpretace v **odklonu od Turků a akcentu na indoevropskost**. Jelikož novobulharský jazyk je ze stejné rodiny jako slovanské jazyky a jazyk staroslověnský, dnešní Bulhaři jsou **Slované**. Poprvé v evropské (a ruské) vědě tedy nejsou tehdejší Bulhaři považováni za přímé potomky „prehistorických Bulharů“. Zavádí se pro rozlišení termín **Prabulhaři**.

Devatenácté století sebou přináší i **výzkum jazykový a etnografický**. I metody etnografické ovšem mohou být zdrojem zaváděných interpretačních chyb – etnografové ustanovili, že u Volhy žijí obyvatelé, kteří se nazývají Tataři²¹³ a v duchu indukce byli přesvědčeni, že Bulhaři jako potomci obyvatel volžských jsou tedy též Tataři (propagoval již Engel). Spojovacím článkem byla zkoumání Čuvašů, Gagauzů a dalších etnických menšin na území dnešního Bulharska.

V roce 1871 je ruským učencem A. Popovem in: Latinski i Elinskij letopisec publikován objevený Imennik na balgarskíte vladeteli²¹⁴ / Genealogie (nebo Jmenný soupis) bulharských vládců obsahující i prabulharský kalendář. (Blíže o těchto textech viz kap. 4.3.1.).

V roce 1871 A. Kunik razí tzv. **čuvašskou teorii**. Nadále se však badatelé po určitou dobu svého badatelského vývoje inspirovali tezí **ugrofinskou** (od Schlözera, Thunmanna aj.) jako např. R. Rösler v roce 1871 in: Romanische Studien, maďarský P. Hunfalvy v roce 1877 in: Etnographie von Ungarn nebo v roce 1876 K. Jireček in: Geschichte der Bulgaren. Stejnou teorii zastává ale i Marin Drinov. Kriticky se ozývá roku 1872 vůči tzv. hunorské teorii ve své stati „**Chuni li sme?**“²¹⁵ V této teorii se zastává názor, vycházející již z práce K. Zeuse, 1837 (viz výše), o původním splývání, ale pozdějším oddělení Prabulharů od masy Hunů; pro označení Prabulharů kvůli odlišení od masy Hunů badatelé používají termín **Hunobulhaři**. (Více o variantách hunorské teorie viz níže). R. 1873 píše v Moskvě pojednání o osídlení Balkánského poloostrova Slovy / "Заселение Балканского полуострова славянами". Marin Drinov vystudoval v Rusku, působil v době národního obrození, jeho orientace jsou proto proruské a tak, stejně jako o něco málo později V. Zlatarski, zastává teorii rychlé asimilace prabulharského etnika Slovy, **slavonizace** např. již v 9.-10. století. Tento názor zastává např. v článku z roku 1896, vyšlém v Moskvě Pogled varhu proizchoždenieto na balgarskija narod i načaloto na balgarskata istorija.

213 (Ovšem toto jméno jim bylo dáno „sovětskou mocí“ po převratu r. 1918 a v následné sovětizaci; dnešní tendence Tatarstánu jsou dosáhnout úplné autonomie a změny jména na Idel' Ural).

214 Genealogie je nazývána několika ekvivalentními názvy (viz kap. Terminologie), já v celé práci používám zkrácené označení „Imennik“.

215 in: Psp 5-6, 1872

V r. 1885 vyd. S. Milarov v Plovdivu knihu Istorija na balgarskija narod. V r. 1914 T. Panov vydává ve Velikém Tarnovu knihu Psihologija na balgarskija narod²¹⁶. Prabulhaři jsou chápáni jako **barbaři, válečníci, destruuující hordy vedené svými náčelníky**. Slované jsou stereotypně pojmáni jako **mírné rodové komunity, praktikující zemědělský způsob obživy**. Je to obraz, který pochází z ruského prostředí a zastávají ho např. Chr. Vakarelski, I. Gešov, St. Bobčev aj.

I. Šišmanov v r. 1900 publikuje Kritičen pregled na vaprosa za proizchoda na prabalgariite ot ezikovo gledište i etimologiite na imeto "balgarin"²¹⁷. "*Slavic genealogy was unconditionally accepted by Bulgarian scholars. The few exception such as Marin Drinov, 1869 ... a I. Šišmanov, 1900 ... were ... decried as "unpatriotic" or even traitors*" (Iliev, 1998, 9). Pravděpodobně jsou tak označováni proto, že nesdíleli ideu **absolutní slovanskosti bulharského národa**, nýbrž hledali prabulharské předky. R. 1908 M. Drinov píše v Charkově Očerki po vozroždeniju bolgarskogo naroda.

"Starobulharista" ("старобългарист"), lingvista B. Conev se zabýval starobulharským, tj. staroslověnským jazykem, klasifikoval tehdy známé bulharské jazykové památky a zabýval se historickým vývojem bulharštiny (např. v roce 1901 v Sofii vyšla kniha Klasifikacija na balgarskija ezik. Pregled varchu balgarski govori).

V roce 1902 G. Balasčev zkoumá materiální kulturu a otázku státnosti bulharské říše in: Beležki varchu veštestvena kultura na starobalgarskoto chanstvo i osnovavaneto mu v Evropa²¹⁸.

V tomto období se také množí archeologické a epigrafické nálezy s **prabulharskými nápisy**, zapsanými řeckým písmem i jazykem. Zachována jsou v nich prabulharská jména, některá slova a titulatury. Za všechny je to např. nápis na Omurtagově sloupu. Tehdejší učenci (např. finský badatel Mikkola v r. 1913 aj.) interpretovali v souladu s turkickými teoriemi dochovaná slova v nápisech jako slova **turkického původu**. Bylo to / a je to významnou podporou pro přiřazování prabulharštiny k turkické jazykové skupině.

J. Gospodinov v r. 1914 publikuje Razkopki v Patlejna²¹⁹. Jedná se o publikaci, obsahující archeologicky podporované / argumentované přístupy; v té době se v bulharském prostředí badatelé spíše spoléhají na interpretace textů.

Originální konstrukty má na počátku 20. století historik Gančo Cenov. Bývají často citovány organizacemi a jednotlivci z řady emocionálně zabarveného diskurzu, proto

216 Kniha je pod stejným názvem znovu vydána v r. 1992 v Sofii.

217 in: Sbornik za narodni umotvorenija, nauka i knižnina 16-17, 1900

218 Sofija, 1902

219 Izvestija na Balgarskoto archeologičesko družestvo 4, 113-128

bude přínosné uvést zde větší část jeho bibliografie²²⁰ (viz obr. níže). Ve své knížce z roku 1908 *Balgarite sa po-stari zaselnici na Trakija i Makedonija ot slavjanite razí autochtonní teorii o Bulharech jako přímých následovnicích tráko-ilyrských²²¹ kmenů, resp. Pelasgů.*

D. P. Dimitrov ve své knize *Skiti i Sarmati*, publikované v roce 1912 zastává pozici, že Prabulhaři byli **Sarmaté**. Ch. Stojčev, další badatel užívaný dnešním emocionálně zabarveným diskurzem, napsal v roce 1927 knihu *Bugrite – stari balgarski poselnici vav Francija*²²².

Historik W. Tomaschek je přesvědčen o hunském původu Bulharů a to také prezentuje ve známé encyklopedii „Pauly-Wissowa Realenzyklopädie der klassischen Altertumswissenschaft“²²³.

Pod vlivem těchto badatelských trendů je i bulharský učenec **Vasil Zlatarski**, který operuje s i v bulharském historickém diskurzu novým termínem **Hunobulhaři**. V. Zlatarski jako odchovanec ruských škol je zpočátku svého bádání přesvědčen o rychlé asimilaci nepočetných Prabulharů Slovy, ale o opačném směru akulturace²²⁴.

Historická škola Vasila Zlatarského, zakladatele bulharské středověké historiografie a generace jeho žáků svou metodologickou a ideovou orientací, úctou ke svému učiteli-zakladateli ovlivňovala další vývoj bulharské historické vědy. Sám V. Zlatarski dále zkoumal důležité prabulharské historické dokumenty: jak *Imennik na balgarskite vladeteli*, tak prabulharský kalendář a výsledky jeho zkoumání se staly nadlouho základem jejich výkladů (*Imali li sa balgarite svoe letobroenie*²²⁵; *Izvestieto na Ibrahim Ibn-Jakuba za balgarite ot 965*²²⁶; *Izvestieto na Michail Sirijski za preselenito na balgarite*²²⁷).

V **meziválečném období** byl vlivem politického klimatu akcentován **neslovanský původ Bulharů**. Objevují se tedy tendence odklonu od Slovanů a akcentu na Prabulhary, což znamená že toto období je obdobím jejich konstituování a konstruování.

220 Z knihy Bulhaři jsou nejstarší obyvatelé Balkánského poloostrova / *Българите са най-старите поселници на Балканския полуостров* - Ст. Величков, 1943г., převzaté z webových stránek E. Živkova at: <http://www.ziezi.net/st/velichkov3.htm>

221 O příbuznosti Tráků a Ilyrů bylo a stále je uvažováno; ovšem např. etnografické a etnologické výzkumy albánské populace (ve srovnání s tím, co víme o tráckých zvycích a o jejich možném odrazu v bulharském folklóru) ale zatím nepřesvědčily, že se jedná o stejná etnika.

222 Sofija, 1927

223 Tom III, 1040-1041

224 Студии по българската история. Периодическо списание на Българското книжовно дружество. София 1902. Том 63.

225 Sp na BAN, 1911, 1, 1-92

226 Sp na BAN, 1922, 22

227 Izbrani proizvedenija, 1972

Velký předválečný historik P. Mutaľčiev, jehož knihy jsou znovu vydávány /v 5. edici i víc/ zastává – v souladu s dobovým klimatem - názor „**politického génia**“ **Prabulharů**, jejich vysoké společenské hierarchie a disciplinovanosti, s pomocí čehož brzy akulturovali neorganizované slovanské etnikum.

Ve 30. letech se tedy s oficiální podporou bádá i nad dalšími etnogeneziologickými oblastmi, aktualizují se nové interpretace, podporující teze o velkém podílu prabulharského etnika v dnešní bulharské etnogenezi. Uvedu např. práce S. Mladenova in: **Pechenegs and Uzis-Kumans in Bulgarian History**²²⁸; V. Zlatarskeho in: Which Kind of People Did Anna Komnina Understand by Mentioning "genos ti stitikon"²²⁹. K. Škorpil in: Materials Concerning the Proto-Bulgarian and Sever Destiny and the Origin of Contemporary Bulgarians²³⁰ zdůrazňoval, že Prabulhaři byli v opozici proti Slovanům a že **neslavonizovaní** přežívali až **do 11. století**, kdy začínali vpády Pečeněhů a Kumánů do Dobrudže a severovýchodního Bulharska, kdy se pak oblast sekundárně returkizovala. V meziválečném období, kdy politický systém poporoval odkon od Rusů, byla svou teorie o pozvolné asimilaci, o odolávání prabulharského etnokomponentu až do 11. století, oficiálně „vyhovující“. Škorpilovy teorie byly následně ještě ve 30. letech modifikovány o udržení se prabulharského etnika až do 13. století a o areální **returkizaci** vlivem pronikajících turkických nomádských kmenů. *“This concept was furthered by the contemporary Bulgarian researchers St. Dimitrov, E. Grozdanova, E. Sachev, N. Robev, Iv. Gradeshliev and V. Stoyanov. They guess the non-assimilated Proto-Bulgarian families facilitated the Turk-nomad tribal infiltration during the period 11-13 century. The last represented consecutive immigrant waves oriented to Dobroudja and the contemporary Bulgarian Northern Black Sea coast. In addition, those Bulgarian scholars focused on the cyclic linguistic re-Turkization of the concerned population provoked by permanent Turk-nomad fluxes from the North. As a rule, during the Ottoman period massive Islamization and Turkization processes had been witnessed in the region”* (Archaeologica Bulgarica, 2001,). O významu Gagauzů při uvažování o stupni asimilace prabulharského etnika Slované viz níže v textu.

Okrajově se v této době 30. let, v době podporovaného odklonu od slavjanofilství, ozývají názory o příbuznosti Prabulharů se **Sumery** (G. Kacarov); S. Šangov uvažuje i o **Keltech**. (Nově se tento „sumerský původ Bulharů“ objevuje opět v dnešním emocionálně zabarveném diskurzu (např. P. Dobrev v článku: “Počti sasedi na Šumerite”, J. Šopov, K. Mutaľčiev... Naopak podíl Keltů v bulharské etnogenezi dnes není aktualizován).

228 Bulgarian Historical Library, Vol. 1, 1931

229 Historical Society News, Vol. 11-12, Sofia, 1931-32

230 Praha, Bizantinoslavica, 1933, Vol. 5

De Groot, Maspero, Krauze, Hirt, De Sausure pracují se **starými čínskými prameny** a odkrývají v nich souvislosti a odkazy na Bulhary (?)²³¹.

Dalšími badateli, které zmíním jsou z oblasti **archeologické vědy**. B. Filov se nezabýval jen archeologií tráckou, ale i starobulharskou, v roce 1924 a 1933 vydal knihu Starobalgarsko izkustvo. Také publikoval menší monografie o kostelích – okrouhlém v Preslavi a sv. Georgiho v Sofii. O prabulharském hlavním městě, o jeho kultuře a jeho sakrálních stavbách referuje v té době také K. Mijatev: Kraglata carkva v Preslav²³² či Preslavskata keramika²³³.

Ačkoli byla ještě před polovinou 20. století hunobulharská teorie v bulharské historiografii postupně opouštěna ve prospěch **turkické / turkotatarské**²³³, reaktualizuje se v pracích D. Sasalova, jednoho ze zakladatelů **Bulharské ordy – 1938**: *“От земята на българите се разпротря яростта на хуните върху народите (Йордан, 37). Тези факти дават основание на великия български народоизследовател Димитър Съслов да развие своята т.н. хунорска теория за произхода на българите”*. Dále teorii zastávají historici např. S. Stanišev²³⁴, T. Tanev.

Tato **hunská či hunorská teorie** měla několik variant – jedna vycházela z již dříve zmíněného názoru K. Zeusse (1837, viz výše) o odtrhnutí Prabulharů od Hunů po Atilově smrti. Pravlast Hunů je zde kladena na území Mongolska, k řece Ordos, severně od Číny. Také bývá umisťována přesněji – severozápadně od Číny, do Tarimské pánve. G. Fehér²³⁶ (a pod jeho vlivem i další) razí teorii, že se Prabulhaři sjednotili s Huny později, tj. nebyli jejich součástí, původně obývali oblasti jižní Sibiře, povodí řeky Irtyš a byli označováni etnonymem **Oguři**. Jako tací jsou prý prvně uváděni v r. 177 př.n.l. v korespondenci mezi hunským vládcem a **čínským císařem**, kde Hun oznamuje imperátorovi, že Ogury ovládl. Pravlast Prabulharů bývá v této souvislosti kladena i do Afghanistanu a do východního Kazachstánu (k jezeru Balchaš). V této verzi by se mohlo jednat i o **Indoevropany**, kteří byli **sekundárně turcizováni**. Stejný autor (G. Fehér) ve své publikaci z

231 Бакалов, Г., Историографски проблеми около ранната история на евразийските Българи. Български векове, 2, 2000, 12.

232 Sofia, 1932

233 Sofia, 1936

234 V cizině je hunorská teorie o Prabulharech (na úkor turkické/turkotatarské) ovšem funkční ještě dlouho. Vyberu namátkou německou historiografii - v r. 1958 H. W. Hausig ve sborníku Die Hunnen in Osteuropa publikuje příspěvek Die protobulgarische Furstenliste (tj. „Imennik“) a r. 1955 O. Pritsak in: Ural-Altaische Jahrbucher stat Die bulgarische Furstenliste und die Sprache der Protobulgaren.

235 Stanišev, S. Kratka istorija na balgarite ot naj-stari vremena do dnes, Sofija, 1942.

236 Fehér, G., Prabalgari. Sofija, 1929

r. 1940 Roljata i kulturata na prabalgarite prakticky odmítl podíl Slovanů na bulharské etnogenezi.

V **poválečném období** nastává opětovný příklon k Rusům a k závažnosti slovanského komponentu v bulharské etnogenezi. Zakládá se Slovanský komitét a Sdružení Slavjani. Trákové a Prabulhaři jsou jako etnokomponent bulharské etnogeneze marginalizováni. Nicméně ruský badatel N. S. Děržavin v roce 1946 (v bulharském překladu ruského originálu z roku 1945 Istorija Bolgariji. Tom 1, Proischoždenije bolgarskogo naroda i obrazovanije pervogo bolgarskogo gosudarstva na balkanskom poluostrove²³⁷) píše: *"българите са българи, а не турци, не татари, не фини, не хуни, не чувашии, не славяни, а по своя произход те принадлежат към най-древните доиндоевропейски народи"* (s. 203). Konstrukty tohoto badatele jsou také silně používány v textech emocionálně zabarveného diskurzu.

Známý ruský (sovětský) učenec M. Artamonov, mj. odborník přes Skyty a Sarmaty in: Istorija Chazar²³⁸, další Rus A. Karasik a maďarský prof. D. Laszlo považují Prabulhary za **ugrofinské kmeny**, sjednocené či násilně ovládnuté Huny; stejné názory má v té době např. i bulharský profesor A. Burmov. Ten v příspěvku Obrazovaneto na slavjano-balgarska daržava²³⁹ píše – v duchu podporovaného negativního obrazu o Prabulharech –, že právě Prabulhaři byli těmi, kdo rozbili „prosperující slovanský stát“.

V **60. letech** nastává období uvolnění a postupně se konstruuje pozitivní obraz Prabulharů a dochází tedy k zmírnění negativního pohledu oficiální historie na toto etnikum z předchozího poválečného období. Vychází dříve cenzurovaní autoři jako M. Arnaudov, S. Radev. Reviduje se prostřednictvím druhého vydání akademická „Istorija na Balgarija“ a je v ní (opět A. Burmovem) ve pasáži Prabalgari konstruován méně negativní obraz Prabulharů. Staří Slované jsou stále stereotypně chápáni jako mírumilovní zemědělci, žijící semknutě v rodových občinách, kterýžto obraz byl převzat ještě od ruských historiografů poloviny 19. století.

Historický jazykovědec, turkolog K. Menges, jehož bádání ovlivňovala názory soudobých bulharských badatelů, v r. 1968 navrhuje na základě 12 odhalených příznaků **vyjmout prabulharštinu ze skupiny turkických kmenů** a kriticky zhodnotit uvažovanou

237 Moskva; Leningrad: Akademija Nauk SSSR, 1945. Kniha vyšlo o rok později i v bulharském překladu: Deržavin, Nikolaj Sevast'janovič: Istorija na Balgarija, t. 1. Proizchod na balgarskijat narod i obrazovane na parvata balgarska daržava na balkanskija poluostrov. Sofia, Slavizdat 1946.

238 Moskva, 1960

239 in: Istorija na Balgarija, BAN, 1954. (Jde o první edici).

hunskou příslušnost. Vzhledem k absenci pramenů z té doby nelze rozhodnout, zda Bulhaři a Hunové byli jedna jazyková skupina nebo zda Bulhaři nebyli jen [neetnickou] součástí hunské kmenové federace. Ohledně lokalizace územní zastává názor, že Bulhaři sídlili na okraji hunské říše, na Kavkaze u řeky Kubáň (jedna část) nebo migrovali spolu s Huny (druhá část). Volžští Bulhaři byli dle něj turkizováni Zlatou hordou (nesoucí jazyk kipčáckého typu) a dnes jsou jejich potomky **Čuvaši**²⁴⁰.

V. Tapkova-Zaimova v roce 1966 píše Našestvija i etničeski promeni na Balkanite ot 6-8 v.²⁴¹. Ve stejném roce I. Karstanov uveřejňuje stat': Kam vaprosa za etnogenezis na balgarskija narod²⁴². O rok později vychází kniha I. Zaimova Zaselvanie na balgarskite slavjani na Balkanskija poluostrov²⁴³.

V r. 1966 v Sofii N. Mavrodinov uveřejňuje Starobalgarskoto izkustvo XI-XIII vek a K. Mijatev v roce 1965 knihu Architektura na srednovekovna Balgaria²⁴⁴ a Slavjanska keramika v Balgarija i nejnoto značenie za slavjanskata archeologija na Balkana²⁴⁵. Opět je tímto do diskuzí vnášen „archeologický přístup k věci“.

Historický ústav při BAN od konce 50tých let kontinuálně vydává **korpusy**: 1/ Garcki 2/ Latinski izvori za balgarskata istorija (GIBI, LIBI). V r. 1966 D. Angelov a V. Gjuzelev vydávají: Izvestija v **armenski izvori** za srednovekovnata istorija na Balgarija²⁴⁶. Rozšiřují tak pramennou bázi historických textů o arménské zdroje.

V zahraničí publikovala Balgarska orda – 1938 a její články jsou dnes znovu vydávány v jejím periodiku Avitochol. Cituji na ukázkou pohled tohoto emocionálně zabarveného diskurzu: „В многоотомната „История на България“ (т.2) на БАН, Васил Гюзелев, Станчо Ваклинов, Петър Петров, Димитър Ангелов, Борислав Примов^{*247}, Василка Тъпкова-Займова* и др. пишат: „Проучванията напоследък утвърдиха схващането, че прабългарите са принадлежали към тюркско-алтайската езиково-племена, към която спадали още хуни, хазари, авари, огузи, печенеги, кумани и др. Отново се говори за „Прабългарски военно племенен съюз Велика България“, „прабългарите номади“, нищо не се споменава за българските градове край Кавказ и в Средна Азия, а противно на това се твърди, че „прабългарите живеели в юрти, землянки, надземни постройки“ и „номадски станове“. Историята на Дунавска

240 in: Vostočnyje elementy, Moskva, 1979

241 Sofija, BAN, 1966

242 in: Ipr, 3, 1966

243 Sofija, BAN, 1967

244 Sofija, BAN, 1965

245 Sofija, BAN 1948

246 in: Ipr, 1, 1966

247 Hvězdíčkami autor článku označuje dle svých slov „nepřátele“.

*България отново се започва със славяните. Българската държавност започва след Аспарух (681г.). Древната история е орязана...*²⁴⁸

Operování s Prbulhary ovšem stále mělo antiruské konotace, a jelikož se stát vztahoval „k Moskvě“, vyvstala potřeba vybudovat něco, co bude vlastní, národní, plně zařaditelné do **genealogického panteonu** a nebude v sobě obsahovat antiruské orientace. Začalo se tedy v historickém a politickém diskurzu **konstituovat trácké téma**²⁴⁹.

V 70. letech byla tedy institucionalizována trákologie (o tom viz kap. 3.1.1.). Konstrukty ohledně prbulharského a slovanského etnika se tím samozřejmě nezastavují. V roce 1976 píše I. Bogdanov knihu s názvem *Proizchod, etničesko svoeobrazie, istoričeski pat.* V r. 1977 S. Vaklinov píše v Sofii *Formirane na starobulgarskata kultura*. Rok předtím se Ž. Važarova zabývala závažnou otázkou akulturačních a asimilačních procesů, dokladovatelných archeologickými metodami ve své knize: **Slavjani i prbulgari po dannii na nekropolite VI-XI vek na teritorijata na Bulgarija**. (Také se z čistě archeologického hlediska zabývala **sídlištními strukturami středověku**: Srednovekovnoto selište s. Garvan, Silistrenski okr. Sofia²⁵⁰ nebo Slavjano-balgarskoto selište kraj selo Popina, Silistrensko²⁵¹).

Konstituují se hypotézy o **indoevropském původu Prbulharů**, o jejich sekundární turkizaci a na podporu těchto tvrzení se používají nové prameny – čínské, arménské, indické... Dnes jsou tyto úvahy s velkou silou aktualizovány. Je uvažováno o zmínkách o Bulharech v **čínských a indických záznamech**: např. P. Juhas in: *Plemenata tingling (oguri) /-nebo dinlini/ spored archeologičeskite otkritija v Minusinskata kotlovina*²⁵². Vychází z čínské kroniky *Vejšu*. V roce 1979 tyto konstrukty upřesňuje B. Simeonov in: **Proizchod i značenie na imeto balgarin**²⁵³. Mezi etnikem tingling se vyděluje kmen nazývaný čínskými kronikáři **pu-ku (pu-gu nebo ba-go)** s hlavním městem Bigjur (Bugur). V závislosti na těchto nových zjištěních r. 1979 uveřejňuje J. Moroz článek **Kam vaprosa za prarodinata na naroda "bulgar"**²⁵⁴, kde se zabývá tím, zda šlo o národ nebo jen o politickou formaci, soustředěnou okolo Buguru. Z tohoto interpretačního bodu pak je uvažováno o kmeni pu-ku jako o části, která se později zúčastní etnogeneze Prbulharů, resp. která se připojí k oněm etnikám, migrujícím na západ. Zda jde u etnika pu-ku o rasu

248 Baltadžiev, K., in: *Avitochol*, 2002, 27.

249 Bolně dle: Iliev, 1998

250 Sofija, 1986

251 Sofija, BAN 1956

252 in: Sp. BAN, 3, 1979

253 in: *Vekove*, 5, 1979

254 in: *Problemi na kulturata*, 5, 1979

mongoloidní nebo europoidní nelze rozhodnout²⁵⁵. Ale celé toto bádání – a hlavně lokalizace sídlení v ide. (a ne v uraloaltajské oblasti) - dává bázi pro dnešní etnogeneziologické interpretace, přiřazující Prbulhary k Indeovropanům, resp. Indoíráncům.

V 70. letech se také objevuje ruský korpus "**Armjanskije istočniki po istorii Srednej Azii**"²⁵⁶, kde je uveřejněno tvrzení, že v západním Pamiru a východním Hindukúši přý žilo etnikum, v Arménské geografii označováno jako Bulch. (Odtud už je jen krůček k etymologiím, které se budou Bulch pokoušet ztotožňovat s Pra/bulhary). V r. 1977 píše E. A. Novgorodova článek: **Problemi na rannija etnogenezis v Mongolija**²⁵⁷. Vyjadřuje v něm názor o důkazech íránojazyčných kulturních elementů v západním Mongolsku. E. A. Novgorodova jmenuje důkazy, svědčící o jejím názoru – skalní kresby, toponyma a hydronyma, nekropole a sídliště a tamgy. Ačkoli je badatelka a po ní další, kteří z ní vycházejí, pokládají za znak Prbulharů, nelze jednoznačně rozhodnout, zda jsou etnický charakteristickým znakem nebo společným kulturním projevem migrujících nomádských etnik. Nálezy těchto kulturních jevů dokladují migrační procesy (volně dle: Ovčarov, D., 1997-99, 131n.).

80. léta: V roce 1979 vychází dva díly další edice mnohasvazkových akademických dějin Istorija na Balgarija²⁵⁸, vydávané kolegiem odborníků sdruženým při BAN. (První díl je celý věnován Trákům, druhý prvním dvěma bulharským říším). Ohledně etnogeneze je zastáváno toto stanovisko: "*....прабългарите са принадлежали към тюрко-алтайската езиково-племенна обитност, към която спадали оште хуни, хазари, авари, огузи, печенези, кумани и др.*" V prvním díle o Trácích, je zastáváno stanovisko o jejich autochtonnosti (!).

Významný bulharský medievalista Dimitar Angelov v jednom z děl - Stopanska istorija na Balgarija²⁵⁹ aj. - situuje prbulharskou pravlast na **Kavkaz**, do sousedství s Arménci a Gruzínci. O **indoíránských kmenech** v příbuzenství s Bulhary uvažuje C. Tafradžijska (**Alani/Sarmati**) či P. Conev (**Belúdzové**); z cizích badatelů dává Prbulhary do spojitosti s indoíránskými Sarmaty B. Grekov, N. Merpert, A. P. Smirnov či V. Sirotenko. V r. 1980 C. Tafradžijska publikuje **Kam vaprosa za etnogenezisa na prabalgarite (po onomastični i istoričeski danni ot iztočnite izvori)**²⁶⁰.

255 Osobně se přikláním k rasovému smíšení, **kontaminaci europoidní i mongoloidní rasy**.

256 Moskva, 1975

257 in: Vekove, 2, 1977

258 Sofija, BAN, 1979

259 Sofija, 1981

260 in: sb. Balgarsko srednovekovie. Balgaro-savetski sbornik v čest na 70godišninata na prof. Ivan Dujčev, 1980.

V. Beševliev in: Parvobalgarite. Proizchod, bit i kultura²⁶¹ kriticky reviduje - ve všech řeckých a latinských pramenech jsou Bulhaři zmiňováni **samostatně**, ne jako Hunové. Autor se zabývá i prabulharskou epigrafikou in: Parvobalgarskite nadpisi²⁶².

Bádání okolo Prabulharů rozvíjejí v roce 1981 akademik Ivan Dujčev: Proučvanija varchu srednovekovnata istorija i kultura, jazykovědec Vladimir Georgiev nebo Ivan Venedikov. I. Venedikov ve své knize Prabalgari i christianstvoto, 1995 píše: *"Хуните увлекли със себе си от изток и българите и се размесили с готските племена".... "След смъртта на Атила (тj. 457 ad), българите са пърснати на разни места от бреговете на Азовско море до северна Италия. ... Главното ядро на българите било между уститето на Дон, (р. Кубан) и Азовско море. До тях на запад били кутригурите, наричани по-късно котраги..., (по на там славяни) и по на изток (rozději, přelom 6./7. století) хазари. Роднини на Атила (- Елмендур а Улциндур) се заселили в земите между днешния Видин и Лом, а най-малкият му син Ернак – в днешна Добруджа". ... (Atila je ztotožňován s Avitocholem, prvním vládcem, zmiňovaným v Imenniku a Ernak je ztotožňován s Irnikem, s druhým zmiňovaným vládcem). "От това хунско население останали утигурите, кутригурите и българите – най-старият пласт от тюркското население, нахлуло за първ път в Европа през V в. ... "България е първата държава в Европа;... образувана от българи и славяни" (s.7-27). Prabulhaři jsou tedy v tomto podání Hunové, resp. turkické kmeny, nomádi, jejichž zbytky se po smrti hunského vůdce Atily usadily ve 2. polovině 5. století v Bulharsku a Slované přicházejí do Bulharska až po nich.*

Co se týče charakteru kultury jednotlivých relevantních etnik a stupně akulturace ze strany byzantské říše, píše Venedikov dále: *"Хуните и българите в началото на VIII в. били вече попаднали под влиянието на Източната римска империя (тj. Byzance), докато новодошълците авари (- také turkické kmeny) влизали в първите си контакти с нея. А славянските племена, които изпълвали постепенно всички земи, свободни от тюрките, носели културата на уседнало земеделското население" (s. 11). Venedikov dodržuje stereotypní obraz slovanských zemědělců; ale podotýká, že nebyly hranice, nadvlády se střídaly a je pravděpodobné, že Slované - ne až tak vojensky orientovaní jako nomádští Avari – bývali často Avarům ("аварската конница") podřízeni.*

"Всички владетелски родове на народите ван от Византия ця се стремели да се свържат по произход с големия хунски завоевател (-Атила), името на който е било свързано с безброй легенди и предания" (Venedikov, 1995, 14). Ideou tohoto svazku –

261 Sofija, 1981

262 Sofija, 1979

krom **odvození eponymních počátků a legitimizace vládnoucí dynastie** – byla podle Venedikova i **idea sjednocení**; sjednocení zbytků Hunů, Gótů aj. kmenů, kteří se po rozpadu Atilovy říše²⁶³ rozdělili na necentralizovaná drobná panství. Mohla být vyjádřena i skrze sestavení Imenniku. Dále Venedikov, 1999 píše: *"Идеята (vyjádřená v Imenniku), изглежда била изоставена, когато в лицето на славяните българите намерили оная спойка,... която дала здравина на тяхната държава,... от нея останали само призраците на Авитохол и Ирник..."* (s. 25).

D. Angelov in: Balgarinat v srednovekovieto; Balgarite - slavjanski narod aj., se zabývá etnickou identitou, **formováním národní identity**; S. Baklinov v roce 1977 píše Formirane na starobalgarska kultura, P. Koledarov v roce 1979 Politicheska geografija na srednovekovna Balgarija. (V roce 1989 vychází druhý díl této knihy). Od 80. let vychází vícedílná Christomatija po istorija na Balgarija²⁶⁴. V roce 1983 vychází v Sofii sborník „Balgarija 1300“, kde třetí díl je zasvěcen institucím a státnosti (*„Институции и държавна традиция“*). C. Georgieva publikuje **Etnonimat bulgari** v sistemata na balgarskija istoričeski spomen pres XV-XVII v.²⁶⁵. D. Dimitrov publikuje ve Varně v roce 1987 **Prabulgarite po severnoto i zapadnoto Černomorie**. (Podle P. Dobrev právě on jako první zaznamenal nějaké jazykové shody mezi Bulhary a Afghánci, po dobu svého afghánského pobytu na konferenci. Uveřejnil svůj názor v časopise "Istoričeski pregled", ... "но като всяка неочаквана новост беше посрещната с гробно мълчане от българските научни среди", píše P. Dobrev, 1996, 6).

Dochované elementy prabulharského substrátu u menšin v Dobrudži a v Ludogorie (Aliani (Kazalbaši), Gagauzi, Čuvaši²⁶⁶) probádává např. etnolog a folklorista E. Todorov in: Prabalgarski elementi v obredi, običaj i vjarvanija na naselenieto v Severoiztočna Balgarija²⁶⁷. (**Dobrudža** je důležitým výzkumným rajónem, zde se pravděpodobně prvopočátečně usídlili Asparuchovi Bulhaři; zde také přes osmanské období a dále bylo pozorováno **kompaktní turecké osídlení**, které má prý mít jinou charakteristiku než Osmanci. Předpokládá se, že Aliani aj. osídlili území SV Bulharska dávno před Turky a byli v přímém styku s Prabulhary, a např. folklorista E. Todorov u nich na základě folklóru odkrývá určité dochované elementy prabulharského substrátu a to prý ještě lépe zachované než u samotných Bulharů, kde se podle něj smísily se slovanskou vrstvou.

263 O automatizaci spojení „Achilova říše“ viz kap. 4.4. Jazyk.

264 Christomatija po istorija na Balgarija T. I-II. S., 1980. T. III-IV, S., 1982-1996.

265 in: sb. Izsledvanija v čest na prof. d-r Chr. Gandev. S., 1983, 155-172.

266 Možná právě **přími potomci volžských Bulharů**.

267 Balgarski folklor, 1981. No 3, 5-14

A také **Gagauzové** jsou takovýmto uvažovaným “prabulharským” etnikem²⁶⁸, velmi důležitým při objasňování **otázky stupně akulturace a asimilace prabulharského etnika etnikem slovanským**. (“The Gagaouzes confess Christian Orthodox religion, speak Turkish language and are holders of Bulgarian ethnic self-determination feelings and culture. The Gagaouzes shared the destiny of Bulgarians in Ukraine, Moldavia and Caucasus after had been subjected to an ethnic genocide (?) and respectively re-settled Kazakstan and Kyrgyzstan. It is worthy to mention that according to the Russian Imperial archives the Gagaouzes were registrated as “**Bulgarians who speak Turkish language**”²⁶⁹).

Nad původem Gagauzů se zamýšlí i N. Robev v článku **Thracian Gagaouzes**²⁷⁰. O Gagauzech panují tedy různé názory, buď že jsou to pozůstatky starých Tráků nebo Prabulharů, resp. turkických kmenů, usídlených v regionu dnešního Bulharska.

Stejně tak je v etnografickém a etnologickém diskurzu uvažováno o původní etnické příslušnosti **Vlachů (Kucovlachů nebo Aromunů) a Karakačanů**.

Ve sborníku Etnogenezis i kulturnoto nasledstvo na balgarskija narod z roku 1971 píše V. Marinov ve své stati, zaměřené na etnokulturní procesy chovu: „*Отчасти романизираните и гарцизираните траки пастури, ..., достигат до наши дни в лицето на така наречените власи (аромани) и каракачани. Такмо тези подвижни пастури поддържат и някои традиции още от античността, обогатени през средновековието и в по-ново време*“ (s. 88). „*Романизираните пастури славяните наричат власи. С това славянско име първоначално се означавали всички планински овчари независимо от тяхната етнична принадлежност. С името "влах" са били наричани славяните с източноправославно вероизповедание в Босна и Далмация*¹⁸, а в Атика и Беотия под

268 Stále ještě v Bulharsku přežívají, ačkoli jich dnes má být již zhruba jen 1500! Blíže o tom píše etnoložka R. Čukova z nevládní neziskové nadace "Center for Regional and Confessional Studies" (CRCS), která se ve své stati "Bulgarian Gagaouzes. Ethnic and Social Enigma" at: <http://members.tripod.com/crcs0/gagauz2.html#txt> souhrnně fenoménem Gagauzů zabývá; též zde přehledně shrnuje výsledky předchozích bádání etnologů a jazykovědců.

Ohledně jejich jazyka píše: "The Turkish philology specialists are convinced that Gagaouzes speak Turkish dialect, which is very close to those spoken in Northeast Bulgaria. Nevertheless, they are not identical. As it seems Gagaouze language belongs to the Southwest "Oguz" family of the Turk languages. 30 V. Stoyanov shared that the Gagaouze idiom may be evaluated as Balkan-Turk dialect or newly founded language during the New Turkish period (15-20-th century). In the same time, the outstanding Gagaouze enlightener Ciachir underlined that the Gagaouzes had always spoken Turk language, but much more authentic than the Ottoman one, whose felt "infiltrated" by Arabic and Persian loaned words."

Ohledně etnonyma dodává: "The Russian scholars mentioned for the first time the ethnonime "Gagaouze". Only few years later this terminological innovation succeeded to be transferred into Bulgarian publicist and academic writings. In 1853 Academician P. fon Koeppen stressed in his report in Russian Academy of Sciences in regard to Bulgarians settled in Bessarabia that "some of them are Turkish speaking and they came from Varna region, especially from Dobroudja. Those people call themselves Gagaouzes". Možný je ale prý dle autorky textu též vznik etnonyma ze slova Oguzi /Oguzové jsou turecký kmen/, přičemž se činily i pokusy dávat etnonymum Oguzi do souvislosti s Uzbeky.

269 Čukova, R.: (at: <http://members.tripod.com/crcs0/gagauz2.html#txt2>)

270 in: Vekove Journal, Vol. 3, 1988

"власи" разбират изобщо селяни¹⁹²⁷¹" (s. 89). Důraz je autorem příspěvku kladen na chov a pastevectví, proto v tomto kontextu zmiňuje i katuny, jednotky, do kterých byli tito kočovní pastýři organizováni. V souvislosti se sledováním jevu chovu zmiňuje i další zajímavý fakt, který mohl ovlivňovat etnografické a etnologické výzkumy minoritních bulharských etnik. Jsou to tzv. **juruci**, tj. nomádi, turkménskému původu, kteří přes Malou Asii došli až na Balkán. Jejich migrace, zaznamenané i v tureckých správních dokumentech, pokračovaly od 14. do 18. století a při nich migrující jurukové vytlačili slavnizované Vlasy a Karakačany nebo docházelo k asimilacím (s. 91). Stejný autor – V. Marinov – je i autorem článku *Prinos kam izučavaneto na proizchoda, bita i kulturata na karakačanite v Balgarija*²⁷².

Jiným zdrojem, objasňujícím původ Karakačanů z Vlasků, je text, převzatý z organizace OMDA: *"Една част от власите, които вероятно са потомци на елинизирани траки, се казват каракачани. Те и днес използват в диалекта си множество гръцки думи. Романския си език запазват само т.нар. куцовласи. Смята се, че каракачаните са няколко хиляди души, а куцовласите - значително по-малко"*²⁷³.

3.2. *Současné konstrukty*

Po převratu se situace a dobové paradigma radikálně mění. Vědecké bádání se „modernizuje“, rozvíjí v duchu západoevropské rétoriky a metodologie. Nastupují i nové konstrukty a s nimi i **nová terminologie a stylistika** (viz kap. 4.4.). Starší generace vědců má již své nástupce / odchovance - generaci mladších a mladých badatelů²⁷⁴. Významná část učenců starší i mladší generace prolíná svá působení v odborných a univerzitních institucích s působením v různých ideově laděných organizacích a s komerčnější, popularizační činností ve formě publikací či veřejných vystoupení. Důsledkem svobody projevu a názorového přesvědčení je také výskyt různých zájmových, názorových skupin i jednotlivců předkládajících veřejnosti různou formou (skrze internet, tištěná média...; popularizaci, emocionálně zabarvený/é diskurz/y...) své verze etnogeneziologických konstruktů. Konstrukty po roce 1989 se ve srovnání s předchozím obdobím značně rozrůstají a rozrůžňují a etnogeneziologického diskurzu se účastní rozmanitější subjekty než v dřívějším období; a počet publikací na etnogeneziologické téma narůstá.

K moderním metodologickým změnám archeologického a historického bádání patří i zapojování **kulturní antropologie a interdisciplinarity** a tak v oblasti trákologie

271 Vajgand, G.: Aromani, Varna, 1899, 259.

272 BAN, 1964

273 at: <http://www.omda.bg/bulg/narod/vlasi.html>

274 Jako: I. Iliev, K. Rabadžiev, K. Bošňakov, D. Stojanova, N. Theodosiev, K. Porožanov aj.

vznikají knihy jako je např. *Obredat na obezsmartjavaneto v drevna Trakija* od D. Gergovy²⁷⁵. V devadesátých letech publikuje řadu knih významný bulharský trákolog a kulturní antropolog I. Marazov, zabývající se antickými kulturami - Mit, ritual i izkustvo na trakite²⁷⁶, Mitologija na zlatoto²⁷⁷, Čovek, mit i kultura²⁷⁸ aj. D. Popov v r. 1995 publikuje knihu s názvem *Bogat s mnogo imena*. A. A. Fol uveřejňuje řadu knih z oblasti orfizmu, a aby nebylo pochyb o jeho "tráckosti" jsou knihy nazvány např. "Trakijskijat orfizam", 1986, "Trakijskijat Dionis" (vícedílná – Zagreb, Sabazij...)²⁷⁹. V roce 1998 uveřejňuje také knihu s podněcujícím názvem *Trakijskata kultura: kazano i premalčano*²⁸⁰. Pro celkovou prehistorii je důležitá jeho kniha **Istorija na balgarskite zemi v drevnostta**, vydaná univerzitním nakladatelstvím sv. Klimenta Ochridského v roce 1997. M. Tačeva se drží tradičních historických názvových schémat a vydává ve stejném roce pokračování Folovy knihy s názvem: *Istorija na balgarskite zemi v drevnostta prez elinističeskata i rimskata epocha*. V roce 1998 vydávají M. Tačeva a D. Boteva v Sofii druhý díl *Christomatija po trakologija*.

Objevuje se „**prabulharský epos**“ *Pověst o dceři chána / Сказание за дъщерята на хана*. Епосът на прабългарите 882²⁸¹, napsaný prý Mikailem Baštu Ibn Šams Tebirem²⁸² a do bulharštiny přeložený z ruštiny filologem, literátem a medievalistou Georgi Kostovem. (Jedná se ale dle doslovu překladatele o podobnou fikci jako byla Věda Slovena a samotný text ruského originálu pochází z přelomu 19.-20.století (s. 183-187)). Tento text zůstává dle mých pozorování etnogeneziologickým diskurzem nepříliš reflektován.

Z publikací cizích badatelů je v bulharském odborném prostředí např. oceňovaná kompilující a syntetizující kniha z roku 1998 anglické archeoložky Z. H. Archibald, s "moderním" názvem *The Odrysian Kingdom of Thrace. Orpheus Unmasked*²⁸³ a práce gruzínského archeologa G. Tsetschladzeho²⁸⁴, jako např. stať s komunikačním názvem ve formě otázky: *Who built the Scythian and Thracian Royal and Elite Tombs?*²⁸⁵

R. 1989 vychází sborník *Problemi na prabalgarskata istorija i kultura* s příspěvky mnoha důležitých badatelů o prabulharské kultuře. Po převratu vůbec následuje obrovský

275 Sofija, Agato, 1996

276 Sofija, Univ. izdatelstvo Sv. Kliment Ochridski, 1992

277 Sofija, Ch. Botev, 1994

278 Sofija, Balgarski chudožnik, 1992

279 Sofija : Univ. Izdat. Sv. Kliment Ochridski, 1992, 1993

280 Sofija, Borina, 1995

281 Sofia, Agató 1997

282 Údajným úředníkem na dvoře chána v tzv. **Černém Bulharsku** v polovině 9. století.

283 Oxford, 1998

284 "He has excavated several Greek colonial sites around the Black Sea (Georgia, Russia, Ukraine) and has been Director of the University of London Phanagoria (South Russia) excavation and publication projects" at: <http://www.cca.unimelb.edu.au/People/Gocha/>. **Phanagoria** je uvažovaným hlavním „kamenným“ městem, kde měli sídlit Prabulhaři před svým příchodem na Balkán.

285 in: Oxford Journal of Archaeology 17{1}, 1998

rozmach v bádání z oblasti „**balgaroznaniye** / **българознание**“, „**prabulharské archeologie**“ a **starobulharistiky** / **старобългаристика**. **Re/aktualizují a zvýznamňují se hypotézy o indoevropském původu** Prabulharů, které propaguje např. Tangra TanNakRa, někteří členové Balgarské ordy a další organizace či jednotlivci z řad emocionálně zabarveného diskurzu a komerčních oblastí.

Narůstá počet **cizojazyčných publikací** bulharských badatelů, propagujících Tráky i Prabulhary v zahraničí. Jsou to hlavně publikace Celobulharské nadace Tangra TanNakra, ale i dalších nakladatelství. K **putovním zahraničním výstavám** a jejich moderním a designově vyvedeným **katalogům** z oblasti trácké kultury, které jsou důležitým faktorem při konstruování "obrazu o těch druhých" v cizině a nástrojem zahraničně-státní kulturní politiky, patří např. *Ancient Gold. The Wealth Thracians*, 1997. Všechny tyto katalogy zaujmou kvalitními foty jednotlivých nálezů a tráckých památek. [Nejen] Tangra TanNakRa vydává **výpravné popularizační publikace a cizojazyčné průvodce**, zaměřené na zahraničí jako např.: *Album Bulgarija*²⁸⁶ nebo historický atlas *Bulgari*, redigovaný významným bulharským trákologem A. Folem a prvně vydaný v roce 2000²⁸⁷. Kniha vychází s následující anotací: *"Тази книга е посветена на българите. Тя разказва за превратностите в хилядолетната ни история, за нашите предци от долините на Памир и Кавказ, от бреговете на Волга, Кама и Дунав, от Черноморските степи до Апенините..."*²⁸⁸ Jak je vidět, zastávají se v ní nové historické interpretace. Např.: *„Мястото на Българите (регистрирани върху картата на Средна Азия още през I хил. пр. Хр.) е там, където индийските писмени извори споменават народа Болхи/ Болхики..... арабските – земята Булгар, согдийските – Блгар, а таджикските - Палгар/Фалгар. Това място е показано в латинския Анонимен Хронограф от IVв. ... с център днешния Балх, старата Бактра, в Северен Афганистан ”* (s. 7).

O potřebě **tradice (mimo jiné i jako výchozího bodu re/de/konstrukce**, resp. reinterpretace) svědčí reprinty (fototypická nebo obvyklá tištěná vydávání) prací starých a starších historiků jako je V. Zlatarski²⁸⁹ a jeho čtyřdílná *Istoriija na Bulgarija*, nyní znovu vydávaná Akademickým vydavatelstvím Marin Drinov, nebo G. Cenov: *Proizchod na*

286 Фол А. (ред.): АЛБУМ БЪЛГАРИЯ. София, Тангра ТанНакРа 2001.

287 Фол А. (ред.): БЪЛГАРИ. София, Тангра ТанНакРа 2000.

288 at: <http://tangra.bitex.com/bul/knigi/bv17.htm>

289 *Istoriija na balgarskata daržava prez srednite vekove*. T. 1-3. Původně publikovaná ve 30.-40. letech 20. století (1930, 1934, 1940) a rozdělená do řady částí jako např. *Parvo balgarsko carstvo - Epocha na chunobalgarskoto nadmoštje - Ot slavjanizacijata na daržavata do padaneto na Parvoto carstvo - Bulgarija pod vizantijsko vladičestvo 1018 - 1187 g. - Vtoro balgarsko carstvo - Bulgarija při Asenevci 1187 - 1280 g.*

Balgarite i načalo na balgarskata daržava i carkva.²⁹⁰ (Badatel je velmi používaný pro argumentace emocionálně zabarveného diskurzu). Nově se vydává i D. Angelov, P. Mutačiev, I. Venedikov, T. Panov aj. Organizace jako Balgarska orda – 1938 a její periodikum Avitochol přetiskuje statě starších historiků z 1. poloviny 20. století, ovšem selektivně ty, které podporují její nacionalistická stanoviska. Sborník statí z Avitocholu dokonce vyšel i knižně, a to v nakladatelství Ral-Kolobar v roce 2005 s doprovodným komentářem, z něhož část cituji: *“...Вярност към Българската идея и цивилизация, жива и до днес, въпреки всичките опити да бъде подменяна по един или друг начин от родени извън нея доктрини, идеологии и теории. Борбата с научни средства срещу тези доктрини даде и ценностния облик на "Ави-Тохол", което го превърна в търсено издание за непохабените от тях читатели и изследователи на българската древност.....Беше подложена на критика основната чужда доктрина за произхода на българската народност, славяноцентризмът беше обективно и аргументирано опроверган. Бяха показани връзките на древната българска цивилизация с най-древните известни цивилизации -шумерската и индийската. Днес уважавани западни учени пишат, че предпотопната човешка цивилизация води началото си от Балканите - най-старата писменост, най-старата металургия, най-старите градове и т.н., но както читателят на този сборник ще се увери, много от тези напоследък приети за научни факти хипотези доста отдавна бяха намерили място на страниците на "Ави-Тохол”*²⁹¹.

KONFERENCE: V posledních letech se konalo několik relevantních konferencí. V únoru 2001 se z iniciativy Institutu pro výzkum starých civilizací, Historického sdružení Balgarska orda – 1938 a nakladatelství Agató konala *“научна конференция на тема Древната Българска цивилизация - същност и значение за формирането на старобългарската култура & Българската държавна традиция през вековете”*. Její program, účastníky a další informace lze nalézt na stránce Institutu²⁹². Čestné předsednictví měl P. Dobrev, předsedou byl J. Šopov a jeho náměstkem D. I. Dimitrov; s referátem vystoupili (ze známých popularizátorských jmen) např. G. Kitov, D. Alexandrov...

V květnu 2005 se v sofíjském sídle Ekonomického institutu Bulharské akademie věd konala akademická interdisciplinární konference Kořeny bulharské civilizace /

290 in: Ialm, 2002, 8. Celou knihu v digitalizované podobě je možno nalézt na osobních stránkách ing. E. Živkova (at: <http://ziezi.tripod.com/bulgarite/1.htm>), nabídku ke koupi z nakladatelství Heliopol lze nalézt at: <http://tribal.abv.bg/ziezi/kniga1.html>

291 Převzato ze stránek vydavatelství a internetového knihkupectví Helikon jako doprovodný text ke sborníku, napsaný D. Dimitrovem, jedním z hlavních členů sdružení (at: http://www.helikon.bg/book.php?book_id=115489)

292 at: <http://designbg.com/1/>

академична интердисциплинарна конференция Корени на българската цивилизация. Jelikož se na stránkách Ekonomického institutu o ní nic nedozvíme, odkazují na stránky Balgarski sarakt, které o ní referují²⁹³. Na organizaci konference se pravděpodobně podílel P. Dobrev, který je pracovníkem EI a který měl též zahajovací slovo. Mezi účastníky konference byli historikové ze SU, etnologové, zoologové, geofyzikové (viz [redacted]).

Jedna z nedávných konferencí – březen 2005, kde v roli hlavního organizátora byla Tangra TanNakRa, byla věnována aktuálnímu tématu bulharské státnosti a jejím počátkům. Konference se zúčastnil pronesením úvodního slova i prezident Parvanov (viz [redacted]). Řada vědců, účastnících se konference, se přiklonila k datu 165 n.l., jako k datu „vzniku prvního bulharského státu“, tj. Dunajského Bulharska. Rok 681 n. l. - podle časového údaje z byzantských kronik – (či jeho modifikace 679/680, viz kap. 4.3.2.) zůstává datem založení „druhého bulharského státu“. S požadavky na přehodnocení bulharské historie a v závislosti na tom i s přepisem učebnic dějepisu se organizace obrátila otevřeným dopisem na parlament a Georgi Bakalov, jeden z publikačně a publicisticky nejplodnějších členů Tangry Tannakry zpřístupnil výsledky konference široké veřejnosti několika články v denním tisku, kriticky reflektovanými Čavdarem Marinovem, doktorandem oboru historie na Univerzitě sociálních věd v Paříži a oboru filozofie na SU (viz kap. 4.3.1. a 4.4.2.).

ARCHEOLOGICKÉ PŘÍSPĚVKY: Nejvíce viditelné, medializované archeologické příspěvky k etnogeneziologickým konstruktům spadají do oblasti trácké (a prabulharské) archeologie. Oblasti prehistorické (např. Junaci), klasické (např. Pistiros) a středověké archeologie (např. slovanská sídliště) se momentálně argumentačně v etnogeneziologickém diskurzu příliš neuplatňují. **Slovanská archeologie** není v současné době účelově medializována vůbec.

Na základě nových archeologických nálezů nabývá **charakter trácké kultury** na významu. Zintenzivňuje se tím i preference účasti tráckého etnokomponentu v bulharské etnogenezi²⁹⁴. Architektonicky zajímavé mohyly, bohaté pohřební dary, pohřební rity a s nimi spojené ideové systémy, přitahují národní i světovou pozornost a stávají se tak i prostředníkem pozitivní domácí i zahraniční prezentace Bulharů.

293 at: <http://www.sarakt.org/index.htm>

294 E. Živkov v článku na svých webových stránkách píše: „Trakite sa Balgari piše: He e ли странно - днешните гърци били наследници на старите гърци, днешните румънци - на старите даки, днешните албанци - на старите илири, сърбите - на трибалите, днешните македонци - на старите македонци (според македонизма), днешните турци - на троянците (според днешната турска "наука"), а днешните българи нямали нищо общо с най-многобройния народ на античността - траките, които живеели по нашите земи, но изчезнали малко преди да дойдат на конете си пришълците "пребългари"“ at: <http://ziezi.net/trakite.html>.

G. Kitov a expedice TEMP (Trákologická expedice pro výzkum mohyl) již několik let kope v oblasti tzv. **Údolí králů** u Kazanlaku a v okolí Plovdivu (Starosel). Odkývají monumentální zděné hrobky, jež jsou přiřazovány – v duchu potřeby eponymních počátků - známým tráckým vládcům jako Seuthovi III. či Sitalkovi, a jsou označovány termíny jako chrám, mauzoleum aj. (o polemice s tímto viz kap. 4.4.1. Terminologie). Sám Kitov v jednom svém prohlášení deklaroval, že tím pomáhá zvedat “velmi ponížené národní vědomí” / унижено национално самочувствие. G. Kitov píše statě i do odborných archeologických periodik, ale ... *“В края на века се забелязва една тревожна тенденция в тракийската археология: нараства броя на проучените паметници, за сметка на тяхните публикации. Това явление значително възпрепятства развитието на науката и в частност – на въпросът за гробничната архитектура”* (Cočev, Č., 2004, nepubl.). (Odhlédnu-li od výkopových metod, nálezové dokumentace a publikace výsledků výkopů odborné veřejnosti, včetně zpřístupnění nálezů; a odhlédnu-li od samého sporného faktu přiřazovat všechny hrobky historicky známým tráckým vládcům /eponymní tendence/), pak reakce, které u svých kolegů G. Kitov svými výkopovými metodami a jejich interpretacemi vyvolává oscilují mezi škálou totálního znevažování až k nekritickému obdivu. Ačkoli mnozí z jeho archeologických kolegů berou s rezervou některé jeho teorie, které plodí ve snaze o bulvarizaci, o udržení pozornosti širší veřejnosti, rámcové výsledky jeho výzkumů jsou reflektovány jako patřičné.

Kromě G. Kitova, kope v oblasti **trácké “mohylové” archeologie** např. Daniela Agre, která v roce 2005 prokopala tráckou mohylu u Jambolu, u níž se - opět v duchu eponymních počátků - objevují snahy přiřazovat jí tráckému vládci Kersobleptovi. V dlouholetých výkopech pokračuje i D. Gergova ve Sveštari a T. Stojanov ve Sborjanovu (uvažovaném getském hlavním městě Helis) u Isperrichu. Všechny jejich výstupy z výkopů mají charakter jak vědeckého, tak i popularizačního diskurzu.

D. Ovčarov, který kope lokality Perperikon (Perperek) a Tatul v Rodopech (údajné **rodiště Orfeovo**, viz dále) spadá k badatelům se svéráznými interpretačními mody, sahajícími od mytologizací, k mystifikacím až manipulacím. Kauza Perperikon a její interpretace pořádně zahýbaly bulharským archeologickým diskurzem, dokonce ještě více, než výkopové metody G. Kitova a jeho popularizační nálezové interpretace.

Nejen trácká archeologie je po úporných snahách nyní dotována ze státního rozpočtu, ale i “prabulharská” nepřichází zkrátka, získává státní podporu a četné sponzorské

dary jednotlivců či firemních i vládních subjektů²⁹⁵. Pravděpodobně to bude i v důsledku akcentu, který tématu věnují archeologové, historikové, po nich i média a politici. Symptomatické je, že se „najednou“ objevují dosud nenalezené důkazy o existenci prabulharských aristokratů. Např. prof. R. Rašev, člen Archeologického institutu při BAN, filiálka Šumen, který vede výkopy v okolí Šumenu, zde v červnu roku 2005 prokopal mohylu Čair Dere / Чаир дере. Interpretoval jí jako **první mohylu s hrobem prabulharského aristokrata**, kde „*досега археологическата експедиция е финансирана от Шуменския музей и с лични средства на депутата от НДСВ Светослав Спасов, който миналото лято изказа хипотезата за наличието на прабългарски култов център в този район, каза проф. Рашев*“²⁹⁶.

O Plisce, jednom z důležitějších důkazů a polemik o ne/vyspělosti prabulharské kultury, píše např. R. Rashev a P. Georgiev v roce 1996 průvodce pod názvem Pliska. Patevoditel. Dalšího průvodce, tentokrát v pořadí druhým hlavním městem bulgarského státu – Velikou Preslaví - píše T. Totev v roce 1993²⁹⁷. D. Ovčarov píše popularizační brožuru Parvoprestolna Pliska, vydanou v roce 2003 varnenským nakladatelstvím Slavena.

Vydavatelská a autorská variabilita současného trhu je velmi důležitá proto, aby trh neopanovala jen jedna historická verze, a to Tangry TanNakRy a jí ideově blízkých organizací. **Tangra TanNakRa** se nicméně stává jedním z arbitrů bulharského popularizačního, ale částečně i vědeckého diskurzu ohledně etnogeneziologie a staré historie. Vydává ediční řadu Bulharská věčnost / поредица Българска вечност, propagující její historické interpretace, která dosud čítá něco málo přes 60 svazků. Výstupy tangerských publikací jsou i takové, schválené Ministerstvem školství jako **učební texty** (např. elektronická Encyklopedie níže).

Tangra vydává kromě monografií i **řadu sborníků** např. Balgari i chazari prez rannoto srednovekovie²⁹⁸; Balgari i armenci zaedno prez vekovete²⁹⁹ nebo Balgari i Arabi³⁰⁰. Tyto sborníky (a další jako Bulhaři a Židé, Bulhaři a Američané jsou součástí trendového projektu o “obrazech druhých” / „ние и другите“). Krom toho se vydávají i proto, že jak Arabové, Arménci tak i Chazaři potvrzují svými letopisy existenci [velkých] „bulgarských

295 Satisfakčním a děkovným krokem bylo např. pojmenování jedné z vykopaných mohyl v tzv. Údolí králů „Helvetia“, na počest švýcarského velvyslanectví, které výkopy sponzorovalo.

296 at: <http://www.mediapool.bg/show/?storyid=107093&srepos=2>; ztučň. mnou

297 Veliki Preslav. Patevoditel. Varna 1993

298 Степанов, Ц.: Българи и хазари през ранното средновековие. София, Център за изследвания на българите, Тангра ТанНакРа 2003.

299 Марков, Г., (ред.): Българи и арменци заедно през вековете. София, Тангра ТанНакРа 2001.

300 Фол А. (ред.): Българи и араби. София, Тангра ТанНакРа 2002.

států“ a v jejich středověkých záznamech o Bulgarech se nalézají argumenty, kterými se dají podpořit dnešní tvrzení o jejich ide. původu³⁰¹.

Dalším sborníkem Tangry jsou Sebrané prameny k bulharské historii / **Подбрани извори за българската история** (древните българи и земите на балканския полуостров до VII век)³⁰². S následující anotací: *“Сборник с документи за българската история от древността до наши дни - домашни и чужди писмени извори, образци от материалната култура в снимки, карти, схеми, възстановки. Съдържа още пояснителни и коментарни текстове, тематичен показалец, именен показалец и насочваща информация за учители и ученици. Подходяща е за всички любители на историята, както и за нуждите на образованието”³⁰³*. Je na tom vidět **aspirace na výukové texty** a na **změny školských osnov**.

Jedním z výsledků snah Tangry dosáhnout schválení svých publikací jako učebních pomůcek je První bulharská elektronická encyklopedie / *Първата българска електронна историческа енциклопедия*, „електронното издание *“История на България”* включва над 6 000 статii zasahajuci politickesko, iкономическо и културно-религиозното развитие на българите от най-древни времена до наши дни подредени азбучно и в 190 категории и подкатегории. ... Енциклопедичното издание „История на България“ се базира на историческите трудове на утвърдилите се в разработването на справочни издания авторски колективи, ръководени от едни от най-именитите изследователи на българската и световна история – проф. д-р **Георги Бакалов** и проф. д-р **Милен Куманов**. ... Реализирането на това първо по рода си електронно издание посветено на родната история нямаше да бъде възможно без любезното съдействие на **НИМ в лицето на проф. д-р Божидар Димитров**, **НВИМ в лицето на полк. д-р. Петко Йотов**, **Общобългарска фондация ТАНГРА – ТанНакРа и Научен Център за Българска Национална Стратегия**. ... Продуктът е одобрен за учебно помагало със Заповед Н РД 09-09/05.01.2005 г. на министъра на образованието и науката“³⁰⁴.

Tangra TanNakra také vydává sborník **“Обучението по история в новите условия”**, 1999 s anotací: *„Исключително важна за националната ни история проблематика за проиизхода и прародината на древните Българи е представена в учебната литература от части символично и твърде неточно....Лично аз не познавам*

301 Proč ještě Tangra TanNakra vydává takové publikace jako jsou Arméni a Bulhaři? Krom legitimizace Veliké Bulgarie a velkoleposti prabulharského etnika také proto, že *“в битката на Аварийското поле арменци и българи заедно зачитават християнството”*.... (z úvodu G. Markova ke sborníku).

302 Бакалов Г. (ред.): София, Тангра ТанНакРа 2002.

303 at: <http://tangra.bitex.com/bul/knigi>

304 at: <http://www.encyclopedia.bg/history/>; ztučn. mnou

друг народ, който така лекомислено да **пренебрегва** стотици реално доказуеми години от своята история, както българския. Ясните податки в изворите и археологическите находки, които от десетилетия насам се трупат, вече настоятелно изискват **ревизия на остарелите и неточно изградените становища**. Към днешната дата българската държавна традиция в Европа числи почти 19 века. Става дума за установена и с традиции държавност, а не някакво номадско-чергарско военно обединение, каквото становище продължава да битува в учебниците по история и публицистичната литература. България е **единствената страна в Европа** оцеляла от Великото преселение на народите до наши дни с непроменено име и **национално самосъзнание**. А това е солиден **аргумент за самочувствие**, на което имаме право“, пише G. Bakalov в úvodu k tomuto sborníku³⁰⁵.

I kvůli tomuto neutěšenému stavu vzdělávacího systému vznikly při nadaci Rozvoj občanské společnosti Program pro vzdělávání v historii a periodikum Archív / „Архив - издание на **Програмата за гражданско образование по история**, финансирана от Фондация „Развитие на гражданското общество“. Програмата се осъществява от Дружество за разпространение на научни знания „Критика и хуманизъм“ в сътрудничество с Департамента по нова българистика към Нов български университет³⁰⁶“. Jedním z výzkumných projektů Programu / изследователски проект se jmenoval Přepisování historie v učebnicích pro gymnázia / **Пренаписванията на историята** - изследване на учебниците по история за гимназиите“. Výsledky v době, kdy jsem hovořila s jednou s účastnic projektu socioložkou L. Dejanovou, ještě nebyly k dispozici. Výzkum se zabýval "historickým vědomím", sdílenými významy a symbolikou a národními mýty – v kontextu bulharské společnosti, v kontextu evropském nebo jen v kontextu zvolené sociální skupiny, realizovaných v textech středoškolských učebnic.

Do [REDACTED] přikládám dopis ministru školství a věd s vyjádřením bulharských odborníků k stávajícímu stavu učebnic pro střední školy.

Další vydavatelskou organizací je např. **Fondacija KOM**, která vydává knihy např. B. Dimitrova a také **graficky náročně vyvedené popularizační publikace**. Dalšími současnými nakladatelstvími soustředujícími se na historické popularizační tituly je např. **varnenské nakladatelství Slavena**, čestná člen TEMPu, s jednou ediční řadou, zaměřenou na kulturně-historické dědictví. Brožury tohoto nakladatelství mají díky zvolené invazivní

305 at: <http://tangra.bitex.com/bul/knigi; ztučň. mnou>

306 3e záznamu nadace Resursen centar at: <http://catalogue.ngorc.icb.bg/about.asp>.

marketingové strategii zesílený informační dopad. Jsou distribuovány i na frekventovaná turistická místa (Madara, Pliska, Preslav, tzv. Údolí králů...), na outdoorové nosiče, např. venkovní stojany a to v mnohojazyčných mutacích. Díky vhodně zvolenému formátu (-brožura), prodejním místům a způsobu prodeje, jsou hojně kupovány.

Počet současných publikací na etnogeneziologické a starohistorické téma je mnoho. Není prostor zde probírat každou jednotlivě, odkazuji proto na kap. 2.2.3. a 4.2.6., kde uvádím odkazy na bulharská knižní nakladatelství / vydavatelství a na elektronická knihkupectví, plnící funkci jakési databáze knih.

4. ANALÝZA BULHARSKÉHO ETNOGENEZOLOGICKÉHO DISKURZU

S ohledem na rozsáhlost a náročnost komplexní analýzy bulharského etnogeneziologického diskurzu jsem se zaměřila jen na některé aspekty (nástroje) DA jako jsou komunikované konstrukty a jejich obsahová formulace, symboly, charakter vybraných subjektů a některé jazykové a stylistické aspekty jimi produkovaných textů.

4.1. Obsahy a hierarchizace konstruktů

Obsahovou formulaci nejfrekventovanějších či nejzásadnějších nových či re/aktualizovaných konstruktů (témat, názorů, teorií, hypotéz a spekulací), týkajících se etnogeneziologických konstruktů a staré historie, vybraných z hlediska jejich **prezentace a reflexe**, lze shrnout do několika hlavních témat. Vede téma **rasové příslušnosti Prabulharů**, kde jsou proti sobě postaveny starší teorie **mongoloidní příslušnosti** proti novějším **europoidním**. S tímto úzce souvisí i otázka **jazykového původu Prabulharů a genealogie a typologie prabulharského jazyka**, majícího příslušet k uraloaltajské, resp. altajské [turkické] nebo indoevropské [íránské] jazykové skupině³⁰⁷ / etnolingvistické oblasti a téma **lokalizace prabulharské pravlasti**. V případě jazykového původu pak ještě vyvstává otázka **sekundární turkizace** v původní pravlasti. U lokalizace pravlasti se objevují v případě konstruktů o ide. původu Prabulharů geografické lokace jako: Tibet, pohoří Pamír / Имеон в Таджикистану, pohoří Hindukúš / Хиндокуш в Афганистану, jihovýchodní Kazachstán u jezera Balchaš nebo Tarimská pánev v severozápadní Číně / Таримска котловина в Китай. V případě konstruktů o [uralo]altajském původu Prabulharů existují geografické lokace, buď v místech, kde se stýkají hranice Kazachstánu, Ruska, Mongolska a Číny jako: pohoří Altaj a Ťan Šan v Kyrgyzstánu / Алтай и Тиен Шан, Minusinská pánev v Rusku a Mongolsku / Минусинска долина в Монголия, ale i oblasti středního Mongolska jako tok řeky Orchon a

307 O nejistém pojmání starých jazykových, resp. etnolingvistických skupin svědčí nejasnosti v typologii např. skupiny altajské – používá se **uralo-altajská**, **huno-altajská**, **turko-altajská**. Někdy se takto spojují i v oficiální lingvistice (Čermák, F., 1997, 93). V bulharském prostředí jde o spojení (uralských) ugrofinských a (altajských) turkických. K turkickým dále patří i osmanština (turečtina), turkmenština, kazaština, kirgizština, čuvaština, gagauzština, tatarština, uzbečtina, bakširština aj. Mongolština spadá jako samostatná podskupina do altajské jazykové skupiny.

Mezi [paleo]/staro/balkánské jazyky – ze kterých jsou dochované ovšem jen malé zbytky - patří ide. tráčtina, ilyrština, dáčtina, makedonština (ta by snad měla být příbuzná řečtině). Ide. původ dokládá příbuznost s některými ide. jazyky Malé Asie a Itálie – hlavně s frýžštinou nebo mesapštinou na jihovýchodě Itálie. Uvažuje se i o venéštíně a sikulštině, obě ide., obě v Itálii. Možné je i spojení s **baltskými jazyky**. (Čermák, F., 1997).

Paleobalkanistika se mj. zabývá stratifikací jazykově-etnických vrstev (substrát, adstrát a superstrát), vytvářených migracemi etnik. Paleoetnika v době předhistorické (jako Ilyrové pro Albánce, Dákové pro Rumuny, Trákové pro Bulhary) tvoří **substrát**; lze k němu počítat i zbytky keltských aj. kmenů. Nejlepšími důkazy pro to jsou toponyma, resp. alespoň jejich morfémy. **Adstrátem** jsou na Balkáně Řekové a Římané, jimž se podařilo svou kolonizační činností např. část Tráků, Dáků, Ilyrů aj. grecizovat, část romanizovat. Na původní substrát a adstrát se pak navršily turkické kmeny – Hunové, Prabulhaři aj. a kmeny germánské, které postupem byly asimilovány kmeny slovanskými. Osmanci (osmanští Turci) tvoří jazykový **superstrát**.

Tul gol / по течението на Орхон и Тола в Централна Монголия, nebo ve střední Číně / Ордос в Централен Китай. Objevuje se i názor o původní pravlasti prabulharských kmenů na Kavkaze anebo v Malé Asii. Podle některých takovýchto konstrukcí by se pak zprvu přesunuli na území střední Asie (Afghanistán) a odsud pak směrem západním.

S rasovými otázkami se pojí fyzický obraz předků, rekonstruovaný z jejich domnívaných památek jako: Madarský jezdec (domnívané zobrazení Asparucha či Tervela), poklad z Nagy Sent Miklosz, portrétní pečetě, medaile bulharských vládců aj. památky výtvarného umění, dále je také fyzický obraz předků rekonstruován z dobových literárních záznamů antických, arabských, středověkých... a metodami fyzické antropologie v případech hrobových nálezů. Proti sobě v současnosti stojí obraz štíhlých, vysokých, světlých, dlouholebých lidí ide. původu oproti tmavým, menším příslušníkům mongoloidní rasy.

Dalším tématem je **sekundární vlast a migrace Prabulharů, jejich sociokulturní charakteristiky a úroveň jejich kulturní vyspělosti, včetně tématu jejich společenského zřízení**. Sporným bodem je existence **urbanizace**, prabulharských [kamenných] **měst** v Kavkazsku (např. Phanagoreia, Bulkar) nebo **nomádský** způsob života. Důkazy pro tyto konstrukty urbánní vyspělosti jsou zatím příliš slabé a sporné³⁰⁸. Objevují se i úvahy o existenci **prabulharského písemnictví**, což by měl dokládat tzv. prabulharský kalendář a Imennik a další epigrafické památky bulgarských vládců z území dnešního Bulharska. Urbánní vyspělost kultury by byla důležitým znakem i pro vyspělost celého etnika, kalendář a Imennik by pak svědčily o hierarchizované a organizované „**státní**“ **společnosti** s potřebou časové orientace a zachování posloupnosti prabulharských vládců včetně datace jejich vlády. **Datum vzniku prvního bulharského státu** je velmi skloňovaným tématem. U tradičně přijímaného roku **681 n.l.** se objevuje snaha posouvat letopočet níže, např. do roku **165 n.l.**, který by měl být rokem založení prvního bulgarského státu (ovšem na Kavkaze). Zdůrazňuje se tak tradice a evropské prvenství „bulharské [středověké] státnosti“. Objevují se státními útvary jako: Balgar, Balhara ještě ve střední Asii / Балгар, Балхара; dále Kubratova / Кубратова Veliká Bulgarie, Kuberova / Куберова Makedonská, Kotragova / Котрагова Volžská / Волжка (neboli volžsko-kamská či Černá), Asparuchova / Исперихова (Nová) Bulgarie / Аспарухова / Исперихова (Нова) България, Панонска България. Je uvažováno o existenci dalších menších „státních“ útvarů, P. Dobrev např. razí teorii o zakládání „polis“, tj. samosprávných osad podél všech migračních postupů (otázka etapové či jednorázové

308 Určit původ fortifikací a technologické úrovně stavitelství je problematické (nejen u kavkazských měst, ale i u Plisky například) – mohlo se jednat o stavitele z Byzance, pracující na objednávku pro bulharské vládcy (v případě Plisky), o alanské stavitele v případě uvažovaných kavkazských měst, o převzetí stavební techniky z pontských měst (kde sídlili hlavně Řekové, resp. Byzantinci a jimi akulturovaná etnika) a nebo skutečně o stavitelské umění vlastní nebo naučené (např. prabulharští řemeslníci v učení u byzantských stavitelů).

migrace). Předpokládané migrace Prbulharů z jejich uvažované sekundární pravlasti Kavkazu jdou směrem, který již naznačují názvy států o několik řádků výše – ke střednímu toku Volhy, k deltě Dunaje a odtud do dnešního Bulharska až do Makedonie a Panonie. Objevují se též názory o usídlení se – pod vedením Alceka - v jižní Itálii, ve městech jako je: Beventum, Campobaso, Sepinium, Bovianum, Izernia. aj. O těchto otázkách bývá diskutováno i pod pojmem „**bulharská diaspora**“.

Důležitou otázkou je i **početní stav Prbulharů**, kteří přišli do Dunajské delty (a problematika ostatních s nimi spojených kmenů), početní stav při spojení se Slovany, podíl tráckého, slovanského a prbulharského komponentu v bulharské etnogenezi; problém slavonizace Prbulharů / славянизация на прабългарите..., jinými slovy problém **asimilace, akulturace nebo kulturního pluralismu** mezi těmito třemi hlavními etniky. **Archeologické lokality** dokladují / by měly dokladovat jak postup Prbulharů na Balkán, tak jejich početní stav (dedukce dle nekropolí) a kulturní úroveň. V severním Černomoří jsou takovými lokalitami Garvan, Sarkel, na Balkáně je to hlavně Dobrudža a Podunají. Početní stav Prbulharů při příchodu na Balkán kolísá v závislosti na interpretátorovi mezi 20-30, 40-50 až 200-300 tisíci.

V otázce **uvažovaných komponentů bulharské etnogeneze a jejich podílu** je dále důležitý demografický stav nejen prbulharského, ale i tráckého a slovanského etnika v době migrací. Vyzdvihuje se vysoká úroveň trácké kultury, jejich ideové a symbolické systémy. U Tráků je dále zvažován stupeň grecizace a romanizace v době příchodu Prbulharů a Slovanů, vztah Slovanů a Tráků a možné zachování trácké svébytnosti v odlehlých, horských částech dnešního bulharského území. Je to otázka i etnografická a v této souvislosti se objevuje názor na Karakačany či Vlchy jako na možné potomky Tráků. **Otázka kontinuity prbulharského a tráckého elementu v současném bulharském národě** - ve folklóru / v kolektivním vědomí / v mentalitě / v symbolice výtvarného umění je také zkoumána nejvíce etnology a antropology.

K **dalším domnívaným Prbulharům**, okrajověji se objevujícím v konstruktech emocionálně zabarveného diskurzu, patří Sumeři a Egypťani. Jednota s nimi by nepřímou cestou podtrhla starobylost bulharského národa. Emocionálně zabarvený diskurz se dále snaží upozornit na a zdůraznit **příbuzné [turkické] kmeny** jako jsou: Tataři, sídlící dnes na území bývalé Volžské Bulgarie, Čuvaši, Kabardinobulhaři, Kazaši, Ázerbajdžánci, Tádžikistánci. Snaha o navázání vztahů a spolupráce je na obou stranách, v případě např. Tatarstánu se do komunikace angažuje i nacionalistický a politický diskurz.

Komunikované konstrukty samozřejmě nejsou zastoupeny ve všech diskurzech stejně – v publicistice se jde po senzačních archeologických objevech (trácké mohyly a trácké zlato) a po narativních a obsahově bohatých spekulacích či hypotézách, po jednoznačných tvrzeních, po společensky závažných nových faktech historického diskurzu, po zahraničních prezentacích a reflexích, které se dostávají bulharskému historickému diskurzu atd. Ve vědě se diskutuje o stupni kulturní vyspělosti, stupni asimilace či akulturace jednotlivých etnik, o migračních procesech atd. Ve vědeckém diskurzu jsou diskutovány prakticky všechny konstrukty, zmíněné výše ohledně charakteru trácké a prabulharské kultury (artefakty, ideové a symbolické systémy, sociokulturní regulativy), archeologická naleziště, historické a historiografické prameny.... Popularizační a emocionálně zabarvený diskurz také ve svých textech využívá celou řadu konstruktů, některé skupiny upřednostňují a budují konstrukty ve vědeckém diskurzu marginalizované – např. otázka eventuálního mas. rozšíření prehistorických „Bulharů“ aj.

Preferovaná rasová a jazyková příslušnost³⁰⁹, stupeň kulturní vyspělosti Prabulharů a nárokování Tráků přispívá společenskému diskurzu k argumentacím o kulturním prvenství (vůči Řekům i ostatním „Evropanům“³¹⁰) a o zasloužené a plné příslušnosti k Evropě a [indo]evropské identitě. Ide. příslušnost (jejíž nositelem jsou bezesporu Trákové a uvažováni jsou i Prabulhaři) jako konstituční prvek v evropské identitě také funguje kontraidentifikačně, pro odklon od „nenáviděných“ Turků, „vinných“ pětisetletým porobením národa.

K tomu se váží i další identifikační konstrukty, etnické instrumentalizace a preference. Stručnou aforistickou formou poukazuje na výrazné **instrumentalizace historie** jako jeden ze zdrojů balkánské problematiky následující citát: *“Балканите произвеждат повече история, отколкото биха могли да консумират”*³¹¹. Také se říká, že: *„След Гърция и Италия на земята на България има най-много останки и паметници от античната епоха”*.

309 Instrumentalizaci etnokomponentů a přehled tohoto dílčího tématu [nejen] historického diskurzu výborně podal z historického hlediska I. Iliev, 1998 ve své stati The Proper Use of Ancestors a R. Daskalov v knize Meždu izтока i zapada. Balgarski kulturni dilemi, 1998. (Obzvláště je přínosná kapitola Balgarska nacionalna identičnost: načín na izgraždane).

310 I v nově koncipovaném geoprostoru Bulharsko zůstává vůči „západní Evropě“ v postavení periferie a země, oddělující Evropu od Asie a křesťany od muslimů.

311 V rovině folklóru je soupeření o výlučné právo na dědictví mezi jednotlivými balkánskými státy a emoce s tím spojené výstižně podány v dokumentu Či je tato píseň / *Чия е тази песен* od režiséřky Iglíky Trifonovy.

4.2. Přehled subjektů a jejich texty

V této pasáži práce rozpracuji blíže některé z vybraných subjektů a nástrojů bulharského společenského diskurzu s ohledem na téma etnogeneziologie. Při výběru relevantních institucí a organizací a jejich tištěných i elektronických materiálů jsem se řídila tím, jak pracují s údaji o bulharské etnogenezi a staré historii, typ a obsah konstruktů, které tvoří, způsob jejich komunikace, dále jsem v potaz brala i to, jaký je jejich celkový charakter, mezi který subjekt společenského diskurzu se řadí, jejich členskou základnu a specifika a typ diskurzu. Soustředila jsem se na vytvoření reprezentativního obrazu obsazenosti / zastoupenosti relevantních konstruktů na různých úrovních společenské reality a v podání různých subjektů. Další kritéria výběru jsou uvedena v kapitole 2.1. a 2.3.3.

4.2.1. Instituce a organizace vědního a vzdělávacího systému

Právě ve vědním a vzdělávacím systému se tvoří prvotní interpretace, konstrukty, které jsou poté re/interpretovány dalšími vědními obory (kulturologií, sociologií atd.), přebírány médii a prostředkovány veřejnosti. Také vliv školské výuky historie a školských výukových textů na úroveň historického vědomí a rozvoj občanské, demokratické společnosti s určitým hodnotovým žebříčkem je třeba neustále rozvíjet. Důležitý je fakt utváření obrazů o sobě (identita) a o svém historickém místě, o druhých (o jiných etnicích, o jejich pojmání, o svých/cizích, ne/přátelích a o identifikačních procesech v kontrastu s „obrazy druhých“) právě výukou historie. Proto je třeba jí zbavit ideologií, a to včetně jednostranně orientované ideologie národní, kdy je národ a jeho dějinné místo a úloha sakralizován a mytologizován a upozadněn ba i ignorován je vývoj a přínos jiných kultur a národů ke světovému dění. Národně orientované historické vědomí, důležité pro utváření národní identity, by mohlo být nyní „ohroženo“ kvůli globálně orientovanému historickému vědomí (např. europocentrickému) a tendencím k multikulturalismu³¹². (Toto se zatím v bulharském prostředí neděje, ba naopak). Momentální prioritou části bulharské historické vědy je její faktografické (i metodologické) přehodnocení, tedy re/interpretace. Část odborníků požaduje takové reinterpretace, které by v praxi vyústily do změn učebních textů a školských osnov a

312 Zrovnoprávněním všech částí světového historického celku by se mohly eliminovat pocity méněcennosti, periferního zařazení a kompenzační mechanismy (např. nacionalistického charakteru) k tomu příslušející. Snad by se zvýšilo pochopení a tím tolerance ke všem „out-[our]group“ (mimo [naši] skupinu). Zmírnila by se ambivalence mezi potřebou uznání, včlenění se do Evropy a nenávistí k Evropě. Interkulturní psychologie a komunikace dodává, jak se děje: „příprava lidí k mezikulturní komunikaci: 1/ Pochopení specifiky vlastní kultury. 2/ Poznání a pochopení odlišností jiné kultury/ur. 3/ Rozvinutí schopnosti komparace obou kulturních modelů“ (Průcha, J., 2004, 149).

tedy do institucionalizace nových konstruktů.. Podrobně se stavem dnešní historické vědy zabývá text Istoriografijata meždu priemstvenost i promjana³¹³.

1. **Bulharská akademie věd a akademické nakladatelství Marin Drinov / България академия на науките и Академично издателство Марин Дринов** (at: <http://www.bas.bg/>) má následující relevantní instituty, které reflektují / interpretují (a tvoří nové konstrukty) téma etnogeneze a staré historie: **Historický ústav / Институт по история**³¹⁴, **Ústav trákologie / Институт по тракология**³¹⁵, **Institut balkanistiky / Институт по балканистика**³¹⁶, **Etnografický institut s muzeem / Етнографски институт с музей**³¹⁷, **Archeologický ústav s muzeem / Археологически институт с музей**³¹⁸, **Ústav folkloristiky / Институт за фолклор**³¹⁹. Specifikem bulharské humanitní historické vědy obecně jsou **akcenty určitých témat** (jak lze vidět i ze struktury BANu a univerzitních kateder). Vlivem sociokulturně historického vývoje je z historických věd a pomocných disciplín **národně prestižní** cyrilometodějské bádání / кирилometodieвистика, trákologie, historie bulharských území v antice a nyní nově se konstituující „**prabulharologie**“ / **българознание**. Výsledky zkoumání těchto oborů (v podobě interpretací, konstruktů) jsou uchopovány a reinterpretovány dalšími vědními obory jako je kulturologie, sociologie, etnologie aj. a medializovány médii.

Ústav folkloristiky krom jiného vydává časopis *Balgarski folklor* / Българияски фолклор; Etnografický institut má periodický titul nazvaný *Balgarska etnologija* / България етнология³²⁰. Archeologický institut (AI) vydává roční sborník s názvem *Archeologičeski otkritija i razkopki* / Археологически открития и разкопки, který je výstupem Národní archeologické konference. Na stránkách Institutu je obsah ročníků 2004-2005, který slouží pro přehlednou sumarizaci dění na poli archeologie v daném období. Stejně tak poslouží časopis *Razkopki i proučvanija* / Разкопки и проучвания, který má ovšem vždy jen jednu zprávu a časopis *Archeologija* / Археология s různými statěmi; dále AI vydává *Izvestija na Balgarskija archeologičeski institut* / Известия на Българияския археологически институт a

313 Запрянова, А., Б. Нягулов, И. Марчева. Историографията между приемственост и промяна. А. За текущата история на историческата наука. Б. Анкетно проучване "Историци за историята". - Исторически преглед, 2005, № 1-2, 3-97.

314 at: www.ihist.bas.bg

315 Internetové stránky (<http://thracol.webbg.com/>) Institutu jsou dlouhodobě nefunkční. Blíže o fungování Ústavu viz Jordanov, K. et al.: Thracology in Bulgaria between 1970 and 1995 in: *Orpheus*, 1995, N.5, p. 69-114.

316 at: <http://www.cl.bas.bg/Balkan-Studies/>

317 at: <http://hs41.iccs.bas.bg/>

318 at: <http://aim.sofianet.net/main.php?lang=BG>

319 at: <http://www.bas.bg/folklor/>

320 K mému tématu jsou přínosné i tři sborníky Institutu: *Етнографски проблеми на народната култура*. С., Т. 1 (1989); Т. 2 и Т. 3 (1994); Т. 4 (1996); Т. 5 (1998); Т. 6 (2000).

Výročník / Годишник. Institut balkanistiky (IB) vydává čtvrtletník *Études balkaniques* a *Ethnologia Balkanica* - journal of Southeast European Anthropology³²¹. Ústav trákologie vydává následující relevantní periodikum *Trakija* / Тракия a *Seminarium Thracicum*. Historický ústav vydává: *Bulgarian Historical Review* a *Istoričeski pregled* / Исторически преглед. Uměnovědný ústav / Институт за изкуствознание vydává měsíčník *Problemi na izskustvoto* / Проблеми на изкуството, kde jsou reflektovány i umělecké aspekty problémů archeologické a historické vědy.

2. **Centrum pokročilých studií / Център за академични изследвания София / The Centre of Advanced Studies** (at: <http://www.cas.bg/>) je ryze vědeckou organizací, zabývající se mj. i tématem identity z pohledu humanitních věd. Iniciuje řadu projektů, do kterých se zapojují evropští vědci i mladí badatelé. Mezi členy lze najít např. současného rektora Sofijské univerzity a profesora slavistiky B. Bjolčeva, a řadu mezinárodních vědců z partnerských institucí³²². Organizace se inspiruje obdobnými, založenými v USA a v Evropě. Na domovské stránce organizace v sekci „За нас“ stojí: *„Центърът за академични изследвания (ЦАИ) е независима организация с нестопанска цел, която подпомага научните изследвания на най-високо равнище и академичното сътрудничество. Центърът осигурява финансова и институционална подкрепа за пост-докторантски изследвания и изследователски програми в областта на хуманитаристиката и социалните науки.“*

3. **Učená společnost³²³ / Съюз на учените** (at: http://www.usb-bg.org/Bg/index_bg.htm) je další organizací vědeckého charakteru. Na úvodní webových stránkách se uvádí: *“Съюзът на учените в България е учреден през месец октомври 1944 г. от 17 видни български учени. Съюзът бързо се разраства и става най-голямата организация на учени и*

321 Z konaných konferencí: *The Balkans – a crossroads of political, religious, ethnic and cultural relations during the Middle Ages*. Sofia, June 1998. * *Ethnolinguistic and historical sources on the South-East European civilization*. Sofia, 1997. * *Ethnolinguistic problems of the Balkan nations*. Sofia, 1995.

322 Jejich seznam viz <http://www.cas.bg/obj/view.php?o=4&i=0&id=2>

323 Zmíním ještě organizaci s názvem **“Концепция на Стратегия за развитие на научната дейност в България – Национална научна програма Българското общество – част от Европа”** (at: <http://science.gateway.bg/pages/bg/home.htm>), která má na stránkách v sekci “Cíle”: *“Основната цел на проекта е разработване на Концепция на Стратегия за развитие на научната дейност в България. Концепцията трябва да създаде възможности за адекватно и ефективно формулиране на визия за развитие на научната дейност в България и на стратегическите цели и инструментариум, чрез които тази визия да бъде постигната. ... Основната цел на настоящия проект отговаря на един от основните приоритети на Националната научна програма “Българското общество – част от Европа” - заемане на достойно място в европейското научно – изследователско пространство на България. Като част от дейностите, проектирани за постигане на този приоритет са предвидени мерки за превръщане на научните изследвания в работещ двигател за развитие на националната икономика”*.

Údajů na stránkách je však příliš málo a jsou neaktualizované, takže tuto organizaci z dostupných internetových zdrojů nelze zařadit.

преподаватели във висшите училища. Той обединява учени от различни научни направления, в различна възраст, с различни политически убеждения. През годините на съществуването си, Съюзът неотклонно отстоява своите позиции на независима, неправителствена, нестопанска, неполитическа, професионално-творческа организация на учените” “Основната цел на СУБ е да съдейства за развитието на науката и висшето образование в страната, да издига техния престиж и принос за просперитета на Република България. Съюзът участва като независим партньор и консултант на законодателната и изпълнителната власт във формирането и реализирането на националната политика за развитието на науката и висшето образование. ... СУБ изразява и защитава правата и интересите на своите членове и подпомага тяхната творческа и професионална дейност”.

Stránka je strukturovaná, ovšem místy neaktualizovaná. Lze vyčíst, že organizace vydává vlastní tištěné médium „списание „Наука““ ... „единственото в България общонаучно издание. Разглежда въпроси, свързани с науката, образованието и технологиите, като се стреми да дава текуща информация на специалистите за най-новите тенденции и постижения в тези области“. Organizace také iniciuje řadu projektů (a na jiných spolupracuje) a k tomu účelu má i vlastní nadaci Věda / Фондация „Наука“ a Invest / Наука инвест ЕООД, dále je zde kolonka o: “Национална Борса за Интелектуални Продукти” a “Международен дом на учените”. Členská základna je široká a někteří ze členů jsou angažováni v organizacích, které klasifikují jako nacionalistické³²⁴.

4. **Trákológická expedice pro výzkum mohyl /TEMP/ s ředitelem G. Kitovem / Траколожка експедиция за могилни проучвания /ТЕМП/ под ръководството на Георги Китов** (at: <http://www.thracetemp.org/>) je organizací vědecko-výzkumného, ale také komerčního charakteru. Byla založena již v r. 1966; od doby, kdy začala série Kitovových archeologických objevů hrobek a celých nekropolí tráckých vládců, je jejím ředitelem. Je financována sponzorskými dary a vlastní, na zisk orientovanou (obchodní, reklamní, propagační, publikační) činností a také státními příspěvky. Bližší charakteristiku organizace uvádím [redacted]
5. **Slovanské sdružení / Славянското дружество**³²⁵ také s největší pravděpodobností nemá své webové stránky. Sdružení bylo založeno v roce 1899 za účelem kulturně-osvětovým / „културно-просветна дейност“, a postupně se přidala i činnost nakladatelská – časopis

324 Např. S. Vodeničarov, hlavní redaktor časopisu Nauka, člen Vědeckého centra bulharské národní strategie.

325 K organizacím, orientovaným na stejný etnokomponent, patří i nadace „Slavjani“/ Фондация „Славяни“, která ovšem nemá své webové stránky a nepodařilo se mi o ní prakticky nic zjistit. Předsedou nadace by měl být prof. Z. Zachariev.

„Славянски глас“, „Славянски календар“, Алманах aj. Ačkoli byla nakladatelská činnost přerušena v období 2. světové války, nyní má sdružení opět vlastní vydavatelství, předsedou redakční rady (a předsedou celé organizace) byl / je (?) T. Trifonov. První knížkou znovuoobnovené edice Slavjanska biblioteka se stala útlá knížečka Balgarite – slavjanski narod od akademika D. Angelova. Sdružení dále organizuje ve svém sídle na Slavjanské ulici v Sofii nejružnější setkávání a besedy, za účelem výměny poznatků a šíření poznatků o skutečné minulosti bulharského národa bez „преиначаване“, seznamování se s kulturně-historickým dědictvím, kterým Slované přispěli do dějin bulharského národa, i organizace zájezdů a oslav důležitých historických a kulturních svátků, literárních večerů...; sdružení pracuje *„против подценяването на многовековните постижения на българския народ, против нихилизма, за патриотично чувство и национално достойнство ... за достойно оценяване на славянска култура като неразделна част от европейската и световната култура, ... за укрепяване на славянското културно единение“*...³²⁶

6. **Център за славяно-византийски проучвания “Иван Дуйчев” / Centrum slovansko-byzantských výzkumů „Ivan Dujčev“** (at: <http://www.uni-sofia.bg/resources+bg/duitchev+bg/about+bg.html>) je sdružením vědeckého charakteru. Jeho webová prezentace je podstránkou stránek sofijské univerzity. Stojí zde pouze noticka o charakteru sdružení, nikoli o jeho např. členské základně: *„...създаден през 1986г. в съгласие със завещанието на проф. Иван Дуйчев. Центърът се помещава в къщата, дарена от бележития медиевист. Тук се намира и богатата му лична библиотека. _ Библиотеката на център "Иван Дуйчев" е филиал на Университетска библиотека и съдържа около 60000 тома специализирана литература. Сбирката е с историко-филологическа медиевистична насоченост. Съхраняват се изследвания за българската, византийската и западноевропейската средновековна история, изкуствознание, палеография и литература. Добре е застъпен изворовият материал от класически и средновековни автори, справочна литература, български и чужди медиевистични издания. ... В център "Иван Дуйчев" се съхранява и ценна сбирка от над 500 гръцки, славянски и ориенталски ръкописи от периода 9-19 век, обект на изследвания от български и чужди учени. ... неговите издания, ...: Studia Slavico-Byzantina et Mediaevalia Europensia; Monumenta Slavico-Byzantinae, Mediaevalia Europensia; Series Catalogorum; Serie Editionum Traductarum; reprints; Информационен бюлетин и Годишник“*. Součástí činnosti je i restaurování starých rukopisů, semináře a lekce o slovansko-byzantských vztazích.

326Z úvodu ke knize: Angelov, D.: Balgarite – slavjanski narod, Sofia 1996.

4.2.2. Občanská sdružení

Rozdílem v **institucionálním uspořádání bulharského a českého veřejného života** je větší vliv či zviditelnění **nacionalisticky zaměřených organizací**. Vlivem bulharského historickokulturního vývoje je zde tradice nacionalistických hnutí a organizací zažitá a podporovaná. Již od doby obrození se Bulharsko zmítalo v „dilematech“ příklonu (a odklonu) na Západ či Východ, k té či oné mocnosti, ba i k té či oné kultuře³²⁷. Reakcemi na toto kolísání byly silné nacionalistické tendence průběžně se v bulharské společnosti objevující. Přijde mi symptomatické u národa, který velkou část své existence byl buď v závislém postavení nebo se rozhodoval, ne kterou mocenskou stranu se přiklonit, že má, resp. jeho kulturní (a politické) elity mají, zvýšenou **potřebu národní strategie** / *потреба на национална стратегия*³²⁸. Parafrázuji větu z volebního programu politické strany Granit: „Bulharsko po staletí svého vývoje bylo pod vlivem jiných mocností – zprvu Byzance a Osmanů, po osvobození se z područí pak mu byly implementovány programy a úmysly západních mocností, pak sovětského Ruska, a nyní – tj. po roce 1989 nastal čas soustředit se na domácí, **“bulharský projekt”**³²⁹. Současný eurointegrační proces znovu vytváří vhodné podmínky pro působnost takovýchto organizací. Naléhavě vyvstávají otázky **svého vůči cizímu** (aj. „dichotomie“), v jejichž konstituování, prezentaci i reflexi mají kulturní a obecně prospěšné instituce a organizace nezastupitelný přínos. (Stejně tak jako média i ony jsou kulturně ustanovenou institucí, vzniklou ze společenské potřeby). Přínos organizací může spočívat ve vytvoření určité sounáležitosti, „společné národní věci“, o kterou stojí usilovat. Zde spatřuji jednu z nejhlavnějších pozitivních funkcí obecně prospěšných, ale i nacionalistických organizací – vytváření soudobé sociální reality za současné identifikace se s činností ve prospěch [občanské] společnosti, která si uvědomuje s hrdostí svou národní identitu. Organizace kulturně prospěšné, osvětové, vzdělávací se rekrutují z mnoha společenských sfér. Zamýšlejí (odhlédnu-li i od motivace ekonomické a psychologické) pracovat „pronárodně“, pro [kulturní, ekonomickou, sociální, občanskou] prosperitu a osvětu národa / státu.

Některé organizace z oblasti emocionálně zabarveného diskurzu (nacionalistické, etnocentrické aj.) ve shodě s kontraidentifikačními principy “naše vs. cizí, jiné” - reagují agresivně či obranně, ve strachu ze ztráty národní identity v integrované Evropě a z toho, že k

327 Závislé a ambivalentní postoje / „колебание“ Bulharska ilustrují např. už jen názvy knih kulturologa R. Daskalova - „Ottuk ottam“ (2000), „Meždu iztoka i zapada“ – Balgarski kulturni dilemi (1998) aj.

328 Viz Vědecké centrum národní strategie výše v textu.

329 (Originál textu již není k dohledání; stránky politické strany Granit jsou dlouhodobě nefunkční).

závislosti a submisivnosti vůči Západu náchylné Bulharsko se „zeuropeizuje“ a přijde o svou národní identitu, která je stále ještě v procesu konstrukce, ve prospěch nadřazené identity evropské. **Adjektivum „nacionalistická“** má pro mě v tomto případě - na rozdíl od pojmu nacionální / národní - spíše negativní konotace. Řadím je do kategorie subjektů z řady emocionálně zabarveného diskurzu. Způsob prezentace a veřejného vystupování může být agresivnějšího rázu a cíl, pokud je definován, může být značně nadnesený a nerealizovatelný. Preferují různá pojetí skupinové, regionální identity, v souladu se svým nacionalistickým, etnodemografickým či geopolitickým pojetím rozšiřují svůj územní záběr (tj. nároky) východním, event. jižním směrem. **Východní nacionalistický směr** (např. Kubratův svaz, Vojíni Tangry atd.) je orientován na spojení a vztah k „ruským“ Prabulharům (Tatarům, Čuvašům...), na což je pozitivní odezva stoupenců stejné ideje i z druhé strany (viz níže). **Východní a jižní směr** nacionalistických snah o rozšíření současného (i historicky) pojímaného bulharského geoprostoru se nese v duchu velikého Bulharska (Magna Bulgaria, Bulharsko tří moří / България на 3 морета aj.) se starohistorickými a etnogeneziologickými interpretacemi megalomanského pojetí. Ovšem i nacionalistické organizace mohou plnit pozitivní funkci „stmelovatele“, „posilovatele“ národního vědomí, ačkoli mohou svými programy a cíli oslovovat jen určitou část veřejného spektra. Často, ačkoli se může jednat i o extrémní názory, mají tyto organizace – např. i dle statistiky návštěvnosti jejich webových stránek a frekvence pozitivních (i negativních) ohlasů v internetových diskusních fórech – svůj nezanedbatelný počet stoupenců (i odpůrců). Jedním příkladem z umírněnější škály spektra je např. Vědecké centrum národní strategie, do spektra radikálnějšího bych zařadila např. Balgarskou ordu - 1938.

1. Vědecké centrum bulharské národní strategie / Научен център за българска национална стратегия³³⁰ by se dalo řadit k vědeckým organizacím jen svým názvem a účastí řady významných bulharských vědců; jinak je to spíše organizace z ranku emocionálně (nacionalisticky) zabarveného diskurzu. Důležitým textem jsou **Základy bulharské národní doktríny** / Фундамент на българска национална доктрина, který byl publikován v roce 1997 v knize Bulharsko ve 21. století – Bulharská národní doktrína / България през двадесет и първи век - Българска национална доктрина³³¹ s finanční pomocí nakladatelství Znanie EOOD a Institutu pro výzkum kovů při BAN. Dokument měl být předložen v Národním shromáždění s návrhem na jeho akceptaci jako oficiálního státního

330 Původně snad Sdružení pro zachování národa / Сдружение за национално съхранение.

331 Autorský kolektiv připojuje v [redacted]

dokumentu. Krom tištěné verze je k dispozici i verze internetová³³². Zmiňovaná kniha je úvodní první částí zamýšlené edice programových prohlášení organizace (Strategické národní programy / Национални стратегически програми) a zatím vyšla pouze první a druhá část. Druhá část má v podtitulu *“Програма Но.1 – Защита и духовно обединение на българите по света”* a jejích autorů je méně než autorů první části.

V souvislosti s etnogenezí zastává **Vědecké centrum bulharské národní strategie** nové starohistorické a etnogeneziologické konstrukty. S textem Základů bulharské národní doktríny také Vědecké centrum intervenovalo v parlamentě a na ministerstvech s požadavkem na statut oficiálního dokumentu. O relevanci Centra na poli historické vědy si stačí povšimnout signatářů doktríny, mezi nimiž je např. ředitel HÚ BAN G. Markov a další. Jak se vyjádřil dr. Stefan Popov z Centra liberálních strategií v on-line verzi deníku Kultura³³³ ve svém kritickém článku *“Пред прага на XIX век - Вече си имаме "национална доктрина" - остава да разберем за какво ни е!”*³³⁴ budiž prý pochváleno, že to není oficiální stanovisko BAN. Vyjadřuje se k celé doktríně velmi kriticky, označuje jí jako anachronní jev, na úvod však předesílá: *“Наскоро внушителен екип на БАН, организиран в Научен център за българска национална стратегия, публикува първа част на съчинението "Българска национална доктрина". Както може да се предположи, в този екип доминират историци, чиято професионална гилдия скоро няма да се освободи от националистическия синдром. В него обаче има безспорни личности, които не бих желал да засега - например биолога професор Георги Марков, когото познавам и дълбоко уважавам. Мога да спомена и имена на други учени, чието асоцииране с "доктрината" ми е трудно да разбера”*.

Kritický, ironický duch celého vícestránkového článku / komentáře, zeslabuje autor vyjádřením úcty k prof. Markovovi i k jiným badatelům. Rozpačitost nad účastí některých výrazných bulharských badatelů v této doktríně vyjadřuje i řada jejích dalších komentátorů. Např. publicista M. Minčev³³⁵ jí označuje jako **ideologický produkt** *“от*

332 “Сайт със статии под редакцията на проф. Григор Велев” at: <http://www.bulgarskatribuna.com/index.htm>. Základy doktríny / prohlášení uveřejňuje na svých webových stránkách i politická strana VMRO – Bulharské národní hnutí / политическата партия ВМРО - Българско национално движение at: <http://www.vmro.org/> a Balgarski sarakt at: <http://www.sarakt.org/index.htm>.

333 at: Kultura [on-line] at: http://www.online.bg/kultura/my_html/2011/natio.htm

334 „Нека си представим, че "националната доктрина" стане "официален документ". Поради логическия хаос с нея ще може да се прави всичко. Да се оправдава или отрича всякакво управленско действие. В сфери като култура, образование, меди и пр. С нея ще трябва да се съобразява външната ни политика. Ако не станем за смях, а ни вземат насериозно, ще бъдем класирани заедно с други националисти от Балканите. Да не изброявам тези тривиални неща. Те се свеждат до едно: с "националната доктрина за XXI век" ще се окажем на прага на XIX. Но вместо национални романтици като Паусий или Раковски, ще бъдем добри партньори на Милошевич и Ко“ at: Kultura [on-line] at: http://www.online.bg/kultura/my_html/2011/natio.htm.

335 in: Обектив, ноември 1997

носталгията по "19-ти век на несъстоялата се национална държава". Rozbor obsahu a některých stylistických aspektů Doktríny, resp. jejích základů vz kap.

2. Historické sdružení „Balgarska orda – 1938“ / Историческо дружество «Българска орда - 1938» (Българско историческо дружество) nemá své webové stránky. Je organizací z řady emocionálně zabarveného diskurzu, ačkoli její členskou základnu původně tvořili hlavně vědci - historikové. Vydává periodikum Avitochol, kde se otiskují jednak statě zakládajících členů sdružení a reprinty starých historiků, ale i nových autorů z ne/akademické půdy. Právě těmito novými přispěvateli (viz např. citaci z článku K. Baltadžieva) se časopis (a celá organizace) staly příliš nacionalistickými až extremistickými a někteří členové z ní vystoupili. V antievropské, nacionalistické až extremistické a antisemitistické odnoži dochází k napadení jakékoli provázanosti Bulharska se západní Evropou. Proti čemuž se ozývá právě ezoterická, mystická, odstoupivší odnož Balgarské ordy (varnenský klon), v čele s Ch. Madžarovem): *“ние сме против имперските доктрини на някой държава, но не сме против тяхните народи”* (viz příl. 2.6.).

Organizace kooperuje např. s Institutem interdisciplinárních studií starých civilizací (spoluúčast na konferenci Starověká bulharská civilizace... / Древна Българска цивилизация... - viz níže). Oficiální informace o sdružení jsem neobjevila, v internetových zdrojích jsem našla jen několik citací D. Alexandrova, který v rozhovoru pro věstník politické strany Ataka (!) vysvětluje, že 1938 (v názvu) *“е годината на създаването ѝ, закрита е от комунистите и е възстановена през 1995 г. Ние сме една патриотична организация, която отстоява защитата на българските национални интереси. Интересуваме се от древна българска история и осветляването на белите ѝ полета, както и разобличаване на фалшификации в нея. Тъй като тя, особено древната ни история, е фалшифицирана. Има един наш изследовател Тачо Танев, който изтъква, че в по-голямата си част тези истории, които са писали българската история след Освобождението, не са българи, те са с чужд произход. И поради тази причина тя е написана от гледна точка на чужди исторически школи, но не и от българска гледна точка. Ние отстояваме вижданията на такива изследователи като Раковски, като Паисий, йеросхимонах Спиридон Габровски, д-р Ганчо Ценов и други...”*³³⁶ Tento rozhovor je předem připraveným propagandistickým aktem, ze kterého vyplývá, že *“управлението на страната е в ръцете на хора, които не са с български произход...почти всички парламентарно представени партии са доминирани от хора с*

336 http://www.vestnikataka.com/?module=displaystory&story_id=7776&format=print&edition_id=108

чуждо етническо самосъзнание. (Usuzuje tak na základě průzkumů "několika agentur", výsledky jejichž výzkumu jsou ovšem "засекретени")... Може би изключение прави само АТАКА. ... В парламента трябва да има такава формация, която да защитава българските национални интереси ... Мисля, че в момента като политически субект единствена АТАКА може да концентрира и да насочи правилно националната енергия ... не знам за други националистически партии, няма такива. Има много неправителствени организации като Българска Орда, Национален електорален съюз, Дружество Котраг. Около 40 такива патриотични организации има, които обаче не са политически партии. За момента единствено АТАКА е не само национална и отговорна организация, но тя е и единствената политическа организация, която защитава националните интереси. А много от тези организации, които изброих, подкрепят АТАКА и ще я подкрепят все повече и повече”.

V jedné diskuzi na stránkách, zabývajících se bojovým uměním, o organizaci uvádí: *“В историческо дружество "Българска Орда -1938", на което съм председател от 2001 г. има всякакви специалисти - историци, археолози, българисти /аз съм именно такъв/, лингвисти, философи, архитекти, етнологзи, лекари, инженери и др. Ние застъпваме тезата за интердисциплинарното българознание ...³³⁷”* Upozornila bych na sociální sebekategorizaci, kterou autor, vystudovaný veterinář, provádí – deklaruje se zde za bulharistu.

3. Makedonský vědecký institut / Македонски научен институт (at: <http://www.macedoniainfo.com/>) by spadal pod organizace vědeckého charakteru opět spíše jen svým názvem a svou členskou základnou. Jinak lze zařadit k představitelům emocionálně zabarveného, nacionalistického diskurzu. Největší snahou institutu je snaha dokázat bulharský původ Makedonců a tomu je podřízená i argumentační a pramenná selekce a styl publikovaných materiálů. Vydává časopis Makedonija / вестник "Македония"³³⁸. Na domovské stránce v sekci „За нас“ stojí: *"Македонският научен институт (МНИ) е създаден в София през 1923 г. Негови основатели са професори, публицисти и общественици, прогонени от Вардарския и Егейския дял на Македония след 1913 и 1919 г., когато в областта е наложена сръбска и гръцка власт. ... Обективно МНИ е най-старият, авторитетен и световно признат академичен научен център, който се занимава специално с проучването на македонския въпрос. Въз основа на*

337 at: <http://daobg.com/forum/lofiversion/index.php/t2124.html>

338 Neúplný archiv / архивът със статиите до септември 1998 г. lze nalézt at: http://www.geocities.com/Athens/Oracle/3424/Index_m.htm

неопрровержими исторически документи неговите членове са написали и публикували стотици монографии и документи, сборници и пр. В тях със средствата на науката, се доказва, че до 1878 г., когато Берлинският конгрес създава по изкуствен начин македонския въпрос, славянското население в Македония говори български език, пише на български, изповядва една и съща вяра с българите в Мизия и Тракия, има обща църковна организация с тях - Българската Екзархия, създадена и с усилията на българите от Македония. Следователно това население е част от българската нация."

Jinak mají stránky několik podsekcí – Přehled makedonských zpráv / Knihy / Novinky a dokumenty..., ale jsou neaktualizované. Zcela chybí údaje o členské organizační základně; dle nedatovaných údajů ze stránek má být ředitelem prof. D. Gocev, pedagog na SU.

4. Tangra TanNakRa / Тангра ТанНакРа (at: <http://tangra.bitex.com>) je nestátní celobulharskou³³⁹ nadací, vzniklou v květnu 1997 a financovanou vlastní komerční činností, sponzorskými a členskými dary a příspěvky. Dle záznamu nadace Resursen centar jsou „*цели на организацията: Подпомагане на историографски изследвания по история на Българите съвместно с учени от - БАН, СУ "Климент Охридски", ВТУ и др.*“. Úvodní oficiální webovou prezentaci nadace i s údaji o členské základně uvádím v [redacted] stejně jako seznam jejích asi 60ti vydaných publikací. (Mezi ně patří i jednou ročně vycházející časopis Balgarski vekove / Български векове). Členy organizace jsou přední bulharští historici, archeologové, lingvisté a další badatelé, pracovníci Bulharské akademie věd nebo univerzitní vědci, působící na fakultách a katedrách sofjské univerzity Sv. Klimenta Ochridského či Nové bulharské univerzity v Sofii.

Proto lze o organizaci prohlásit, že tenduje k umírněnějšímu „**vědeckému nacionalismu**“. Tím ovšem vzniká nebezpečí instrumentalizace historických výkladů a do kolize se dostává požadavek snahy o vědeckou objektivitu s národnostně až politicky angažovaným interpretačním pojetím etnogeneze a staré historie. Tangra se zviditelňuje prostřednictvím [komerčně] zaměřené **publikační, publicistické a popularizační činnosti**³⁴⁰, přikládáním různých prohlášení, avíz a statí osvětového charakteru do svých knih, organizováním různých vědeckých setkávání a intervencemi u politických činitelů (viz kap. 4.2.6.).

339 Obešla zprofanovaný přívlastek národní, a deklarovala se jako „celobulharská“.

340 Na webových stránkách Tangry TanNakRa je i internetová **prodejna suvenýrů**. Nabízen je „meč chána Kubrata“, pocházející z raně středověkého pokladu, nalezeného u vsi Malaja Pereščepina na dnešní Ukrajině; dále prabulharský kalendář s tubusem, křesťanské ikony (Cyrila a Metoděje, cara Borise-Michala, Ivana Rilského), historické mapy a současná bulharská vlajka v mnoha podobách a funkcích.

Podsoučástí nadace je i **Centrum pro zkoumání Bulharů / Център за изследвания на българите**, založené ca roku 2003, jehož hlavním ředitelem je prof. Georgi Bakalov a programovým ředitelem prof. Alexandar Fol.

Globální internetová dostupnost informací organizace je dána jednak vícejazyčnou verzí stránek, cizojazyčnými publikacemi (za všechny např. atlas The Bulgarians nebo turistický průvodce po Bulharsku), překlady sborníků nebo knih do světových jazyků a registrací, indexací či katalogizací do bulharských i světových vyhledávačů (podrobněji o tom viz kapitola Internet). **Ohledně** webové prezentace lze mít výtky, týkající se jak technického hlediska (absence fultextového vyhledávání pomocí rozhraní, údajů o aktualizaci stránek, o “webcounteru”, chybí kniha pro hosty, i nadstandartní výbava jako příkaz tiskni, přepošli aj..), tak i profesně etického. Předně zde není uvedeno nic o datu založení organizace, o její právní formě, o jejím sídle, managementovém zázemí, organizační struktuře, pravomocích a odpovědnostech, kontaktních údajích na členy... Ono “About us”, je na stránkách Tangry zastoupeno kolonkou “За фондация”, kde se ovšem po kliknutí dostáváme jen na programové prohlášení a obecnou charakteristiku organizace. Z komunikačních funkcí dominuje **referenční a výzvodá / apelová, až persvazivní**.

5. Institut interdisciplinárních studií starých civilizací / Институт за интердисциплинарни изследвания на древни цивилизации (at: <http://designbg.com/1/>) (používá i zkrácený název Institut pro výzkum starých civilizací) je také spíše organizací z řady emocionálně zabarveného diskurzu. Financuje se za pomoci nadace Přesná věda / фондация Точни науки. V sekci “За ИНСТИТУТА” se dočteme koncepci, ale – jak už je zvykem u těchto typů emocionálně zabarvených organizací - ne organizační strukturu, členskou základnu, právně-ekonomickou charakteristiku, dokonce ani datum založení: “*Научния институт по "Интердисциплинарни изследвания на древни цивилизации", София развива интердисциплинарни изследвания на цивилизацията на древните българи, контактите и с други древни източни и балкански цивилизации и внедрява методите на точните науки (компютърни модели, абсолютно датиране и т.н.) в историческите, археологическите и лингвистичните изследвания по въпроса. Института извършва научно- изследователски проекти и експедиции ръководени от изтъкнати специалисти по българската цивилизация, история и археология с езиковеди, компютърни лингвисти, философи, астрономи, археоастрономи, океанолози, климатолози и специалисти по абсолютно датиране*”.

6. **Bolgar / Болгар** (at: www.BOLGAR.tk) je ve své podstatě webová stránka, která by měla (vzhledem k tomu, že zcela chybí sekce „O nás“ lze jen dedukovat) mít tři členy: Georgi Nikolov / Георги Николов – VencedOr; Plamen Georgiev / Пламен Георгиев – BOLGAR; Stojan Stojanov / Стоян Стоянов – EmineM (druhá jména jsou jejich internetovou identitou). Tato webová stránka je přínosná relevantními digitalizovanými tištěnými materiály. V sekci „Статии“ nalezneme řadu materiálů, které by na oficiálních stránkách příslušných organizací měly být, ale chybí. Jednotlivé příspěvky jsou očíslovány, a zatím jich je kolem 110. Jako autor je skoro vždy uveden BOLGAR, ale míněno je autorství digitalizace, originální materiál je vždy v titulku statě. Jde např. o č. 80 „ОБРЪЩЕНИЕ“, č. 57 „Официална Позиция на Сдружение "Българска Орда - 1938" (viz [REDACTED]), dopis od kazaňského předsedy Bulharského národního kongresu G. Chalila / „Президент Болгарского Национального Конгресса Г. Халил“ prezidentu Parvanovi (s podtitulkem „опазване на българщината“) / týká se Tatarstánu/ a řadu dalších statí....

Texty spadají k **emocionálně zabarvenému diskurzu**. Uvedu citaci z článku se jménem Jméno Bulhar znamená moudrý člověk / Българин значи мъдър, знаещ човек, převzatou z internetových stránek, která se nese v duchu konspirační teorie dějin: „След Освобождението така наречените „Велики сили“ най-арогантно се намесват в обществено-политическия ни живот, като постоянно работят за народността ни обезличаване. Така се затвърди престъпната **славянско-тюркская теория**, представлява нашия народ като някаква сбирщина от полудиви номадски племена. Тази отровителска теория и днес се преподава в българските училища и университети, и се прокарва в световните исторически издания. Срецу тази лъжа се възправяме ние, достоверните български родолюбци, за честта на нашите велики прадеди и за новорождението на **Болг-Арийския Род и Царство!**

Ние българите сме потомци на велики и културни арийски народи – траки, келти, готи и основно на древните българи, като продължители на Българската цивилизация. Нашите прадеди никога не са били диви номади, които са се препитавали с грабителски войни. Старите българи са имали самочувствието на висококултурен народ. „Българин значи мъдър, знаещ човек“ – така започва писмената история на волжките българи. Българите са се чувствували продължители на най-древната световна цивилизация“. Написано от BOLGAR 08/07/2005 - Шегор Расаме³⁴¹.

341 at: <http://omena.org/~level4/projects/bolgari/articles.php?id=101>

7. Bulgarophobia (at: <http://www.bulgarophobia.org/>; <http://www.otizvora.com/>) jsou další stránky, kde jsou digitalizované knihy a články na etnogeneziologické téma, podporující stanovisko sdružení Bulgarophobia. Rétorika a dikce sdružení není agresivní, postrádá persvazivní a apleovou funkci, spíše se soustřeďuje na funkci referenční. Z údajů o stránkách ani ve veřejných databázových registrech opět nelze vyčíst nic o charakteru sdružení, o jeho členech, sídle, stránky jsou navíc nepřilíš frekventovaně udržované – lze se jen domnívat, že se jedná o virtuální komunitu několika entusiastů, spojených společnou potřebou “mytologizace” bulharské historie. Na domovské stránce je uveřejněna citace z polemiky I. Šišmana vůči trácké teorii C. Ginčeva.³⁴² Základní myšlenkou teorie je, že *“че тракуте са били славяни”* a *“От Балканския полуостров и Южна Европа са се разселили славяните на Север, но тогава те не са се наричали славяни, а това голямо море е имало особени свои местни имена и средища”* (=Trákové). Na stránce otizvora.com jsou pak např. následující knihy a statě, převzaté z časopisu Avitochol (vyd. Balgarska orda) a knihy z reprintů či nových publikací: např. D. P. Daskalov: Balgarite – potomci na carstvenite skiti i sarmati³⁴³; J. Tabov: Starite Balgari³⁴⁴, knížky G. Cenova, např. Krovatova Balgarija i pokarstavneto na balgarite, která je reprintem knihy z 1. poloviny 20. století, vydaným v nakladatelství Heliopol roku 2004; konzultantem byl Z. Daskalov. G. Cenov je zde označován “objevitelem skutečné bulharské historie”. *“Преоткриването на трудовете на Димитър Съслов и д-р Ганчо Ценов е една от основните заслуги на съвременната Българска орда. Въпреки че на пръв поглед техните научни дирения за българския етногенезис имат различни посоки, съществуват и възможности за синтез на натрупаната и анализирана от тях научна информация”*, píše se na stránkách. Zajímavým autorským počinem je i satira / parodie autora Nikoly Ivanova s názvem Turkický původ Římanů / Тюркският произход на римляните.

8. Národní fronta Kubratův snop / Национален фронт “Кубратов сноп” (at: <http://kubratovsnop.narod.ru/>) má svou webovou prezentaci umístěnu na ruské národní doméně. Opět z webové prezentace ani ve veřejných databázových registrech nelze vyčíst nic o členech, sídle a aktivitách sdružení – lze se jen domnívat, že se jedná o virtuální komunitu nacionalistů, spojených společnou ideou sjednocení Bulharů v boji proti ovládnutí “cizáky”. Úvodnímu intru stránky vévodí motto „БЪЛГАРИЯ НАД ВСИЧКО!“. O svých cílech fronta

342 Из "Тракийската теория на Цаня Гинчев" (Търново, 6 декември 1890 г.) in: Иван Шишманов, "Избрани съчинения", Том 2, 1966 г.

343 Sofija, 1913

344 Sofija, 1998

uvádí: „Национален фронт “Кубратов сноп” е организация на български националисти, създадена в град Русе през есента на 2002 година. Неговото появяване бе естествена защитна реакция на хора – потърпевши от антинационалната политика на всички “български” правителства от много години насам. ... На 24 май 2004 г. Национален фронт “Кубратов сноп” влезе в съюзни отношения с **Общество Дуло**³⁴⁵ и двете организации сформираха **Свещен съюз на българските националисти**“.

... Ние българите бяхме горд народ от смели воители, които заедно създадоха държава и събаряха империи. А сме побеждавани и попадахме под робство, когато бяхме разединени. Inspirace Botevem je zřejmá, navíc na jedné z podstránek je v záhlaví jeho verš jako motto: „Единственото спасение на нашия народ е в революцията“. Dále se píše: „Настана време да воюваме като мъже, които бранят бащината си земя! ... Тъй-като в Средновековието от низините на народа се е появила армията на Ивайло, така и днес нейният морален наследник е Национален Фронт “Кубратов сноп”. ... В момента вместо татарите на Златната орда в България свободно се разхождат главорезите на НАТО и ние ще последваме примера на своите предци. ... Спасението ни е в националното единство, ... А като първа крачка към това, нека си спомним Завета на Кубрат и да се обединим ...”³⁴⁶ Stránky nepracují přímo s tématem etnogeneze jako takové, ale odkazují na řadu starých mýtů a symbolů a pokoušejí se je transformovat do nových významů a evokovat sjednocení Bulharů jako v minulosti tak i v současnosti / budoucnosti.

9. Нnutí „Vojáci Tangry“ / Движение “Воини на Тангра” (at: <http://www.voininatangra.org/modules/news/>). V sekci “За движението “ВОИНИ НА ТАНГРА”” se uvádí: „Движение “Воини на Тангра” е замислено и организирано като арена за свободни действия с цел възвръщане на българския дух. Общност на хора, обединени от една идея и работещи за нейното реализиране. В Движението няма членство, няма членски внос. Не се издават и не се изпълняваха заповеди. Движение “Воини на Тангра” не се опитва да ръководи, да оглави, да налага – то е просто смешно. ... Движение “Воини на Тангра” не само не е регистрирано по никакъв закон. Такава регистрация би противоречала на нашия замисъл. Нещо повече - Движение “Воини на Тангра” никога не е имало ръководни органи. Председател, секретар,

345 at: <http://www.kanatangra.wallst.ru/>, ale stránky jsou momentálně nefunkční. Původně v základní prezentaci stálo, že se jedná o: „сайт на неправителствената организация “Общество Дуло” за изследване и изучаване на Арийската култура, обичаи и мироглед“.

346 Pod textem je podepsán Kamen Javašev.

командир – всичко това е чуждо на идеята за Движението. При нас няма казармена и партийна дисциплина, а взаимно допълване и вярност към Идеята. ... Една Идея не може да бъде унищожена. Дали чрез нас, било чрез други – тя ще бъде осъществена. Ако разбира се, е ценна и полезна идея. Ако е истинска. Ако не е – защо да съществува? ... Да внесе в света Идеята-Сила, това е задачата на Движение “Воини на Тангра”. ... Движение “Воини на Тангра” не само не е регистрирано по никакъв закон. Такава регистрация би противоречала на нашия замисъл. Нещо повече - Движение “Воини на Тангра” никога не е имало ръководни органи. Председател, секретар, командир – всичко това е чуждо на идеята за Движението. При нас няма казармена и партийна дисциплина, а взаимно допълване и вярност към Идеята. ... Целта ни и средствата за нейното постигане изключват борба за спечелване на избори, опити за влизане в Парламента, домогване до постове. Целта ни изключва всякаква официалност. Ние можем да посочваме факти, да изразяваме мнения. Да показваме и насочваме. Само че каквото и да правим – то няма елемент на задължителност. ... Опасно ли е Движение “Воини на Тангра”, та толкова сили биват хвърляни за дискредитирането му? За унищожението му. ... Погледнете за кого сме опасни, погледнете кой е против нас и ще разберете кои сме ние (autor: Eltimir - Ангел Грънчаров)“. O nepravidelně vycházejícím zpravodaji (vychází v tištěné i elektronické podobě, ovšem o způsobu jeho distribuce a nákladech nelze nic říci) se na stránkách píše: „Вестник "Съпротива" е единственото печатно издание в България, намиращо се извън контрола на цензурата. Ние пишем и показваме онова, което другите премълчават. Ние сме убиецът на политическата класа!“.

Občanské organizace obecně prospěšné (sociální, kulturní a osvětové), bez primární přítomnosti emocionálně zabarvených textů, reflektují a spoluvytváří aktuální společenské procesy a ve svých textech nakládají s historickými a etnogeneziologickými údaji, čímžto je začleňují do celonárodní společenské reality a vědomí. Komunikují také se státním a politickým diskurzem, ať už svou činností, ke které patří např. i různé šířené petice (které v konečném důsledku odráží veřejné mínění) nebo vznášenými požadavky, které často mají korektivní společenský charakter. Z těchto organizací se též ozývá požadavek nutnosti „strategie“, pozitivního národního historického (a kulturního) vědomí (skrže reinterpretace minulosti), potřeba rozvoje občanské demokratické společnosti a potřeba spolupráce státního, veřejnosprávního a neziskového sektoru. Osvětová činnost, orientovaná na pozvednutí národního vědomí je funkčním přínosem; stejně tak jako dialog se státním a politickým

diskurzem, spolupráce při formulování společenského směřování, předkládání nových možností, postulování požadavků, organizování petičních akcí, konstituování nových problematických témat, které unikají publicistům... to vše je velkým a nezastupitelným přínosem všech těchto organizací.

Organizace a instituce zabývající se ochranou památek, kulturně historickým dědictvím a jejich propagací pracují s národní symbolikou a hodnotovými systémy. Definováním, co vše se zahrne pod kulturně-historické, národní dědictví, se pomáhá konstruovat národní identita. (I gloriola a aura historických míst je dána procesem interpretace, kombinací archeologických, historických a lingvistických pramenů, a nemusí být vždy zřejmá a přesná a dochází k instrumentalizacím). Se starou historií (a event. i etnogenezí) tyto organizace a instituce operují v jiném slova smyslu než interpretačním; spíše než k historickým interpretacím zde dochází k deskripcím (historie, monumentů, symbolů a významů) a apelům na uvdomění si jejich hodnoty a potřeby ochrany. U vědomí hodnoty starých památek bojují organizace tohoto typu za jejich zachování („pro další generace“) - skrze finanční dotace domácí i mezinárodní (žádosti o granty, příspěvky ze státních i soukromých fondů, o příspěvky z fondů EU atd.), skrze institucionálně ošetřenou péči o ně, a v neposlední řadě i skrze svépomoc. V potřebě institucionálních a organizačních opatření v nakládání s kulturně historickým dědictvím (jako je: konzervace, restaurace, ochrana, propagace a rozvoj turismu, zpřístupnění, zahraniční kulturní politika) je žádoucí, aby státní a veřejná sféra spolupracovala s občanskou, soukromou, podnikatelskou... Apely na **systémové změny**, zesílené korektivními zásahy EU, jsou v bulharském prostředí v procesu realizace³⁴⁷. Propagace kulturně historických památek doma i v zahraničí³⁴⁸ / популяризиране на културно-историческото наследство, vytvoření či zlepšení infrastruktury / подобряване на инфраструктурата k jejich zpřístupnění, jejich začlenění do hodnotového systému Bulharů, potřeba rozvoje turistického ruchu domácího i zahraničního a odstranění negativních sociálních jevů s tím spojených (jako dvojí ceny vstupného³⁴⁹ – pro domácí a pro cizince, kultura otevírací doby a dalších služeb, tzv. imaňarství) jsou úkoly, na kterých je třeba kontinuálně pracovat.

347 Dotýká se to zde oblasti **teritoriálních studií**, způsobu konstruování „obrazu druhého/ých“, a také **zahraniční kulturní politiky** bulharského státu, včetně zahraniční propagace [kulturního] turismu.

348 Krom mediálně přenášených informací to mohou být např. mezinárodní [putovní] výstavy s katalogy a řadou doprovodných textů informativního, přehledové charakteru i celých publikací aj.

349 Spadá sem například i grafická úpravy vstupenek, velmi málo kulturně-historických, architekturních památek či muzeí mají své vlastní vstupenky; centralizovaná správa vydává pouze graficky i textově primitivní vstupenkové bločky, jednotné pro všechna místa.

Velmi se o to ve svých pracích zasazuje G. Kitov a TEMP. Standartní ukončovací frází jeho popularizačních článků a vystoupení a z nich převzatých publicistických útvarů se stává: nutnost infrastruktury v místech kulturně-historických objektů, nutnost vybudovat silnice, organizovat dopravní spoje, sociální zázemí aj. Za všechny uvedu server news.bg z června 2005, který referuje o jednom z mnoha setkání, organizovaných komunální veřejnou správou za účasti vědců a dalších expertů: *“Доц. д-р Георги Китов – ръководител на проекта “ТЕМП”, запозна участниците във форума с уникалните археологически открития на експедициите под негово ръководство и за техния принос в привличането на туристически интерес към нашата страна”³⁵⁰*.

ICOMOS³⁵¹ (at: <http://www.icomos-bg.org/ehd/>) je mezinárodní nevládní organizace profesionálů, zabývající se ochranou a konzervací světových historických objektů. Předsedou bulharské sekce je prof. Dr. Arch. Todor Krastev, profesor na Fakultě architektury v Sofii, který je zároveň i členem **Mezinárodní komise pro památky a sídla** a řadu let je ředitelem **Národního institutu pro památky kultury** při ICCROM³⁵². Je předním bulharským odborníkem na ochranu kulturního dědictví. Z titulu svých funkcí se také věnuje psaní publicistických článků; mají charakter apelativní, směřující k záchraně národních historických objektů. Dva z článků, výstižně dokladující jeho názory, publikoval anglicky v týdeníku *Kultura*, č. 16, 2002 a č. 26, 2004³⁵³. Pojednávají o tom, že kulturní dědictví je sociální a duchovní hodnota (ценност), národní priorita a v době globalizace roste nutnost jejich zachování. Je „ve státním zájmu, je otázkou politické moudrosti a předvídavosti“ zřídit „kulturní policii“ a památky ošetřit legislativními úpravami v duchu Evropské konvence o architektonickém dědictví a dalších mezinárodních úmluv, počítajících v tomto úsilí i s velkou rolí nevládních organizací. „One of civilization's distinguishing features is the development of a policy of preserving and utilizing cultural heritage. Such a policy should include three obligatory objectives: **identification of cultural values (if a nation is not confused about its own values!)**; physical conservation of heritage as a constantly endangered valuable; using heritage for the needs of modern life. The implementation of this policy requires the introduction of new laws, the regulation of a system of management, the provision of financial, human and material resources“. Dále je kritizována neefektivní centralizace památkové péče, která neumožňuje příslušným regionům pojmout část odpovědnosti za péči o památky: „As the Bulgarian system of management is highly centralized and concentrated, it is increasingly difficult to exercise state supervision on the 40 000 cultural monuments, especially with the chronic shortage of such basics as

350 at: <http://news.bg/article.php?cid=51&pid=0&aid=159465>

351 at: <http://www.international.icomos.org/>

352, „ICCROM is an intergovernmental organization dedicated to the conservation of cultural heritage. It exists to serve the international community as represented by its Member States, which currently number more than 110“.

353 at: http://www.online.bg/kultura/my_html/2222/cp-nasled.htm;
http://www.online.bg/kultura/my_html/2328/istoria.htm

travelling expenses. Meanwhile local authorities are incompetent about cultural heritage is concerned and that makes them unreliable as management partners“. Je potřeba podporovat a stimulovat veškeré rozpočtové i alternativní zdroje, sponzory, občanská sdružení,...“all means of stimulation - tax concessions, VAT exemption for donations, percentages from tourism revenues, lottery profits, etc. Meanwhile Bulgaria is witnessing the following paradox: state funds for preservation are drastically diminishing (in 2002 they are expected to be 4 times less than last year, and about 200 times less than the financing from 15-20 years ago!) without any incentive for possible alternative donors!“ Koordinace archeologických nálezů, jejich následné konzervace a včlenění do okolí (městského i venkovského) a do sítě sociálního & kulturního turismu v Bulharsku vážne vlivem nedostatečné podpory a financí.

Asociace Archea / Асоциация Археа (at: <http://archaeology.zonebg.com/>)

„Асоциация АРХЕА е основана на 22.06.2002 г. в гр. Казанлък от група ценители на Културно-историческото ни наследство. Обединила ги идея е опазването и устойчивото развитие на културно-историческото наследство (КИН) в България³⁵⁴. ... В съответствие с разпоредбите на Закона за юридическите лица с нестопанска цел (ЗЮЛНЦ) бяха определени целите и средствата за постигането им, беше приет уставът и се избраха ръководни органи на сдружението. ... Предмета на дейност на Асоциация АРХЕА включва издирването, опазването и популяризирането на културно-историческите ценности (КИЦ). ... Член на Асоциация АРХЕА може да бъде всяко физическо или юридическо лице, което декларира, че приема устава, спазва го и редовно плаща членски внос. Понастоящем в асоциацията членуват юристи, историци, археолози, геофизици, реставратори, антиквари, колекционери и др“.

Асоциация "Древна българска земя" /Terra Antiqua Bulgarica/ (at: <http://www.tab.hit.bg/>) má na stránkách v sekci „За Асоциация ТАВ“ uvedeno: „Асоциация „ДРЕВНА БЪЛГАРСКА ЗЕМЯ“ е регистрирана като неправителствена и с нестопанска цел организация. Тя е българска структура със седалище и адрес на управление в София, България. Предметът на дейност е изследване, проучване, реставрация и популяризиране на българското материално и духовно наследство, развитието на културния туризъм, опазване на околната среда и екологията в Република България. Асоциацията използва средствата си за постигането на тези цели. Асоциацията развива следните основни дейности: изследване, реставрация, възстановяване на археологически обекти и културни паметници, тяхното популяризиране в България и чужбина. Дейности за опазване на околната среда,

354 Asociace se angažovala např. v procesech ohledně Zákona o památkách / Закон за паметниците на културата а в Концепси охраны културно-исторического дѣдичствѣ / Стратегия за опазване и устойчиво развитие на културно-историческото наследство в Република България.

културен и селски туризъм, реклама и маркетингови проучвания, реконструкция и ремонт на културни паметници, теренни и археологически изследвания, тур операторска дейност. ... Асоциацията реализира проектите, по които работи в тясно сътрудничество с музеите от споменатия район. Ролята на музеите е да контролира проучването, реставрацията и консервацията на обектите и паметниците, отнасящи се към нашето културно-историческо наследство. Цялата дейност на Асоциацията е подчинена на законите за опазване на културното наследство и околната среда в Република България. Асоциацията подготвя и проекти, вписващи се в трансграничното сътрудничество между България и съседните страни". Prezidentem Asociace je K. Atanasov, druhým řídícím členem byl (tragicky) zesnulý historik, archeolog a trákolog S. Kalojanov. Stránka ovšem není aktualizovaná a obsah je chabý.

Bulharský turistický svaz / Българският туристически съюз (at: <http://btsbg.org/modules/icontent/index.php?page=12>) е основан на 27-28 август 1895 година на Витошкия първенец Черни връх по инициатива на писателя-демократ Алеко Константинов-Щастливеца, съхранява и развива дълголетните традиции на туристическото движение. ... БТС е доброволно, независимо, непартийно и неправителствено сдружение за социален отдих, за спортно-туристическа, културна, родолюбива, природолюбива и екологична дейност. Основната цел на БТС е да подпомага развитието на гражданското общество и демокрацията в Република България в областта на социалния туризъм... Jednou z aktivit sdružení na podporu kulturního turismu je projekt "Опознай България - 100 Национални туристически обекта".

Nesmím zapomenout na faktor **institucionálního ošetření kulturně-historického dědictví** – viz následující kapitola.

4.2.3. *Institute státní a veřejnosprávní, politické organizace*

Státní, veřejnosprávní a politický diskurz je charakteristický stejnou měrou psaným i mluveným projevem a neustálými masmediálními prezentacemi a reflexemi. Politický a mediální diskurz se nežádoucím způsobem ovlivňuje. Mediolog Jan Jiráček z Fakulty sociálních věd UK dokonce uvažuje o tom, považovat mediální diskurz za svébytnou diskursu politického (jeho "veřejnou manifestaci"). „Vzájemná adaptace obou diskursů a stále se zvyšující závislost politického diskursu na diskursu mediálním se projevuje i v pojmenování "medializace"³⁵⁵. Ideologické nástroje státu jsou, jak jsem již zmínila jinde, školství, zákony, normy, (někde i církve) a také se sem dají řadit státně uznané svátky.

355 Z resumé O. Šoltyse ke konferenci Institucionalizace (ne)odpovědnosti: globální svět, evropská integrace a české zájmy, konané r. 2000 at: http://veda.fsv.cuni.cz/konf_sem/globalni_svet/gs_med_resume.html

Президент (at: <http://www.president.bg/>) patř k reprezentativním zástupcům výkonné moci a státního diskurzu. Současný bulharský prezident Georgi Parvanov je vzděláním historik (SU), a tak používá historická fakta s erudicí znalce. Ve svých prezidentských projevech (mluvených, psaných) se témat staré historie a etnogeneze dotýká v té míře, v jaké jsou zrovna ve společenském dění aktuální. Rozhovory, články a vystoupení na akcích, kam je přizván, poskytuje prezident osobně nebo skrze svou tiskovou kancelář a mluvčí různým celostátním médiím, včetně tisku, rozhlasu i televize. Jeho projevy jsou také často citovány a re/interpretovány a mají svou společenskou váhu. Na internetových prezidentských stránkách jsou archivovány prezidentské projevy, řeči, vystoupení, sdělení a rozhovory (обръщения - речи и изявления - статии – интервюта) (od r. 2002, tj. od jeho nástupu do funkce) a to s možností vyhledávání přes rozhraní. Prezident také vystupuje v roli iniciátora setkávání jak na mezinárodní, tak na domácí úrovni; taková setkání může zaštiťovat a vyjadřovat jim podporu třeba i osobní účastí. Jedná se o symbolický akt, u kterého se musí rozlišovat, zda prezident v tomto může vystupovat jako osoba soukromá či jako politický činitel. Zajímavou prezidentskou/zahraničně politickou iniciativou dotýkající se mého tématu je mezinárodní konference/regionální fórum *“Културните коридори на Югоизточна Европа - общо минало и споделено наследство, ключ към бъдещо партньорство”*, konané 20. - 21. května 2005 ve Varně. Fórum bylo nadnárodně regionální, přičemž regionem byla myšlena jihovýchodní Evropa. Navazovalo na předchozí tématická fóra, konaná v Tiraně, Ochridu atd. Diskutovány byly i otázky balkánské identity, národního vědomí, spolupráce regionu v oblasti kulturního dědictví a za tímto účelem i zlepšení infrastruktury, spolupráce a propagace. Výsledkem bylo přijetí **varnenské deklarace**³⁵⁶ a celé fórum reflektovalo přes sto bulharských i zahraničních novinářů. Závažná, ale problematická myšlenka fóra, spíše poplatná politickému diskurzu je *„да се пропагандира неделимият и интегрален характер на културното*

356 „... в срещата участват още седем президенти от региона - на Албания Алфред Моисиу, на Босна и Херцеговина Борислав Паравац, на Гърция Каролос Папуляс, на Македония Бранко Цървенковски, на Турция Ахмет Недждет Сезер, на Хърватия Стине Месич и на Черна гора Филип Вуянович, а също така генералният директор на ЮНЕСКО Коичиро Мацуура и генералният секретар на Съвета на Европа Тери Дейвис. Участват също високопоставени представители на Европейската комисия и ИКОМОС, експерти в областта на културното наследство и културния туризъм, министри на културата на съседните на региона страни като наблюдатели, експерти в областта на културното наследство и културния туризъм от тези организации и страната-домакин. В пряк диалог държавните глави от региона ще обсъдят и приемат Декларация за разкриване, опазване, устойчиво използване и популяризиране на културните коридори на Югоизточна Европа. Като продължение на конференцията се предвижда регионален форум на експертите по културните коридори в Югоизточна Европа в края на тази година или в началото на 2006 г.“

Doprovodnou akcí byla „multimediální výstava *“Наследството на Югоизточна Европа”*, която ще представи интегралния образ на региона чрез 55-те обекта от световното наследство, а така също и чрез 160-те ценни забележителности, наблюдавани от Регионалната програма на Съвета на Европа и Европейския съюз, както и паметниците, селектирани от програмата на ИКОМОС *“Застрашено наследство”*“.

*наследство в Югоизточна Европа като база за преодоляване на разделението на национална, етническа и религиозна основа, за укрепване на чувството за регионална принадлежност и отговорност и за развитие на регионалното самочувствие и гордост*³⁵⁷. Nastoluje se tu otázka **balkánské regionální identity**.

Pro ilustraci prezidentské iniciativy ve spojení s tématem mé práce uvedu jeho účast na vědecké konferenci, uspořádané Historickou fakultou 10.10. 2004 na téma Výzvy ke změnám bulharské historické vědy po roce 1989 / **Предизвикателства на промяната българската историческа наука след 1989 г.**³⁵⁷. Obsah konference uvádím v příl. 2.1., jsou z něho totiž patrná nastolovaná témata a aktivní subjekty z řad jednotlivců. Prezident také anotoval některé historické knihy např. z vydavatelství Tangry.

Na vládních stránkách (at: <http://www.government.bg>) lze nalézt texty jako prohlášení o vědě jako státní prioritě „Извеждаме науката като държавен приоритет“, související s návrhem zákona o vědeckých výzkumech, ze kterého část cituji: „... Ще се поощряват и изследванията, свързани с националната идентичност, история и култура; с развитието на инженерните и приложни науки; със създаване на нови научни знания. Това ще става чрез финансово стимулиране, ... Проектозаконът предвижда създаването на фонд "Научни изследвания" като юридическо лице, второстепенен разпоредител с бюджетни кредити към министъра на образованието и науката, със седалище в София. Приходите на фонда се набират от субсидия от централния бюджет, собствени приходи от дейността на фонда (от интелектуални права над научни продукти, защитени патенти), дарения и помощи и постъпления от лихви върху средства на фонда. Със средства от него ще се подкрепят проекти и дейности за насърчаване на научните изследвания, което ще се осъществява чрез отпускане на целеви финансови средства въз основа на конкурс³⁵⁹. Podpora historických a archeologických bádání je jednou z takových priorit.

Příkladů politických stran bych mohla uvést řadu, proto pouze odkážu na stránky té nejvlivnější nacionalistické bulharské strany³⁶⁰, jíž je Ataka a pro ilustraci pak uádím i stranu „Granit“.

357 at: <http://www.president.bg/news.php?id=2019>

358 Její program je dostupný at: <http://www.clio.uni-sofia.bg/BG/nnk.pdf>

359 at: <http://www.government.bg/Priorities/Education/2003-06-12/6187.html>

360 O výsledku voleb a procentuálním zastoupení jednotlivých stran v parlamentu viz: (at: bg.wikipedia.org, kategorie: „Български политически партии“)

Koalice Národního sjednocení Ataka / **Коалиция Национално обединение "Атака"** (at: www.atakabg.com) „е националистическа коалиция в България, създадена преди парламентарните избори през 2005 и ръководена от Волен Сидеров.“³⁶¹

Svaz národní důstojnosti Granit / Съюз на националното достойнство "Гранит" (at: <http://www.granit-mir3.org/>³⁶²) nebo **Národní politické hnutí "Nová síla" / Национално политическо движение Нова Сила** (at: <http://www.novasila-bg.com/>) jsou jedním z příkladů explicitního využívání mýtů a re/interpretovaných historických obrazů z minulosti bulharských území v emocionálně zabarveném, politickém diskurzu politických stran. Takových politických a ideologických re/interpretací až manipulací je možno nalézt mnoho, proto se opět omezím pouze na tyto ilustrativní příklady. Svaz národní důstojnosti Granit se účastnil loňských (2005) parlamentních voleb. Soupis všech 22 politických stran lze najít at: <http://www.nedelnik.com/elections2005who.htm>. Leccos prozradí již jména kandidujících stran např.: „**Национална коалиция "Да живей България!"** (bez www stránek), **Коалиция "Достойна България"** (at: www.dostoinabulgaria.org), **Политическа партия Движение "Напред България"** (bez www stránek), již zmíněný **Granit** s nefunkčními webovými stránkami, „**Политическа партия Национално движение Симеон Втори**“ (НДСВ) (at: www.ndsv.bg), **Коалиция**³⁶³ **"БЪЛГАРСКИ НАРОДЕН СЪЮЗ"** (Съюз на свободните демократи, БЗНС - Народен съюз, ВМРО - Българско национално движение (БНД)³⁶⁴ /bez společných koaličních stránek/).

Ministerstva jsou důležitou součástí této kategorie diskurzních subjektů. Pro příklad uvedu Ministerstvo kultury a turismu a Ministerstvo školství a věd a jejich orgány, komise, výbory, Národní centrum muzeí, galerií a výtvarných umění / Национален център за музеи, галерии и изобразителни изкуства, Národní kulturně-památkový ústav /

361 at: www.bg.wikipedia.org, kategorie: „Български политически партии“

362 Stránky jsou dočasně nedostupné, resp. doména je obsazena.

363 „предизборна коалиция, образувана преди парламентарните избори през 2005.“

364 из Устава на ВМРО-българско национално движение ... (-параграф II):

II. Същност, цели и средства.

Същност

Член 4. ВМРО-БНД е общобългарска партия и изповядва идеите на националната демокрация.

Цели

Член 5. С участие в политическия живот да реализира своите идеи в държавната и местна власт, като с това допринесе за възхода на Република България и благоденствието на българския народ чрез:

- съхранение и развитие на традиционните български ценности, обичаи и вяра за бъдещите поколения.

- духовното единение на българския народ в Мизия, Тракия и Македония.
- защита на българските национални интереси.
- демократичност и развито гражданско общество.
- установяване на ред, сигурност и равнопоставеност на гражданите.
- изграждане на обединена Европа на принципа "Европа на отечествата".
- изграждане на пазарна икономика и неприкосновеност на частната собственост.

Национален институт за паметниците на културата, Výbor pro kulturu při parlamentu / Комисията по култура в Народното събрание, Národní historické muzeum a další i regionální muzea (Plovdiv, Varna, Šumen...) atd., které pomáhají vytvářet a udržovat celonárodní kulturně-historické hodnoty a tvořit i nové reinterpretační etnogeneziologické a starohistorické konstrukty. Pro širokou veřejnost muzea organizují výstavy, putovní expozice, kterými se Bulharsko prezentuje i v zahraničí (- otázka i zahraniční kulturní politiky), veřejné lekce a přednášky, pomocí čehož seznamují veřejnost s novými archeologickými nálezy a v závislosti na nich i s novými historickými (aj.) interpretacemi.

Uvedu zde blíže pouze jeden ilustrační příklad z této oblasti, a to **Národně historické muzeum / Национален исторически музей** (at: <http://www.historymuseum.org/>) má v čele aktivního bulharského historického popularizátora a autora několika desítek knížek³⁶⁴ o bulharské historii Božidara Dimitrova. O muzeu se na hlavní stránce píše: „Създаден през 1973 г., Националният исторически музей съхранява над 650 хиляди паметници на културата и е един от най-големите исторически музеи на Балканите. Основната му цел е в контекста на европейската история да представя историята на днешните български земи от праисторическо време до наши дни“. K muzejním publikacím patří „Известия на Националния исторически музей – ежегоден научен сборник“, dále katalogy k pořádaným výstavám, monografie jednotlivých muzejních pracovníků atd.

4.2.4. Komerční organizace

Některé **komerční organizace a organizace podnikající ve službách** využívají historické konstrukty za účelem propagace nabízených služeb nebo výrobků. Jedná se například o **cestovní a turistické společnosti**³⁶⁶ a **obchodní organizace**, zabývající se prodejem či vývozem typických bulharských produktů aj. U obchodních společností se historické konstrukty uplatňují tam, kde se chce zdůraznit tradice výrobků / nabízeného zboží. V podtextu to znamená, že co je staré, tradiční, je osvědčené a tím pádem i dobré. Signifikantní zde je jazyk (=jazyk reklamy, propagace). Při hodnocení textů je třeba i zohlednit orientaci na cílové skupiny. Jinak a s akcentací jiných témat oslovuje své potenciální zákazníky společnost, specializující se na domácí klientelu, jinak na zahraniční,

³⁶⁵ Knížky jsou nejčastěji v měkké vazbě, s cenou obvykle od 5-10ti leva, něco málo přesahující 100 stran. Nejčastěji je momentálně autor vydává v nadaci Kom, pak také v nakladatelství Borina, (občas) Tangra TanNakRa i v Akademickém nakladatelství Marin Drinov.

³⁶⁶ Institucionální ošetření zajišťuje Bulharská asociace turistických agentur / Българска Асоциация на Туристическите Агенции at: <http://www.batabg.org/index.htm>

jinak na mladé lidi, jinak na starší. Ve volbě rétoriky těchto organizací jde i o profesní etiku, o úroveň vzdělání, ale i o morální kodexy vlastníků, zaměstnanců, zadavatelů či zhotovitelů marketingových mixů a kampaní. Na webových stránkách mívá rubrika „FAQ“ často charakter reklamní, více bonitní stránky uveřejňují informace o své společnosti, event. i registrační číslo a datum udělení licence a informace o členstvích v různých asociacích.

Orientace na bulharského zákazníka se projevuje propagací bulharských historických, archeologických a kulturních památek a tradičních výrobků za účelem probudit národní cítění, hrdost a touhu nabízené navštívit či vlastnit. **Kulturní turismus, etnoturismus** a „**archeoturismus**“ se stává lákadlem a apelem bulharských cestovků (ale také organizací, zabývajících se kulturně-historickým dědictvím – viz výše), neboť vztah Bulharů k jejich kulturně historickému dědictví, zatím není valný. Návštěvy pamětihodností nejsou rozšířenou volnočasovou aktivitou současných Bulharů, jednu z vyjímek jsem zaznamenala jen v zájmu o „trácké zlato a chrámy“ pocházející z výzkumů TEMP. Zájem byl ale podnícen masovými mediálně šířenými informacemi a konstruovanou senzačností. Bulharský komerční styl cestovních organizací povětšinou líčí velkolepou a až pateticky pojímanou bulharskou minulost, resp. úseky, vztahující se k dané lokalitě, český komerční styl se mi v tomto zdá věcnější, více využívající vědecky přijímané argumenty a akcent přesouvá na praktičtější využitelné hodnoty a naplňování takových psychologických potřeb jako např. relax v přírodě, uspokojení z estetického zážitku či z nových poznatků. Tomuto ohledu se bulharské cestovky věnují při propagaci svých produktů prostřednictvím nyní aktuálního **ekoturismu**, zaměřeného ovšem více na zahraniční klientelu. (Stránky cestovek jsou obvykle dvoj- i vícejazyčné – hlavně bulharské a anglické; německé, francouzské... a objeví se i japonština; stránky obchodních organizací bývají minimálně v angličtině).

Nabízené služby turistického ruchu mohou být rozšířeny i o služby doplňující – o poskytování převzatých zpravodajství, tématicky spjatých s cestovním ruchem (např. nové archeologické objevy, nové historické interpretace..), o informace o jednotlivých destinacích aj. Zastoupena tak zde je i funkce referenční. Týká se to hlavně portálů (viz portál travel.bg), ale i některých touroperátorů. Agentury se většinou omezují na striktně obchodní pojetí webových stránek (vyhledávací lišta v nabídkách ubytování, zájezdů, dopravy, pojištění a následné objednávkové a platební e-formuláře)³⁶⁷.

³⁶⁷ Např. stránky touroperátora Bulgaria Holidej (at: <http://www.bulgariaholiday.bg/>) nebo stránky agentury „Bohemija“ (at: <http://www.bohemia.bg/>)

Z organizací, podnikajících v cestovním ruchu, jsem si na základě svých kritérií internetového výběru pro ukázkou vybrala portál [travel.bg](http://www.travel.bg) a pro doplnění cestovní agenturu Gabi Tur, zaměřující se spíše na nabídku domácích zájezdů do historicky zajímavých lokací.

Portál TRAVEL.BG (at: <http://www.travel.bg/>) je portálem horizontálního typu, zaměřeným na cestovní ruch. Sdružuje různé cestovní organizace, kanceláře a agentury pod jedno virtuální internetové místo. Provádí jejich registraci do vyhledávacího katalogu a ověřuje, zda vkládané údaje odpovídají realu³⁶⁸. K dalším službám patří nabídky ubytování a zájezdů včetně on-line rezervace, nabídky dopravního spojení a půjčení aut (ovšem s omezením pouze na registrované firmy), diskusní fórum, papírové vydání brožury, distribuované bezplatně, převzatý zpravodajský servis s archivem zpráv do r. 2004 (at: <http://news.travel.bg/bg/>), tématicky zasvěcených cestovnímu ruchu. Pozitivem je uvedení data vložení zprávy, zdroje, ze kterého byla převzata a příkaz pro její možné vytištění nebo přeposlání a také to, že za dodržování podmínek mohou registrovaní uživatelé databázi zpráv volně doplňovat („otevřené fórum“). Anglická verze stránek je okleštěná pouze na komerční nabídky ubytování, transportu, zájezdů a klubů.

Cestovní agentura Gabi Tur (at: <http://www.gabitour.com/>) je relativně nová agentura, založená v květnu 2005, zaměřující se na region východních Rodop, se prezentuje následovně: *„Културно-познавателен, исторически и археологически туризъм-посещение на уникалните Перперикон и Татул, всички манастири, музеи и биосферни резервати в Източните Родопи,.... Ако искате да опознаете Магията на източните Родопи ...,”* Gabi Tur nabízí poznávací zájezdy do [mediálně] významných míst, z nichž zmíním jen lokace archeologické: Perperikon (*античният и средновековен град, ... храм на Дионис, дълго търсен в Родопите*³⁶⁹), Tatul (*свещилището на Орфей*), dolmeny u Ivajlovgradska a vsi Dolni Glavanak, Višegrad (*късно антична и средновековна крепост, резиденцията на управителя на областта Ахридос*), Achridos (*свещен символ на хармонията между човека и природата, най-старата суша на Балканите, старото българско име на планината на Орфей и снежната планина на траките*) aj.

368 Tvrdí, že informace garantují a usnadňují tak klientovi výběr požadované kvality odpovídajícího produktu. Jde ale spíše o reklamní proklamaci této garance.

369 Vpopisku k Perperikonu se na stránkách tvrdí, že historie tohoto místa začíná kultovním děním již od 5. tisíciletí př.n.l., což je ovšem v rozporu s proklamovaným názvem „antické a středověké město“.

4.2.5. Jednotlivci

K **jednotlivcům**, tvořícím etnogeneziologické a starohistorické konstrukty, patří zástupci různých “směrů” jako: vědecký, pseudovědecký, odborný, nacionalistický, etnocentický, ezoterický, okultní, mystický, konspirační aj. Pro mé ilustrativní ukázky prezentace a komunikace konstruktů vybírám nejvíce výrazné jedince z oblasti emocionálně zabarveného diskurzu, ty, kteří se zároveň často pouští do textových či elektronických popularizací svých vizí či ty, jejichž konstrukty se nějak vymykají obvyklým a jsou informačně nosné / hodnotné. Z některých textů lze vyčíst i agresi, paranoii, komplexy; na druhou stranu některé re/interpretace přináší nové, neotřelé názory a možné souvislosti a systematizují a třídí poznatky ve zvolené oblasti. Racionalita vědeckého myšlení a odborných textů je leckdy konfrontována s emocionalitou, s transcendentem a alternativními způsoby uchopování reality, z čehož může leckdy vzniknout podnětný impuls a neotřelý způsob nahlížení na předmětný konstrukt.

Absurdní, bizarní, nepodložené a senzační tvrzení [ezotericky orientovaného] **Krastju Mutaččieva** pronikají do vědomí širší veřejnosti; za svého půlročního bulharského pobytu jsem se setkala s jeho jménem několikrát a ve zcela různých kontextech. Odborným diskurzem je reflektován jako zastánce raritních historických interpretací; lze vyčíst shovívavost, ironii, posměch, údiv. Božidar Dimitrov např. ve své knize “12 mýtů bulharské historie” podotýká, že na základě Mutaččievových knih lidé píší do Národního historického muzea dotazy, např. zda je skutečně egyptská bohyně Bastet pohřbena u Malého Tarnova. Z ranku veřejného diskurzu je patrný i obdiv. Někteří studenti archeologie ho četli ze zvědavosti a užaslého zájmu, obvykle se proti jeho tezím, (publikovaným v řadě jeho knih³⁷⁰ a reflektovaným publicistickým tiskem) vymezovali, někteří z řadových občanů ho však citovali/citují s nekritickým obdivem. Z hlediska grafického jsou jeho knihy doplněny ilustracemi, úvodem a doslovem a proloženy citovanou literaturou mezi kterou je např. vícedílná Istorija na Balgarija na BAN. Bibliografický aparát je ovšem mívá malého rozsahu. Autora řadím mezi ezoteriky proto, že ohledně etnogeneze zastává argumentace o mystickém charakteru “bulharské” kultury – Bulhaři, se podíleli / účastnili kultur mezopotamských, vytvořili zikuraty, pyramidy (!) atd. Např. zastává názor, že Trákové na Balkán přišli z Mezopotámie. Prabulhaři - “praotcové”, ... “*принадлежат към най-древните племена... от Уц и Хул, синовете на Аврам. Негов баща е Сим, най-големият син на Ной* (tj. Noe)” (K. Mutaččieva, 1997, s. 321). Pod jménem **Churité** pak migrovali v 4. tisíciletí př.n.l. ze

370 Jeho kmenovým vydavatelem je nakladatelství/vydavatelství Gutoranov a syn.

Střední do Malé Asie, kde je Sumerové označovali Balchuriti = Velcí Churité a odtud pak prý vzniklo Bal-Charis = Bulgari.

Webblog Bulharský sarakt / **Български саракт** (at: <http://www.sarakt.org/index.htm>) je dílo Alexandra Doleva, 44letého konzultanta ze Sofie, jehož hobby jsou počítače a historie a současně působil/í jako vedoucí regionální pobočky VMRO v Plovdivu. Název blogu odvozuje jeho autor od středověkého slova stát³⁷¹ a používá ho v přeneseném významu následovně: *“Сега в модерните времена Българският саракт е духовно обединение на всички българи по света, независимо къде живеят. Централна българска държава е Дунавска България, но българите са и в старите предели на Волго-Камска България, Кавказка Балкария, Памирските части на Таджикистан и Афганистан, Македония и Банат, Бесарабия и Украйна, Крим, Беломорието, Източна и Западна Тракия... А с емиграцията в последните години нашите сънародници са по цял свят. Независимо дали сме православни или мюсюлмани, католици или протестанти нас ни обединява общият ни произход, славната ни история и великото ни бъдеще. Най-старата ни прародина Балхара (известна в Европа с гръцкото ѝ наименование Бактрия) се намира в Памир в териториите на съвременните Таджикистан, Пакистан, Афганистан, Индия и Тибет. Старата ни столица Балх и досега е запазена със същото име в съвременен Афганистан”*. Na blogu jsou umístěné materiály převzaté z webových stránek Vědeckého centra bulharské národní strategie (např. “Základy doktríny”), VMRO a Institutu interdisciplinárních studií starých civilizací. Jsou zde také materiály z konference Kořeny bulharské civilizace, konané v květnu 2005 v Ekonomickém institutu BAN (viz dále).

Dalším z jednotlivců, stojícím za zmínku je archeolog **Jordan Deteв**, zabývající se výhradně Tráky. Série jeho tří knih Trakijska Atlantida, 2002 (Prarodinata na Trakite, Chorata, Zemjata na Orfej), které vydal ve svém nakladatelství Balgarskoto obštestvo za multimedijno izkustvo na počest nedoceněného bádání svého otce-archeologa (který je též uveden jako autor) jsou ezotericky zaměřené. Zabývají se uměním, náboženstvím, duchovní kulturou, archetypy a původem Tráků. Nezabývají se **“matérií”**, nýbrž **duchem jednotlivých artefaktů**, **“religiozní estetikou”**. Zapojují sémiotické výklady a až **nadnesenou symboliku a mystičnost**. Není to ovšem knížka nacionalistická, nevymezují se vůči Řekům označováním

371 „На времето канасюбиги Крум Страшиний изпрати боила кавхана и ичиргу боилата с войски по фланговете на фронта за да защитават българския саракт. А на брат си повери защитата на центъра. Значи думата саракт вероятно е означавала държава“ at: <http://www.sarakt.org/index.htm>

Tráků jako prvních civilizovaných, nýbrž jen vyzdvihují jejich ideové a symbolické systémy a jejich sepětí s přírodou, tj. jejich zdravý a přirozený styl, kterým – nad rozdíl od překultivovaných a přecivilizovaných Řeků – žili. Při vydávání knížky spolupracovali s oblastním muzeem v Plovdivu – s dr. K. Kisjovem a doc. K. Leštakovem. Jejich použitá bibliografie obsahuje hodnotné odborné tituly. Jednotlivé statě ze své knihy pak J. Detev publikuje v Avitocholu a zároveň je multimedializuje a digitalizuje na svých stránkách www.detev.com. V rámci multimedializace se zde můžeme podívat např. na záznam představení „Mystéria ze starověké Trákie“ (hudební, baletní a světelná show), konaného v plovdivském divadle³⁷² nebo na komentovanou 3D vizi vzniku bulharských pohoří a života v nich.

“Липсата на цялостна концепция за тракийската религиозна и духовна култура е голям бич за българската археология и историческа наука. Пресен пример е Перперикон, този античен връх на тракийската управленска доктрина... Който иска да просвети народа си, за неговото древно минало, трябва да създаде исторически прототип на Менделевата таблица, за радост и успокоение на всички хора... Катарзисът който преживях бе дълъг и мъчителен, но останах верен на личната си легенда. И пожелах да я споделя с всички вас, дано облекна страданията Ви. Всеки има право да научи своя произход, своята история. На това посветих труда си”. Tím je nakonec vyjádřena komunikační strategie a funkce díla.

Jako dalšího zmíním **J. Tabova** z Institutu matematiky a informatiky při BAN (at: <http://www.math.bas.bg/~tabov/>), autora např. článku „Bulhaři jsou na Balkáně starousedlíci“³⁷³ a kolegu **B. Ivanova**, na kterého odkazuje slovy: „*Нашият колега - информатик Борислав Иванов от Бургас е автор на оригинална идея. Той е открил интересни връзки между корените на сходни по смисъл думи в българския език. Според него те са запазени от много стари времена и са наследени от езика на старите българи*“. B. Ivanov má i osobní stránky na (at: <http://borislav.digicom.bg/>), je autorem několika publikací na etnogeneziologické téma, které jsou vydány v nakladatelství Gutoranov a syn. Na své úvodní webové stránce autor píše: „*В публикуваната неотдавна поредица "Говореща азбука на прабългарите", "Прабългарският език в европейските езици", "Тържество на Българите" и "Прабългарска съдбовност", авторът предлага един модел на генеративен език за словообразуване чрез еднозвукви букви-*

372 at: http://detev.com/mystery_from.html

373 V originále: Българите са старо население на Балканите - Йордан Табов - в вестник "Народен будител", брой 3 (48), април, 1999 г.

думи, който предполага, че е заложен в основата на съвременния български език от нашите предци прабългарите. ... За разлика от други подобния изследвания, тук авторът прилага системен информационно-ориентиран подход, чрез който открива неочаквани паралели между генеративния език на "говорящата азбука на прабългарите" и езика на днешните българи".

Zajímavým jednotlivcem je i **Emil Živkov**, dle strohých informací o něm lze zjistit, že je stavitel, který kromě psaní do časopisu Avitochol, publikuje i své osobní stránky, a to na internetové adrese: <http://ziezi.tripod.com/>, resp. <http://members.tripod.com/~ziezi/>, ev. placená doména <http://ziezi.net/> s podtitulkem Ziezi ex quo Vulgares³⁷⁴. (Nedávno, snad v roce 2005, bylo založeno nakladatelství pod stejným názvem, které navíc vydává knihy na etnogeneziologická a starohistorická témata. Krom toho, že nakladatelství vydalo např. knihu Gótové a Getové, 2005, se mi nepodařilo nic jiného dohledat). Uprostřed záhlaví hlavní stránky je umístěn agitační link „АТАКА В ЗАЩИТА НА СВЕЩЕНАТА БЪЛГАРСКА ЗЕМЯ“, který vede na podstránku s obhajovacím textem a důvody, proč Ataka je jedinou stranou, která si zaslouží být volena. Zajímavá je také podsekce (součást sekce „Bulhaři“) s bulharským názvem „Гавра с българите“ / Spiknutí proti Bulharům, obsahující „фрпациони примери за целенасочена антибългарска пропаганда“, analyzované v duchu sémiotické analýzy mediálního sdělení.

Součástí stránky je, stejně jako u sdružení Bulgarophobia a u stránek V. Karlukovskeho, elektronická knihovna (Електронни книги в мрежата) s cca 30ti digitalizovanými tituly³⁷⁵. Výběr je samozřejmě selektivní, a tak zde lze nalézt knihy starého historika G. Cenova z počátku 20. století³⁷⁶, Zografskou bulharskou kroniku, Tráckou teorii C. Ginčeva v komentáři I. Šišmanova a další, jejichž názvy a úvodní komentář cituji ze stránky, kde je umístěn odkaz na fulltext³⁷⁷: 1/ "Нещо за прабългарите и по-специално за тези, заселили се в Италия през VI и VII векове" - Д-р Иван Бранковски, 1960г. Авторът на тази брошура (...) също робува на доста остарели и погрешни схващания за расата и прародината на древните българи, но въпреки това, неговият труд е ценен със

374 „Това словосъчетание е цитат от късноантичен латински сборник от IV-V век (354 г.). Текстът е част от списък със синовете на библейския Сим и народите, които произлизат от тях. "Ziezi ex quo Vulgares" се превежда "Зиези, от който са българите". Зиези е син на Сим и внук на Ной. Науката е възприела този документ като най-ранен извор, споменаващ етнонима на българите“ at: <http://www.bulgarian.com/porta/news.php?1610>.

375 at: <http://ziezi.net/online.html>

376 "Българите са по-стари заселници на Тракия и Македония от славяните" - Д-р Ганчо Ценов, 1908 г.

"Народността на старите македонци" - Д-р Ганчо Ценов, 1938 г.

377 at: <http://ziezi.net/online.html>

събрания фактологичен материал за българите в Италия³⁷⁸“. 2/ "Българите са най-старите поселници на Балканския полуостров" - Ст. Величков, 1943г. (Jedná se o brožuru autora-nehistorika, který polemizuje na základě knih G. Cenova se stanoviskem oficiální historie 1. poloviny 20. století). 3/ "Българщината в Мала Азия" - Петър Колеदारов, 1940г.“ 4/ "Българите живеещи в Италия през средновековието" - Винченцо Д'Амико, 1942г. Авторът е подвластен на ширещата се по това време заблуда, че древните българи са тюрки монголоиди. Въпреки това книгата е ценна с много информация за българите в Италия. Авторът смята, че в средата на XX век на територията на Италия живеят 3 милиона българи, потомци на древните български заселници“. S Bulhary v Itálii souvisí i další odkaz od autora V. D'Amica, a to odkaz na **Alcekovu Bulgarii**: „Светът на българите живеещи в земите на днешна Италия ще наричаме условно "Алцекова България". Алцек е полумитичен владетел на българите населяващи територията на Апенините в ранното средновековие (около 662-671) - брат на Аспарух. Условността в наименованието идва от факта, че българи са живеели по тези земи много векове преди времето на петимата Кубратови синове. Науката се опитва да изясни и въпроса с владетеля на българите Алциок, за когото споменава летописецът Фредегарий, разказващ събития случили се по времето на франкския вожд Дагоберт (629-639). За една и съща историческа личност ли става дума?...³⁷⁹“

Dále bych zmínila webovou stránku **D. Trifonova**, dostupnou z Institutu jaderných výzkumů a jaderné energetiky při BAN (at: http://theo.inrne.bas.bg/~dtrif/abv/BG_ABC.HTM). Stránka je jen jedna, bez podstránek, s poslední aktualizací v květnu 2005 a zabývá se bulharskou abecedou (cyrilicí, hlaholicí a „prehlaholicí“). Materiály odkazují na obrazová znázornění abeced, runového písma aj. shromážděných obrázků i na publikace P. Dobрева a staré, již neexistující stránky E. Živkova.

Informačně hodnotnou internetovou aktivitou jednotlivce jsou stránky **V. Karlukovského** (at: <http://www.kroraia.com/>, resp. na neplacené doméně <http://members.tripod.com/~Grozniyat/index.htm>). Tento geofyzik, pracující v Geofyzickém ústavu při BAN, na svém postdoktorském výzkumném pobytu v Lancasteru shromáždil, vyseletoval, digitalizoval, někdy přeložil do angličtiny (někdy ale jen částečně) některé pro mé téma důležité knihy, články, odkazy a linky. Jsou to např. již zmíněné knihy P. Dobрева

378 at: <http://members.tripod.com/~ziezi/amico/Bankovski.htm>

379 at: <http://ziezi.tripod.com/amico/alcek.htm>

„Universum Protobulgaricum. Náписы a abeceda Prbulharů“, 1995 nebo „Jazyk Asparuchových a Kuberových Prbulharů. Slovník a gramatika“, 1995. Webové stránky V. Karlukovskeho jsou rozděleny do několika tématických sekcí, které jsou obsahově vybavené odpovídajícími knihami, články, odkazy a linky ve formě elektronické knihovny. Sekce jsou následující: On-line knihy o Makedonii (obsahuje na sedmdesát různých materiálů), Historie Prbulharů severně a západně od Černého moře (což je anglický překlad knihy D. Dimitrova Prbulgarite po severnoto i zapadnoto Černomorie³⁸⁰), Prbulharský jazyk (s podsekcemi Středověké náписы, Slovník a gramatika, Jazykové pozůstatky v moderní bulharštině, Diskuze v odborném diskurzu, Různé), Trácká kultura, Trácký jazyk (což je anglický překlad knihy I. Duridanova Ezikat na trakite³⁸¹). Dva důležité odkazy z kategorie Různé zde zmíním v jejich celém názvu; jsou to: 1/ „Славяни, тюрки и индо-иранци в ранното средновековие (Езикови проблеми на българския етногенезис – Към постановката на въпроса). С. Йорданов (В: Българистични проучвания. 8. Актуални проблеми на българистиката и славистиката. Седма международна научна сесия. Велико Търново, 22-23 август 2001 г. Велико Търново, 2002, 275-295)³⁸²“.

2/ „За произхода на прабългарите. Рашо Рашев (Шумен) (стр. 23-33 от *Studia protobulgarica mediaevalia europensia. В чест на професор Веселин Бешевлиев. Велико Търново, 1992*³⁸³)“.

Mezi sekcemi lze nalézt např. materiály z knih (či celé knihy / články) od V. Zlatarského (Istoriija na balgarskata daržava pres srednite vekove³⁸⁴), P. Mutafčieva (Kniga za Balgarite, 1987), z arabštiny přeložený Cestopis Ibn Fadlana do Volžské Bulgarie 921-922 a Postřehy o cestopise Ibn Fadlana od P. Dobreva³⁸⁵, dále s bulharskou historií související materiály o Volžském Bulharsku, o Kavkaze, o Alanech, arménských zdrojích, o pereščepinském a vozněsensském nálezu, tamgách, o Plisce, Preslavi, Baktrii, o Chazarech, Langobardech, a dalších etnicích a oblastech, jejichž historii se dává do souvislosti s bulharskými dějinami.

380 Varna, 1987

381 Nauka i izkustvo, Sofia, 1976

382 at: http://www.kroraina.com/st_iordanov/protobulg_lingeh.html

383 at: http://www.kroraina.com/bulgar/rashev_bg.html

384 „Васил Н. Златарски: История на българската държава през средните векове. Том I. История на Първото българско царство. Част I. Епоха на хуно-българското надмощие (679—852). (I изд. София 1918; II изд., Наука и изкуство, София 1970, под ред. на Петър Хр. Петров).

История на българската държава през средните векове. Том I. История на Първото българско царство. Част II. От славянизацията на държавата до падането на Първото царство (852—1018). (I изд. София 1927; II изд., Наука и изкуство, София 1971, под ред. на Петър Хр. Петров)“ at: <http://www.kroraina.com/knigi/vzla/index.html>

385 at: http://www.kroraina.com/pb_others.html

Další informačně hodnotnou stránkou, s články, vyjadřujícími se snad ke všem nejaktuálnějším a nejfrekventovanějším novým etnogeneziologickým konstruktům týkajícím se Prabulharů je stránka doc. Ivana Taneva (snad docenta na Trácké univerzitě ve Staré Zagoře, na Lékařské fakultě?) at: www.protobulgarians.com. s podtitulem „*Страница за прабългарите - език, произход, история и религия на древните българи в статии, книги и музика*“. Uveřejňuje zde převážně své články na daná témata, ale i statě dalších známých autorů, píšících na toto téma – G. Bakalova, B. Dimitrova, P. Dobрева, A. Stamatova aj. V elektronické podobě zde lze číst jeho knihu *Po patja na balgarskija etnonim*, vydanou v roce 2005 v nakladatelství Alfamarket nebo *Tempora incognita na rannata balgarska istorija* od doc. Atanase Stamatova, vydanou v roce 2006 nakladatelstvím MGU „Sv. Ivan Rilský“.

4.2.6. *Institute a organizace informačního a komunikačního charakteru*

Tyto instituce tvoří primární etnogeneziologické a starohistorické konstrukty, nýbrž představují jejich zprostředkovatele a re/interprety, a jejich přínos spočívá i v aktivním výběru a v určování obsahu periodik, charakteru knih, autorů a konstruktů, které budou zprostředkovávány / prezentovány veřejnosti a v samotné jejich distribuci veřejnosti. Média také fungují jako prostředník mezi politickým a odborným diskursem a veřejností. Tyto instituce mají velkou společenskou zodpovědnost a ve velké míře ovlivňují celospolečenské vnímání nastolovaných témat a kulturně sdílené významy a obsahy³⁸⁶.

Také bych zmínila faktor **agenturních zpravodajství a informačních agentur**, které ovlivňují globální dostupnost, ale bohužel i sjednocovanost, unifikaci informací. Důležitá v bulharském prostředí jsou: Bulharská telegrafní agentura / Българска телеграфна агенция /BTA/ at: <http://www.bta.bg/>, Bulharská sekce BBC at: <http://www.bbc.bg/>, bulharská sekce informační agentury Focus at: <http://www.focus-news.net/>, dostupná pro běžného uživatele za předplatné. Dále se samozřejmě spolupracuje se všemi světovými agenturními a zpravodajskými sajty jako BBC., CNN atd.

386 Některé z důležitějších a v hierarchii mediálního organizačního diskurzu výše postavených jsou: organizace, zabývající se kontrolou mediální kultury např. „Конфедерация на независимите синдикати в България (КНСБ), Национален медиен синдикат, Съюз на българските журналисти (СБЖ), Българската медийна коалиция (БМК), която обединява асоциации и сдружения на радио и телевизионни оператори, журналисти, организации за защита правата на човека и университетски преподаватели по журналистика“ at: <http://bmc.bulmedia.com/>; dále „Национален съвет за журналистическа етика“ at: <http://www.mediaethics-bg.org/>, kde je uveřejněn „ЕТИЧЕН КОДЕКС НА БЪЛГАРСКИТЕ МЕДИИ“, sestavený těmito subjekty: Сдружение „Съюз на издателите в България“, Сдружение „Асоциация на българските радио и телевизионни оператори АБРО“, Сдружение „Съюз на българските журналисти“, Сдружение „Българска медийна коалиция“ и Фондация „Център за развитие на медиите“. Další odkaz na stránkách obsahuje výčet signatářů tohoto kodexu.

Z tištěných deníků³⁸⁷ uvedu jako zdrojové **celostátní bulharské deníky**, které se považují za deníky nejvyššího nákladu: "24 часа", "Труд", "Сега", "Монитор", "Стандарт", "Капитал", "Новинар", "Дума", "Неделник"³⁸⁸. Jsou to tzv. ústřední deníky, které mají i své krajské, regionální mutace. Z **internetových novin / elektronických médií** bych jako zdrojové pro mé téma jmenovala <http://news.netinfo.bg/>, <http://www.novini.bg/>, www.news.bg, <http://www.mediapool.bg/> a <http://www.bgfactor.org/>.

Elektronická média jsou založená na výběru, přebírání, kupování a kompilacích zpráv z mnoha různých zdrojů (internetových, tištěných, rozhlasových, televizních, domácích i zahraničních, agenturních i z presbulletinů / tiskových zpráv institucí a organizací), některé z internetových novin nabízí omezeně i vlastní zpravodajství. Důležitým příspěvkem je poskytování zpravodajských přehledů (преглед на печата) denního, týdenního či dlouhodobějšího charakteru a možnost vyhledávání zpráv pomocí vlastního rozhraní (i v archívu) s přehlednou kategorizací - rubriky, logicky vytvořené sekce, zadání časového rozsahu archivovaných textů, vyhledávání zadaných klíčových slov ve fulltextovém archívu atd. Elektronická média jsou obvykle pro běžného uživatele dostupná bezplatně.

Bližší charakteristiku takových internetových novin uvedu na příkladu www.news.bg, kde je bonitní kolonka About us rozpracována následovně: *"Нюз.бг" (news.bg) е един от първите информационни уеб сайтове у нас, основан на 1 ноември 1998 година. Първият информационен бюлетин на агенцията е разпространен на български и английски език на 10 ноември 1998 година. На 1 януари 1999 г. официално стартира на Интернет адрес <http://news.bg>. През септември 2001 г. агенцията сменя своя собственик, като става част от медийната структура на "Хирон 91" ЕООД. * Нюз.бг е сред цитираните български медии в чуждестранни издания. ... За да осъще-*

387 Pro ucelený přehled bulharského periodického trhu z internetového informačního prostoru je nejlépe využít předmětných katalogů jednotlivých bulharských portálů, ale odkazy na periodika jsou k nalezení i v knihovnách (včetně jejich kategorizace) a na příslušných nakladatelských serverech. Osobně jsem využívala vyhledavačů dir.bg a gbg.bg. Cesta k informacím zde může být i skrze ručně zadávané odkazy, tj. na DIRu.bg stačí kliknout na předmětné katalogizační heslo „Медии“ at: <http://media.dir.bg/> kde je jejich seznam s přehledným dělením na deníky (вестници), resp. i týdeníky, čtrnáctideníky a měsíčníky, ročníky a občasníky (списания). Krom toho jsou zakatalogizovány odkazy na další média – (mediální) агенции (43), радио (122), телевизия (63). Totéž platí i pro gbg.bg v sekci Новини и медии at: <http://ukazatel.gbg.bg/info/>, kde je kategorizace obohacena i o další kategorie jako електронни издания (140), информационни центрове (30), новинарски сайтове, tj. i agenturní zpravodajství (53) aj. (Mj. se zde ukazuje jednak nerovnoměrnost indexace daných organizací do obou portálů a jednak variabilita zadávání do předmětového katalogu, daná ne automatickým, ale ručním sběrem dat).

Přehled části bulharského periodického tisku, včetně archivního hledání (od roku 1997 výš), kde jsou zastoupeny některé celostátní deníky, ale i regionální noviny a některé časopisy, je na síti k nalezení na: www.eunet.bg/media/index.html. Využívala jsem ho proto, že archivuje ve fulltextových on-line verzích některé noviny jako např. Нова Зора, Демокрация aj., které nemají vlastní webové stránky, a ke kterým bych jinak neměla přístup.

Přehled periodik z kulturní oblasti lze nalézt na portálu Antiques at: <http://antiques.zonebg.com/medii.htm>.

388 at: <http://www.nedelnik.com/>

ствим максимално информационното покритие, използваме пресбюлетени от държавни и обществени институции. Също така се позоваваме на емисиите на: Българското национално радио (БНР), Българската национална телевизия (БНТ), БТВ, Deutsche Welle, Reuters, Bpř.n.l., Radio Free Europe / Radio Liberty, Euronews, CNN, Voice of America, ИТАР-ТАСС, INA, ТАНЮГ, Radio France Internacional, агенция "France Press", Associated Press. От НАЦИОНАЛНИТЕ МЕДИИ Нова тв, БТА, [радио] Дарик, Стандарт, Дневник, от РЕГИОНАЛНИТЕ МЕДИИ Варна, Пловдив, Бургас, Русе, Благоевград, Добрич, Търново, Враца. от СВЕТОВНИТЕ МЕДИИ Bpř.n.l., Der Spiegel, CNN, Le Monde, AP, Financial Times, NEWSru, Inopressa.ru".

Tištěná média: Deníky "Труд" a "24 часа" mají jednoho vydavatele a tedy vlastníka/skupinu vlastníků, což je určitý náznak **horizontální koncentrace**; distribuci zajišťuje Vestnikarska grupa Balgarija, takže o vertikální koncentraci se nejedná. V této souvislosti bych chtěla upozornit na fakt, vztahující se opět k absenci profesně-etických hodnot při internetové prezentaci – ani z jednoho ze sajtů deníků není možné získat kompletní údaje o vedení a sídle společnosti, právním statutu, kontaktních údajích, redakčních členech aj. U Trudu je pod odkazem “За нас” krátká noticka o charakteru deníku, o jeho založení a přechodu do soukromé sféry vlastnictví; 24 часа poskytuje informací více – kompletní seznam vedoucích redaktorů jednotlivých tématických oddílů a všech interních i externích redaktorů, včetně jejich fotek.

Deník “Труд” je od nedávné doby (březen 2005) k nalezení na internetových stránkách www.trud.bg. Internetovou prezentací se vedení deníku rozhodlo založit u příležitosti 70ti let jeho existence. Ovšem zvolená obchodní strategie je taková, že jediný text, který je v on-line verzi deníku Trud celý dostupný bezplatně je úvodní komentář (“Позиция”). Z dalších článků, statí, zpráv atd. lze přečíst prvních pár řádek a celý text se zpřístupní pouze za předplatné. Pro srovnání měsíční abonament papírového vydání je 23 leva, internetového 24 EUR, roční poměr je 260 leva ku 274 EUR; tj. benefity z toho neplynou žádné, ba naopak. Z uvedeného vyplývá, že cílovou skupinou on-line verze deníku jsou spíše zahraniční čtenáři (Bulhaři v cizině) a instituce. Součástí sajtu je fórum, kde (pouze) registrovaní uživatelé reagují na uveřejněné informace či zakládají vlastní diskuse ke zvoleným tématům a které často zajímavě odráží veřejné mínění té části populace, vyznačující se aktivní účastí v internetových diskusích.

Deník “24 часа”, s podtitulem “Каждоденник о zprávách jaké jsou” je přístupný na linku www.24chasa.bg nebo www.24hours.bg. obchodní strategie jeho webové prezentace je stejná jako u deníku Trud; stejně tak je zde i diskuzní fórum “Тлас народен”.

Odkaz "About us" disponuje kompletním výčtem vedoucích redaktorů, zařazených do jednotlivých tematických oddílů dle jejich profesní orientace a včetně jejich fotek.

Deník "Cera" je v on-line verzi k dispozici na linku <http://www.segabg.com/>; zde jsou vlastníci jiní než u předchozích dvou deníků a tak je obchodní strategie a úroveň podnikání odlišná. Nechybí zde informačně hodnotnější "About us" a "Contact", s uvedením právního statutu společnosti, jejího sídla a kompletního redakčního týmu. "Cera" je možné si přečíst v on-line verzi celý, není třeba předplatného. Je zpřístupněn i archiv, a to zpětně od 1. 8. 2000. Zde jsem hledala hesla o relevantních tématech, např. dle klíčových slov Starosel, Kitov, Perperikon... Zajímavé je statistika o počtu čtenářů daného článku a pak diskusní reakce ve fóru (pod odkazem „Вашите коментари“).

Další z celostátních deníků je "Дневник онлайн" at: <http://www.dnevnik.bg/>. Informace v rubrice „About us“ jsou kusé, pouze je zde vyjmenován redakční tým a odpovědní redaktori jednotlivých rubrik, kam se může čtenář obracet s dotazy. Většinu zpráv a článků lze číst i bez předplatného, ale zajímavější a aktuálnější texty – jako komentáře, analýzy, interview, sloupky externích odborníků a spolupracovníků (jako např. Aleksandar Božkov, Georgi Gospodinov, Bojko Penčev) – vyžadují předplatné. Měsíční předplatné je za 10 leva, prohlédnutí jedné stránky, která vás zaujala je za 0,30 leva. Vyhledávání skrze rozhraní je dobře a podrobně organizované – podle autora, názvu, rubriky a data; bohužel však většina z nalezeného je dostupná právě oproti předplatnému.

K přehledu relevantních periodik, vycházejících ne na denní bázi (tj. týdeníků, čtrnáctideníků, měsíčníků, čtvrtletníků, vý/ročníků muzeí, ústavů a univerzit, ale i neperiodických sborníků z konferencí, kongresů, symposií...), které pojednávají o etnogeneziologickém tématu, uvedu z řady odborných, popularizačních i publicistických tisků: *Archeologia / Археология*³⁸⁹, *Archaeologia Bulgarica*³⁹⁰, *Thracia, Seminarium Thracicum*³⁹¹, *Vekove / Векове*³⁹², *Bulgarian Historical Review*³⁹³, *Minalo / Минало*³⁹⁴, *Études Balcaniques*, *Istoričeski pregled / Исторически преглед*³⁹⁵, *Starini / Старини*, *Anali / Анали*³⁹⁶, *Epochi / Епохи*³⁹⁷, *Talanta / Таланта*, *Ави-Тохол / Avitochol*, *Problemi na izkustvoto / Проблеми на изкуството*, *Terra Antiqua Balcanica*, *Orpheus - Jour-*

389 Čtvrtletník, vydává Archeologický institut při BAN.

390 Vychází 3 x ročně, at: <http://www.techno-link.com/clients/lvagalin/index.html>.

391 Vydává Trakologický ústav při BAN.

392 Vydávalo Bulharské historické sdružení, tisk ukončen.

393 Čtvrtletník, vydává Historický ústav při BAN.

394 Čtvrtletník.

395 Vydává Historický ústav při BAN.

396 V podtitulu: „Списание за история, класическа култура и изкуствознание„.

397 Historický časopis univerzity ve Velikém Tarnovu.

nal of Indo-European and Thracian studies, Balgarski vekove / Български векове, Byzantinoslavica, Paleobulgarica, Istorija / История, Archeologičeski vesti / Археологически вести, Razkopki i proučvania / Разкопки и проучвания, sborníky a výročníky muzeí: Известия на музеите на: югоизточна България, северозападна България, Търновския музей, Варненския музей, на Археологическия музей, sborník Dobrudža / сб. Добруджа, Балканистичен форум, Balgarski folklor / Български фолклор, Ethnologia Balcanica, Ethnologia Bulgarica, Наука, Български писател, Народни будители, Стрелец-2, Български дипломатичен преглед, Международни отношения, Европа, Континент, Македония, Тема / Тема, Nova Zora / Нова зора – независим национален седмичник, Дебати, Родна реч, Отечество, Демокрация³⁹⁸, Култура - седмичник за изкуство, култура и публицистика³⁹⁹ aj. Většina jich stále existuje, některé - jako např. Debaty - byly ukončeny.

Vodítky pro výběr jednotlivých **knižních nakladatelství a vydavatelství** mi byly faktory jako: obchodní strategie (komerce, osvěta...) a ideová orientace nakladatelství, s tím spojený výběr vydávaných autorů a titulů, edičního plánu, existence historicky orientovaných edic (*историческа поредица*). Není od věci všimnout si složení redakční rady, editorů a odpovědných redaktorů té které edice.

Seznam bulharských nakladatelství lze najít v seznamu **Asociace bulharských vydavatelů knih** / Асоциация на българските книгоиздатели^{400 401 402}. Existují i **elektronická vydavatelství** jako např. Liternet / *Електронно издателство Литернет - специализиранят портал за литература и хуманитаристика, сдружение с нестопанска цел* aj.

Knižní žánry, ve kterých je etnogeneziologická a starohistorická tematika zastoupena jsou např. literatura faktu, historická a etnologická literatura odborná, populárně-naučného nebo odborného charakteru. Zvláštní skupinou v tomto diskurzu jsou knihy s

398 Týdeník at: <http://www.eunet.bg/media/volumes.html?media=1523776>, vychází do 2002.

399 Týdeník at: <http://www.online.bg/kultura/>, v on-line verzi dostupný zdarma s archivem sahajícím zpět až do roku 1997.

400 at: www.bba-bg.org

401 Seznam, platný pro rok 2004 lze nalézt i at: na stránce: <http://www.hbz-nrw.de/produkte/dienstl/toolbox/verlagbg.html>.

402 Některá z relevantních nakladatelství jsou následující: изд. Анупис - изд. Булфест - изд. Просвета – изд. Знание - изд. къща Труд - изд. Херонпрес - изд. Боруна - изд. къща "Литера Прима" - изд. Славена - изд. Български бестселер - изд. Кралица Маб - изд. Парадигма - изд. Ziezi ex quo Vulgares - изд. "Идея" към частен колеж "Тракия" - изд. къща "Христо Ботев" - изд. АГАТО – изд. Херон Прес - изд. Иврай - изд. Нова звезда - изд. Абагар - изд. Галик - изд. Дамиян Яков - изд. Алфиола – изд. Фондация Ком - изд. Лик - изд. Гуторанов и синове - изд. Изток-Запад – изд. на Нов Български Университет – изд. на Тангра ТанНакРа aj.

interpretacemi **ezoterickými**⁴⁰³, **hermetickými**, **okultními a mystickými**. [Stará] historie dává k takovýmto konstruktům dobré předpoklady, navíc soudobá potřeba [nových] věroučných a ideových systémů, nebo re/aktualizace starých (resp. návrat k nim) (Egypt, antika, šamanismus, domorodé víry v duchu New age), které by kompenzovaly technokratický vývoj společenský, tyto interpretace jen posiluje. A emocionálnější Bulhaři tak trochu již z tradice / kolektivního vědomí tíhnou k pověrečnosti, tajemnosti a ezoterizmu, proto mají výklady v tomto duchu šanci na uplatnění. (Současné reinterpretační preference ide. původu Prbulharů mohou být zapříčiněny i těmito duchovními potřebami; znamenaly by návrat k „východním kořenům“, k východní mystice a filozofii, k perské moudrosti a narativnosti...). Specifikem těchto konstruktů a jejich dikce je často snaha o zprostředkování onoho pozitivního, tajemného, interpretace náznakového, posilování přesvědčení o starobylosti Bulharů o jejich vyvolenosti. Do extrému dovedená výrazovost je vidět u textů K. Mutaščieva, kmenového autora nakladatelství Gutoranov i sin, které se cele zaměřují na tento typ [ezoterické] tvorby. (Chci ovšem podotknout, že uspokojování těchto duchovních potřeb prostřednictvím vydáváním této tvorby může být i komerčním (marketingovým) tahem daného vydavatelství).

V bulharské nakladatelské a vydavatelské kultuře není moc zvykem uvádět tiráž, tj. počet výtisků, který by mohl být důležitým ukazatelem pro posouzení možného vlivu a distribuce knihy; a často není uváděno ani zda se jedná o první, druhý výtisk, či dotisk... Postupem času ale veškeré tyto údaje v knihách přibývají. Objevují se údaje, kde – ve kterých knihkupectvích - je knihu možno zakoupit, některá nakladatelství praktikují dvojí ceny kde na obálce knihy je např.: „Цена за България ____ лева; Price for abroad USD _____. Někdy je přímo na vnitřním přebalu knihy uveden kontakt pro možné objednání a zaslání knihy do ciziny. Bulharská cena – narozdíl od ceny v cizí měně – není uvedena. Neuvedení [doporučené] ceny sice stimuluje ceny tržní, ale zároveň zneprůhledňuje prodejní cenu doporučenou.

Další zasílenou tendencí ve vývoji informací v knihách jsou různé „vkládky“.

Například Tangra TanNakRa přikládá do svých knih nejružnější prohlášení⁴⁰⁴, seznamy

403 Ezoterika svým utvářeným světonázorem, přístupným jen „zasvěceným“, podle mého názoru odpovídá Foucaultově teorii o kontrole diskurzů, kde jedním z prostředků této kontroly je i omezování přístupů k diskurzům.

404 Např. dvojjazyčný komentář, vkládaný k několika knihám jako např. Албум Българската цивилизация. София, Тангра ТанНакРа 2005:

„Книгата се издава през 2005 година. - Това е 1840-а година от началото на българската държавност в Европа (165 година) и 1324-а година от създаването на Дунавска България (681 година) от кан Аспарух. - БЪЛГАРИЯ най-старата европейска държава, съществуваща под едно и също име повече от осемнадесет века и съхранена до днес от Българската нация.

This book is published in 2005. - That is 1840 years after the beginning of Bulgarian statehood in Europe (165 ad) and 1324 years after the creation of Danube Bulgaria (681 ad) by Kan Asparuh. - BULGARIA the oldest European state existing under same name for over eighteen centuries, and kept by Bulgarian nation until

„svých“ autorů s jejich biografiemi a fotkami, soupisy všech vydaných knih i knih v edičním plánu, plánované akce a pozvánky na ně (přednášky, konkurzy, soutěže), seznamy sponzorů, kteří pomohli tomu, aby „*дар за български под*“ (tj. knihy Tangry) byl uskutečněn. Dalšími přínosnými informacemi, vkládanými do knih, jsou ohlasy a recenze na daný text (mohou být souhlasné i kritické), od fundovaných expertů k vyjádření státních činitelů, publicistů a k různým dalším komentářům.

4.3. *Symbols (tradice, obrazy, mýty) v textech*

Komunikované konstrukty, rozdělené do několika hlavních skupin - „**symbolických center**“⁴⁰⁵, **ideologémů**, **mytologémů** (?) obsahují určitý archetypální základ. Příznačné pro ně je, že ačkoli se mění politické a ideologické systémy, tato centra zůstávají; mění se jen jejich interpretace. Podléhají tedy dobovým, ideologickým a politickým potřebám a diskurzním praktikám. Již jsem zmiňovala, že se změnou společenského paradigmatu postsocialistických zemí nastupuje modus reinterpretace, v Bulharsku i dekonstrukce a silně se uplatňuje i je **modus mytologizace a také instrumentalizace konstruktů**.

Příkladem archetypálního příběhu o nutnosti jednoty a sounáležitosti, nalezitelného v obdobných podobách snad ve všech archaických a nativních kulturách, je mýtus o prutech vládce Kubrata / „*Кубратов чоп*“⁴⁰⁶. V části soudobého bulharského emocionálně zabarveného společenského diskurzu mýtus podlehl reinterpetacím, obohatil se o nové konotace / přidané významy a pozměnil své charakteristiky a funkce. Pět, resp. tři pruty chána Kubrata sice stále symbolizují nutnost jednoty, ovšem v soudobých reinterpetacích symbolizují nutnost jednoty „všech Bulharů“, tj. jednotu území původní Dunajské, Volžské a Veliké Bulgarie a sjednocení ortodoxních a muslimských Bulharů.

Z oblasti antické mytologie bývá instrumentalizována postava Orfea, legendárního tráckého pěvce i postava řeckého boha Dionýssa⁴⁰⁷. Jde přitom o soupeření o „kulturní prvenství“, tj. o to či kultura byla první a rozvinutější, zda [antická] řecká nebo trácká⁴⁰⁸ a o

today“ at: <http://tangra.bitex.com/bul/knigi/bv53.htm>.

405 Havelka, M.: Dějiny a smysl: obsahy, akcenty a posuny „české otázky“ 1895-1989. Praha, Lidové noviny 2001.

406 Jde o známý příběh o pěti, resp. třech svázaných prutech, na kterých vládce Kubrat demonstroval svým synům neznitelnost, aby jim ukázal nutnost držet pospolu.

407 Jméno je známo již v destičkách v lineárním B písmu z mykénského hradu v sídle Pylos v Messénii. Jde pravděpodobně o boha společného indoevropského základu, proto ho mají Trákové i Řekové. Ústní tradice antická však lokalizovala původ Dionýssa do Trákie, tj. do Řecka by přišel ze severu a pravděpodobně tudy šla migrační vlna, jejíž účastníci byli nositelé dionýsského kultu v jeho rané podobě.

408 Z historického hlediska řecká kultura předstihuje tráckou ve všech směrech – chronologickém, technologickém, sociálním (uspořádáním: tyranie, oligarchie, demokracie, městské svazy) atd. Jedná se zprvu o **kulturu krétsko-mykénskou**, kde řecké kmeny Dóřů, Iónů, Aiolů aj. převzaly po ovládnutí Kréty kulturu neřeckých Kréťanů, tak o vlastní řeckou kulturu od období tzv. dark age po období antické. Argumentace protiráckého civilizačního prvenství – krom znovu zdůrazňovaného faktu, že na rozdíl od Řeků není prokazatelná etnická

etnickou příslušnost těchto mytologických postav. Právě kolem postavy Orfea a jeho rodiště se v roce 2004 rozpoutal diplomatický spor mezi bulharskou a řeckou vládou, svědčící o komercializaci v užití tohoto jména. Jde o tzv. „**spor o Orfeovo rodiště Tatul**“, které jakožto „rodiště“ interpretoval při svých výkopech Perperikonu a okolí v Rodopech N. Ovčarov. Místo, deklarované jako jediné a nesporné místo narození výše zmíněné mytologicko-historické (?) postavy bylo prý „devalvováno“ reklamním turistickým sloganem Řecka: „Zavítejte do země Orfea“. Na protesty bulharské strany musela od něj řecká strana ustoupit. Zapojení většího podílu tráckého etnokomponentu do bulharské etnogeneze vede k vyrovnání se nejstarším ide. kmenům v Evropě, což jsou právě Řekové, resp. Protořekové, kteří ze své ide. pravlasti domigrovali na Balkán kolem 2 200 před n.l.⁴⁰⁹

Mytologický **trácký heros** nebývá instrumentalizován tak jako např. postava Orfea ani emocionálně zabarveným diskurzem. Je totiž pro Tráky příliš charakteristický, nekontraidentifikační a jasně etnodiverzifikující. Jako téma není tudíž konstituován / aktualizován, a tak zůstává čistě ve sféře vědecké. Kdyby nositelé emocionálně zabarveného diskurzu věděli více o existenci „**tráckého eposu**“, jistě by tohoto faktu patřičně využili, mj. jako dokladu tráckého písemnictví a vysoké kultury.

Nejoperantnější jsou tzv. mýty⁴¹⁰ nebo („**symbolická centra**“) o **eponymních počátcích, zakladatelské mýty**:

1/ o původu, pravlasti, předeích

2/ o kulturních prvenstvích, vyvolenosti, kulturní misi

B. Dimitrov, P. Dobrev, řada „tangristů“ a další se snaží prosadit nové konstrukty a zbortit tak staré tradičně přijímané „mýty“ a dosadit nové. Týká se to právě mýtů o pravlasti, o zemi předků / „*митът за прароднината*“ (= skutečný mýtus z ranku archetypálních), „*за расовия а физическия тип*“, „*за бита и културата на древните Българи*“. Dalším „mýtem“ je „*митът за датата на образуването на българската*

návaznost Tráků a dnešních Bulharů - vychází z neprokázané, pochybné premisy, že Trákové již na přelomu 4./3. tisíciletí měli vyspělou civilizaci se sociální hierarchií, o čemž prý svědčí varnenské nákolní osady a varnenský poklad. Nedá se totiž mluvit o Trácích, ale o kmenech, které přišly z Malé Asie. Druhým důkazem myšlené vyspělosti trácké kultury je **megalitická kultura 2. tisíciletí** z bulharského území, ale ani zde není prokazatelné, zda jí lze už připisovat etniku tráckému. Je rozšířená po celé Evropě až na Kavkaz (dolmeny z 4./3. tisíciletí), patří k ní např. i maltské „chrámy“ (5.-3. tisíciletí) i např. Stonehenge. V Bulharsku byla megalitická kultura rozšířená hlavně v Rodopech a Strandži a zastupují ji dolmeny a skalní kultovní místa.

409 S „příchodem“ ide. Tráků se počítá někdy kolem 2. poloviny 2. tisíciletí př.n.l.; migrace ide. Chetitů, Churitů, Luvijců, Palajců aj. do Malé Asie bývá dle destruktivních vrstev a kulturních změn datována od 2 300 předn.l. a dále (vzhledem k jejich příchodům po vlnách).

410 Mýty zde chápů jednak jako symboly v souladu s definicí v kap. 2.2.2. a jednak jako [současné] konstrukty.

държава”; “за ролята на прабългари, славяни и траки в образуването на българската държава и народност” а “за единствената българска държава на балканския полуостров”. Tyto konstrukty jsou již mýty z ranku novověkých, tj. spíše než mýty bych je označovala jako tradice (viz kap. 2.2.1.). Stane-li se z nových konstruktů opravdu mýtus, tj. sdělení s kulturně sdíleným obsahem a určitou hodnotou a významy, má pak šanci na institucionalizaci a na to, aby se stal tradicí.

4.3.1. Mýty / Konstrukty o původu, pravlasti, předcích

PRAVLAST: Oficiální verze těchto konstruktů, převzatá z vládního sajtu, je stále ještě taková, že Prbulhaři byli turkickými kmeny, přišli z uraloaltajských oblastí Mongolska, Minusinské oblasti... *"През втората половина на 7 в. на територията на днешна Североизточна България се заселват и прабългарите, народ от тюркски произход"⁴¹¹.*

Silně je ovšem re/aktualizována **verze indoevropského původu Prbulharů**. Je přítomna ve vědeckém, popularizačním i emocionálně zabarveném diskurzu. Má dvě varianty: 1/ Prbulhaři jsou primárně indoíráňští a **sekundárně turcizovaní** v období velkých středoasijských migrací, což je hlavně verze popularizačního diskurzu; objevuje se již kolem poloviny 20. století ve vědeckém diskurzu a v současnosti je silně aktualizována.

2/ Prbulhaři nemají s turkickými kmeny a mongoloidní rasou společného nic. Jejich původ je ryze árijský, tj. ide., jak o tom má svědčit řada pramenných indicií /čínské letopisy a administrativní záznamy, arménské kroniky a geografie.../. Jde o verzi popularizační a verzi emocionálně zabarvených textů. Jejich indoevropská pravlast se nalézá v oblasti dnešní střední Asie, odkud postupně migrovali na západ, usadili se v oblasti Azovského moře, Pontu a na Kavkaze, v blízkosti Alanů a Arménů, kteří zanechali záznamy např. o **Veliké Bulgarii**, o kamenných městech, o vyspělosti jejich kultury. Po rozpadu Veliké Bulgarie se vytvořila řada „dalších Bulgarií“ – Volžská, Panonská, Dunajská a “italská”. Volžská Bulgarie pokračovala ve své slávě i v době, kdy byla ovládnuta Zlatou hordou ve 13. století, a to až do dobytí Ruskem.

Ještě existuje jedna modifikace verze lokalizace pravlasti, kterou uvedu v citaci D. Alexandrova: *“...относно произхода на българите... Едно съвременно изследване показва, че монголоидността сред съвременното българско население е около 3 процента, колкото е и в Западна Европа, т.е. в рамките на една допустима норма. Което показва, че българите по произход не са азиатци, а са индоевропейци. Сега много на шумяха теориите на изследователя Петър Добрев за произход на българите*

411 at: <http://www.government.bg/Bulgaria/History/>

от Памир и Хиндокуш. Но той хваща един много по-късен период на разселване, като посочва погрешно, че това е прародината, от която идват българите. А всъщност те са отишли там и по-късно са се завърнали на Балканския полуостров. Въпросът е да се проследи този път на миграция - как българите отиват в Азия. Защото повечето изследователи хващат само втората вълна - на завръщането ... Всички факти показват, че прародината на древните българи е Балканският полуостров и Северното Причерноморие. Българи е имало и в Мала Азия, и в Месопотамия. След големия катаклизъм, който беше доказан от екип международни учени, включително и български, имам предвид потоп в Черно море, станал преди 7600 години, местното автохтонно население започва да мигрира на юг. Една част през Кавказ отива на изток, а една част, известни по-късно като траки, остават на Балканския полуостров. Тези, които отиват на юг, това са шумерите. Всички групи генетически са свързани и представляват една общност, което лесно може да бъде доказано чрез ДНК тестове, чрез кръвни групи, дори чрез класическата антропология”⁴¹².

OBRAZ PŘEDKŮ: V r. 1914 T. Panov vydává ve Velikém Tarnovu knihu *Psichologija na balgarskija narod*. Prabulhaři jsou v ní chápaní jako barbaři, válečníci, destruující hordy vedené svými náčelníky. Slované jsou stereotypně pojímání jako mírné rodové komunity, krotcí, praktikující zemědělský způsob obživy, plavovlasí, modroocí⁴¹³. Je to obraz, který pochází z ruského prostředí 19. století. Mezi- a předválečný historik P. Mutaščiev zastává názor „politického génia“ Prabulharů, jejich vyspělé společenské hierarchie a disciplinovanosti, s pomocí čehož brzy akulturovali neorganizované slovanské etnikum. Po válce je ovšem vlivem politického klimatu obraz Prabulharů negativizován a až v 60. letech dochází k zmírnění tohoto negativního pohledu. Historikové jako Gjuzelev, Dražev, Bogdanov aj. ve svých pracech s obrazy Prabulharů spojují pojmy jako **stát, disciplína a vojenská organizace** (Iliev, 1998). Prabulhaři jsou stateční, neohrožení, ovládající jezdecké umění. V. Gjuzelev a P. Dražev vydávají v roce 1966 knihu **Slavjani i prabalgari v našata istorija**⁴¹⁴. Prabulhaři zde byli představeni stále v duchu **stereotypů o válečnickém, jezdeckém etniku**, zmírněným nyní adjektivy jako stateční, neohrožení... (Právě tento obraz byl přebírán v **beletristice a filmech**).

412 D. Alexandrov v rozhovoru pro Zpravodaj Ataka, zpravodaj stejnojmenné politické strany at: http://www.vestnikataka.com/?module=displaystory&story_id=7776&format=print&edition_id=108

413 Plavovlasí a modroocí byli mimochodem dle Hérodota i Trákové.

414 Sofija, Narodna Prosveta, Populjarna istoričeska biblioteka, 1966

V období 60-70. let, kdy ještě nebylo konstruováno trácké téma v etnogenezi bulharského národa, byla obě uvažovaná etnika - Slované a Prabulhaři - někdy metaforicky (někdy až ironicky) pojímána jako "manželský pár". Slované byli femininím, pasivním prvkem a Prabulhaři maskulinním, aktivním⁴¹⁵ (Iliev, 1998, 12n.). Pak bylo nutno do "národní genealogie" začlenit i nově "příchozí" Tráky. Jejich obraz byl tvořen hlavně trákology, v čele s A. Folem jako obraz mystiků, dětí přírody, vyznačující se přírodní vírou a moudrými zvyky, vyznavačů orfické víry a filozofie. Takovýto obraz zůstal až dodnes. Nověji se ovšem objevují – stejně jako u Prabulharů – akcenty na jejich "státotvorné" schopnosti⁴¹⁶.

„The new national genealogy claimed that Bulgarians had three independent progenitors with independent contributions to the national heritage: state and warfare from Proto-Bulgarians, „communality“, family and agriculture from the Slavs, and culture and spirituality from the Thracians“ (Iliev, 1998, 14).

Ještě jedna výstižná citace kulturologa R. Daskalova, 1998, 71: "...когато искаме да сме войнствени, сме преди всичко прабългари, славяни сме, за да демонстрираме миролюбие и славянско братство, особено с руснаците, а когато искаме да се покажем културни и древни, извикваме тракийското наследство".

Putování arabského cestovatele Ibn Fadlána do volžského Bulharska v letech 921-922⁴¹⁷ zachycuje Bulgary následovně: "Българите ме посреитнаха, носейки хляб, месо и просо... Те са земеделски народ – орат и сеят. Когато царят излезе из града, хора, които го среитат, свалят шапките си и ги вземат под мишница..."⁴¹⁸. P. Dobrev, 1994, 114 toto sdělení interpretuje následovně: "Странно е, че доста хора са чели Ибн-Фадлан и никой не се е опитал да сглоби тези подробности, за да види какъв точно народ прозира зад тях. Народ, който е посреитал гостите си с хляб, който е свалял шапките си под мишница и се прехранвал най-вече със земеделие, трудно би могъл да бъде тюркски или монголски". (Důkazní argument smekání čapek, vítání hostů s chlebem a solí a zemědělský charakter obyvatel je pro neturecký, nemongoloidní (= indoevropský) charakter populace zcela nedostačující).

V jiné své knize⁴¹⁹ P. Dobrev píše: "...древните Българи, както показва антропологична наука и портретните изображения на българските канове и

415 Viz z oblasti beletrie Legendu o Sibiru, knížeti preslavském od Emilijana Staneva. Praha, 1977.

416 Pro ilustraci zmíněných obrazů z oblasti umělecké uvádím i třídílnou beletristickou knihu A. Dončeva Legenda o chánovi Asparuchovi, knížeti Slavovi a obětníkovi Terésovi / Legenda za chan Asparuch, knjaz Slav i žreca Teres. Sofija, 1982.

417 Ибн-Фадлан, Пътешествие до Волжска България 921-922. Л.-М. Бораджиева, превод от арабски Г. Наумов, ИК "Армас", София, 1992.

418 P. Dobrev, 1994, 114 [recit.].

419 Istorija na Balgarija, Tangra TanNakRa, 1998, s. 26-28.

велможии във византийските източници, са били народ с европеидни черти". (Ne tedy s mongoloidními!). "Липсата на антропологични изследвания върху древните българи в началото на този век попречила да се забележи значителна физическа разлика между хуните (а Турки) и българите, които ... са били част от някогашните европеиди..."

Celou svou knížku *Balgari, Tjurki, Slavjani*, 1996 věnuje badatel konstrukci obrazu "krásných" Bulharů - **europoidů** v kontrastu s "ošklivými" **mongoloidy** – Turky. Argumentaci ale posuzuji jako nepatřičnou – považuje za "portrétní" ta zobrazení, kde se nedá o portrétních rysech vůbec uvažovat (náhrobní reliéfy, zobrazení v kronikách, lidové graffiti...). Navíc nerozeznává ikonografii bohů a tak např. boha Mithru⁴²⁰ považuje za nějakého "starodávného hrdinu z Pantikapaia"; dalším z vyobrazení starověkých bohů přiřazuje etnonyma naopak (např. náhrobní stélu, resp. muže na ní označuje za boha). V příl. 4.1. uvádím jednu stranu s obrázky, kterými argumentuje.

"Генетичният корен на старите българи не е изчезнал безследно!... Неговите следи трябва да търсим не в крайно редките в България монголоиди или светлоруси славянски физиономии,... а в многобройните лица от памиро-фергански тип, които се срещат у нас почти на всяка крачка. А що се отнася до малобройните физиономии от татаро-монголски тип, те са най-вече потомци на някогашните кумани и узи, за които се със сигурност знае, че са имали татароиден и многолоиден облик" (Dobrev, P., 1996, 99).

Z hlediska CDA jsou tyto texty, resp. tvrzení na hranici rasově předsudečných. Uplatňuje se zde kulturní relativismus a stereotypy (**расови, етнически предразсъдци**), neboť kdo může ustanovit co je krásné a co ne, a jak lze soudit, že mongoloidní rasa je ošklivá a europoidní krásná?

Předci jsou tedy navíc i „krásní“ a jsou konstruováni právě v opozici k „mongoloidům“, nomádům. Vystavá nutnost uvést na pravou míru fyzický a rasový typ Bulharů a to i v učebnicích, včetně nutnosti překreslit ilustrace Prbulharů, tvrdí tangristé.

Dobrev, 1996, 16 používá v argumentaci obraz předků několik citací z knihy Ch. Stojčeva⁴²¹, uvádím jednu: "*Vav Volterov rečnik četem: Kogato Ljudovik XIV zavladja Flandrija, žitelite j – flamandrite – kazvacha za nego: Tova e gospodar! - Istinski Bulgar!*".

Dobrev, 1996, 8-16 také píše: "... Далех на изток в полите на Хиндокуш - думата БЪЛГАРИН се употребява и до днес, кой знае защо, като символ на необикновена физическа красота. "КРАСИВ КАТО БЪЛГАРИН" или "КРАСИВА КАТО

420 Majícího své atributy a obligatorní ikonografické znázorňování, takže rozpoznatelného.

421 Bugrite – stari balgarski poselnici vav Francija. Sofija, 1927.

БЪЛГАРКА" са двата най-често срещани изрази, чрез които в тази отдалечена на хиляди километра от съвременна България планина хората изразяват възхищението си от естествената човешка хубост. На тези изрази пръв попада професор Петър Коледаров, известен с многобройните свои трудове върху ранната българска история и особено с капиталния си двутомник, посветен на териториалното устройство и развитие на ранна България, озаглавен "Политическа география на Средновековна България", С., 1979-1989 ... Няколко години след него на същите загадъчни изрази, при това по напълно независим път, се натъкна и втори български учен, философът историк професор Михаил Бъчваров - някога научен секретар на БАН. Гостувайки на Афганистанската академия, като официален пратеник на БАН, той с изненада научил, че в Афганистан най-голямата похвала за физическа красота е изразът - "КРАСИВ КАТО БЪЛГАРИН". А когато се опитал да разбере как и защо се е появил точно в Афганистан този загадъчен израз, изненадата му станала още по-голяма!... Защото неговите събеседници му съобщили, че в най-североизточните части на афганистанските планини живеят и до днес хора, които наричат себе си "българи" и че именно тези хора, а не сегашното население на България са станали причина да се появи горния израз в страната им. Нияки от споменатите планински жители дори настоявали да бъдат записани като "българи" при едно от проведените в Афганистан преброявания на населението". (*Zaštit'ování se autoritami a výčet sociálně-profesních kategorií badatelů, kteří Afghanistan navštívili tu jsou důležitými prvky; více viz kap. 4.4.2.; bližší stylistický rozbor citace viz též kap. 4.4.2.*).

Také B. Dimitrov ve své knize 12 mýtů za bulharskou historii, 2005 „koriguje“ fyzický obraz předků – vysokých europoidů, ne malých mongoloidů: "...разкопки (ovšem nelokalizuje) показаха, че ръстът на скелетите (Prabulharů) je 175-180 cm. Това е висок ръст... Високият ръст на българите не е загадка. Съвременната наука отдавна е установила връзката между количество консумирано месо и ръста на човека. Повече месо – по-висок ръст, ... Българите (jde-li o Prabulhary, Bulhaři jsou použitím matoucím) са консумирали много месо, тъй като са имали огромни стада ... (s. 14).

Při hledání eponymních počátků z hlediska genealogie a dynastie jsou důležitými prameny 1/ Genealogie (Jmenný soupis) bulharských vládců / Именник на българските владетели a 2/ prabulharský kalendář. Historie je v tomto aspektu stále stejná, stejnou snahu hledat eponymní začátky měli již od počátků své mytologie a historiografie Řekové, Římané a prakticky všechna starověká etnika. Jedinečnou ukázkou tohoto hledání

ještě v době prabulharské je i tato genealogie. Texty jsou důležitým zdrojem informací i pro výzkumy prabulharské kultury a dnešního zásadního problému jejího charakteru (nomádství x urbánnost), včetně zkoumání vývoje prabulharské státnosti. Existence Imenniku totiž svědčí o tom, že Prabulhaři museli mít již ve svých kavkazských sídlech, ještě před příchodem do Dunajské delty a před založením zdejšího státu vyspělou společenskou hierarchii, pokud potřebovali vytvářet dynastický, genealogický spis a také používat kalendář. Panuje „*невярната представа за древните българи като номади с ниска степен на културно развитие. Напротив, това е народ, който е създавал държави, институции, календар и градове много преди идването си в Мизия и Тракия*“⁴²².

Oba dokumenty byly uveřejněny v r. 1861 ruským učencem A. Popovem v korpusu starých textů nazvaném „Latinskij i Elinskij letopisec“ ve staroslověnském přepisu prabulharského (?) textu. Vykládány byly od té doby řadou badatelů, nejdéle se udržel výklad V. Zlatarskiho a I. Bogdanova. Zabývali se tím i zahraniční badatelé např. J. Markvart, J. Bery, G. Fehér, J. Mikkola, O. Pritsak, I. Ivanov, M. Moskov. Jeho výklad přehodnocovala řada dalších bulharských badatelů, mezi nimi např. I. Venedikov.

V Imenniku je zaznamenáno celkem 13 jmen vládců, od Avitochola po Umora, i s datacemi jejich vlády, vycházejícími ze soudobého systému časové orientace. Nám jsou nejasná a proto datace období vlád jednotlivých dynastií, resp. alespoň jejich života, u všech badatelů, kteří text vykládají, variují. I. Venedikov datuje **přítomnost prabulharských vládců na Kavkaze** dle jím navrženého čtení do r. 178 ad, před ním V. Zlatarski a I. Bogdanov do r. 145, cizí badatelé jako J. Markvart do r. 164, J. Bery do r. 159, G. Fehér do r. 158, J. Mikkola, O. Pritsak, I. Ivanov a M. Moskov shodně do r. 153 ad. I. Venedikov a někteří další badatelé zastávají názor, že jsou v Imenniku zmíněni již i vládci slovanští, a to ti s „ostříhanými hlavami“, což je jedna ze slovních formulací v textu Genealogie. „...*Тези 5 князе държаха княжеската власт отвъд Дунава 515 години с "остриганите глави". И след това дойде отсам Дунав Исперих княз. Също е и досега*“ (Venedikov, 1995, 16).

Nejnověji vykládá a ovšem i mění datace P. Dobrev ve své knize **Carstvenik na balgarskoto dostolepie**⁴²³. Datum "bulharské státnosti" se podle jeho výkladů Imenniku klade do r. 165. Spojení obou slov je ovšem pochybné – adjektivum "bulharská" se vztahuje k dnešnímu Bulharsku a to není „Prabulharsko“ a "státnost" je těžko dokladovatelná a navíc v podmínkách středověkého útvaru, o jehož charakteru se přesně neví, sporná. V případě Prabulharů na Kavkaze podle mě jde spíš o organizovaný kmenový svaz, předstátního

422 Z anotace k: Степанов, Ц.: Средновековните българи – нови факти, интерпретации, хипотези at: <http://tangra.bitex.com/bul/knigi/bv23.htm>.

423 Sofija, IK Ivan Vazov 1998

charakteru než o regulérní státní útvar (viz i kap. 4.4. a 4.4.2., interview s G. Bakalovem). Nicméně argumentace pro rok 165 je následující: V Imenniku se udává, že před tím než Asparuch došel do Dunajské delty, existovalo bulgarské panství již 515 let. Po výčtu mýtických carů legendárního věku života (např. 300 let) následuje v Imenniku pasáž: *"Тези князе царуваха 515 години отвъд Дунава с остригани глави и след това дойде отсам Дунава Исперих, който е и досега"*⁴²⁴. Víme z kronik, že formální uznání Bulgarie Byzancí nastalo r. 681. Tedy 681 – 515 = 166. Jakýmsi záhadným způsobem je pak toto výsledné datum zaokrouhleno (?) na 165 ad. Prý proto, že podle prabulharského kalendáře Asparuch přišel do Delty r. 680, v roce draka (verení alem) a ne v r. 681.

S jeho výklady souhlasí mezi prvními G. Bakalov, který na to konto v r. 1999 publikuje článek v 24 časa (18.6.1999) **"Balgarija e sazdadena v 165 g."**. Tyto interpretace se začleňují např. do historického atlasu Balgarite, redigovaného A. Folem a prvně vydaného v roce 2000 nakladatelstvím Tangra TanNakRa. Tangristé také v roce 2005 organizují za spolupráce dalších organizací a dvou sofijských univerzit (NBU, SU) konferenci na téma bulharské státnosti (viz [redacted]).

Z emotivní recenze na knihu P. Dobreva, 1998 od D. Šipkova⁴²⁵: *„Кое е най-важното и почти винаги оригиналното в тази книга? Почнах да и се възхищавам още от заглавието и!“,* píše D. P. Šipkov. Také je nadšen matematickou přesností Dobrevových výpočtů, vysvětlením upřesněním dat vládnutí jednotlivých kanů (tj. chánů), pro které doposud byly uváděny v historické literatuře různé datace. Pro počátek vlády např. „kana“ Asparucha, který se „възцарил“ r. 680 (prý ne 681) je uváděno jedenáct různých datací: 634, 640, 642, 643, 653, 660, 669, 672, 679 a širší datace jako počátek 60. nebo 70. let. (D. P. Šipkov in: Dobrev, P.: 1998).

Prabulharský kalendář je také stále vykládán a v dnešní době silně mytologizován. Základy výkladu opět vycházejí od V. Zlatarského⁴²⁶. V případě prabulharského kalendáře jde s největší pravděpodobností o cyklický 12ti měsíční kalendář. Nejnověji se při něm uvažuje o **vlivu čínského kalendáře**⁴²⁷. Tato čínská inspirace je pro zastánce nových konstruktů důkazem blízkého sousedství obou etnik a tedy podporou prabulharské ide. pravlasti.

424 Jiný překlad viz o odstavec výše.

425 Zabývá se výpočetní technikou a informatikou a jejich přínosem v analýze dat humanitních věd.

426 Imali li sa balgarite svoe letobroenie, Sp na BAN, 1911, 1, 1-92.

427 Добрев, П.: Царственник на българското достолепие. София, ИК Иван Вазов 1998.

Велев, Г.: Българският народен календар – основи и същност. София, Тангра ТанНакРа, 2002.

4.3.2. Мýты / Конструкты o kulturních prvenstvích, vyvolenosti a misi

Vyspělost trácké a prabulharské kultury, velkolepá historie tráckého a prabulharského etnika a jeho až misijní poslání ilustruji v následující pasáži a v citacích.

Problematické zde ovšem je, že se občas vyskytují adjektiva „bulharský/á/é“ pro označování kulturních prvků, které přísluší bud' trácké nebo prabulharské kultuře, ale zcela jistě ne kultuře bulharské v dnešním slova smyslu⁴²⁸. Bulharské přínosy evropské civilizaci / **Български приноси в европейската цивилизация**⁴²⁹ jsou významným tématem konstituovaným a komunikovaným různými subjekty společenského diskurzu. V roce 2000 se konala v SU konference „Приносът на българите в световната цивилизация“ organizovaná Tangrou TanNakRou. P. Dobrev, *Istorijska na Balgarite...*, 1998 uvádí o jednom „negativním mýtu“: „...мит, че българите – един от най-старите и културни народи на Европа – са едва ли не чужда на европейските ценности нация, която трябва още дълго да бъде обучавана, за да влезе в културния свят“ a dále: „лицето на нашата най-стара история, ..., е достойно и красиво и само поради едно злополучно историческо недоразумение то стои днес пред света с празни и извадени очи“. (Nešťastným nedorozuměním je myšleno ztotožnění Prabulharů s turkickými kmeny). Anonymní internetový diskurz uvádí jeden geneticky argumentovaný fakt, který se mi nepodařilo dohledat ve vědeckém diskurzu: „Конкретните данни сочат според доц. Кременски /ДНК аналитик/, че още преди 7800 г. населението, живяло по нашите земи, е възникнало на Балканите и се разпространило по цяла Европа“⁴³⁰. Ze stejného ranku mýtů o vyvolenosti a misi je i další citace anonymního internetového diskurzu, který se opírá o vágně argumentované genetické důkazy: „ние сме едни от създателите на държавността в Европа, много преди великите нации в Европа, не сме дива орда, която дошла и е развалила континентата на Балканите, внесла е варваризъм“. Také K. Georgieva (deník Trud, 24. 3. 2005) v publicistickém autorském článku píše o genetických kódech Bulharů. Sám název „Karvta na Orfej teče u vseki peti Balgarin“ je ovšem silně stylizovaný a hyperbolizovaný.

Ke kulturním přínosům patří i **TRÁCKÁ KULTURA**. Velkou snahou je také dokázat autonomnost trácké kultury a oprostít jí od závislosti na kultuře antické, řecké. Řecká kultura a Řekové působí v tomto případě kontraidentifikačně. U Tráků je zdůrazňována jejich věrouka, mystika a magie, uspořádaná do komplexního celku **orfického učení** (zřídka také i

428 Чолпанов, Б.: Звездни мигове в българското минало. Българският принос в световната цивилизация през Античността и Средновековието. София, Тангра ТанНакРа, 2002.

429 Je to i název stejnojmenné výpravné knihy Atanase Božkova, vydané v roce 2000 nakladatelstvím Bulvest. Kniha zachycuje období od vzniku prvního bulharského státu do období 20. století.

430 at: clubs.dir.bg/showflat.php?Board=budeshtimaiki&Number=1942478328&page=0&view=collapsed&sb=.

Spartakus „vůdce“ prvního povstání otroků). Trácké hrobky jsou pak označovány jako chrámy, kde se konaly orfické rituály, jejich rozložení by mělo být odrazem kosmologických představ, odvozených od astronomických výpočtů.

Chtěla bych zde uvést citaci z ohlasu A. Boneva na knihu Malviny Rusevy, 2000, věnující se z architekturního hlediska tráckým hrobkám a polemizující s výkopovými a konzervačními metodami G. Kitova. Citace dokladuje, co oba její „aktéři“ vnášejí za významy pojmu trácká kultura: *"Искрено се надявам, че тракийската материална и духовна култура ще бъде осъзната не само като златни и сребърни предмети, разнасяни по изложби за национален и личен престиж"* (píše M. Ruseva ve své knize, s. 41). *Такава е оценката на архитектурата за световно известните Тракийски изложби!!!...* (kontruje A. Bonev v Ohlase na...). *"Трябва да осъзнаем, че пътят към света не е този на културното обезличаване. България трябва да влезе в новото хилядолетие с двете значими култури, които са в основата на нейното съществуване – тракийската и българската (с. 157)". Ако авторката беше запозната по-добре с българската история от древността до днес, едва ли щеше да обобщава в клишета с такава категоричност духовните постижения на българите".* (Na okraj podotknu, že se jedná o odborný diskurz, reflexi a o **emocionalitu ve vědecké kritice**).

Ohledně prezentace **Tráků v učebnicích** píše V. Fol: *"С малки изключения (УЧЕБНИК по история за 11 клас, АНУБИС) учебниците по история на БЪЛГАРИЯ и сега започват от идването на славяните или направо от заселването на АСПАРУХОВИТЕ БЪЛГАРИ на БАЛКАНСКИЯ полуостров. ИСТОРИЯ на българските земи от най-дълбока древност до този период е бяло петно в познанията на мнозинство българи. Че е имало блестяща култура и царски династии, .. те бича могли да се досетят само от скандалите около някоя изложба или от репортажите за иманярски набези."* (Istoriija na B., Tangra T., 1998, s. 143).

Přejdu k příkladům vyzdvihování trácké kultury v rámci celoevropského kontextu. Trákoložka Valeria Fol píše *"В древна Тракия протича процесът на консолидация на индоевропейски народи..."*⁴³¹. Trákie také je *"една от люлките на европейската и световна цивилизация"*⁴³².

Tzv. **varnenské zlato / zlatý poklad z Varny**⁴³³ má v řadě interpretací být dokladem první „civilizace“ v Evropě vůbec. B. Dimitrov v brožuře **Bulhaři – první**

431 in: Fol, V.: sb. Istoriija na Balgarite... (I.). Tangra TanNakRa, 1998, 170.

432 Viz předch. pozn.

433 O maloasijském původu kovu aj. aspektech viz kap. Trákové 3.1.1.

Evropané⁴³⁴ píše o pokladu následující: *“...примерно тридцать лет тому назад недалеко от Варны... был обнаружен древний некрополь, относящийся 5.-4. тыс. до н. э. В некоторых захоронениях были найдены изумительной красоты золотые и медные предметы (погребальные дары) До недавнего времени мировая наука считала, что очаги первой человеческой цивилизации впервые возникли в Малой Азии, долинах Тигра и Евфрата, в Палестине и Египте*⁴³⁵. *Сегодня ... можно сказать, что параллельно с этими цивилизационными очагами, а может быть и раньше, возник такой же очаг недалеко от Варны в 5. тыс. до н.э. И не только в этом регионе: ... раскопки болгарских археологов показали, что первая в Европе высокоразвитая цивилизация занимала обширную территорию, которая сегодня является частью Восточной и Южной Болгарии”* (s. 8-9, ztučň. mnou). Z úryvku není ovšem jasné, kterou “civilizaci” má autor na mysli. Autor zastává v této brožurě teorii autochtonnosti Tráků (!) a první kapitola, Trákům věnovaná, je nazvaná v protikladu k titulu celé brožury **„Фракийцы - первые Европейцы“**. B. Dimitrov již názvem své další knížky Bulhaři - „civilizátoři“ slovanského světa / Българите - цивилизатори на славянския свят⁴³⁶ dává další „důkazy“ kulturní vyspělosti Prabulharů.

Již výše jsem zmínila, že „nárok“ na **Orfeu a Dionýssa** hraje v mýtech o kulturním prvenství velkou roli. Prosazuje se v emocionálně zabarveném diskurzu, že Orfeus a Dionýssos jsou tráčtí bohové a Řekové si je jen přivlastnili. A. Fol, jeden z nejvýznamnějších bulharských odborníků na tráckou věrouku, vydává o tomto svém velkém badatelském zájmu řadu publikací, a vždy je kniha pojmenována za použití **adjektivního etnonyma “trácký”** - “Trácký orfismus, Trácký Dionýssos”. Badatel tak signalizuje své zaměření na trácké aspekty pojednávaných božstev⁴³⁷.

Ch. Madžarov, odstoupivší (?) člen Balgarské ordy – 1938, zástupce emocionálně zabarveného, religiozně-mystický zatíženého diskurzu, člen sekty Bílé bratrstvo, v mnoha ze svých knih pobízí: *„моща на Орфейовото учение трябва да бъде възродена именно от нас – българите, наследниците на траките”*. Sektářství, podporované ideou národní či

434 Болгары - первые Европейцы, София, Унив. изд. им. Св. Климента Охридского, 2003. Brožura je přeložena i do angličtiny, němčiny... mě byla dostupná pouze ve verzi ruské.

435 Autor má pravděpodobně na mysli kulturu z Jericha /Palestiny/, datované již od 9. tisíciletí př.n.l., mezopotamské kultury /sámarská, hasúnská atd./ jsou od 7. tisíciletí dál, stejně tak Čatal Hüyük v Anatolii aj. jsou starší než varnenská.

436 София, Борина 1993

437 O **sufixu “ssos”** se předpokládá jeho starý ide. základ; vyskytuje se v toponymech oblasti Malé Asie a egejské Trákie. Jméno podobné Dionýssovi pochází z destičkových záznamů lineárního B písma z řeckého Pyly; jde tedy asi o prastaré ide. božstvo. Ústní tradice antická však lokalizovala původ Dionýssa do Trákie, tj. do Řecka přišel ze severu a pravděpodobně tedy šla migrační vlna, jejíž účastníci byli nositelé raného dionýsského kultu. (Postupem vývoje se kult. modifikoval, až k úplné „samoúčelné“ extatičnosti a ordinérnosti římského Bakcha a jeho bakchkantek).

etnické vyvolenosti a megalomanskou národní ideou, je zajímavým společenským fenoménem. **Mise, vyvolenost** (богоизбраност, богоизбраният народ) jsou silná témata, obsazená ve vědeckém diskurzu ve smyslu analýzy; často ale nastolovaná popularizačními texty a texty emocionálně zabarvenými, explicitně deklarovaná nacionalistickými a extremistickými organizacemi, ale méně reflektovaná mediálním a nereflektovaná politickým diskurzem (vzhledem k míře jejich společenské odpovědnosti).

Citace z úvodní tištěné stránky časopisu Avitochol, orgánu Balgarské ordy – 1938 také ilustruje ono přesvědčení o národní misi: „...*вярват в мисията на българския народ, да се включат в Националното Сдружение на Стари, Възрожденски и Поборнически родове*“ (viz i [redacted]).

Uvedu zde ještě jednu citaci z K. Mutafčieva, 1997, ve které jsou obsaženy snad všechny mýty z obou oblastí tzv. symbolických center (kap. 4.3.), které jsem právě nastínila: *“Така че НЕ ние трябва да ходим в Западна Европа, а оттам трябва да дойдат в нашите земи, ако искат да узнаят нещо повече за история за своите праотци* (Jde zde o mýtus o kulturním prvenství, o předcích, o vyvolenosti). *И все пак не би трябвало да се сърдим, че ни наричат варвари* (Kdy je tak označují? Nyní? Celá jeho kniha je prochnuta tezí dokázat, že Bulhaři nejsou barbari), *и ще продължават да ни наричат така, докато нашите официални представители на научната историческа мисъл, напичени с академически санове* (komplex méněcennosti (?); útok na oficiální historické představitele je obvyklým způsobem emocionálně zabarveného diskurzu, viz i citace K. Baltadžieva, 2002), *продължават да приписват всичко открито в българските земи на някаква с гръцка Елада. Такава, каквато всъщност никога не е съществувала”* (Zde je silně přítomno kontraindentační téma soupeření s Řeckem o kulturní prvenství, které dovádí autora až k nihilismu) (s. 320-324).

Téma **křesťanství** a konstrukty s ním spojené nejsou výrazně instrumentalizovány ani jedním ze společenských subjektů diskurzu. Přesto je téma občas konstituováno – hlavně aspekt přijetí křesťanství Slovany a Prabulhary - a proto se o něm alespoň v krátkosti zmíním. Na jednu stranu je považováno za negativní historický jev, za násilím vnucené, za “státní” zradu, za ideologický nástroj byzantského státu, která je jednou příčinou negativního postoje Bulharů k státní moci. *“За българина-хун - пише Тодор Панов, - скитник от Средна Азия, привикнал да уважава царя си именно за неговата народополезна политика, своя цар, в когото той виждал само човека; за българина-хун, привикнал да гледа на болярина само като на пръв между равните, стремежът на поповете да поставят тяхната*

власт на някакво си божеско начало било, разбира се, много неприятно и той се отнасял враждебно към своето духовенство." [1914, 13, 134].⁴³⁸

Nově je aktualizováno téma, že Bulhaři přijali křesťanství ještě dříve než v r. 863. I. Venedikov, 1995 se ještě dotýká tématu opatrně: *“Трябва да се запитаме, не е ли започнал този процес на христианизирание на българското болярство още след върщането на Кубер от Цариград, където той бил възпитан заедно с децата на Ираклий и приел животворното кръщение”* (s. 52). (Zajímavým stylistickým momentem ve Venedikově textu je adjektivum “životadárné”, svědčící o sympatiích autora). V některých popularizačních pracích a textech emocionálně zabarveného diskurzu (a okrajově i v odborných textech) se již přímo jistotně tvrdí (míra jistoty závisí na stylových charakteristikách textu), že Prbulhaři křesťanství přijali dříve. Jako arugmenty slouží např. křesťanské (?) symboly⁴³⁹, nalezené v Kubratově hrobě (?) na Ukrajině, v lokalitě Voznesenka. Fakt, že se může jednat o import, bez toho, aby vlastník křesťanskou symboliku sdílel nebo o fakt, že Kubrat se mohl na křesťanství obrátit již při svém pobytu v Byzanci, není v těchto typech rozprav příliš upozorňováno.

Poslední z funkcí křesťanství, kterou zde uvedu, je spojená s konstrukty o tom, jak ho bulharské etnikum chránilo před expanzí islámu, za což by mu mělo patřit uznání.

4.4. Jazyk

V pasáži diplomové práce, sahající od kapitoly 3.2. až ke kapitole 4.3.2, uvádím velkou řadu současných konstruktů, subjekty, které je tvoří a jejich texty, event. i citace z nich. Slouží mi jako podklad k následující aplikaci analýzy dle metody CDA. (Vzhledem k již tak širokému rozsahu práce se zaměřím pouze na ty nejvíce operantní prvky, které CDA bere v úvahu).

Jazyk, který konstruuje skutečnost a ukotvuje kulturně / společensky sdílené významy a slouží jako nástroj moci a legitimizace, nachází vyjádření těchto svých funkcí v bulharském historickém a etnogeneziologickém diskurzu následovně: V konstruktech, týkajících se Prbulharů, je operováno se spojeními jako: nutnost zaplnit *„бяли петна” в българската история, пренебрегнати исторически факти, opravit „тотални разминавания в датировките”, “заблудите за произхода и културата на древните Българи”* (Tangra TanNakRa), *“антибългарска пропаганда”, v jejímž duchu je i “сервизен” номадизъм* (B. Dimitrov aj.), *“измислената номадска орда... на монголоиди”*.

438 at: <http://www.bukvite.com/poem.php?docid=8510%20>

439 Jedná se např. o monogram ve tvaru kříže, vyrytý na figurce sokola; jeho ramena ovšem vyúsťují do různých písmen a neodpovídají tak čistě křesťanskému kříži.

Tyto domnělé misinterpretace a manipulace (*„объркани представи на български народ за неговото най-далечно минало“*, P. Dobrev) je třeba odstranit (*„потребност на нов подход и преоценки“*, *„изкривания и фалшификации“*⁴⁴⁰), je třeba *„реабилитането на петте (или повече) века „държаavnost““* a *„пренаписването на античната и средновековната българска история“*. Slovanský směr přispívá svou „troškou do mlýna“ a je proti manipulacím s historií / „преиначаване на история“, přičemž má na mysli současnou marginalizaci slovanského etnokomponentu. Z emocionálně zabarveného diskurzu lze odvodit i různé „paranoidní tendence“ a konspirační pojetí dějin či fantazie o spiknutí např. *„забра с Българияте“* na stránkách E. Živkova⁴⁴¹ aj. Za pomoci těchto sousloví, masivně zprostředkovávaných veřejnosti skrze média, veřejná vystoupení, přednášky, tisky se cílí institucionalizace nových konstruktů a odvržení starých, „nepravdivých a antibulharských“.

Operantní v diskurzu a součástí historické paměti Bulharů také je symbolicky zabarvené sousloví, že Bulharsko tvořilo a tvoří křižovatku mezi kulturami a náboženstvími / кръстопът между цивилизации и религии., *„кръстопът на преминаващите на Изток западни народи“* (Semov, 1999). Instrumentalizovanou funkcí spojenou s křesťanstvím v bulharském prostředí je argumentace, že Bulharsko zachránilo Evropu před islámem, protože bylo „nárazníkem“, kde se expanze islámu zastavila.

Součástí historické paměti bulharského národa je i sousloví (a jeho obsah) „národní katastrofy / националните катастрофи“.

Hledání příbuzenské příslušnosti, potřeba **pozitivní identifikace** se s předky a tím i **ustanovování identity** lze z jazykového hlediska vysledovat např. zaměřením se na zájména a substantiva, označující příbuzenské vztahy. J. Šopov, jeden z vedoucích Institutu pro výzkum starých civilizací v r. 1996 a laureát státní ceny za vědecký přínos, v doslovu ke knize P. Dobreva, 1998, 179, 182 vznáší rétorickou otázku: *„... кои градове (na Kavkaze) са построени от нашите деду...“* (přičemž má na mysli Prabulhary)“. Dědové, či spíše otcové evokují „hledání rodičů“, řekla bych až „dětský věk kultury“ a je to častý příměr v současných bulharských emocionálně zabarvených textech. Kromě dědů jsou „identifikabilně“ zatížené i pojmy jako rodina, otec, matka, rod, kmen, předci... a možná by šlo nalézt i další slova z oblasti příbuzenských kategorií. Detevovi, 2001 například Tráky nazývají „**parvopredci**“, G. Bakalov se v interview (viz níže) přenáší přes etnokomponenty bulharské

440 Jde o názvy sborníků, používaných hesel Tangry TanNakRy a článků z Avitocholu: История на българите - изкривявания и фалшификации от авторски колектив. София, Тангра ТанНакРа, Общобългарска фондация, 2002. * Балтаджиев, К.: Изкривявания и фалшификации на българска история, in: Ави-Тохол, 20, 2002.

441 at: <http://ziezi.tripod.com/>

etnogeneze k evropské příslušnosti Bulharů, což dává najevo jistotním tvrzením (za použití rodinného pojmu) o tom, že „... *практически вече сме в семейството на европейските народи*“. Řada dalších příkladů prostupuje samotným textem diplomové práce, a použití zájmených kategorií (např. *Мы*, *Траkové*; *my*, *Prabulhaři*...) jasně deklaruje, jakou pozici autor textu zastává, s kým / čím se identifikuje. Lze vytvořit jakousi větnou rovnici: na otázku *Kdo jsme ? / Кои сме ние ?* lze odpovědět např. „*ние сме...*“ & „*ние сме едни от...*“ - *ние сме наследниците на Траки, ние сме едни от създателите на държавността в Европа* (naráží se zde na nově ustanovované datum založení Bulgarie) atd.

(S „mongoloidy“ se pojí v textech řada ne/uvědomovaných **etnofaulismů** vůči Asiatům i Turkům, jde o typický rasový či etnický stereotyp. (Více viz kap. 4.3.1. v níž pojednávám i o obrazech předků)).

Uvedu zde i výstižnou citaci S. Popova z Ústavu liberálních strategií (viz i výše) k Základům bulharské národní doktríny: „*От разгърнатата в две посоки дефиниция на "български национализъм" разбираме, че това е израз на (1) "любовта към Татковината, тоест към земята на дедите ни", и на (2) "любовта към рода, племето, народа, историческата памет и традициите". Тези две "любви" са наречени "рационална конструкция"(?). "Любовта" е "рационална конструкция", защото самият български "национализъм е рационална конструкция"(?); което пък се дължи на обстоятелството, че е научно обоснован(!)“.*

Výše citovaný úsek „*ние сме едни от създателите на държавността в Европа, много преди великите нации в Европа*“ mi ještě poslouží jako jeden z příkladů stereotypizace. Rozlišují se zde „velké“ a „malé“ národy, jde o stereotypy v nichž je díky adjektivům míry přítomno i hodnocení. Je jaksi samozřejmé, že velké = dobré, vyspělé atd. a malé naopak; a že „стремеж“ je k těm velkým, tj. „velké“ národy jsou pozitivním referenčním rámcem vztahování.

Dalšími **problémy** nejen **terminologickými**, ale i problémy, souvisejícími s identitou, které mi vyplynuly z řady textů (příklady jsou v mé práci citovány) jsou pojmy jako: **nadužívané adjektivum “bulharský”** tam, kde jej ještě nelze z historických důvodů aplikovat – např. sousloví **bulharská státnost, bulharský národ v kontextu prabulharského období; nekorektní pojem “ide. národnost”, pojmy civilizace kontra kultura**, automatizované výrazy jako **pokřtění státu, Atilova říše**, spojení „**řecký stát**“ v kontextu antického Řecka... Tyto pojmy jsou používány až zneužívány všemi subjekty

historického a etnogeneziologického diskurzu. Jde o automatizace spojení, o vžitá spojení, která sice nemají stylisticky negativní příznak, ovšem z hlediska CDA nejsou korektní.

V případě bulharské státnosti (tj. První Bulgarie v oblasti Kavkazu) se obraz státu konstruuje ještě předtím, než vznikl a etnonymní adjektivum implikuje existenci dnešních Bulharů, tj. ještě před jejich vznikem. Sám pojem "stát" je těžko dokladovatelný v podmínkách středověkého útvaru, o jehož charakteru se přesně neví, neexistují prozatím dostatečné zdroje. V případě „prabulharského státu“ na Kavkaze mohlo jít např. jen o organizovaný kmenový svaz, předstátního charakteru spíše než o regulární státní útvar (viz i kap. 4.4. a 4.4.2., interview s G. Bakalovem). Také bulharský národ v tomto časovém období „prabulharském“ nelze aplikovat.

Běžně se objevují konstrukty, že v době, kdy v bulharské zemi žil Orfeus, (a Bulhaři tu eventuálně ještě nebyli), existoval řecký stát. Jeden řecký stát ale neexistoval, existovaly řecké městské "státy" (terminus technicus) neboli "řecké polis".

Pojem indoevropské národy je jakousi časovou přesmyčkou, myšlena jsou indoevropská etnika a dnešní národy indoevropského původu.

Název "Atilova říše" je dle mého schématický, nedá se pod jedno impérium sjednotit tak velké a etnicky různorodé území bez nějakého správního systému (jako měla např. římská říše). Nejsou také - podle mých zdrojů – žádné známky toho, že by Atilova říše vystupovala jako samostatný subjekt v politickém, diplomatickém, právním či ekonomickém slova smyslu).

V případě spojení pokřestění [bulharského] státu / покръстването на [българската] държава se lze ptát, jak může být pokřtěn stát? Spíše jde o pokřtění elitního výběru nebo mas.

Také **geografické lokalizace** jako např. **otvad Dunava, otsam Dunava** jsou novým určováním geografického prostoru a pojmenováním, vycházejícím z nových konstruktů; výstižně akcentují výchozí bod, z něhož je historie uchopována. Konkrétně jde o Asparuchovy Prabulhary v „ogalu“ a Prabulhary severněji od něj, kteří měli již mít i „otvad“ Dunava rozvinutý stát.

Poslední fakt, je v textech subjektů relativně častý; zmíním ho zde explicitně na příkladě dvou názvů konferencí, konaných v Sofii různými subjekty (viz výše). Jmenovaly se „Корени на българската цивилизация“ a „Приносът на българите в световната цивилизация“. V případě sousloví „světová civilizace“ je pojem oprávněný, místo spojení „bulharská civilizace“ je však nutné používat spíše spojení „bulharská kultura“. Civilizace je

nadřazený pojem, aplikovatelný ve větším měřítku; v případě „bulharské civilizace“ je tak podsouvána její „velikost“.

4.4.1. Terminologie

Titulatury: Základním pramenem pro odvození titulatur a tím i podrobností o prabulharské společenské organizaci jsou již zmíněné texty Imennik a prabulharský kalendář. (Krom toho jsou to i některé další epigrafické památky). Jsou proto stále podrobovány kritické textologické analýze. P. Mutaľčiev, I. Dujčev aj. mezi prvními navrhuji číst slovo kana/subigi/ jako kan; proto, že nejde o nějakou převzatou turskou titulaturu (chán), ale o nezávislé prabulharské slovo, stojící ne jako turský chán za jménem ale vždy před (viz např. Čingis-chán x kana subigi Malamir). Na této úrovni jde o argumentačně podpořenou historickou dedukci. Pro emocionálně zabarvený diskurz je to ale jednoznačné podpůrné tvrzení, sloužící pro odklon od “mongoloidů” a Turků. Stejně tak a za stejným účelem se instrumentalizují i některé další titulatury a slova z Imennik a kalendáře. Zatímco dřívějším badatelům byly podkladem pro přiřazování prabulharštiny k variantě turské, autoři zastávající nové konstrukty s tím nesouhlasí (např. P. Dobrev). Dilem, toč, altom (názvy časových úseků dle prabulharského kalendáře) připomínaly turecké ilan (had), tauk (slepice), ... dvorské titulatury jako bagatur, tarkan, ičirgu připomínaly turecké batar, tarchan, ičregi... Na druhou stranu je prý v prabulharských textech dost slov, které nemají v turečtině zatím doložené analogie – např. tituly jako kavchan, bagain, žopan, ban, kopan, mir, imnik, čigat, boila..., nebo pojmenování roku koně /teku, imenšegor/⁴⁴². P. Dobrev ve svých knihách značně rozšiřuje **korpus dochovaných prabulharských textů** a na základě toho identifikuje dalších skoro 40 společenských titulů a zhruba tisíc prabulharských morfémů.

Už samotný název nejstaršího bulharského historického genealogického textu – **Imenniku** – je též neujasněn. Název "Именник на българските князе", používá např. Venedikov, 1995; dále ve svých knihách přechází na titul "kan". (Používá pro Prabulhary etnonymum "balgari". M. Moskov používá ve své stejnojmenné knize název "Именник на българските ханове" - Ново тълкуване⁴⁴³. Objevuje se i název "Царственник" (Dobrev, 1998) nebo Именник на българските владетели.

Určité komplikace v titulatuře jsou i v **trákologii**: „Долината на тракийските царе“ nebo „Долината на тракийските владетели“ jsou názvy dvou Kitovových publikací (brožury a článku). Jde jen o synonyma, o otázku autorského stylu, o princip ekvivalence. (V

⁴⁴² Slovy teku, jmel, šunkor nazývají prý své koně dnešní obyvatelé Kavkazu; a obyvatelé Pamiru je nazývají tajnak a šakur, osly pak šejner (Dobrev, 1998).

⁴⁴³ Sofija, 1988

podtextu názvu je zamýšlena také evokace egyptského Údolí králů). Také M. Tačeva (profesorka HF SU) píše o tráckém vládci Sparadokovi⁴⁴⁴.

V literatuře starší se ještě vyskytuje i titul car např. G. Kacarov tak označuje makedonského Filipa II.; nebo má stať Proizchod na odriskoto carstvo v drevna Trakija⁴⁴⁵. Jde o slovo, převzaté z ruštiny, proto se pravděpodobně od něj odstoupilo.

Nomádství a čergarství / Номадство и чергарство: Pojmy jako nomád, nomádství, čergar, čergarství jsou v současném bulharském emocionálně zabarveném diskurzu a popularizačním stylu negativně konotované. Stejně jako pojem barbaři / варвари, které původně znamenal označení antických Řeků pro všechna neřecká etnika. Eventuálně se vyskytuje stejně tak zavrňované spojení obou slov např. nomádsko-čergarský a pastevecký způsob života / номадско-чергарски и скотовъден бит (Bakalov, G., 2000). Je odvrhováno slovo čergar / чергар a tenduje se k výraznému upřesňování pojmu nomádismus, jelikož adekvátní slovo, které by nemělo negativní náboj neexistuje. Zdá se, že konotace obou pojmů jsou v emocionálně zabarveném diskurzu negativní a spíše se tenduje k tomu, zcela změnit kulturní charakteristiky Prbulharů. Důležité je to pro celkový charakter prbulharské kultury - **bud' byli „nevyspělí“ nomádi nebo nositelé vyspělé urbánní kultura.** (Takto opozičně je to postaveno hlavně v emocionálně zabarveném diskurzu, s preferencí toho druhého konstruktů).

Pro objasnění chápání pojmu nomádismus rozeberu již částečně uvedenou ilustrativní ukázkou z knihy B. Dimitrova, 2005. Na str. 15 autor tedy píše: *“Ако бяха чергари, българите би трябвало да ядат само месо”* (poněkud nepřesné tvrzení)..... *обстоятелството, че българите имат огромни стада* (což ale není prokázáno), *не означава, че те са примитивни чергари, бродещи по евразийските степи без цел и посока* (ani nomádi, ani čergaři „nebloudí bezcílně“, nýbrž řídí se ve své trase geografickými a klimatickými podmínkami; výhodnými pro ně i pro jejich stáda, mají-li je). *Тук сме виновни и ние, учените, че не обясняваме популярно какво означава в производството на блага и че номадизъм не означава непременно чергарството* (obojí je dle mě synonymní, jde o způsob života a čergaři jsou tak označováni dle svých stanů, analogicky možnému pojmu „jurtaři“). *Дадже почти никога, когато става дума за животноводство. Номадство означава екстензивно ползване на земята, като се разчита не на изкуствено отглеждани ливади или предварително събран фураж за*

444 Trakijskijat vladetel Sparadok – izvori i interpretacija, IPr, 1990.

445 Učilišten pregled 32, 1933.

отъглеждане на животните на ясли, а на естествена трева. В този случай стадата и овчарите (měli ale i jiný dobytek než ovce) изминават, преследвайки свежата зелена трева, понякога огромни разстояния, но в определен цикъл и в едни и същи територии... (tak, jako to dělali staroplaninští ovčáci a Karakačani, kdy ale vždy měli svá zázemí a rodiny ve městech v údolích, kde se ze stád získávané produkty zpracovávaly a opř.n.l.hodovaly – a to je jeden z druhů nomádismu podle B. Dimitrova, který byl praktikován i Prabulhary; chce tím dokázat, že Prabulhaři měli stálá sídla, že nebyli kočující čergaři). Autor pokračuje: “... и древните българи не са били само овчари (tj. ti, co vodí stáda?), тази прослойка е била не повече от 10-15 % от населението” (navrhovaná procenta, jde o statistickou, analytickou metodu historického odborného funkčního stylu) ...(a zbytek prý žil ve stálých sídlech, kde pěstoval i zemědělství); na s. 17 píše: “гореописаният номадски /нак повтарям, не чергарски/ начин на животноводство...”, a na s. 18: “не деградира ли по път тези групи и не се ли превърщат в примитивни чергари”?⁴⁴⁶

Pasáž B. Dimitrova si ale zaslужuje ještě podrobnější výklad: podle Bulharského výkladového slovníku, 2004 “чергарство” je “състояние на чергар, скитничество”. Čergar pak je “който живее под черга (tj. šatr / шатър = stan s kůlovou konstrukcí, slovo z perštiny), “който няма постоянно местожителство, не е уседнал; катунар, скитник, номад”. Nomádi pak jsou “племе или народ (sic !), който води скитнишки живот, придвижва се от място на място с цялото си имущество”. Tulák / скитник je ten, kdo bloudí, tápe bez cíle; katunar / катунар je pak “скитник⁴⁴⁷ циганин, който живее в катун (= палатка, стан)”. Tyto etymologie ukazují zajímavý fakt přejímky z perštiny. Čergar nemá ve významovém rozsahu B. Dimitrova spojení s pastevectvím; chápe pojem jen jako označení člověka s určitým [primitivním] typem obydlí a jako takový má u něj pak negativní konotaci; kdežto nomády spojuje s obrovskými stády (což může být, ale není to podmínkou) a se stálými sídly (což není obvyklé, a ani zatím prokázané).

Archeolog D. Ovčarov, 1997-99 ve své stati “Ot iztok na zapad - balgarite v tarsene na svojata rodina” nezavrhne pojem nomádismus, jen ho upřesňuje: “номадите са се преселвали с цялото си имущество, най-голямото богатство, в което заемали огромните стада от едър и дребен добитък и необходимими коне... може да се каже, че ... животните са водели хората и са ги принуждавали да заемат едно след друго удобните места за живот” (s. 134). (Tj. při migracích byli nomádi závislí na stepních

446 Jde tady o otázku charakteru jejich migrace, byla spontánní a kontinuální nebo etapová, s dlouhodobým sídlením a tedy vývojem mezi okolními etniky? Při současném stavu bádání jí zatím nelze zodpovědět; ale je zásadní při určování ne/homogenity a kulturních asimilací prabulharského etnika při jeho migrování na Kavkaz a pak i Balkán.

447 Slovo “скитник” může být etymologicky spřízněné s antickým etnonymem Skyt.

oblastech a pastviny jsou v eurasijském prostoru jen v páse, táhnoucím se až do východní Evropy; nad pastvinami je již stádům nevyhovující les). Ruští badatelé nomádismus rozdělují do několika stádií, přičemž se má za to, že Prabulhaři v době před svým příchodem na Kavkaz byli ve druhém, **pastevecko-zemědělském**, stádiu. Z těchto citací je vidět, že v neutrálních, odborných vědeckých textech je toto slovo [zatím] **nepříznakové**.

Další podrobnější terminologická analýza dnes zproblematizovaných pojmů je z oblasti trácké archeologie. Jde o v různém sémantickém rozsahu a individuálních konotacích užívané pojmy – **hrob / hrobka / chrám / mauzoleum / heroon / hieron / věštírna / svatyně / kultovní centrum**. Mezi hrobem a hrobkou je rozdíl ne ve funkci (pohřební), ale v uspořádání prostoru. Blíže o tom diskutuje architektka Malvina Ruseva, 2000, pro účely mého tématu to zde pouze zmiňuji. Stejně tak se nebudu rozepisovat o antické pramenné analýze hieronu, naa (l.p. naos) aj. Omezím se na nejfrekventovanější slova z této **neekvivalentní škály**, často užívané v popularizačním a publicistickém diskurzu.

Georgi Kitov a organizace TEMP, výkopci náhrobních mohyl v tzv. Údolí králů u Kazanlaku, používají pro označení těchto mohyl pojmy jako mauzoleum, héroon, svatyně, chrám, resp. i héroon-mauzoleum. Vycházejí z názoru, že v nich pohřbený trácký vládce (?) byl po smrti uctíván jako héros (polobůh) nebo jako kultovní postava kultu předků. Jeho tělo bývalo po určitý čas v hrobce vystaveno, pak zazděno, ale opět periodicky navštěvováno. Kolem toho se prováděla řada [orfických] ritálů, obětí a libací. Tyto teorie jsou částí odborného archeologického diskurzu přijímány (existují doklady o periodicitě užívání i o obětních úkonech) a částí odmítány.

"**Zmystičtění a zezoteričtění**" těchto archeologických nálezů je obvyklým Kitovovým interpretačním modem. Vychází v tomto hodně z A. Fola a z jeho studií o tráckém orfismu (trácký zdůrazňuje neřecký). I za to bývá G. Kitov jinými badateli kritizován.

Zajímavý architektonický komplex (pravděpodobně hrobka) v Ostruši z poloviny 4. století př.n.l. bývá [nejen] Kitovem označován jako "**grobnično-kultov komplex**". Starosel, jedna z architektonicky nejvýznamnějších tráckých hrobek, vykopaná v sezóně 2000-2002, je označována jako "**kultov centar**".

Ve velké oponenci ke Kitovovi [nejen] ohledně užívané terminologie (ale i výkopových a konzervačních metod) stojí architektka Malvina Ruseva, autorka dvou knih o trácké kultovní architektuře a hrobkách. "**Mauzoleum** dle definice Rusevy, 2000, vychází z hrobky kárského vládce Mausolea v Halikarnasu a je volně stojící reprezentativní budovou pro smrtelníka; obvykle ve městě, tj. ne v nekropoli a je bez mohylového násypu. Kitov

namítá, že nevychází z vnějšího architektonického vzhledu, ale z funkce – zachování ostatků pohřbeného a jejich adorace. **Svatyně** dle definice Rusevy, 2000 je posvátné území, ve kterém se nachází doplňkové budovy a komplexy, stavěné či sečené v různých obdobích, ale sjednocené stejným kultem nebo kulty. Obvykle mívá – stejně jako věštírna – nadteritoriální a nadkmenový význam. Podle Domaradzského, {2002, 58} je svatyně druhým stupněm v hierarchii kultovních míst, po tzv. “оброчище” {což může být i skála, strom, pramen aj., přírodní element v případě, že se dostatečně odlišoval od okolního terénu a byl uctíván i bez doplňujících zásahů do prostoru kolem něho}. Svatyně se vyznačuje kulturním zásahem v podobě zvětšování posvátné plochy; je-li ohrazeno, může pak být nazýváno **temenos**. Chrám pak je místo se zcela specifickou sakrální funkcí a architektonickým uspořádáním, a tomu – dle M. Rusevy, 2000 – neodpovídá žádná ze zděných podmohylových struktur, vykopaných Kitovem⁴⁴⁸.

Každopádně **není** škála kultovní centrum - mauzoleum - héroon – hrobka **ekvivalentní**. Hrobka je neutrální nazvání pro zděné podmohylové struktury, héroon je používáno v odborném diskurzu pouze tam, kde jsou zřejmé stopy kultu⁴⁴⁹. Mauzoleum je spíše Kitovovým **idiolektem**. Kultovní centrum (a opatrnější pohřebně-kultový komplex) je přijímáno stejně jako u héroonu v odborném diskurzu tam, kde jsou jednoznačné důkazy o následujících kultovních praktikách. V popularizačních a publicistických pracech z oblasti archeologie jsou ale jednoznačně preferovány termíny jako chrám, mauzoleum či kultovní centrum. Publicistika referuje následovně, přičemž tím pomáhá tyto jazykové výrazy ve společnosti stabilizovat:

*Миналата година археологическа експедиция ТЕМП, ръководена от д-р Китов откри **тракийски храм** на 2 500 години, след което и невероятна **гробница** (27. 6. 2005)⁴⁵⁰*

*Само за това лято експедиция "Темп" разкри шест могили, сред които тракийска **гробница-мавзолей** от IV век преди Христа край старозагорското село Оряховица.....Древната **гробница** край Мъглиж също е откритие на д-р Китов. Сред успехите му са и прочутият **храм** в Старосел, сравняван със съкровищницата на Атрей в Микена (10. 6. 2004)⁴⁵¹.*

448 Cituji ze své seminární práce Trácká kultovní architektura, vypracované r. 2005 pro přednášku „Okrajové oblasti“ v rámci studia Klasické archeologie.

449 Viz např. Theodossiev, N., 2000 in: Monumental Tombs and Hero Cults in Thrace during the 5th-3rd centuries př.n.l. in: Heros et heroines dans les mithes et les cultes grecs

450 Internetové noviny “Novinar” at: <http://www.novini.bg/?cat=&sub=&nid=5377>

451 Internetové noviny “Novinar” at: <http://novinar.org/main.php?act=news&act1=detsrch&mater=MTQxODsxMg==>

Také v oblasti prabulharské archeologie, pravděpodobně tím napodobující tráckou - se objevují pojmy jako kultovní centrum. “...*хипотезата за наличието на **прабългарски култов център** в този район, каза проф. Рашев*” v publicistické zprávě, uveřejněné dne 13. 7. 2005 na cestovním portále TRAVEL.bg⁴⁵².

Také v referencích ohledně Perperikonu je použito v naučném (?) sborníku slovo, spadající spíše do publicistických superlativ: “*Перперек I. Перперек и прилежащият му микрорегион. Комплексно изследване на хилядолетен **мултирелигиозен център** в Източните Родопи*”⁴⁵³.

Etnonyma: V dnešní době se v bulharském emocionálně zabarveném diskurzu objevují cílené snahy změnit užívané **etnonymum**. Užívaná škála pojmenování - v odborném diskurzu používaná rovnocenně - je: **parvobalgari – starobalgari – protobalgari – prabalgari – (pra)balgari - drevni Balgari** či prostě **Asparuchovi Bulhaři**. U Prabulharů se jedná o kalk z němčiny Urbulgaren, u Protobulharů z angličtiny. U anglického překladu je vždy prefix “proto” - např. Dimitrov, D., Proto-Bulgarians in North and West Black Sea Region⁴⁵⁴.

Exkurz do starších období vypadá následovně: G. Cenov, **Balgarite** sa po stari zaselnici na Trakija i Makedonija ot slavjanite, 1908; V. Zlatarski: Imali li sa **balgarite** svoe letobroenie, 1911; B. Filov: **Starobalgarsko** izkustvo, 1924; Fehér, G., Prabalgari. Sofija, 1929; Gjuzelev, V., Dražev, P.: Slavjani i **prabalgari** v našata istorija, S., Narodna Prosveta, Populjarna istoričeska biblioteka, 1966. V 1. polovině 20. století se více užívalo jen „Balgari“, bez prefixu, což je pochopitelné vzhledem k faktu, že byla zkoumána etnogeneze Bulharů a ne ještě **etnogeneze Prabulharů**. Až v 60. letech, kdy prabulharský komponent v bulharské etnogenezi nabyl významu, začal se speciálně zkoumat i samotný nejstarší původ Prabulharů, včetně jejich pravlasti, rasy a jazyka a tomu odpovídá i větší textové užití etnonyma Prabulhaři.

Nejvíce je dnes zastánci nových historických interpretací preferováno právě **drevni Balgari** a analogicky: **drevnobalgarskijat ezik, drevnobalgarskata istorija...** či pouze **Balgari**. Odůvodněním je, že ani Prabulhaři sami, ani jinými v kronikách nebyli označováni s užitím prefixu „pra“. Jelikož užívání etnonyma Balgari ztěžuje orientaci v textu je stále potřeba jeho užití dovysvětlovat v poznámce pod čarou (B. Dimitrov, G. Bakalov, P.

452 at: <http://news.travel.bg/bg/news.php?newsid=390>

453 Сборник. Съст. Валерия Фол. София, ИК "Нов Български Университет", 2001.

454 Varna, 1987

Dobrev, Tangra TanNakra...). G. Bakalov dokonce používá nazvání **eurasijsťi Bulhaři** / евразийските българи⁴⁵⁵. A vysvětluje: „...древните българи, обичайно назовавани *прабългари, протобългари или първобългари*. Не намирам нищо некоректно в тези *terminus technicus*, но струва ми се, документалната прецизност ni задължава да се откажем от едно изкуствено име, което в крайна сметка създава i едно по-различно *внушение*“⁴⁵⁶.

Zástupci emocionálně zabarveného diskurzu podávají následující zdůvodnění: "Тук на базата на последните представителни генетически изследвания *прабългарите* са напълно идентифицирани със съвременните българи и затова навсякъде вместо употребявания по инерция термин "*прабългари*" се употребява коректния термин *българи*. Недопустимо е индийците преди повече от 20 века да са наричали нашите деди българи (по техният си начин), а ние да ги наричаме пра-, древни, черни и т.н. българи за да се дистанцираме от тях"... píší J. J. Šopov a L. T. Cankov⁴⁵⁷.

Oficiální historická věda upřednostňuje stále ještě tradiční pojem "prabalgari", nebo jak občas píše např. A. Fol "(pra)balgari" nebo „balgari (prabalgari)“. Tam, kde je to dostatečně kontextualizováno, vynechávají se prefixy i v oficiálním vědeckém diskurzu (např. opět Venedikov, I.: Prabalgari i christijanstvoto z roku 1995; uvnitř textu mluví již jen o Bulharech). Vysvětluje: "*Ние наричаме това тюрско по произход население прабългари, за да го отличим от средновековните българи, които не са само тюрки, но и славяни, влезли в държавата им*" (Venedikov, 1995, 13).* O Prabulharech se (u autorů, kteří upřednostňují "drevni balgari", "balgari") mluví tam, kde je potřeba rozlišení nebo když se mluví a/nebo cituje starší období bádání s přesným zněním původního termínu.

Řidší etnonymum Starobalgari (např. I. Duridanov) není již užíváno. Ale občas - hlavně v adjektivní formě – se dál používá v dnešním historickém diskurzu **starobalgarsk/a/o/i** – např. "...*значение за формирането на старобългарската култура*"⁴⁵⁸). Při dekontextualizaci však není zřejmé, zda jsou myšleni **Prabulhaři nebo starobulharské, tj. staroslověnské období**. Tady vzniká v části bulharské historické vědy přímo hlavolam. Jelikož Bulhaři běžně užívají pro staroslověnské období a jazyk výraz "starobulharské/ý", dochází pak ke spojení jako např.: "...*древнобългарския текст на*

455 in: Историографски проблеми около ранната история на евразийските българи. Български векове, 2, 2000, 9-15.

456 Историографски проблеми около ранната история на евразийските българи. Български векове, 2, 2000, 9-10.

457 in: Българската държавна традиция през вековете, Институт по древни цивилизации at: <http://tribal.abv.bg/shopov/tradicia.htm>.

458 Институт по древни цивилизации at: <http://seedot.com/civilization/>

Именника е преведен на старобългарски (čili: „старобългарският превод на древнобългарски Именник“ např. Dobrev, 1997).

Problematikou se zabýval i Ch. T. Bemberski ve své knize Imeto Balgari – Istorija i saštност⁴⁵⁹. Z anotace knihy: *"Отделено е значително място на историческата мотивация на името българи. Включени са много от калките на етнонима и са приведени исторически сведения от десетки автори. Направена е тематична класификация на опитите за неговата етимологизация, като в крайна сметка е представена добре защитена теза за неговото значение. В продължение на много години ученият събира сведения за древните българи, а също прабългарски думи и думи, родствени на тях, които се срещат в различни източни и западни езици....В резултат на контактите си с носители на живите езици от почти цяла Евразия успява (тj. Bemberski) да събере голям сравнителен лингвистичен материал за своя Речник, който за съжаление остава незавършен поради тежкото заболяване и смъртта на автора. Научното наследство на Хр. Тодоров-Бемберски се **подготвя за печат** от съпругата му доц. д-р Татяна Ярулина ал-Булгари" („tangristka“).*

Genetická jazyková klasifikace byla a je bulharským historickým diskurzem také instrumentalizována. V závislosti na svých ideových názorech a preferencích, ale i na své kognici používali badatelé přiřazování pod jazykové skupiny altajské, používá se i **uralo-altajská, huno-altajská, turko-altajská...** jde o to, jaký fakt se chce zdůraznit. Etnonymická skupina **turko-tatarské kmeny** byla postupně odmítnuta, jelikož u Tatarů jde jen o jednu menší kmenovou součást celé skupiny, která nemůže dát jméno celku.

Etnonymum Trákové / **Траки** je používáno pro starověké Tráky a etnonymum Trákijci / **Тракийци** pro dnešní obyvatelé území Trákie.

4.4.2. Některé stylistické aspekty v textech subjektů

Jednotlivým společenským subjektům diskurzu jsou vlastní určité stylistické prvky, které volí, funkční styly a žánry, a zároveň je i podobný způsob konstituování, prezentace a zacházení s tématy / konstrukty, tj. slovy Foucaulta lze toto označit termínem „diskurzivní formace.“ V následující části mé práce se pokusím – opět z pochopitelných důvodů její již tak velké rozsáhlosti – nastínit alespoň nejdůležitější charakteristiky vztahu subjektů a jejich textům a stylům.

459 X. Тодоров-Бемберски: **Името българи – история и същност**. София, ИК "Огледало/ДБ Мр" 2005.

Styl (obecně) je slohový projev, který vzniká výběrem, zákonitým uspořádáním a využitím jazykových i tematických prostředků se zřetelem na situaci, kontext, funkci a záměr autora a na obsahové složky projevu. Způsobem spojování jazykových projevů do kontextových celků, pořadím, v jakém jsou řazeny jednotlivé informace, se zabývá kompozice. Při tomto procesu se uplatňují i osobní vlastnosti člověka, které mají vliv na zastoupení jazykových prvků emocionality a expresivity⁴⁶⁰.

Funkční styly jsou v odborném diskurzu ne zcela jednotně děleny. Vycházím z dělení E. Mullerové, 1986⁴⁶¹. Pro mé téma jsou důležité hlavně funkční styly: **odborný, učební, populárně odborný (popularizační), esejistický, publicistický**. (Vynechávám umělecký, prostě sdělovací a řečnický). K funkčním stylům patří i pojem **žánry**.

Významnou oblastí v mé práci je vědecký diskurz jako diskurz tvořící prvotní konstrukty, které jsou dále uchopovány různými společenskými subjekty. S. Čmejrková a kol., 1999, 38 dělí **vědecké texty na 4 skupiny**: „1/ *Texty vědecké přinášející nové poznatky určené specializovaným expertům*, 2/ *texty naučné, sloužící i pro další obory*, 3/ *texty popularizační a 4/ texty učební*“. Zařazení popularizačních textů, **kteří jsou psané vědcem samotným** - pod texty vědecké zdůvodňuje autorka následovně: "*existují různé stupně popularity – jde o prezentování poznatků obecněji přístupnou formou,záleží také na tom, na jaký okruh adresátů je daný text zaměřen. Popularizující texty, které jsou psány specialisty a jsou určeny širší vědecké obci příbuzných, popřípadě i jiných oborů, lze jistě řadit mezi texty povahy vědecké. Popularizační texty vyžadují sice výkladový sloh méně náročný (hlavně v oblasti terminologie...), avšak toto jisté zjednodušování by nemělo jít na úkor věcné správnosti*" (s. 39). Takové vědecké popularizační texty na odborné téma mohou v sobě spojovat i odbornost a uměleckost (esejistické texty).

Vědní popularizace⁴⁶² je důležitým způsobem mediace prvotních interpretací a konstruktů. K nejvýraznějším bulharským popularizátorům historické vědy z řad odborníků, autorů řady knih a účastníků řady rozhlasových a televizních vystoupení, patří P. Dobrev, B. Dimitrov, G. Kitov, N. Ovčarov, A. Fol a z organizací Tangra TanNakRa. Prim mezi "popularizátory" a "medializátory" hrají dva bulharští "Indiana Jonesové"⁴⁶³ Georgi Kitov s tzv. Údolím králů a Nikolaj Ovčarov s Perperikonem a Tatulem. P. Dobrev a B. Dimitrov převažují na poli tištěných knih.

460 Volně dle: E. Mullerová: Funkční styly a jejich základní žánry v současné komunikaci, Praha 1986.

461 Funkční styly a jejich základní žánry v současné komunikaci, Praha 1986.

462 Na Nové bulharské univerzitě je v rámci bakalářského programu Masmediální komunikace přednášena lekce s názvem "Historik - žurnalista". Další přednáškou je např. **Propagace kulturně historického dědictví**, realizovaná v programu Kulturní dědictví při Historickém oddělení NBU.

463 Jak je označuje publicistika a lidový diskurz.

Aktuálním problémem ovšem v bulharském prostředí vědní popularizace je, že jednak dochází k směšování odborných, vědeckých interpretací a popularizačních podání a jednak, že se bulharská vědní popularizace zaměřuje na nejširší veřejnost. Tomu je podřízen jazyk, styl a funkce komunikátu a argumentace konstruktů. Zvláštností současného bulharského etnogeneziologického (a historického) diskurzu je také, že konstrukty o etnogenezi jsou prvotně tvořeny a komunikovány právě v oblasti popularizační a až poté jsou eventuálně využívány v oblasti diskurzu vědeckého. Řada akademických pracovníků prolíná své působení na akademické půdě s členstvím v různorodých občanských organizacích nevědeckého charakteru. Organizace jako Tangra TanNakRa do svých sborníků začleňuje jedním dechem emocionálně zabarvené, popularizační i odborné příspěvky, přednesené na nejrůznějších vědeckých mítincích. Informace / konstrukty z knih např. P. Dobreva jsou citovány v odborných textech a uváděny v bibliografiích (za všechny např. Ovčarov, 1997-99). Popularizační kniha M. Semova Narodopsichologija. Kakvi sme bili i kakvi sme dnes, 1999 je doporučeným výukovým textem na Fakultě žurnalistiky a kulturologie, kde autor působí... Není problém, když směr působení odborný styl – popularizace, publistika jde od vědce na veřejnost, problém je, když různé nevědecké motivace ovlivňují charakter produkce vědce a směr působení konstruktu jde z oblasti popularizace a emocionálně zabarveného diskurzu do odborného stylu a do diskurzu vědeckého. (O nebezpečí diskurzních synkrezí viz kap. 2.2.1.1.).

Konstrukty a interpretace **vědeckého diskurzu** bývají přechodem do jiné sféry společenské reality stylizovány, misinterpretovány, někdy i „mystifikovány“, mytologizovány a „manipulovány“ do sdělení jiného významového a hodnotového náboje / konotace. V popularizačních textech je patrná **mytologizace** a **stylizace** bulharské historie, stavějící na archetypálních potřebách pozitivních mýtů o pravlasti, předcích a jejich výlučnosti a **instrumentalizace**.

Autorský styl Dobrevových prací je snadno rozpoznatelný (viz např. pasáž o “krásných Bulharech” v kap. 4.3.1.). Ohledně jeho konstruktů s paleolingvistickými důkazy o prabulharské pravlasti existují [nejen] ve vědeckém prostředí dva hlavní názory – souhlasný, přejímající (ze strany některých historiků, archeologů jako G. Bakalov, B. Dimitrov, P. Cvetkov a ze strany expertů dalších profesí např.: inženýrů, literárních vědců, informatiků) a opoziční, nesouhlasný. Např. na vědecké konferenci Pamirskite koreni na drevnite balgari / Памирските корени на древните българи, konané roku 1995 v Sofii, vystoupil kriticky proti P. Dobrevovi prof. Strašimir Dimitrov, zastávající turkické typologické a genealogické příslušnosti prabulharštiny a navrhované klasifikace řazení turkické jazykové skupiny pod tzv.

hunskou jazykovou skupinu: “...Що се отнася до езика, аз не можах да дочета статиите и книгите на г-н П. Добрев ... Това е един еклектичен метод, взимаме оттук, оттам, само и само да се докаже, че този език (-) няма тюркеска или хунска дума” (Dobrev, P., 1998, závěrečné ohlasy).

Snaha o vytvoření obrazu fyzicky krásných [ide.] Prabulharů, podobných Peršanům, které podléhá [nejen] P. Dobrev, se děje za pomoci jazykových prvků jako jsou: různá kvalitativní adjektiva, určitá slovní i syntaktická spojení, poetické prostředky jako tropy a figury... vše v opozici (kontraobrazy, kontraindentity) ke stávajícím obrazům turkických kmenů, kteří jsou označováni jako mongoloidi, diví, malí, křivonozí, černí, primitivní... / МОНГОЛОИДИ, ДИВИ, ПРИМИТИВНИ, КРИВОКРАКИ... Komunikační funkce, upotřebená P. Dobrevem v textu na straně [redacted], v němž konstruuje obraz předků, je přesvědčovací, stejný fakt se objevuje na několika stránkách v nejméně osmi variantách a jako figuru používá gradaci. Vše ukazuje, jak moc mu záleží na faktu, že Prabulhaři neměli žádné mongoloidní rysy, nýbrž byli fyzicky krásní lidé (což se u něj rovná Indoevropané). V celém textu je mnoho [zbytečných] opakování, gradací tvrzení, kontrastních superlativů s pejorativy a tyto figury a principy textové výstavby jsou dle mého názoru nadměrné a tady v neprospěch čtivosti textu. Na druhou stranu to potvrzuje nevědecký charakter textu.

Je ale až zarážející, že takovéto mytologizující a mystifikující názory o krásných Bulharech, navíc takto stylisticky podané, jsou v bulharské vědě, resp. některými badateli přijímány a brány seriózně. Vědecké centrum národní strategie (viz výše) některé Dobrevovy výzkumné závěry – hlavně ty, týkající se etymologie - začlenilo do svého programu, vydávány jsou knihy se záměrem sloužit jako učební texty, vycházející z jeho interpretací a sám autor přednáší na univerzitách (SU, NBU). Samozřejmě nejsou přejímána všechna jím předkládaná fakta a také řada univerzitních a akademických vědců tyto názory vůbec nereflektují. Ovšem ta část, která to činí, je dostatečně silná (B. Dimitrov, G. Bakalov, G. Markov, N. Ovčarov – tj. vedoucí pracovník Národního historického muzea; jeden z nejvýznamnějších současných [bulharských] byzantologů a člen organizační hierarchie SU; ředitel Historického ústavu při BAN; archeolog a akademik; všichni jsou zároveň i univerzitní učitelé.

Individuální styl Dimitrovových prací je podřízen autorovým záměrům popularizovat a ve veřejném mínění ukotvit “pravdu” o bulharské historii. Tento svůj záměr deklaruje jako své poslání v řadě knih (viz níže v textu). B. Dimitrov se tak snaží „pozvednout národní sebevědomí“ a rehabilitovat kulturně-historický přínos „všech etnik“ sídlících ve starověku na území dnešního Bulharska pro evropskou civilizaci. Implicitně je v tom názor, že v bulharské etnogenezi mají velký podíl jak Trákové, tak Prabulhaři.

Charakter Semovových knižních prací bych klasifikovala jako popularizační kompilace, psanou esejistickou formou. Knihy (např. *Narodopsichologija. Razmisli varchu tova kakvi sme bili i kakvi sme dnes z roku 1999*) jsou opatřeny poznámkovým, citačním a bibliografickým aparátem a jsou to informačně hutné, obsažné kompilace, ale jejich jazyk není vědecký. Spíše jde o **esejistický styl**. Autor nehodnotí, nevyjadřuje vlastní stanoviska, píše v inkluzivním plurálu, komunikační funkce jeho výpovědi je ponejvíce referenční, ale i poetická. Text obsahuje mnoho nadbytečných až parazitních slov např. citoslovce, různé poetismy; dále hromadí synonyma (navici, običaji, nravi...). Např.: *“Тъй като костите на траки лежат в нашата земя, тъй като славяните, а после прабългарите са просмукнали тяхната култура..., тъй като поради това са повлияли...”* Po tomto napínání, následuje závěr – a protože toto, tak si musíme uvést citát z Hérodotů o velikosti thráckého národa. Koherence, obsahově-logické hledisko je zde podřízeno rétorické kompozici.

Uvedu další citaci: *“Други народи, като японски, ... са се запазили сравнително по-чисти генетично. Трети, като България и страните от нашата балканска общност, са били пък още хилядолетия насам кърстопът на преминаващите на Изток западни народи (výrazová automatizace, spojená s geografickým prostorem), оставящи тук - било семето си, било самите себе си. Племена като славяните и прабългарите пък сами се омесвали помежду си, като отгоре на това са претопили завареното коренно население. Извършил се един сложен процес на взаимно влияние: славяните и прабългари са влияли на траките; траките, макар и в последствие напълно претопени, са влияли върху характера, обичаите и културата на претопяващите ги... (s. 225).* Jednak se zde uplatňuje básnická figura, lexikální opakování ... a zvláštním poetickým obratem – a to i v esejistickém funkčním stylu - mi přijde *“било семето си, било самите себе си”*.

Charakter **kompozice a výkladového slohu** také slouží k rozlišení stylové příslušnosti textu odborného či popularizačního. **Kompozice by se u odborného textu měla soustřeďovat okolo nějaké teorie, hypotézy nebo vymezeného problému a měla by být podporována důkazy, logickými argumenty s citacemi a bibliografickými odkazy.** U předkládaného důkazního materiálu je třeba si všimnout, zda je podán kvantitativně, statisticky nebo vágně, zhruba (např. „jedna pětina populace“ místo „menší počet, zlomek“) a tedy zda a jak je předkládaný konstrukt důkazně podpořen.

Pro literaturu popularizační a texty emocionálně zabarveného diskurzu etnogeneziologie se ustálila podpora předkládaných konstruktů **etymologickými důkazy**

diachronní jazykovědy často tristního, pofidérního, pseudovědeckého charakteru. Grafická podoba takovýchto etymologií, etnonym a toponym se uvádí velkým písmem a/nebo tučně např.“ „*На север от Кавказ живеят народите /мн.ч/ ТЮРКК /т.е. тюрки/ и БУЛКАРК /т.е. българи/*“, cituje P. Dobrev ve své knize *Balgari, tjurki, slavjani / Българи, тюрки, славяни*, 1996, 129 arménskou geografii ze 7. století ad tzv. Ašcharacujc / Ашхарацуйц. Mezi nejčastější uživatele této důkazní argumentace patří P. Dobrev či K. Mutafčiev. Například v prabulharském kalendáři dochované pojmenování roku koně je teku, imenšegor. Slovy teku, jimmel, šunkor nazývají prý své koně dnešní obyvatelé Kavkazu; a obyvatelé Pamiru je nazývají tajnak a šakur, osly pak šejner (Dobrev, 1998). Tyto etymologie jsou **hlavním důkazním materiálem** proto, aby P. Dobrev situoval pravlast Bulharů právě do indoevropské oblasti střední Asie viz [REDACTED]

Typické je, že k důkazům podstatných tvrzení z popularizačního diskurzu patří povětšinou jejich podepření **jen jedním důkazem**, event. logickým argumentem. Tak se s jistotou ví, „jak to přesně je“ s datacemi bulgarských států (bazíruje se pouze na Imenniku), „ví se, že Prabulhaři měli svůj „stát“ a kamenná města na Kavkaze, přestože to vyplývá jen z jednoho jediného arménského zdroje atd. V odborném stylu se jednak nevynášejí tak kategorická tvrzení, jednak je na jejich podporu rozvinut celý důkazní materiál (v případě prabulharském např. archeologické lokality, tamgy dokladující migrace, charakter artefaktů, kultury....).

Na materiálu, konstruujícím pozitivní obraz předků z popularizační knihy B. Dimitrova, 2005, rozeberu příklad **nelogické výstavby textu**: „...*Българите са конзумирали много месо, тъй като са имали огромни стада ...* (s. 14) a hned na následující straně autor píše: „*Ако бяха чергари, българите би трябвало да ядат само месо*“. Obě tvrzení se navzájem nevylučují, ačkoli působí nevěrohodně, manipulativně, o to více že je autor spojuje větami: „*обстоятелството, че българите имат огромни стада, не означава, че те са примитивни чергари, бродещи по евразийските степи без цел и посока*“. (O pojmu nomádismus, čergarstvo viz kap. Terminologie).

Lze zkoumat i způsoby, jakými jsou konstrukty v textu sdělovány (**vyprávěním, popisem, analýzou** nebo kombinací obého). Obvykle není víceúrovňová kompozice a dějovost mezi stylistickými prostředky odborného textu, přesto však může mít i některý odborný text zpřítomněnu komunikační funkci poetickou a jeho sloh může být podáván až narativně. Vědec, popularizátor i publicista může v souladu s narativními postupy a s větším

či menším ohledem na snahu o zachování objektivitu přibližovat historické skutečnosti až literárně – může nám popisovat jednání jednotlivých aktérů, jejich motivace, dějovou linii může pohybovat pomocí zvolených kritérií, které mohou být poplatné jeho subjektivitě. Děj, pohyb a tempo událostí může pojímat jako nahodilý výsledek (nihilista), jako zásah vyšší moci (Boha, společenských institucí, resp. vládce, přírody - fatalista, idealista, evolucionista) jako důsledek kulturního, civilizačního, sociálního, politického a technického vývoje (evolucionista, difuzionista, „technokrat“, „sociologista“...) nebo jako vliv psychiky jedinců („psychologista“). Takto koncipovaný text z ranku odborného diskurzu je pak také problematické jednoznačně odlišit od popularizačního.

Např. styl Kitovových popularizačních prací jde až do narace, svůj „příběh“ začíná úvodem s lokalizací a aktéry dění, pak jsou zmíněny těžkosti a překážky, které na své cestě k cíli překonal, pak proces kopání, a „když už se myslelo, že se nic nenajde, poté co se řeklo, že je to poslední den výkopů tohoto místa (obvykle i přšlo a bylo nevlídné počasí)..., pak to přišlo“! Také nálezové interpretace jsou někdy „dobrodružného“ charakteru. Kitovem produkováný a médií předávaný „příběh“ je nosný, svou narativní, dobrodružnou silou působí na emoce a dobře se čte i poslouchá. Na druhou stranu ho ovšem prokládá popisnými pasážemi archeologického rázu (o architektuře, nalezených předmětech... za použití odpovídající terminologie). Citace: *“На 4 март отидох в Старосел и неможех да повярвам на очите си. Под купищата ... къмени ... “прозираше грандиозно архитектурно съоръжение”* Kitov, 2003, 4. Stejným způsobem popisuje a přibližuje laické veřejnosti postup konzervace nálezů: *“Sebrali jsme úlomky, vrátili je na místo, upevnili, postavili krásnou ochrannou konstrukci...”* atd.

Ačkoli kombinací terénních výzkumů, historických pramenů a zpráv místních obyvatel lze předpokládat existenci nějaké nálezové situace, jsou Kitovovy objevy publicisty prezentovány jako nečekané, **senzační, unikátní**. O existenci mohyl s [antickými] poklady se ví již od dob Jirečka, Dobruského a Škorpilů a i Kitov jako zaměstnanec BANu prováděl dlouhodobé terénní výzkumy a analyzoval imañarské⁴⁶⁴ i místní informace, na základě čehož potom zahajoval výkopy s předpoklady relativního úspěchu. Ve svých letitých terénních průzkumech dokonce vytvořil typologii mohyl⁴⁶⁵ a odhadoval počet zachovalých, zemědělskou činností ještě nepostížených, na asi 10 000. Publicistika, poplatná čtivosti, si však fakta interpretuje po svém.

464 Označení pro bulharské „treasure hunters“, nelegální hledače pokladů.

465 Китов, Г.: Тракийските могили in: Thracia, 10. Serdicae 1993, 39-80.

INTERAKČNÍ CHARAKTER TEXTU: Respekt k autoritám, které se podílely na předchozím bádání, je komunikován u všech subjektů. Ve vědeckém textu by měl být objektivní; u emocionálně zabarvených textů je naopak protěžována autorita, zastávající stejnou ideovou platformu, autoři se zaštiťují titulaturami citovaných autorit a/nebo recenzentů a zavrhování jsou odborníci jiných názorů, polemizující, nesouhlasící. **[Mimo] textové subjekty**, které jsou takto do textu vtahovány jsou tedy další autority, celá vědecká obec či „nepřátelé“. Tato **vyjádření respektu, polemiky, kritiky, hostility**, dovolávání se [tradičních] autorit jsou momentálně ve stylistice bulharského historického a etnogeneziologického diskurzu velmi přítomné. Výborným ilustračním příkladem takovéto hostility je v textu o něco níže uvedená citace Kruma Baltadžieva z periodika *Balgarske ordy* 1938 – Avitocholu. A uvádím i další ilustrativní citace, které zároveň slouží i jako texty, v nichž se odráží **sociální identity** textových subjektů a sebedeklarace⁴⁶⁶. V textech bývají aktualizovány jen některé identity jednotlivce (např. v odborném stylu nejsou podstatné identity rodinně-vztahové, politicky členské jsou kontraproduktivní, naopak vědecká identita je preferována) – př. „Няколко години след него на същите загадъчни изрази, ..., се натъкна и втори български учен, филозофът-историк проф. Михаил Бъчваров – някога научен секретар на Българската академия на науките“ (Dobrev, P., 1996, s.). (Pro autoritativní podporu svého tvrzení zdůrazňuje autor akademickou příslušnost citovaného vědce hned třikrát).

1/ D. Alexandrov např. v jedné internetové diskuzi na obhajobu svých názorů a textů, napadených diskutujícími, píše: „Студията ми "Прабългари, хуни и китайци" от 1989 г. е публикувана в Китай /списание "Дуноу" за източна Европа/ с помоща на българиста проф. Ян. Що се отнася до гореспоменатата книга тя е десетгодишен труд. Издателството "Тангра - Тан Нак Ра" не издава случайни автори /имам още 8 книги и над 80 публикации и участия в международни конференции по българистика/, а преди публикацията ръкописът ми е прегледан от утвърдени специалисти историци - акад. Александър Фол и проф. Георги Бакалов. Добри отзиви за книгата са дали дори хора като проф. Божидар Димитров и ст.н.с. Петър Добрев, с които не сме в особено добри отношения!⁴⁶⁷ Jde o text emocionálně zabarveného diskurzu.

466 Inspirovala jsem se pojmy ze sociolingvistiky jako sociální kategorizací a členskou kategorizační analýzou viz Nekvapil, J.: Sociální kategorizace v interkulturním kontaktu: základní výklad, cvičení a diskuse dvou scén z podnikové komunikace at: <http://ulug.ff.cuni.cz/>.

467 at: <http://daobg.com/forum/lofiversion/index.php/t2124.html>

2/ „И все пак не би трябвало да се сърдим, че ни наричат варвари, и е продължават да ни наричат така, докато нашите официални представители на научната историческа мисъл, напичени с академически санове, продължават да приписват всичко открито в българските земи на някаква си гръцка Елада“. K. Mutařčiev, 1997, 320. Jde o text emocionálně zabarveného diskurzu.

3/ „Според някой учени, българите през тази епоха се споменават в китайската хроника ... под името „тинглинг“.... Съветският изследвач В. Каховски отбелязва...“ (D. Ovčarov, 1997-99, 131). Jde o příklad odborného stylu s věčným odkazem na jiné/jiného vědce.

4/ „Пак по данни на К. Иречек „Траките са напълно изчезнали...“, според мнението на д-р Фридрих Мюлер, тракоилирите първи се отделили от **общия индогермански корен**...“ (Semov, M., 1999). M. Semov zde podává nehodnotící, popisný přehled tezí o Trácích, zastávaných různými staršími badateli. Ačkoli jsou to teze již značně antikvované, nevyjadřuje se k nim. Jde o naučný, ale zároveň i popularizační diskurz.

5/ “Особено са интересни изследванията на П. Добрев и звучат направо сензационно – когато става дума за държавната уредба на древните българи и на техните държави, силната и сложна иерархична структура на тяхната държавност. Дали е сложен окончателния знак на нашето познание за далечния народо корен?! П. Добрев трупа изследвания и книги, историците ни, казали своята дума, се придружават към онова, което вече са казали и кога открито, кога мълчаливо отминават аргументите на П. Добрев. Засега окончателната, последната дума за произхода на древните българи е оставена на времето”. Semov, M., 1995, 246-247, 242-243. Krom aspektu textového konstruování vědecké obce, který jsem zmínila výše, zde jde o příklad zdvořilostně vyjádřené kritiky. K esejistické formě M. Semova nepatří přinášení nových poznatků a M. Semov se zdržuje i hodnocení a vyjadřování svých stanovisek. I v tomto textu je opatrnější – ačkoli P. Dobrev ve svých knihách cituje, uvádí v bibliografii a přejímá ve svých textech jeho konstrukty, zde se ptá: “Дали е сложен окончателния знак на нашето познание?” a odpovídá si jistotně nebo spíše dubitativně (?): „въпросът остава на времето“.

6/ „Случайно ли автори на "монголската" теория за произхода на "прабългарите" са предимно австроунгарци с юдейо-яхвеистко вероизповедание?“⁴⁶⁸. Jde o emocionálně zabarvený diskurz.

7/ K. Baltadžiev, 2002 v článku “Falšifikacii i manipulacii na balgarskata istorija” publikovaném v Avitocholu má vlastně celý text proložen takovými sociálními kategorizacemi a typizacemi: “...ето какво пише по въпроса **големият наш изследовател-българист д-р Тачо Танев** (z této formulace je patrné, že d-r Tačo Tačev bude K. Baltadžievem protěžován):...”Между тях се отделя до известна степен най-големият български историк проф. Васил Златарски... (пíše onen T. Tanev) (който обаче е руски възпитаник и “цѐмпела” си личи отвсякъде – бел. моя). ... "И така... българската история...е изградена от чужденците,... от политическите интереси на чуждите народи. По-важните от тези чужди учени писали българската история са: Н. С. Державин (руснак), М. Сперанский (руснак), К. Иречек (чех)⁴⁶⁹, Якоб Веис* (евреин), К. и Н. Шкорпил, Ф. И. Успенский (руснак), Ю. Венелин, П. Й. Шафарик* (чешки евреин), И. В. Ягич (руснак), проф. В. Томашек (чех, австроунгарец), Геза Фехер* (унгарски евреин)". Svě antisemitistické zaměření projevuje následovně: "Със звездичка са отбелязани историци и изследователи със специфични небългарски имена или такива с чуждо етническо самосъзнание, прокарващи зловолните идеи на тайни организации и сили, работещи срещу България!" (Tyto extremistické, antisemitistické a konspirační teorie jsou patrné z celého textu; proto ale na druhou stranu je tím jasně daný charakter, a to i pro laika. Myslím tedy, že časopis typu Avitochol je určen pro specifický, nijak výrazně početný okruh sympatizantů. Čtenáři v něm spíše než historická fakta, mají možnost vybití negativních emocí. Prošla jsem několik čísel Avitocholu, všude jsem narážela na ta samá autorská jména a na velmi podobnou autorskou stylistiku, jak je vidět na příklad K. Baltadžieva. Převažovaly **komunikační funkce konativní, expresivní a modalita výpovědi jistotní, stylově příznaková slova z hovorové či dialektní jazykové vrstvy, pejorativa...**

468 at: <http://lib.userline.ru/14656>. Jde o podstránku hlavního portálu <http://www.userline.ru/>: Универсальный портал UserLine, který disponuje vydavatelským modulem / Библиотечно-издателска система (БИС), fungujícím i na principu samizdatu.

469 Pro srovnání E. Živkov píše ve svém článku Trákové jsou Bulhaři: „Основен принос за налагането на тази погрешна и пагубна за българите теория имат австроунгарците Павел Йосиф Шафарик и неговият внук (син на дъщеря му) Константин Йосиф Иречек, който на 26 годишна възраст (!) си позволи безрасъдството набързо да скалъпи история на един от най-древните народи - българския. Тази волност на младия чужденец му донесе министерско кресло в българското правителство тогава, а на нас българите - прозвището тюрко-татари, от което и до днес не можем да се отървем“ at: <http://ziezi.net/trakite.html>.

Pokud by se ale mělo soudit z formálních žánrových charakteristik, pak by ovšem avitocholské statě formálně spadaly do ranku odborných publikací, např. k tomuto sedmisráčkovému článku "Falšifikácii i manipulaciji na balgarskata istorija" je třístránková bibliografie, která uvdá jména snad všech důležitých bulharských historiků 20. století. Podrobný je i citační aparát. Ale pokračujme ve výčtu, už jen proto, že reflektováni jsou významní bulharští historikové, a K. Baltadžiev projevuje na tomto poli erudici: *"В това отношение най-големи прегрешения има комунистът акад. Димитър Ангелов, който в капиталния си труд "Образуване на българската народност" се опитва да ни внуши, че всъщност дунавските българи са някаква механична смес от над 100 етноса, и че всеки който е минал през Балканския полуостров си е хвърлил семето и за това сме станали "куче-марка" (помияри). На тези провокации и фалшификации на българската история, достойно и аргументирано беше отговорено от покойния Димитър Съсълв (тj. zakladatel Balgarske ordy - 1938), който обори всичките твърдения на академика и го заклеми за вечни времена, като фалшификатор на българската история"* (s. 11). Kuče-marka ("šmejď"), pomijari (podvrat'ák, pouliční pes") jsou z vrstvy nespisovné, argotické, a jsou velmi stylově příznakové.

Uvedu ještě další citace z periodika Avitochol. D. Tabakov, 2000 in: **Istorija na Balgarite v racete na slavjano-maniacite** explicitně "slavjanomaniaky", "falzifikátory" jmenuje: akad. Ivan Dujčev, D. Dečev, L. Jončev, S. Lišev, Michil Vojnov, R. Grigorova-Zlatanova, T. Cankova-Petkova, P. Tivčev, prof. V. Tapkova-Zaimova ("една от най-наглите славноманиачки"). D. Tabakov pak žádá BAN "да отнеме на всички горни лица академичните титули" (opět je do textu vtahována celá akademická oblast).

K. Baltadžiev, 2002 pokračuje: „Проводник на тази руска версия на българската история в България по време на Освобождението, и то проводник облечен в мантията на висшата историческа наука (básnický tropus), се явява проф. Марин Дринов. Той налага в току що излюпващата се българска историческа наука руската версия и почти всички наши истории, кога по-послушно, кога по-непослушно я следват ето вече над 100 години (д-р Тачо Танев: Възловите въпроси на старата българска история, Българска орда, Известия, кн. 2 (60) 2000г.). Ето какво пишат за произхода на българите и други такива „истории“ – ибрикчий (to je velmi stylově příznakové argotické a pejorativní slovo, mající navíc i etnické konotace s Turky a [nižší] sociální vrstvou): Александър Фол* (stejně jako jiní označen hvězdičkou jako "ten, kdo vnáší zlovolné historické interpretace), Васил Гюзелев, Николай Генчев, Константин

Косев, Илчо Димитров, Андрей Пантев, Милчо Лалков и Костадин Петков: „Прабългарите принадлежат към тюркско-алтайската езикова-племенна общност. Тяхната прародина се намирала в Западен Сибир, по долината на реката Иртиш...”

U autorů z řad emocionálně zabarveného diskurzu je komunikační funkce expresivní (obvykle v odborném stylu potlačená ve prospěch funkce referenční) relativně silně obsazená; někde převažuje - obvykle v psaných textech upozaděná - funkce konativní. Uvedu příklad **expresivní funkce** v popularizační knize B. Dimitrova, 2005, s. 11: “...главната обществена функция на професионалния историк е да изследва и реконструира с научни методи... Но професионалният историк има още една функция, която много колеги (в интерес на истината) високомерно непризнават, изтъчени в академичната си кула от слонова кост. А тя е да сведат чрез научната популяризация академичната история до целия български народ, оформяйки представите му за собственото му минало, замъглени днес от безброй митове. ... аз принадлежа към вече съвсем немалкия брой професионалисти, които смятат, че един историк не е изпълнил докрай дълга си, ако не сведе научното познание, ... до (както се казваше доскоро) широките народни маси. Безсмислено е да пишеш и да те четат само неколкостотин колеги...”. Pětkrát se v textu deklaruje, sociálně (profesně) kategorizuje jako: odborník, profesionálního historik, jehož / jejichž společenskou povinností je zpřístupňovat historické interpretace široké veřejnosti, spoluvytvářet kolektivní historické vědomí, bořit nekorektní mýty (a nahrazovat je novými). Akcentuje tak i **sociální charakter vědeckého textu**. Příkladem **konativní funkce** je citát ze stejné knihy, s. 3: “В историята на средновековна България и средновековните Българи има много митове – в това е убеден почти всеки съвременен българин. Има, вярно е, но ...”. Čtenář je přesvědčován o existenci mýtů, “to ví přece skoro každý”, nelze tedy nesouhlasit.

Jako národní buditel / народен просветител se deklaruje např. i J. Detev, autor ezoterické série o Tráciích... a tuto sociální deklaraci akcentují i další badatelé z oblasti historického diskurzu. Výrazně byla také vyjádřena prezidentem Parvanovem v proslovu ke Dni buditelů v roce 2005⁴⁷⁰. Podle něj učitelé, vědci a (explicitně i) archeologové jsou národní buditelé, jimž patří vděk. „Народ, който не познава историята си е народ без бъдеще“, říká se a zaznívá z toho obrozenecký Paisijův apel a „buditelský [osvětový] syndrom“. L. Petrunov, v recenzi na Dobrevovu knihu “Imennik..., 1998” píše: “Народът, който ражда в критични дни своите Паисиевци (- tj. P. Dobrev), не загива”.

470 Viz prezidentské stránky at: http://www.president.bg/p_bio.php, oddíl “Obarštenija, privetsvije”.

V odborném i publicistickém stylu i v emocionálně zabarveném diskurzu se občas v názvech statí objevuje otázka, která zastupuje přítomnost **komunikační funkci tázací**. Je funkční vlastně jako navození problému, úvod do něho, a jde spíše o stylistický prostředek, vnášející do komunikačního aktu více interaktivnosti. Autor si na otázku odpovídá sám, takže nejde o dialog, ale přesto i otázka zvyšuje u čtenáře pocit kontaktu a je tendencí moderních odborných textů. Tak se již na počátku 20. století ptá M. Drinov, zda-li „jsme Hunové“ / Хуни ли сме ?, ze současné doby vybírám P. Stepanovovu otázku v názvu jednoho článku zda-li jsou Asparuchovi Bulhaři Sakové / Саки ли са Аспарухови Българи ? nebo otázku P. Cvetkova⁴⁷¹, který se v názvu jedné své knihy ptá Slavjani li sa Balgarite / Славјани ли са Българите ?, 2001. Více se objevují otázky zjišťovací, doplňovací jsem v názvech statí s etnogeneziologickými konstrukty nezaznamenala.

Nevšimla jsem si nějaké stylisticky výrazné **konstrukce čtenáře** ani v textech odborného ani popularizačního ani publicistického diskurzu. Jen komunikační strategie emocionálně zabarvených textů má konstrukci čtenáře trochu výraznější.

Modalita výpovědi: I podle převažující modality výpovědi lze diferenciovat text a jeho funkční styl. Vědecký text mívá – v závislosti na charakteru tvrzení a platnosti, kterou mu vědec připisuje - modalitu jistotní či epistémickou nebo deontickou či voluntativní, naopak u emocionálně zabarvených textů (a osvětově a sociálně angažovaných popularizačních textů) je vysoký stupeň jistotní modality.

1/ *“Възможна е и четвърта хипотеза, която, без да репликира нито една от трите, предлага като прароднина споменатия регион с Северен Китай, след като обитаващите го народи, в това число и българите, се преместват в Такламакан, което време съвпада с култивирането на коня, като домашно животно (poslední spojení lze nahradit prostě “s domestikací koně”) – Bakalov, 2000, 14. Modalita, kterou badatel vyjadřuje je **modální význam možnosti**, hypotézy tak, jak je příslušné odbornému stylu.*

2/ Stejný badatel, G. Bakalov, 2000, 13 aplikuje modalitu jistotní a kategoričnou, utocněnou i slovesem v budoucím čase: *„В този смисъл всяка твърда парадигма я тюркская алтайская иранская или друга езикова общност ще бъде погрешна“.*

3/ *“Все повече се налага мнението, че територията, на която трябва да се търси началото на консолидация на българската (прабългарската) етническата*

471 Oba zmínění badatelé jsou tangristé a pedagogové na NBU.

общност, се намира в раёните на Централна Азия” (Ovčarov, D., 1997-99, 131). Modalita zde je deontická/voluntativní (je nutno / налага се); badatel opatrně vyslovuje svůj soud, neosobní vazbou, ne zcela jistotně, stejně jako v prvním úryvku, kde si G. Bakalov nechává prostor pro eventuální odstup.

4/ „...народът (sic!) "булх", чието идентифициране с българите е въвн от подозрение“ (G. Bakalov, 2000, 13). Rovná se: Identifikace „národa“ bulch s Bulhary je „mimo podezření“. Modalita je jistotní, ovšem není možné, aby identifikace bylo mimo podezření.

5/ „...българите не могат да бъдат и славяни поради същата причина - за славяни се говори едва от началото на VI век“. Jistotní tvrzení z ranku emocionálně zabarveného diskurzu, od E. Živková⁴⁷².

Již v pasáži o subjektech diskurzu (kap. 4.2.2.) jsem pojednávala o Vědeckém centru bulharské národní strategie. Co je obsahově deklarováno v Základech doktríny ohledně etnogeneze a staré historie dnešního bulharského etnika a jak se to projevuje stylisticky?:

- ♦ *"Траките са първи градивен елемент на българската народност, участие на които силно се подценява... Най-често изследователите са ограничават с констатация, че [ги в етногенезия имало, но.... преферират другите два компонента славяни и прабългари]. Такъв подход е неправилен по две причини... (s. 44-45).* (Je zde vyslovena **kritika, vlastní relativně rezolutní soud**, přesto jsou výzkumníci napadnuti zdvořile; následují argumenty proč s nimi autoři „Základů“ nesouhlasí).
 - *...траките оказват съществено влияние върху бита, традициите, езика и антропологичния облик на новите заселници... (s. 44).*
 - *...подценявайки тракийското участие, българската национална история се лишава неоснователно от богатото културно наследство на траките, оставяйки ги в зоната на "преддържащото" и "небългарско" минало... (s. 44).*
- Dále Tráky autoři pojí se **symbolickými významy jako "orfizmus, kult mrtvých, hrobky, slavné trácké poklady" a také se Spartakem**, „vůdcem“ starořímského povstání otroků. Vše shrnují do jedné věty: *"... свидетелства за една впечатляваща по древност и дълбочина култура"*.
- ♦ *Славяните – втори градивен елемент на българската народност....* Autoři souhlasí s trojím kmenovým dělením (Antové, Venětové, Slavjani), přičemž ti poslední v polovině 7.

472 čl. Trakite sa balgari at: <http://ziezi.net/trakite.html>.

století osídlili Moesii, Trákii i Peloponés. *"Заселването на славяните довежда до основни промени в етнически характер на населението, живеещо в тези земи, населявани дотогава от елини, илири, македонци и най-вече от траки.... Към края на VII в. преобладаваща част от траките са асимилирани от по-многобройните и етнически по-хомогенните славяни. По този начин траките активно участват във формирането на български етнос [obohacují kulturu slovanskou] (s. 47). Je to jedna z možných teorií, ale nelze jí jednoznačně prokázat – možnosti DNA výzkumů jsou v začátcích a o jejich instrumentalizaci bych nepochybovala, navíc nejsou v humanitní vědě zatím příliš akceptované. Řada konvergentních folklórních rysů balkánského prostředí ztěžuje distinkci mezi tím, co jsou pozůstatky zvyků starodávných etnik a v neposlední řadě – není možné, aby země, osídlená do té doby, tj. do poloviny 7. století "naj-veče ot traki" v průběhu pouhých 50ti let změnila svůj etnický charakter a ke konci 7. století již byla poslovanštěná a Trákové[eventuálně] byli již asimilováni.*

- ♦ *Прабългарите – трети градивен елемент на българската народност. "Прабългари принадлежат също към индоевропейската народностна общност (nelze souhlasit s výrazem ide. národnostní společnost; takovýchto terminologických „excesů“ – netýkajících se pouze této kapitoly o etnogenezi – je v knize mnohem více; viz kap. Jazyk 4.1. a Terminologie 4.4.1.). Дълго време те са разглеждани като част от тюрко-алтайската общност на хуни, авари, печенези, кумани и др. Днес има сериозни доказателства, които говорят, че прабългарите представляват самостоятелна народностна група, която не принадлежи към монголоидната раса. Тяхната прароднина е днешен Памир и Хиндукуш, които населявали от II. хил. пр. Хр. Между II.-VII. век прабългарите се предвижат в района северно от Кавказките планини, около Каспийско и Азовско море, където древните автори засвидетелстват тяхната държавност от IV в. (dáno kombinací údajů z arménských pramenů, které ale nedatují, mluví např. o tom, že "tam byla země bulharská", což mohlo být myšleno jen v geografickém slova smyslu, ne státním. Modalita je zde – jako v celém textu - jistotní / epistemická). Към средата на VI в. се образуват три мощни прабългарски племена – кутригури, утигури и оногундури. През 632 г. прабългарите се обединяват около племето оногундури под водачество на хан Кубрат, образувайки Велика България. Тя се простира от Днепър до Кубан и от Донец до Черно и Азовско море. Средищен град на държавата е Фанагория на Таманския полуостров. След смъртта на Кубрат държавата се разпада. Най-големият син Батбаян пада под власт на Хазарите. Вторият Кубратов син, Котраг, създава около р. Волга "Волжско-Уралска България" със столица Болгар,*

*а по-късно Биляр и Казан.... Волжско-Уралска България създава голяма култура, литература, изкуство, науки, военно дело, строителство.... Има свидетелства за връзките ѝ с Дунавска България. ... Днес в тази земя (existovala do 16. století, sice oslabená po vpádu Zlaté hordy ve 13. století a v 16. století dobyta Ivanem Hrozným, který se nazval carem Rusů a Bulharů, což prý dokazuje sílu, jakou v té době prabulharské etnikum ještě stále mělo) на Русия се развива процес на **национално възрождане на волжките българи**“.* (A v bulharském prostředí vznikají když už ne geopolitické, tak alespoň **etnodemografické tendence** ze strany nacionalistických organizací jako např. Kubratov snop, Voini na Tangra).

*Заселването на Аспаруховите Българи, на третия син на Кубрат – Аспарух – в днешните североизточни български земи, изиграва решаваща роля за защита на живеещите там славянски племена. Общата заплаха от Византия, както и продължителния контакт между двата етноса, създават предпоставка за бързо сближаване... (styl zde /a v celém textu/ je **esejistický** – což neodpovídá jeho deklarovanému vědeckému charakteru). Преобладаването на славянския компонент допринася за налагане на славянския език, в който се включват голям брой думи и изрази от прабългарския език. Така възниква днешната българска народност / етнос/“.* (s. 48-49). (V lingvistických otázkách a v otázkách lokalizace pravlasti vycházejí z P. Dobreva. O možnostech afghánské lokalizace pravlasti bylo uvažováno již dříve (např. v 70. letech), ale P. Dobrev se jako jeden z prvních masivně „ujal“ argumentací srovnávací jazykovědy indoíránských jazyků, epigrafických památek z dnešního Bulharska a předpokládaných dochovaných prabulharských morfémů či lexik v a v dnešní bulharštině).

*„За добро или зло, силата и просперитета на българския народ винаги са били пропорционални на икономическата сила, авторитета и международния престиж на държавата и нейните институции. Това налага .. да се проследят само онези факти, лица, явления, които оставят трайна диря в съзнанието на поколенията и за определят **националната линия на историческо поведение**“.* (s. 50).

Vznik státu autoři datují do r. 632, tj. do doby, kdy Kubrat "сздава протообраза на българската държава" (- v tomto případě se upustilo od názvu země "Veliká Bulgarie" a bylo to nahrazeno opisně "protoobraz bulharského státu").

Прејду více ke **stylistice textu**: Z uvedeného výňatku to možná není tak patrné, ale celá doktrína se nese v narativním modu, používá až naivních, nelogických argumentací a nepřesné terminologie. Nabízí se tedy otázka – pro koho byl text určen? Jistě ne pro

odborníky právě kvůli jazykové vágnosti. A proč se s takovýmto textem operovalo v parlamentě? Zamýšleli jej autoři šířit jako popularizační historickou práci naučného, osvětového charakteru? A není to poněkud v dnešní době již anachronické – národní strategie (национална стратегия), národní otázka, národní doktrína, domácí, **“bulharský projekt**

Adjektivum národní je často užívané nejen v textu této doktríny. **Národní otázka, národní zájem /ev. národní ideál/** a řešení je jedno z hlavních politických témat bulharského státu. (Dle mého názoru v českém prostředí zní **“národní strategie”** poněkud nacionalisticky až agresivně). Je používán i jiný termín – **“patriotisam”** neboli **“rodoljubie”**.

Jak správně podotkl S. Popov z Centra liberálních strategií (další strategie!) adjektivum národní je používáno jako **synonymum** pro vše hezké. A jelikož je to výstižně vyjádřeno samotným autorem, uvádím zde citaci z jeho článku: *“И без да се изтъква специално, че доста сме закъснели (autor z pohledu politologa (?) či sociologa kritizuje vůbec potřebu národní doktríny jako celku v dnešním globálním světě; ovšem nedokáže opustit stereotyp “zaostalého národa”), детинският език, на който е изписана теоретико-понятийната част на националистическата читанка (ironie), ни пренася с един два-века назад. Ето някои твърдения, без коментар:*

Специална глава е посветена на “националното самочувствие, гордост и достойнство”. Дефиницията гласи, че националното самочувствие е “особено, приповдигнато състояние на националния дух” (?). То се дължи на “постигженията на нацията”. В същата глава се посочват и други неща, които дават основание за “самочувствие”. Например, че “По коефициентът на интелигентност българите са на едно от първите места в света”. Народът ни е талантлив, но, освен това е “добродушен, търпелив и гостоприемн” (?). А земята ни е “богата”, тя е “с много слънце, което ражда жизненост и здраве” (!!).

Има и глава, посветена на нещо, наречено “нова национална етика” (?). За нея “допринася вродено чувство на българите към толерантност” (?)......

*Толкова с примерите. Общата характеристика на този **ту странен, ту просто инфантилен език** е, че прикачва определението “национално” към всичко, което е просто хубаво, красиво и желано - **демокрацията е “национална”** (?), **етиката е “национална”,** **самочувствието е “национално”,** **достойнството е “национално”**. Забърканата понятийно-теоретична каша е удивителна. Нека се спрем на нея; тя е носител на по-сериозна претенция” (vyjádření ne/ironie). “..... злоупотреба с езика - пред абстрактни думи, изразяващи общочовешки и доста неясни, но във всеки случай “хубави” неща, се поставя предикат “национално” или “българско” “. Tedy krom*

adjektiva nacionální / národní je stejně tak instrumentalizováno **adjektivum “bulharské”**. Opět se to netýká pouze Centra vědecké strategie, ale i emocionálně zabarveného diskurzu vůbec.

Je třeba se ale ptát, zda právě častým užíváním obou těchto adjektiv nedochází k jejich **hodnotovým devalvacím**?

U vědeckého, popularizačního textu a a v textech emocionálně zabarveného diskurzu jsou samozřejmě rozdíly. Lze sledovat odlišné užití některých (profesních) **sociolektů, pojmů, termínů a definic**. V popularizačních textech (a v textech emocionálně zabarveného diskurzu) lze občas nalézt slova ze stylisticky různých jazykových vrstev (např. záměrná volba dialektních slov v textech s převažující konativní funkcí počítá s tím, že by mohly vzbudit zájem).

Texty z oblasti emocionálně zabarvených diskurzů varíují mezi popularizačním stylem až k silně emocionálně zabarveným textům s dominantní funkcí apelovou až persvazivní a interpretačním modem manipulace. Tím, že budují jakousi ideovou či **ideologickou základnu** musí tomu uzpůsobit stylistické prostředky. Po stránce žánrové, tématické i obsahové rozdíly vůči odbornému stylu příliš nejsou, z dalšího stylistického hlediska ale ano. **Modalita výpovědi, koherence, kompozice a logická výstavba textu, převažující komunikační funkce**, ale i distribuce (tiráž, marketingové strategie) s vědeckým diskurzem nekorespondují. Autoři nedodržují logické postupy výpovědi, na podporu svých tvrzení vrší protichůdné či nepodložené důkazy, argumentace, které nejsou podepřeny citačními či bibliografickými zdroji a často ani neuvádějí zdrojové citace. Z těchto všech důvodů text nepodléhá zpětné verifikaci a je určen spíše ke konzumaci jako pasivnímu modu interpretace, narozdíl od odborného textu, který by měl (krom funkce referenční) vést k nastartování tvůrčích interpretačních modů.

Autoři z řad emocionálně zabarveného diskurzu preferují určité konstrukty a s nimi spojené pojmy (např. prabulharské titulatury, etnonyma) a některé pojmy záměrně opomíjejí (např. nomád). Neignorují je tam, kde s nimi polemizují, přičemž je obvykle zde jejich výchozí pozice opoziční – tj. staré teorie jsou zastaralé, neodpovídají „historické pravdě“, poplatné době a autorům a nutné radikálně reinterpretovat. Reinterpretační modus bývá samozřejmě i ve vědeckém i v popularizačním textu, ale za limitace subjektivního přístupu, emocí a „černobílých“ hodnocení, které emocionálně zabarvenému diskurzu dominují.

Za **organizace z řady emocionálně zabarveného diskurzu** – ve vztahu k mému tématu - považuji ty, které se vyznačují svébytnými, svéráznými, senzačními až nadsazenými historickými a etnogeneziologickými interpretacemi konstruktů; jejíž tvrzení jsou příliš jednostranná, dogmatická, neobjektivní a nepřístupná argumentační diskusi; kde absentuje verifikace jednotlivých výroků a logika textové výstavby. V rétorice jsou silně přítomna i hodnocení, a to obvykle buď „černá/špatná/cizí“ nebo „bílá/dobrá/naše“ a silně je obsazena komunikační funkce apelová, někdy až persvazivní. Naopak v rétorice obecně prospěšných občanských organizací je více zastoupena konativní a referenční komunikační funkce. Tyto organizace také spíše volí taktiku / komunikační strategii diskusí a argumentů, postupné dosahování cílů a jejich objasňování v dialogu.

Jednotlivci se také často se dopouštějí simplifikací a selekcí výběru konstruktů, neobjektivity, nelogické obsahové výstavby textu, jednostranné názorové polarizace, nekritické adorace a vyzdvihování své názorově-ideové pozice a srážení a hanění odpůrců, krajnostního hodnocení (pouze na „špatné/cizí“ a „dobré/naše“) a nabízení snadných východisek. Proto jsou ovšem pro určitou část populace přitažlivé.

Komerční organizace: Signifikantní zde je jazyk (=jazyk reklamy, propagace). používána jsou četná superlativa, celkově má text spíše charakter mott než souvislého textového obsahu, obsah textu slouží propagaci a nese se v pozitivním duchu. Persvazivní funkci lze často nalézt i v tiskovinách (letáky, brožury, katalogy, plakáty, billboardy), které takové organizace vydávají. Míra jejich dopadu na cílovou skupinu je – krom obsahového charakteru sdělení – závislá i na způsobu distribuce těchto tiskovin. Jsou v převážné většině distribuovány zdarma v různých sportovních, kulturních zařízeních, vkládány do novin, roznášeny do schránek, komunikovány na outdoorových nosičích atd.

Texty publicistické také mají svá specifika. (Zaměřuji se výhradně na texty psané publicistiky, tj. na styl novinářský, žurnalistický⁴⁷³). Specifiky informací, podávaných médii / **žurnalisty** jsou dle mého názoru selektivnost, tendenčnost, fragmentárnost, nepřesnost, interpretační volnost (žurnalisté tak mohou stabilizovat v kolektivním vědomí nějaký pojem / symbol i s jeho chybným či nepřesným významem a konotacemi). U jednotlivých tisků se pak může projevit záměrná rezignace na objektivitu, politická či ekonomická poplatnost, ideologické preference, až propaganda. Odborné publikace ale tyto znaky publicistického stylu neuvádějí, uvádějí u něj charakteristiky jako: komunikační funkce, kdy je zastoupena primárně funkce informativní, referenční (sdělná), ale zároveň i ovlivňovací, přesvědčovací a

473 Čechová, M. a kol.: Stylistika současné češtiny. Praha 1997, 176.

získávací / agitační⁴⁷⁴; dále modelovost způsobu vyjádření, automatizace některých jazykových konstrukcí a obrátů, frazeologie, obrazná vyjádření a publicismy, podřízené nutnosti jednoduchosti, sdělnosti, všeobecné srozumitelnosti a stručnosti sdělení; emocionalita je také upozaděná veřejností, veřejným charakterem sdělení⁴⁷⁵.

Blíže zde rozeberu dvě ukázky ze sféry publicistické, jedno interview (tj. žánr zpravodajský) a jeden autorský článek. Deník SEGA uveřejnil na titulní stránce zprávu o tangerské konferenci o bulharské státnosti (podrobněji o ní viz příl.2.3.). U té příležitosti bylo provedeno interview s G. Bakalovem (SEGA, 21.3.2005) s názvem **V učebnicite po istorija da se piše: Balgarija e na 20 veka**. *“Преди няколко години вестник “24 часа” първи публикува статия за тезата, че българската държава датира от 165 г. Тай като сега ни предстои влизане в европейските структури, направихме конференция (inkluzivní plurál indikuje pocit sounáležitosti interviewaného) под патронажа на президента Г. Първанов, за да покажем, че трябва да имаме самочувствие, тай като сме древен народ с древна държава, чието начало в никакъв случай не е 681. Основанието да върнем назад началото на държавността ни е “Именикът на българските владетели....които казва, че 515 г. преди Аспарух да премине Дунав, българи се управляваха от владетели с остригани глави”.* (Tady noviny SEGA dělají hned dvě pravopisné chyby najednou, když dále přepisují – Първият от тях е Амитохол (=Avitochol), вторият Ирникх (=Irnik) или Ернах).

Článek pokračuje: *“Дълго време се приемаше, че това са псевдоними на добре известни ни владетели. Днес обаче се смята, че двамата са предходни легендарни владетели, а във всяка легенда или предание има зърнце истина.* (Je zde myslím patrné, že žurnalistka (Pepa Vitanova) přetransformovává tvrzení historika, kterým ne důkladně rozumí do **obsahově zhuštěných větných tvrzení**, bez logičnosti v sémantické výstavbě. Neboť: Avitochol a Irnik jsou již dlouho historickou vědou spojováni se skutečnými historickými postavami – první např. s postavou hunského vůdce Atily. Atila je “legendarizován”, jeho postava je historicky symbolická (ať už pozitivně nebo negativně konotovaná). V článku se ovšem tvrdí, že to jsou buď “добре известни ни владетели” (jací? hunský Atila?) nebo “предходни легендарни владетели”, kteří ovšem mohou být skutečnými historickými postavami (tedy opět Atila). S adjektivem legendární by se dalo souhlasit ve smyslu “opředení legendami, slavný, proslulý (ale skutečný)”; autorka tvrzení ho ovšem používá ve smyslu legendární=mýtický, poněvadž za to hned dodává, že ale na

474 ibid. předch. pozn.

475 Čechová, M. a kol.: Stylistika současné češtiny. Praha 1997, 176nn.

veškeré legendě může být kousek pravdy a že tito dva vládci žili okolo roku 165 ad – tedy už z nich činí reálné historické postavy). Pokračuje pak v přepisu formulací historika G. Bakalova: *“По тяхно време, около 165, се поставя началото на българската държавност. Не казвам държава, защото това е степен на организация, която предполага владетел, граници, столица...”* Pak se ale zdají tvrzení opět být zhuštěna žurnalistickou dikcí: *“Но е имало със сигурност усещане за държавност: българите са участвали или самостоятелно в свои държавни организации, или в други по-големи обединения – на хуни, авари, тюрки”*. Nemyslím, že je totiž takto historik spojil, ale že se jednalo o dvě samostatné věty - 1. věta: *Но е имало със сигурност усещане за държавност*. 2. věta: *българите са участвали [или] самостоятелно в свои държавни организации, или...* Odporující tvrzení, které z toho vyplývá, že Bulhaři ještě neměli stát, ale přitom měli státní organizace by se dalo lépe pochopit v celkovém kontextu promluvy G. Bakalova, která ovšem v periodiku není otištěna. Pod pojmem “държавни организации” mohl mít např. na mysli nějaký kmenový svaz vyššího organizačního stupně, který by bylo třeba podložit dalšími důkazy. *“И в резултат (тj. kmenové svazy Prabulharů na Kavkaze).... изкристализирала великата страна България на хан (-používá se zde titulatura chán. a ne kan, ani kana subigi) Кубрат, чието начало е 632 г. Дунавска България е непосредствено продължение на тази България, само че центърът е изместен на запад поради натиска на хазарите.* (G. Bakalov akcentuje jen jeden “центърът” = Dunajské Bulharsko. V jiných svých pracech /a v pracech dalších historiků/, zastávajících nové konstrukty, je naopak podtrhována existence řady samostatných “Bulgarů”).

“Старото становище вече трябва да се коригира. Отправляме призив към нашата общественост, към научните среди и към посланиците: не поставяйте начало на българската държавност през 681 г. Това е само подписване на един мирен договор (тj. mezi Byzanci a Bulgarií)”.

Žurnalistka se pak ptá: *“Не внушавате ли паралел с предстоящо ни влизане в ЕС: ако отложат приемането ни, това не значи, че не сме европейска страна”?*

Odpověď G. Bakalova: ... *практически вече сме в семейството на европейските народи.* (Jde opět o hledání identity a o rodinné pojmy (ať už to je rodina, otec, naši dědové...), často užívané v emocionálně zabarveném diskurzu). G. Bakalov hned navazuje argumentací, proč již “prakticky jsou v evropské rodině” - *“Всички държави, които се създадоха по времето на Аспарухова България – на франките, на бургундите, на англосаските, бяха изградени върху руините на Римската империя.*

*Докато България се формира на територията на самата Византия, про положението, че тя беше наймогъщата държава на своето време". (Jestliže se ale přijímá tvrzení o Kubratově Bulgarii (632 n.l.), pak se tedy musela formovat dříve než ta na byzantském území. Byzantské území je také více než ruinou římského impéria, je jejím přímým následovníkem. A pokud se tu má akcentovat **státotvorná nezávislost** Prabulharů, tak to je zatím též nejisté. Jde také o to, jaké výsledky přinesou archeologické a historické výzkumy kavkazských měst).*

Žurnalistka se dále ptá: "Имаше ли досега противодействие на тази теза от научната общност и от политиците?"

G. Bakalov: "Това, което преди 80 г. е установено от проф. В. Златарски, си остава непроменено (тj. příslušnost Prabulharů k turkické jazykové skupině)... НО има нови данни, които говорят за съвсем други параметри: за това, че българите принадлежат на индоиранска група народи, на ирано-ферганската група езици... Нашата прароднина – това е днешният източен Афганистан, Памиро-индокушкият регион". (Opět přivlastňovací - "нашата прароднина" indikuje stoprocentní totožnost dnešních Bulharů s tehdejšími Prabulhary). „Защо тези данни, които са известни и обработени вече, не се приемат да залегнат в учебните програми? Въртят се между 150 специалисти..."

Žurnalistka: "...нет века история повече или по-малко имат ли чак толкова голямо значение? Особено когато държавността ни е в криза?"

G. Bakalov: "Сега у нас има едно демонстративно неуважения към институциите..."⁴⁷⁶. И това върциане към нашето минало идва да подсети, че ние сме едни от създателите на държавността в Европа, много преди великите нации в Европа (rozlišují se zde velké a malé národy – stereotypy, hodnotící klišé). Те са били в ембрионално състояние, когато ние сме творели държави. Това ще рече, че и сега може да овладеем кризата (тj. skrze stylizované a mytologizované historické interpretace se dává dobrá prognóza současnosti). Ние сме носители на една държавност, това е генетично програмирано в националния ни идентитет (Genetické je použito snad ne ve smyslu molekulární biotechnologie, jelikož DNA výzkumy, které by potvrdily rasové a etnické vzorce, jsou ve vědeckém (humanistickém) diskurzu přijímány spíše rezervovaně.

476 Tento rys je ale v bulharské společnosti kontinuální. Někteří badatelé – např. antropolog T. Žečev (Văvedenie v izučavaneto na novata bălgarska literatura. Sofija, Balgarski pisatel 1990). - kladou do souvislosti s násilným pokřtíváním, následně s uchvatitelskými a ziskuchtivými tendencemi státních činitelů těsně poobrozenecké doby.

Navíc národní identita je psychosociální konstrukt, ne genetická danost. Takto primordiálně byla chápána etnické identita dříve).

Dále žurnalistka naráží na nadnárodní přesah etnogeneziologických interpretací, na možný “střet zájmů”: *“Но балканските ни съседни и особено Гърция ще скочат ли тази теза?”*

G. Bakalov: *“Сигурно. За тях всички наши исторически аргументи са претенции: за земи, територии, културни постижения. Българите създават проблеми, войни, а в момента имат велики претенции за култура и минало. Така сме представени в учебниците на нашите съседни. ... Но нашите претенции почиват на неоспорими факти, въпреки че не се покриват с историческите представи на нашите съседни („nesporná fakta“ jsou nejzřejmějším argumentem v nadnárodních jednáních; a má je každá [nejen] balkánská země). Би било странно, ако винаги търсим компромиси, за да не предизвикаме съседите. Дошло е време да си кажем неата такива, каквито са. Тук на Балканите ... отношенията са каквито бяха преди 90 г. - претенциите са прекалено много, манталитет е нетолерантен.”*

Proti tomuto názoru protestoval následující den v těch samých novinách (v rubrice Pozicija, SEGA, 22.3. 2005) Č. Marinov, doktorand sociologie v Paříži a filozofie v SU v článku, nazvaném: *“Шарлатанията с древна българска държавност”* a s podtitulkem *“Вършането на 5 века от нашата история е достойно продължение на Живковата патриотарска грандиомания”*. V celém článku používá výhradně etnonymum Prabalgari. Píše, že zná řadu bulharských historiků, kteří nové teorie neuznávají (ovšem nejmenuje), a že patronace prezidenta nad takovými akcemi je *“меко казано тревожна”*. Také, že argumentace, stavějící na pochybných lingvistických experimentech P. Dobreva a na jednom jediném textu (Imenniku) je též nedostačující a že P. Dobrev bohužel ovlivnil řadu bulharských historiků medievalistů.

A následující den dostal ve stejném deníku prostor pro vyjádření i P. Dobrev, SEGA, 24.3. 2005. Ten začal větou, že *“нямам никаква охота да дискутирам новостите в древна българска история с неспециалист”* (naráží na to, že Č. Marinov není historik, ovšem sám P. Dobrev je také “jen” ekonom). Dále doktoranda **sociálně diskriminuje** typizacemi “příliš mlád”, aby znal zásady profesionální etiky. Pak pokračuje ve výkladech, jak vzniklo *“едно от най-интересните открития в древната българска история, която напоследък печели все повече привърженици в България. И все повече врагове”*. Dále píše, že *“за началото на българската държавност в Европа бяха разказани*

множество различни хипотези”, a to cizími i bulharskými badateli. Existence raného bulharského státu je prý potvrzena i v arménských pramenech (viz kap. 3.2.2.).

Kapka Georgieva, autorka popularizační knížky o zabití Orfeově⁴⁷⁷ v deníku Trud, 24. 3. 2005 píše ve svém článku nazvaném "Karvta na pevca teče u vseki peti balgarin" v reakci na **řecké turisticky propagační motto “Elate v stranata na Orfej”**, že není sporu o tom, že (mýtickohistorický ?) Orfeus žil v Rodopech, v oblastech Tatulu a Gely⁴⁷⁸. *“Бързата реакция на български учени и обещственици начело с проф. Николай Овчаров стопира напана на комишиите и те се съгласиха да селят логото. Сега то звучи така: Родопите – родината на Орфей!”*

“Че гърците обичат да присвояват разни неща от съседите, е стара истина... Затова в вените на Орфей не е текла нито капка гърцка кръв” (kategorická expresivita a zápor svědčí o výrazné modalitě, kterou autorka vyjadřuje). Argumentuje tím, že Řekové na Balkánský poloostrov přišli v 8. století⁴⁷⁹ a jelikož Orfeus byl účasten pochodu Argonautů za zlatým rounem do Kolchidy, který se „uskutečnil“ ve 12. století př.n.l., je z toho prý tedy jasné, že Orfeus nemohl být Řek. (Přejímá se v této argumentaci mytologický epos Argonautika jako ryzí historická pravda /stejně tak ovšem funguje v oblasti „prabulharologie“ i Imennik/). V zemi prý tehdy žili potomci dávných Pelasgů, tj. početní Trákové⁴⁸⁰.

Autorka pokračuje: *“Защо толкова световните енциклопедии упорито повтарят термина “гърци” за всички митове и богове, които са с тракийски произход? Много просто – защото гърците са се освободили от Османската империя 50 години преди нас и веднага си правят собствен ПР по въпроса....Истинската история на Балкана е тракийската (toto jsou poněkud stylizační a manipulativní mody interpretace). Някакви си 50 години преднина обаче дадоха шанс на южните ни съседи да наложат пропагандата за “гърцката култура и нейната периферия – Тракия”.*

“... v Sicilija (stejně jako poblíž stejnojmenného uvažovaného rodiště Orfeova) има град Гела”. Toto je další silný argument v proorfeovské argumentaci [nejen] K.

477 Георгиева, К.: Убийството на Орфей. Тайната на изгубения Кивот. София, Бумеранг 2004.

478 V těchto oblastech kopal archeolog Овчаров, který právě vyslovil tuto spekulaci o zdejšími Orfeově rodišti.

479 Tvzení ale odporuje převládajícím vědeckým názorům; o předpokládaném příchodu Protořeků do Řecka kolem 2300-2100 př.n.l. jsem se zmínila jinde; znamená to tedy, že mykénskou kulturu autorka nepovažuje za řeckou!

480 (Pelasgové, zmínění Homérem a dalšími nejstaršími antickými autory, se sice považují za autochtonní obyvatelstvo Balkánského poloostrova, ale o jejich jazykovém ani rasovém původu mnoho nevíme. Tyto argumenty K. Georgievu jsou pravděpodobně přebírány z antikvované Encyklopedie bratří Dančových z roku 1936).

Georgievu. Řada archeologů, kopajících v Gele, mj. významný archeolog L. Furtwangler, zde odkryli stopy orfického učení. Je ovšem nutné znát jejich kontext⁴⁸¹.

“Остава едно – да популяризираме и Орфей да стане наша визитната картичка пред света и пред Европа....в учебниците и енциклопедиите трябва да има раздел за тракийската цивилизация като протобългарска култура и органична част от българската история. Само тогава е бъдат пресечени опитите на съседите ни да правят помен с чужда нита” (končí autorka článek frazeologií).

Celkově se jedná o stylizaci jednotlivých fakt, a to přímo z pera autorky, neboť text pravděpodobně nebyl redakčně upravený (jako u interview s G. Bakalovem). Nejméně čtyřikrát je v něm použit výraz kategorizační výraz sousedé / **съседи**, čímž jsou myšleni vždy pouze Řekové a vždy jsou zmiňováni ironicky až nepřátelsky.

Tato kauza doznala četných reflexí i v oblasti veřejného diskurzu, odraženého v řadě diskuzních fór na internetu⁴⁸².

481 Orfismus byl přebírán v Řecku od 8./7. století př.n.l., modifikoval se však dle duchovních potřeb Řeků. Ti nebyli – díky své urbánnosti (nemluví o **ethnoi**, tj. o kmenech žijících mimo města, což v této době byli nejen ethnoi řecké, ale i tzv. severozápadní řecké kmeny, mezi nimi i Makedonci a samozřejmě Trákové, a když už jsem u srovnání tak i Ilyrové) už tak v těsném sepětí s přírodou. Orfeus je i postavou eschatologickou, tj. přežil vlastní smrt (když sestoupil do podsvětí za Eurydikou). Pythágorás, který přebíral toto učení, emigroval před špatnou politickou situací z Řecka na Sicílii, kde hlásal orfické učení. Je tedy více než zřejmé, že památky a insignie orfické se budou na Sicílii vyskytovat, stejně tak i v jižní Itálii, jižním Rusku aj. Jaká je etymologická souvislost mezi rodopskou vsí Gela a sicílskou antickou Gelou nelze jednoznačně rozhodnout. * Některé prvky tráckého náboženství – sluneční kult, iniciace, mají paralely v kulturech íránských.

482 Za všechny uvedu odkazují na internetovou diskuzi s názvem: „Měli by Řekové tvrdit, že Orfeus je Řek? / Трябва ли гърците да казват, че Орфей е грък?“, založenou na diskuzním fóru deníku 24 časa at: http://www.24chasa.bg/app/forum/topic.asp?TOPIC_ID=1025. Jak jsem uvedla kap. 2.2.3.1. "Specifika internetové komunikace" nelze účastníky považovat za reprezentativní celopopulační vzorek, ovšem určitou výpovědní hodnotu tito "anonymní informátoři" mají.

5. ZÁVĚR

V celé diplomové práci mi šlo – v souladu se zastávaným pojetím sociální (a mocenské, legizimizující a konstitutivní) koncepce diskurzu - o **nástin procesu konstruování etnické** (a tím i kulturní aj.) **identity** ve vzájemné interakci všech subjektů společenského diskurzu, ve specifickém bulharsko-balkánském kontextu, za specifických společenských podmínek, spjatých se změnou ideologického a politického režimu a s plánovaným vstupem do Evropské unie.

V prvním oddílu práce jsem se zabývala pojmem diskurz, metodikou a teoretickými možnostmi diskurzní analýzy vzhledem k zvolenému tématu práce, dále jsem se zabývala zohledněním na analýze participujících oborů a disciplín a definováním souvisejících pojmů. Referenčním tématem bylo konstruování a ustavování etnické identity prostřednictvím uvažovaných etnokomponentů (etnogeneze) a prostřednictvím interpretací staré historie. Jednotlivé etnogeneziologické a starohistorické konstrukty jsou realizovány / prezentovány v textech různých subjektů společenského diskurzu. Společenské instituce jako subjekty diskurzu jsou významnými prostředky v ustanovování, někdy i v manipulaci s etnickou identitou, resp. identifikací. Vytvářejí a upevňují sdílené významy a konstruují kolektivní představy, stereotypy. V první části práce jsem se také zabývala kritérii výběru relevantních subjektů a jejich textů; zvláštní pozornost jsem při tom věnovala metodice sběru dat z internetového informačního prostoru. Internet slouží také jako specifický nástroj diskurzní analýzy, je využíván subjekty k prezentaci textů a odráží se v něm i veřejné reflexe komunikovaných konstruktů. Dalšími diskurzními nástroji, pojednanými v první části práce z teoretického hlediska a ve výčtu, jsou samy subjekty, jejich texty, resp. komunikační akty a v nich komunikované symboly (tradice, obrazy, mýty).

Další část práce (třetí kapitola) byla věnována přehledu konstruktů o etnogenezi bulharského národa, prezentovaných různými subjekty (vědeckými institucemi a organizacemi, jednotlivci, oficiálně, na internetu, v knihách, archeologií, historií, etnografií...). Přehled je rozdělený do dvou období, přičemž mezníkem byl rok 1989. Tato pasáž byla obtížná, neboť jsem (až na jednu výjimku) neměla k dispozici žádný, byť i stručnější pramen, který by se obdobným výčtem zabýval. Problematika konstruování bulharské etnogeneze také není v českém prostředí nijak výrazně reflektována. Proto je tato část práce přínosem pro poskytnutí [nejen] základních informací o celém tomto fenoménu.

Do přehledu jsem zapojila i komentáře k významu pojednávaného jevu pro tehdejší i dnešní stav poznání a v některých pasážích mám i archeologické odbočky. (Například teze o původu kupolových hrobek ukazuje jiný způsob konstruování etnicity než

činí historie či etnologie, neboť vychází čistě z matérie a z artefaktů). Přehled konstruktů jsem dovedla až do dnešní doby, kdy existují velké spory a pluralita názorů na etnogenezi dnešních Bulharů. Příčin zesílené aktualizace konstruktů o etnogenezi a etnické identitě Bulharů je celá řada. Objevují se nové konstrukty a re/interpretace těch starších, ražené specifickou částí bulharského společenského diskurzu a to diskurzem emocionálně zabarveným. Tyto současné popřevratové bývají silně společensky instrumentalizovány (ideologická, politická, psychologická či komerční instrumentalizace).

Ze všech uvažovaných etnik, podílejících se na etnogenezi dnešního bulharského národa se v oficiálním proudu 20. století výrazně vyčlenila tři etnika – trácké, slovanské a prabulharské. Podíl jednotlivých etnokomponentů na vzniku dnešních Bulharů byl instrumentalizován v závislosti na ideových, politických a dobových podmínkách. Zpočátku bylo v konstruování procesu etnogeneze uvažováno hlavně o etniku slovanském (období obrození), postupně i prabulharském, považovaném nejvíce za ugrofinské nebo “turkotatarské”, resp. správněji turkické. Turkický původ Prabulharů je v oficiálním odborném diskurzu udržován dodnes. Zpočátku byla zastávána teorie rychlé prabulharské slavonizace. V meziválečném období, kdy naopak politický systém poporoval odkon od Ruska, nastoupily teorie o pozvolné asimilaci Prabulharů a o jejich akulturačním vlivu na Slovany. V poválečném a socialistickém období se slovanské téma opět aktualizuje a až do 60. let jsou ostatní etnokomponenty marginalizovány. Pak nastává postupná konstrukce pozitivního obrazu Prabulharů a v 70. letech, kdy je zakládán Trákologický institut, je jako nový etnokomponent prezentován etnokomponent trácký. Po pádu oficiální doktríny s jejím historickým diktátem došlo ke změnám a to nejen ve vědecké sféře. Do společenského diskurzu se více zapojují nejrůznější subjekty, které mají k dispozici různé nástroje pro volné šíření svých vizí. Společenský [etnogeneziologický] diskurz se stává pluralitnějším. Zvýšenou měrou narůstá relevance konstruktů o indoevropském původu prabulharského etnika a podle mých pozorování se směřuje k tomu, aby se staly oficiální verzí, tradicí, aby se konstrukt podařilo institucionalizovat, aby došlo k faktografickému (i metodologickému přehodnocení), které by vyústilo do změn učebních textů a školských osnov. Zvýšenou měrou také narůstá nárokování vysokého podílu tráckého etnokomponentu v etnogenezi bulharského národa.

Čtvrtá kapitola mé práce analyzovala bulharský etnogeneziologický diskurz s relevantními účastníci se subjekty, v textech subjektů prezentovanými konstrukty a používaným jazykem. Vycházejíc z metody CDA, jsem si všímala hlavně obsahu konstruktů, jejich podíl na ustavování etnické a kulturní identity a prostřednictvím toho i vztahem jazyka a moci a instrumentalizace konstruktů. Konstrukty etnicity a kulturní identity, funkční nyní v

bulharském prostředí, slouží i pro zmírnění pojmání neoptimistických a neoptimálních domácích sociálních a ekonomických skutečností. Z textových analýz mi vyplynulo následující:

Identity, ke kterým se ať už implicitně či explicitně subjekty bulharského společenského diskurzu ve svých textech mocně hlásí⁴⁸³ a které jsou tedy preferovány a identity, které jsou naopak zavrhovány / nepodporované jsou: **identita europoidní a indoevropská**, vyplývající z rasových a jazykových charakteristik předků, tj. rasového a antropologického typu. Tato příslušnost je akcentována na úkor příslušnosti k mongoloidní rase a uraloaltajské [turkické] jazykové skupině. **Konstruování obrazu Tráků** jako nositelů vysoké kultury a deklarováním majoritního podílu ide. Tráků v etnogenezi dnešních Bulharů se dnešní Bulhaři stávají nejen dědici tráckého kulturně historického dědictví, ale i jejich „indoevropskosti“. Konstrukty spojené s Tráky také slouží komerci a zahraniční národní kulturní prezentaci. Také **konstruování Prabulharů**, jejich kultury, jazykové příslušnosti a nahrazování [stereotypního] obrazu prabulharských nomádů nositeli vyspělé, urbánní kultury jsou funkční v argumentacích o vysokém podílu tohoto etnokomponentu v etnogenezi dnešního bulharského národa.

Z ranku regionálních identit je rovněž upřednostňována **identita evropská**, z hlediska historického, kulturního a hlavně geopolitického je naopak odmítanou příslušností **identita balkánská**. Na druhou stranu se z hlediska ekonomického a s ohledem na možnou budoucí právní subjektivitu balkánského regionu „nově“ - hlavně v politickém diskurzu - konstruuje.. Častá verbální deklarace příslušnosti dnešních Bulharů k Evropě svědčí o jejich vlastní potřebě nejprve upevnit identitu etnickou, národní jako nedílnou součást identity evropské a to skrze **pozitivní národní prezentaci** před státy Evropské unie a zároveň i skrze **pozitivní sebeprezentaci**. Formální potvrzení „evropskosti“ nastane po přijetí Bulharska do Evropské unie, kdy má dojít k prolomení tzv. geopolitických archetypů / геополитически архетипи a k „návratu do Evropy / завърщане към Европа“. Mezi politickými a kulturními elitami, které ovlivňují veřejné mínění a historické vědomí jsou jak stoupenci sbližování Bulharska se západní Evropou (obvykle trákologové), tak i odpůrci tohoto procesu (obvykle prabulharisté).

Z mého pojetí diskurzu vyplývají i interakce subjektů diskurzu a pokusy o institucionalizaci konstruktů. Například konstrukt spojený s datem založení prvního bulharského státu (požadována je změna z roku 681 n.l. na rok 165 n.l.) vstupuje do mediálního, politického i organizačního a institucionálního diskurzu, komunikací nabývá

483 Akcentuji procesuální pojetí (tj. jakoby vědomý výběr ze souboru identit).

významů a má potenciál stát se konstitutivní složkou vědomí národní identity. Výsledným efektem může být začlenění tohoto data do učebnic a změna učebních osnov.

Výsledky interakce jednotlivých subjektů a užívání etnogeneziologických a starohistorických interpretačních konstruktů ve sféře politické, státní, veřejnosprávní a právní sféře se projevuje v ne/zdrženlivosti politických subjektů ohledně mezistátní, regionální a nadnárodní spolupráce (s ohledem na historické zkušenosti, historickou paměť atd.), v apelech na nutnost spolupráce vládního a nevládního sektoru, občanské i státní sféry např. v oblasti ochrany kulturně historických památek. Funguje zde i „politická sémiotika“ (sémiotika v politice), kdy se používá [historických] symbolů k podporám a odůvodněním politických kroků.

Starohistorické interpretace se objevují v legislativních požadavcích, normativních úpravách a zákonech (např. ochrana kulturně historického dědictví, propagace kulturně historických památek v mezinárodním i národním měřítku (začlenění do hodnotového systému Bulharů), zahraničně orientovaná kulturní politika a diplomacie, rozvoj turistického ruchu).

Institucionální a organizační sféra společenského diskurzu je z celé mé skupiny subjektů nejvariabilnější. Spadají sem instituce a organizace z ranku emocionálně zabarveného diskurzu (např. nacionalistické), instituce a organizace kulturní, obecně prospěšné a sociální. Kooperace a komunikace občanských organizací s politickou, státní a veřejnosprávní sférou je nezbytnou součástí občanské a demokratické společnosti. Důkazem účinku spolupráce institucí a organizací s institucionalizovanými společenskými formami (resp. interakce subjektů) jsou dosažené společenské systémové změny. Prolínání diskurzů tímto způsobem je zde více než přínosné. Nebezpečí spočívá v eventuální **hegemonii politického diskurzu..**

Užívání etnogeneziologických a starohistorických interpretačních konstruktů ve sféře ekonomické a komerční je spojené hlavně s oblastí turistického ruchu, související infrastruktury a sociálních zařízení. V těchto případech se silně uplatňuje provázání ekonomického a politického systému, např. v lobbystických interpelacích o získávání státních zakázek či licencí. Na rozvoji turistického ruchu participují samozřejmě i další firmy – různá ubytovací zařízení, dopravci, reklamní a tiskařské agentury atd. Tyto body mají i své socioekonomické důsledky – vznikají nová pracovní místa, nová organizační uspořádání určitých sociálních skupin, nové impulsy regionálního rozvoje...

Ve vědecké a vzdělávací sféře jsou praktickým důsledkem etnogeneziologických a starohistorických interpretačních konstruktů změny školských výukových textů a učebních

osnov... Někteří bulharští historikové a archeologové stojí u zrodu "**pronárodně ideologicky orientovaných**" vizí bulharské historie a jsou tak **vlivnou „politickou“ skupinou**.

Další možnosti výzkumu tématu: Interpretačními nástroji pro komplexní uchopování témat v jednotlivých diskurzích mohou být zároveň metody lingvistické (jazykové i stylistické), sémiotické, kritické diskurzní a literárněvědné analýzy. Vytvořit adekvátní syntézu všech těchto interpretačních metod, by mohlo být pro analýzu etnogeneziologického konstruování velmi přínosné.

Také zahraniční ohlasy, se kterými se setkávají přehodnocované bulharské interpretace historie, jsou zajímavým důkazem reflexe nových konstruktů a jejich na/akceptace a mohly by být rozpracovány do samostatného tématu.

Další směr bádání, který z tématu vyplynul, by mohl být věnován výzkumu vztahu Bulharů k jejich dějinám, zaměřený na aktuální národní a historické vědomí, dějinné hodnoty, historické mýty a stereotypy včetně zdroje těchto znalostí (škola, knihy, publicistika, masmédia, umění)⁴⁸⁴. Tím by se dalo ozřejmit i jak a zda nové konstrukty skutečně ovlivňují a zasahují veřejnost, tj. nakolik pronikají do veřejného vědomí. Je také možno uvážit možnosti průzkumu názorů, vyjadřovaných na internetu – v diskusích, ve fórech atd...

484 Např. i prostřednictvím podobných anketních otázek jaké byly v nedávném televizním pořadu „Největší Čech“, tj. typu „koho považujete za „největšího“ Bulhara a proč“, „nejhůře hodnocená dějinná událost a proč“, „nejlépe hodnocená dějinná událost a důvody“ atd. Obdobná anketa byla provedena v rámci projektu při BAN, její výsledky jsou publikovány v: Запрянова, А., Б. Нягулов, И. Марчева. Историографията между приемственост и промяна. А. За текущата история на историческата наука. Б. Анкетно проучване “Историци за историята”. - Исторически преглед, 2005, № 1-2, 3-97.

5.1. UŽITÉ ZKRATKY

BAN - Bulharská akademie věd

CDA – kritická analýza diskurzu

DA – analýza diskurzu

EI – Ekonomický institut

HÚ – Historický ústav

ide. - indoevropský/á/é

mas.- maloasijský/á/é

NBU – Nová bulharská univerzita

SU – Sofijská univerzita

VMRO – Vnitřní makedonská revoluční organizace

6. SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY:

Bulharská a cizojazyčná o Bulharsku:

- Ancient Gold. The Wealth Thracians (red. Marazov, I.). Washington, 1997.
- Ангелов, Д.: Българската народност през вековете. Ст. Загора, изд. ИДЕЯ, 1994.
- Archibald, Z. H.: The Odrisian Kingdom of Thrace. Orpheus Unmasked. Oxford, 1998.
- Александров, Д.: Тракийските могили, храмове, гробници и светилища: Религия, митове и култове при траките in: Ави-Тохол, Том 22-23, 2002.
- Бакалов, Г.: Историографски проблеми около ранната история на евразийските Българи. Български векове, 2, 2000, 9-15.
- Балтаджиев, К.: Изкривания и фалшификации на българска история, in: Ави-Тохол, 20, 2002, 6-37.
- Бащу Ибн Шамс Тебир, М.: Сказание за дъщерята на хана. (Епосът на прабългарите) 882 г. София, Агато, 1997.
- България през двадесет и първи век /Българска национална доктрина/, том 1-2. София, изд. Знание, 1997-8.
- Български историци – биографично-библиографичен справочник, София, изд. Марин Дринов, 1999.
- Български тълковен речник (кол. аут.). Наука и изкуство, София, 2004.
- Duridanov, I.: The Language of the Thracians, (digitalizovaná, aglická verze knihy: Ezikyt na trakite, Nauka i izkustvo, Sofia, 1976) (at: Vassil Karloukovski's Page <http://members.tripod.com/~Grozniyat/thrac/index.html>)
- Запрянова, А., Б. Нягулов, И. Марчева. Историографията между приемственост и промяна. А. За текущата история на историческата наука. Б. Анкетно проучване "Историци за историята". - Исторически преглед, 2005, № 1-2, 3-97.
- Гергова, Д.: Състояние и проблеми на методиката и методологията на българската археология. Тракийска археология in: Арехология, 2001, 3-4, 105-107.
- Гоцев, А.: Българската археология през последното десетилетие на XX век. Тракийска археология in: Арехология, 2001, 3-4, 88-91.
- Цочев, Ч.: Гробнична архитектура в Тракия V-III в.пр.Хр., [непублик. referát 2004].
- Даскалов, Р. Между изтока и запада. Български културни дилеми. София, изд. Лик, 1998.
- Даскалов, Р.: Оттук-оттам. София, изд. Лик, 2000.
- Детев, П., Детев, Й.: Прародината на Траките. Хора. Том 2. София, изд. къща на Българско общество за мултимедийно изкуство, 2000.
- Димитров, Божидар: Българите – първите европейци. София, Унив. издаделство Св. Климент Охридски, 2002.
- Димитров, Божидар: 12 мита в Българската история. София, Фондация КОМ, 2005.
- Дяков, Т.: Българският характер. София, Академично изд. Марин Дринов, 2001.
- Добрев, П.: Българи, тюрки, славяни: физическите им образи в ранните средновековни паметници, София, изд. Огледало, 1995.
- Добрев, П.: Балхара край Памир. Поглед към българската прародина. София, ТАНГРА ТанНакРа Общобългарска фондация, 2004.
- Добрев, П.: Българските огнища на цивилизацията на картата на Евразия: стопанство, бит, и култура на ранните българи. София, ТАНГРА ТанНакРа Общобългарска фондация, 1998.
- Добрев, П.: Царственик на българското достояние /изследване върху прабългарския Именник и календар/. София, ТАНГРА ТанНакРа Общобългарска фондация, 1998.
- Добрев, П.: Светът на прабългарите. София, ИК "Славика – РМ", 1994.

- Домарадзки, М.: Тракийските култови места /втората половина на II-I хилядолетие пр.Х./ in: Годишник на СУ "Св. Климент Охридски", Исторически факултет, 2002, Suppl. 2.
- История на българите: потребност от нов подход - преоценки - част I-III. (Sborník). София, Тангра ТанНакРар Общобългарска фондация, 1998.
- История на българите - изкривявания и фалшификации от авторски колектив. София, Тангра ТанНакРа, Общобългарска фондация, 2002.
- Еленков Иван (съст.): Защо сме такива? : в търсене на българската културна идентичност. София, Просвета 1994.
- Emilov, J.: " Changing Paradigma. Modern Interpretations on Celtic Raids in Thrace Reconsidered (in print).
- Гочева, З.: Тракийското светилище на Нимфите при с. Огняново in: Годишник на СУ "Св. Климент Охридски", Исторически факултет, 2002, Suppl. 2.
- Dimitrova, S. History, generations, identities in: Balkanistischen forum, 1-2, 1996
- Динчев, В.: Римските вили в днешна българска територия. София, Агатó 1999.
- Динев, П.: Българска народна поезия, София, 1949.
- Iliev, I.: The Proper Use of Ancestors. - Ethnologia Balkanica. V. 2, 1998, p. 8 - 17.
- История на България, том I-II (кол.). София, БАН, 1979.
- Карстева, А. (ред.): Универсално и национално в българската култура = Universal and National in Bulgarian Culture. София : Международен център по проблемите на малцинствата и културните взаимодействия, 1996.
- Китов, Г.: Траколожка експедиция за могиленото проучване през 1992-1994 г. in: Археология 37, 4, 57. 1995.
- Китов, Г.: Тракийски култов център Старосел. Варна 2003.
- Китов, Г.: Долината на тракийските царе. Варна 2003.
- Китов, Г.: Форма, съдържание и предназначение на тракийските могили in: Старини, 1, 1999.
- Китов, Г.: Тракийски стенописи в [могилата] "Рошавата Чука" [край с. Александрово, Хасково] in: Ави-Тохол, Том 17, 2002.
- Китов, Г.: Долината на тракийските владетели Долината на тракийските владетели in: Археология, год. XLIV, кн. 1, 2, 2003.
- Китов, Г.: Тракийските могили in: Thracia, 10. Serdicae 1993.
- Kitov, G.: Royal Insignia, Tombs and Temples in the Valley of the Thracian Rulers in: Archaeologia Bulgarica, 1, 1999.
- Конев, И. ет ал.: Предъци и предтечи: митове и утопии на Балканите. Благоевград, Международен университетски семинар за балканистични проучвания и специализации при ЮЗУ "Неофит Рилски", 1997.
- Кратка енциклопедия Тракийска древност, Издателство "АРГЕС", 1993.
- Кузманов, М.: Тракийска и етруска гробнична архитектура {кр. II-I хил. пр. Хр.} in: Seminarium Thracicum 3, 1998.
- Маджаров, Х.: Непризнати Българи in: Ави-Тохол, 17, 2002.
- Маразов, И.: Митология на златото. София, ИК "Христо Ботев" 1994.
- Маринов, Д.: Народна вяра, том I. София, Академично издателство М. Дринов, 2003.
- Мозолевский, Б. Н.: К вопросу о скифском Герросе in: СА, 1986, 2, 70-83.
- Мутафчиев, П., Мутафчиева, В.: История на българския народ : от наченките на човешки живот по нашите земи до Българското възрождане. София, Академично издателство М. Дринов, 1995.
- Мутафчиев, К.: Древна история на балканския полуостров. Опит за съпоставително изследване на конните народи. Том 1-3. София, Гуторанов а син, 1997.
- Овчаров, Д.: От изток на запад – българите в търсене на своята родина in: Добруджа, 1997-99, Том Но 14-16.

- Овчаров, Д.: Първопрестолна Плиска, Варна, Славена 2003.
- Пенчев, Б.: Тъгите на краековие, изд. "Литературен вестник", С., 1998.
- Попов, С.: Пред прага на XIX век. Kultura [on-line] (at: http://www.online.bg/kultura/my_html/2011/natio.htm)
- Проблеми и събития - българска история. Сборник. София, 1993.
- Рабаджиев, К.: Гробницата на тракийския владетел /опит за нова интерпретация/ in: Годишник на СУ "Св. Климент Охридски", Исторически факултет, Том 2, 2003.
- Русева, М.: Тракийска култова архитектура. Ямбол, 2000.
- Русева, М.: Тракийска гробнична архитектура в българските земи през V-III в. пр. н. е. Докт. дисертация 1982. София, 2002.
- Семов, М.: Българска народопсихология. Размисли върху това какви сме били а какви сме днес. Том. 1. София, Унив. издателство Св. Климент Охридски, 1999.
- Справочник за 1999. Исторически факултет, специалност етнология. Софийски университет "Св. Климент Охридски", 1999.
- Стоянов, Т.: Гробничната архитектура в Североизточна Тракия в светлината на контактите с Мала Азия /IV-III в. пр. н. е./ in: Terra Antiqua Balcanica, 4, 1990, 122-133.
- Шопов Я. И. (1998) Изследванията на д-р Петър Добрев върху историята на прабългарите в: кн. "Царственник на българското достолепие", ИК "Иван Вазов", София, стр. 179-183.
- Табakov, Д.: История на Бългаите в ръцете на славяно-манияците, Авитохол, 13, 2000.
- Тачева, М.: Тракийските светилища – зони за етнокултурни комуникации in: Балканистичен форум, 1-2, 1996.
- Theodossiev, N.: Monumental Tombs and Hero Cults in Thrace during the 5th-3rd centuries BC in: Heros et heroines dans les mithes et les cultes grecs. – Kernos, Suppl. 10, 2000, 435-447.
- Theodossiev, N., Koleva, R., Borislavov, B. ARCHAEOLOGY IN BULGARIA in Encyclopedia of Archaeology vol. 3 ed. Tim Murray Santa Barbara, 2001.
- Thracology in Bulgaria between 1970 and 1995 / Kiril Jordanov et al. in: Orpheus, 1995, N 5, p. 69-114.
- Тодорова-Пиргова, И.: Богоизбраният народ на Балканите in: Българ. фолклор, 4, 1999.
- Tsetschladze, G. R.: Who built the Scythian and Thracian Royal and Elite Tombs? in: Oxford Journal of Archaeology 17{1}, 1998.
- Тодоров, Евгений: Древнотракийско наследство в българския фолклор. София, Академично издателство Марин Дринов, 1999.
- Велков, В.; Венедиков, И.; Влахов, К.; Данов, Х.; Попов, В.; Фол, А.: Мегалите в Тракия I., Тракийски светилища II., София, Наука и изкуство 1976.
- Велков, В. : Градът в Тракия и Дакия прес късната античност. София, БАН 1959.
- Венедиков, И.: Надписите върху тракийските фиали in: Археология, 14, 2, 1972.
- Венедиков, И.: Прабългарите и християнството. Стара Загора, Идея, 1995.
- Чичикова, М.: Тракийска гробница от Свещари. София, 1986.
- Čukova R.: Bulgarian Gagaouzes. Ethnic and Social Enigma (at: <http://members.tripod.com/crcs0/gagauz2.html#txt2>).
- Живкова, Л.: Казанлъшка гробница. София, Наука и изкуство, 1974.

Česká:

- Amort, Č.: Dějiny Bulharska. Praha 1980.
- Berger, Luckmann: Sociální konstrukce reality. Brno, Centrum pro studium demokracie a kultury 1999.
- Bouzek, J.: Thrákové, Praha, Panorama 1990.
- Bouzek, J. - Hošek, R.: Antické Černomoří. Praha, Svoboda 1978.

- Čermák, F.: Jazyk a jazykověda. Přehled a slovníky. Praha Pražská imaginace 1997.
- Čmejrková, S.: Reklama v češtině, čeština v reklamě. Praha, Leda 2000.
- Čmejrková, S. a kol.: Jak napsat odborný text. Praha, Leda 1999.
- Doubravová, J.: Sémiotika v teorii a praxi. Praha, Portál 2002.
- Eliade, M.: Od Zalmoxida k Čingischánovi. Praha, Argo 1997.
- Encyklopedie antiky, Praha, Academia 1973.
- František Daneš a kol.: Český jazyk na přelomu tisíciletí. Praha, Academia 1997.
- Frolec, V.: Česká národopisná balkanistika a její úkoly, 1969 (at: <http://www.nul.kz/NA/1970/2/Nr.html>).
- Foucault, M.: Diskurs, autor, genealogie. Praha, Svoboda 1994.
- Herodotos: Dejiny. Bratislava, Tatran 1985.
- Hájková, E.: Stylistická cvičení. Praha 1997.
- Jacobson, R.: Lingvistika a poetika in R. J., Poetická funkce. Jinočany, H&H 1995.
- Janoušek, Jaromír: Významová analýza komunikace. Československá psychologie, 49, 3.
- Jireček, K. J.: Dějiny národa bulharského. Praha, 1876.
- Jiráček, J.: Média a společnost. Stručný úvod do studia médií a mediální komunikace. Praha, Portál 2003.
- Kahn, Norma B.: Jak efektivně studovat a pracovat s informacemi. Praha, Portál 2001.
- Liotard, F.-J.: Rozepře, Praha, Filosofie 1998.
- Klímeš, L.: Slovník cizích slov. Praha, SPN 1985.
- Kudělka, V.: Malý labyrint literatury, Praha, Albatros 1982.
- Mullerová, E.: Funkční styly a jejich základní žánry v současné komunikaci, Praha 1986.
- Mukařovský, J.: Studie II. Brno, Host 2001.
- Nahodilová, L.: Etnická paleta dnešního Bulharska. Sajt Integrace (at: <http://www.integrace.cz/integrace/clanek.asp?id=458>)
- Nekvapil, J.: Sociální kategorizace v interkulturním kontaktu: základní výklad, cvičení a diskuse dvou scén z podnikové komunikace (at: <http://ulug.ff.cuni.cz/>).
- Pečírka, J. (red.): Dějiny pravěku a starověku I, II. Praha, SPN 1989.
- Petr, J.: Základy slavistiky. Praha, SPN, 1984.
- Průcha, J.: Interkulturní psychologie. Praha, Portál 2004.
- Rychlík, J.: Dějiny Bulharska. Praha, Lidové noviny 2000.
- Sociologické školy, směry, paradigmaty. Praha, Slon 1994.
- Soukup, V.: Dějiny antropologie (encyklopedický přehled dějin fyzické antropologie, paleoantropologie, sociální a kulturní antropologie). Praha, Academia 2004.
- Spargo, T.: Foucault a teorie podivného. Praha, Triton 1999.
- Slovník antické kultury. Praha, Svoboda 1974.
- Thúkýdídés: Thúkididovy dějiny války peloponnéské. Praha 1906-1909.
- Venedikov, I.; Gerasimov T.: Thrácké umění. Praha, 1976.
- Wellek, R. – Warren, A.: Teorie literatury. Praha, Votobia. 1996.
- Xenofont: Anabaze. Praha, Odeon, 1974.
- Zbořil, Z.: Bulharsko na cestě do Evropské unie. Sajt Integrace (at: <http://www.integrace.cz/integrace/clanek.asp?id=461>)
- Zbořil, Z.: Populisté a nacionalisté v integrující se Evropě. Sajt Integrace (at: <http://www.integrace.cz/integrace/clanek.asp?id=541>)

7. SEZNAM PŘÍLOH

1. Prezentace vybraných organizací

- 1.1. Tangra TanNakRa - úvodní prezentace, memorandum a jeho signatáři
- 1.2. TEMP – úvodní prezentace
- 1.3. Informace z tiráže Avitocholu č. 24/2003, Balgarska Orda – 1938, včetně „Výzvy“
- 1.4. Autorský kolektiv Bulharské národní doktríny, Vědecké centrum národní strategie

2. Administrativní texty

- 2.1. Program konference Výzvy ke změnám bulharské historické vědy po r. 1989
- 2.2. Dopis ministrovi školství a věd
- 2.3. Program konference Bulharská státnost...
- 2.4. Program konference Kořeny bulharské civilizace
- 2.5. Program konference *Stara' bulharska'* civilizace
- 2.6. Oficiální stanovisko varnského klanu Balgarské ordy

3. Tiráž Avitocholu [č. 24/2003] – schéma bulgarských skupin

4. Argumentace nových „prabulharských“ konstruktů dle P. Dobreva

- 4.1. Obrazy v argumentacích ide. původu Bulharů
- 4.2. Rozšíření slova kůň
- 4.3. Pravlast a přesídlení *Prabulharů*

Přílohy

Пříloha č. 1.1. Tangra TanNakRa – úvodní prezentace, memorandum a jeho signatáři

Българи, да си помагаме...

Цели на фондация Тангра ТанНакРа

Първо, да се възроди истината за историческото място и значение на българите в световната цивилизация и култура.

Второ, да се информира световната общественост за мястото, ролята и значението на цивилизацията на древните българи.

Трето, да бъде дописана Паисиевата история и показана на света.

ТАНГРА - Името на фондацията е популярно звучене на името на бога на древните българи, което според научни изследвания означава философското триединство от понятията Тан (вселена), Нак (човек) и Ра (бог). Чрез него те изразяват едно отнайранните схващания за единството и хармонията на света. Писмени сведения за това датират от хилядолетието пр. Хр.

ТАНГРА е едно от най-древните религиозни и културни понятия в историята на човечеството. Прародината на древните българи са долините на Памир и Таримската котловина между Тянь Шан (небесната планина) и северните склонове на Тибет, откъдето започва разселването им по света. Фердинанд фон Рихтхофен (1833-1905) смята Таримската котловина за огнище на първата човешка култура. В района на Памир българите създават още през древността две прочути държави БАЛГАР и БАЛХАРА. Оттам се разнася светлината на българската държавност нашироко по света, доказателство за което са създадените на територията на Европа още три български държави - КУБРАТОВА, ВОЛЖКА и АСПАРУХОВА БЪЛГАРИЯ.

Древните българи са завещали на света богато културно наследство в областта на философското осмисляне на света, държавното управление, социалното устройство, военното изкуство, писмеността, езиковата култура, строителството, астрономията и математиката. ЮНЕСКО признава календара на древните българи за най-точния от всички известни досега календари. В различна степен и в различни епохи българите участват в създаване на етногенеза на цяла редица народи от Поволжието и Кавказ, в т.ч. Чувашия, Татария, Чечения, Кабардинобалкария, Ингушетия, Абхазия и други републики и области от ОНД. На Балканите мощната българска държавност начело с кан Аспарух обединява и повежда древния тракийски етнос и славянските племена в неотразим пробив срещу наследниците на Римската империя - Византия и Франкското кралство. Възникна третата империя в Европа и то на кръстопътя с Азия и Африка. Това е днешна България.

Знакът на фондацията е т.н. "космическа костенурка" - графично изображение на философските представи на древните българи за устройството и движението на вселената. Смисълът на общите ни усилия е да дадем човешко и историческо самочувствие на децата на българския род, разпръснати като пясък по света от превратностите на историята. Българите могат да имат много по-значимо присъствие в съвременния интегриращ се свят.

Адрес: П.К. 1832, София, България

тел. ++359 2 986 4419 факс. ++359 2 986 6945
e-mail : tangra@bitex.com

Memorandum / Меморандум

Въпросът кой как ще влезе в третото хилядолетие не е традиционно-рутинен за края на изтичащия XX век. Този път той съдържа заплащително предизвикателство кой как ще бъде разпознаван в глобално интегриращия се свят.

Историята, науката за хората и за тяхната драма, никога не ще се примири, че един народ, който и да е той, ще се остави да бъде идентифициран на екран като фигура в електронна игра. Затова, онези, които са в навалищата пред прага на осветената приемна зала, да си припомнят притчата, че ще бъдат пуснати да влязат, ако зачитат самите себе си. Да зачита себе си един народ - това означава да съзнава достойнството си в съизмеримост с достойнството на другите народи.

Достойнството не е технологически или жизнен стандарт. То е въплътено в културата, но не в самобитната, която е оградена в дувари, а в смелата, взаимодействиствената и съзнателната култура като творческо социално поведение.

Народът и неговата култура са живи и жизнени в историческата непрекъснатост и приемственост. Те не могат да бъдат спрени нито от местни, нито от чуждоземни сили, защото са наситени с енергията на носителите си, независимо от това къде те живеят - в ядрото на етнодемографския състав или в неговата диаспора. Цялото е образувано от частите си. Клио, музата на Историята, отдавна е отхвърлила всички географски, политически, културни и религиозни показатели, които конюнктурно раздробяват таво Цяло.

Енергията на един народ, която възпламенява неговата култура, не може да бъде унищожена. Тя само стихва, временно сломена. Когато тя се освободи от идеологемите на блоковото мислене, от съскането на политическите страсти и от внушаваната предопределеност на желаната от други т. нар. историческа съдба, постигнатото придобива винаги национално значение. Такива са смисълът и целта на благородното съперничество по полето на духовността - единствената схватка, в която всеки участник печели.

Историята не е завършен строеж. Тя е вековно съизграждане, в което някои са архитекти, други донасят по един камък, но нито едно име не е зачеркнато.

Историята е Припомняне, припомнянето е Познание, познанието е Вярa, вярата е Битие. То съществува като непрекъснато протичане на историческото време на империите и имперските провинции. Никой няма право да съди бързо или бавно тече времето на един народ, защото само пресичането на историческите времена на народите, дори и на изчезналите, създава ритъма на Историята.

Този ритъм не подхранва враждебност, а учестява взаимността и взаимодействиствеността, които са истинските условия за самосъзнанието.

Ако някой възпрепятства Другия да се стреми към самопознанието и да го постигне, той унищожава себе си.

Историческата наука и образуваната от нейните импулси общност са призвани да създават тези условия, а не да изчакват дърдорковците да се надърдорят ка да освежат овехтелите идеи - образи. Стари митове не се отхвърлят с нови, псевдопатриотизмът на барабания бой не се отстранява с цинизъм, забравени периоди не се запълват с публицистика, премълчаното не проговаря с коридорно шушукане.

Историята е величествена буря, когато борави с истинските си категории:

Началото, а не датировката му на парче земя,

Държавността, а не една военно-политическа организация,

Властта, а не кой колко дълго е управлявал,

Монотеизмът, а не танц на шаманите,

Покръстването, а не кой кого надхитрил,

Книжовността, а не азбуката,
 Другият, а не коварните съседи,
 Борбата, а не игото,
 Възраждането на духа, а не беднотията на хъшовете,
 Партньорите, а не дипломатическите доклади,
 Перспективата, а не светлото бъдеще
 и Светът, а не пътят към него.

Тези категории не са риторически фигури. Те са втъкани в материята на Историята на България, но очакват да бъдат преосмислени и да образуват нови проблемни кръгове. Да се издирват и откриват нови източници е разбира се необходимо, но дали за всички периоди от историята ни това е възможно? Очевидно не трябва да се пренебрегва реинтерпретацията на редица факти, които било поради едностранчивост, било поради недооценка са създали невярна представа за битието на Българите.

Съществена част от историята на българите до VII век отсъства от историографската литература. Липсва задълбочено научно представяне на цели дялове от диаспората на древнобългарското семейство. Превратната и изкривена в негативен смисъл е представата за културното равнище и държавността у Българите в този период. Отсъства оценка за важната им роля в световните обществено-икономически, политически и културни процеси от онези бурни епохи. За периода след раждането на Дунавска България историографията борава с многобройни и достоверни факти, но не отчита в достатъчна степен надрегионалния характер, роля и значение на българската история в изграждането на ранносредновековната европейска култура, а това е ключът за интегрирането на България към модерната европейска култура.

Казват, че отец Паисий бил родоначалникът на национално-романтичната историография на Българите. Всеки народ има своя Паисий и той си стои на мястото, не защото е бленувал, а защото е ре-проблематизирал миналото, съзнавайки отлично защо неговият герой трябва да се гордее с българското си име.

В третото хилядолетие достойно ще влезем като се гордеем с името си.

Osoby, které podpořili memorandum¹ / Личности подкрепящи меморандума

1. доц. дин Петър Ангелов	класически филолог-историк /политически отношения на Балканите през средновековието/, преподавател – ИФ СУ, ПУ, ръководител на Катедрата по българска история ИФ СУ, член на факултетен съвет СУ /ИФ/
2. ст. ас. Александър Антонов	историк, преподава – СУ /История на България XV-XVII век /
3. проф. д-р Георги Бакалов	историк, бизантинист, преподава на СУ, НБУ, член на факултетен съвет СУ /ИФ/, член на ОБФ Тангра ТанНакРа – директор на Научния център за изследвания на Българите, член на програмен съвет програма История при НБУ, член на Научен център за българска национална стратегия
4. проф. Емил Боев	тюрколог, преподава - СУ /тюркиска диалектология, сравнителна граматика на т. езици, прабългаристика/, директор на Центъра за източни езици и култура (?)

¹ Doplnila jsem jejich funkce, profese, další organizační členství...

5. доц. Таня Боева	етнолог - Етнология СУ, преподава /културна екология/
6. проф. дин Иваничка Георгиева	преподавател – СУ / Българска народна митология, Джендър и народната култура /
7. проф. дин Цветана Георгиева	етнолог - Етнология СУ преподава /Балканите - контактна зона на християнството и исляма/, Член на Международната организация на европеистите с център Брюксел
8. проф. дин Людмил Гетов	класически археолог, хонориран преподавател – СУ, преподавател ЮЗУ
9. проф. дин Златозара Гочева	класически историк, преподавател – НБУ / Античност, древна история, траки/
10. ст.н.с. дин Елена Грозданова	хонориран преподавател – СУ, катедра тюркология /История на Турция/
11. чл. кор. проф. Васил Гюзелев	акад., медиевист, хонориран преподавател ИФ СУ
12. ст.н.с. д-р Божидар Димитров	специалист в областта на българското средновековие, 1991-98 директор на Националния исторически музей
13. ст.н.с. д-р Петър Добрев	икономист, прабългарист, ИкИ при БАН
14. проф. дин Дойно Дойнов	историк, дългогодишен председател на Главно управление на архивите при Министерския съвет и член на Изпълнителното бюро на Международния съвет на архивите при ЮНЕСКО, Член на Управителния съвет на Общобългарски комитет "Васил Левски"
15. Антон Дончев	писател
16. доц. д-р Петър Делев	преподавател - СУ /стара история, тракология /, член на факултетен съвет СУ /ИФ/
17. проф. д-р Василка Тъпкова - Заимова	филолог /?/, преподава – СУ, НБУ /- програми Културно наследство, Балканистика /История на Византия. Славяновизантийски връзки на Балканския полуостров, изворознание/
18. ст.н.с. дин Кирил Йорданов	проф., преподава - НБУ /тракология, тракийска култура/, член на програмен съвет – програма Тракология при НБУ
19. ст.н.с. д-р Вяра Ковачева	археолог/етнолог /?/
20. чл. кор. проф. Константин Косев	историк Нова българска история в ИФ СУ, / история на Българското възрождение/. От 1982 г. е завеждащ секция "Нова и най-нова обща история" в Института по история към БАН, зам. председател на БАН
21. доц. д-р Георг Краев	фолклорист, преподава – НБУ /програма Български фолклорни изкуства/

22. проф. дин Милчо Лалков	историки, бе преподавател по история на балканските народи в ЮЗУ "Неофит Рилски" и дългогодишен ръководител на Катедрата по обща история, преподавател и член на факултетен съвет ИФ СУ. Бил е съветник по националната сигурност към Президентството, зам. декан на Историческия факултет и член на Академичния съвет на СУ "Св. Кл. Охридски".
23. д-р Джени Маджаров	етнолог, преподава - СУ /Стопански модели в етнологията/
24. проф. дин Георги Марков	историк, директор на ИИ при БАН, член на ОБФ Тангра ТанНакРа, преподавател – СУ, НБУ /нова история/, член на програмен съвет - програма История при НБУ, член на Научен център за българска национална стратегия
25. доц. дин Христо Матанов	историк /средновековна балканска история/, преподавател СУ, член на факултетен съвет СУ /ИФ/
26. д-р Катя Меламед	преподавател – НБУ /чужди езици?/
27. доц. д-р Пламен Митев	историк, преподава – ИФ СУ /Българско възраждане/, Зам.-декан на Историческия факултет ²
28. н.с. д-р Ружа Нейкова	етнолог, музиколог, преподава - НБУ
29. д-р Видка Николова	филолог /книга за богомилите/
30. проф. дин Любомир Огнянов	историк, преподава СУ /нова история/, член на ФС на ИФ (1976 - 1993 и от 1995), член на СНС по нова и най-нова история при ВАК (1984 - 1992 и от 1997), член на Централния съвет на Българското историческо дружество (от 1976 г.)
31. проф. д-р Андрей Пантев	историк, преподава – СУ, ПУ, БТУ, ЮЗУ /Нова обща история, Сравнителна история на модерна Европа, българският контекст/
32. ст.н.с. Рачко Попов	етнолог, преподавател – ИФ СУ
33. ст.н.с. д-р Калин Порожанов	траколог, преподава – НБУ, член на програмен съвет – програма Тракология при НБУ, доц., член на университетен съвет ЮЗУ
34. Иля Прокопов	Директор на Националния исторически музей (?)
35. Стоян Райчевски	Председател на Комисията по култура и масмедии към Парламента

36. проф. д-р Марко Семов	преподавател – ПУ, ВСУ, СУ /Факултет по журналистика и масова комуникация – възстановява дисциплината Народопсихология/, член на съвета на национално развитие при Президента на република, Член-кореспондент на БАН, член на Съвета за електронни медии и на Академическия съвет на СУ, член на Научен център за българска национална стратегия
37. н.с. д-р Цветелин Степанов	културолог (еврасийските области), преподавател - НБУ
38. доц. Красимир Стоилов	Ръководител катедра Етнология /СУ/, преподава /етнически стереотипи/, Съюз на учените в България - член
39. ст.н.с. д-р Валери Стоянов	декан /ФФ СУ/, проф., член на ИИ при БАН (отдел помощни исторически дисциплини)
40. ст.н.с. д-р Христо Темелски	титулярен директор на ЦИАИ ³ , преподава /Българска църковна история в Православен богословски факултет при ВТУ/, член на Научния съвет на Центъра за славяновизантийски проучвания "Проф. Иван Дуйчев" (от 1995 г.); член на Централната оценителна комисия при Главно архивно управление (от 1995 г.); редактор на сп. "Духовна култура" (от 1 януари 2000 г.)
41. д-р Веселин Тепавичаров	етнолог, преподава на ИФ СУ, /съвременни етнополитически модели, политическата етнология /антропология/
42. проф. дин Александър Фол	историк, траколог, 1980-86 министър на образованието, 1979-87 ръководител катедра Древна култура и тракология ИФ СУ, 1971-1991 директор на Института по тракология при БАН, член на програмен съвет – програма Тракология при НБУ
43. ст.н.с. д-р Валерия Фол	историк, изкуствовед, преподава – НБУ /История на Средиземноморската древност, Българските земи в Древността/, член на програмен съвет – програма Исторически науки при НБУ, Директор програма Тракология при НБУ
44. доц. д-р Димитър Ц. Цанев	историк, преподавател – ИФ СУ /История на България XVIII - XIX в./, заместник-министър на външните работи (1992-1993 г.), Генерален консул на Република България в гр. Сидни, Австралия (1993-1997 г.), Посланик на Република България в Китай (1999 - 2003 г.)

45. доц. д-р Пламен С. Цветков	историк, ИИ при БАН, преподавател – НБУ ⁴ / Историята от балканска гледна точка/, член на програмен съвет програма - История при НБУ
46. ст.н.с. Цветана Чолова	историк, преподавател – НБУ /Византия, България и православният свят, Цивилизацията на Средновековна Европа/, член на програмен съвет програма История при НБУ и Директор на програма Исторически науки при НБУ
47. доц. д-р Татяна Яруллина	филолог /?/

4 jeden z jeho kurzů v rámci Historie na NBU je: Светът на мегамитовете – идеи, общество, институции; Народно-ностно потекло и национално самосъзнание ај.

Příloha č. 12. Trákológická expedice pro výzkum mohyl (ТЕМР)

Тракологическа експедиция за мошлното проучване

Адрес: 1612 София.

Бул. "Цар Борис III" № 25, ет. 7, ап. 11.

тел. 02/952 41 59; 0889 486 735; 0889 936 754;

e-mail: kittemp@abv.bg

Управителен съвет

1. ст.н.с. д-р Георги Павлов Китов – археолог, председател
2. Диана Димитрова Димитрова – археолог, зам.-ръководител на разкопките на ТЕМП след 2000 г, участник в експедициите на ТЕМП от 1984 г.
3. Георги Диков Мавров – реставратор
4. Майя Петрова Бужашка – архитект
5. д-р Майя Василева – траколог

Почетни членове на ТЕМП

1. Dr. Gaudenz Ruf	12. Илка Димитрова
2. Rooth Fleent	13. Мито Имирски
3. Kingfley Fleent	14. Антонина Стоянова
4. Проф. Александър Фол	15. Пламен Славов
5. Теню Пиндарев	16. Илия Павлов
6. Донка Пиндарева	17. Георги Първанов
7. Петър Стоянов	18. "Вифор" ООД
8. Margrete 2nd
The Queen of Denmark	19. Издателство "Славена"
9. Акад. Иван Юхновски	
10. Проф. Божидар Димитров	
11. Гинка Чолакова	

Експедицията функционира от 1966 г. като част от колектива, проучващ нос Калиакра и територии от днешната Добричка област. През 1966–1969 г. разкопките се провеждат под научното ръководство на ст.н.с. Георги Джингов от АИМ при БАН и д-р Любка Бобчева, тогава директор на Окръжния исторически музей в Толбухин (днес Добрич). Разкопките в

Градница, Севлиево, са проведени под ръководството на проф. Атанас Милчев, тогава ръководител на катедра "Археология" в СУ "Св. Кл. Охридски". От 1971 г. насетне проучванията се провеждат под главното ръководство на д-р Георги Китов със заместник-ръководители Павел Павлов (ИМ – Ловеч) в Ловешко, Тотю Тотевски (Музей на занаятите в Троян) в Ломец и Дълбок дол през 1979 г., Тая Борисова (ИМ – Правец) в Правешко, Борис Маричков (Археологически музей – Пловдив) в Брани поле, Георги Атанасов (ИМ – Шумен) в Новопазарско, Марлена Кръстева и Петър Теодосиев (АИМ при БАН) при някои от обектите в Ловешко и Казанлъшко, Марлена Кръстева в Гълъбовско, Гавраил Лазов и Елка Дочева (Национален исторически музей) в Свиленградско и в Казанлъшко през 1996 и 1997 г., Диана Димитрова (АИМ при БАН) след 2000 г. в Тракийския култов център Старосел и Долината на тракийските владетели.

Повечето от откритията на ТЕМП са с изключително висока научна и художествена стойност. Многобройността им се дължи на обстоятелството, че експедицията работи с необикновено бързи темпове, като използва геофизична и земекопна техника и има значителен състав от квалифицирани кадри – археолози, архитекти, геофизици, художници, реставратори и др. Работното време на обекта и в базата е удължено, работи се без почивни дни и на широк фронт.

Могат все пак да се открият най-значителните постижения по епохи, райони и типове обекти.

Ранна бронзова епоха: Некрополът Горан–Слатина в Ловешко. Все още най-големият и богат сред останалите в България. (1980–1981 г.)

Средна бронзова епоха: Все още единственият в България гроб от това време – в центъра на Ловеч. (1972 г.)

Ранножелязна епоха: Могили в землището на с. Гумощник, Троянско. (1975 г.).

Късножелязна епоха. Архитектурни подмогилни паметници:

Две куполни гробници на нос Калиакра (1966–1968 г.) и една на нос Чиракман край Каванрна (1972 г.)

Каменни гробници край с. Гумощник, Троянско (1974 г.), с. Черни Вит, Тетевенско (1975 г.), с. Дерманци, Луковитско (1992 г.), Шипка (1992), с. Габарево, Павелбанско (1997), 2 край Мъглиж (2004) и др.

Монументални храмове-мавзолеи – два в Жаба-могила край Стрелча (1976–1977 г.), два в Равногор, Брациговско, в Родопите (1987), 11 в Долината на тракийските владетели – в могилите Оструша (1993), Славчова, Сашова, Голяма Арсеналка и Сарафова (1995), Хелвеция, Грифоните и Шушманец (1996), Кестелева и Рачева край Мъглиж (2004), Попова край с. Оряховица в Старозагорско (2004), Голяма Косматка до Шипка (2004), 5 в района на Тракийския култов център Старосел – в Рошава могила (1992), Четинова (2000), Хоризонт, Недкова и Коилишка (2002); Рошавата чука при Александрово в Хасковско (2000 г.).

Богати гробни находки в могили – №№ 6, 16 и 25 край Торос в Луковитско (1972–1974 г.), Червенаковец и Орела при Стрелча (1977 г.), № 2 до Равногор в Родопите (1987 г.), Дейкова край Дерманци, Луковитско (1992), Малката и Биньова при Шипка (1992), Оструша до Шипка (1993), Зарева, Дочева, Вифор, Фомус, Цвяткова край Шипка (1995), Синева и Лешникова при Шипка (1996), Пейчова, Маврова и Панчова до Старосел в Хисарско (2000), № 52 на юг от с. Паничери в Хисарско (2002), Светица и Голяма Косматка до Шипка (2004) и

др.

Римска епоха. Богати гробове в могили – № 1 при с. Смочан, Ловешко (1975), с. Пресяка в Ловешко (1979), с. Слатина, Ловешко (1982–1983 г.), с. Дойренци, Ловешко (1984 г.), с. Избул, Новопазарско (1989–1990 г.), с. Главан, Гълъбовско (1989–1990 г.), с. Памукчи, Новопазарско (1991 г.), с. Мъдрец, Гълъбовско (1991–1993 г.), с. Левка, Свиленградско (1994 г.), с. Райкова могила, Свиленградско (1994 г.), гр. Мъглиж в Долината на тракийските владетели (1997 г.) и др.

ТЕМП е носител на голямата награда на Форд Мотор Къмпани за 2000 г. в областта на опазване на културно-историческото наследство за проекта “Тракийски подмогилен храм от V в. пр. Хр. в Старосел”.

Награди на д-р Георги Китов

1. Носител на Почетен знак за заслуги към Българската Академия на науките
2. Носител на Златен почетен знак на Министерството на външните работи на Република България
3. Носител на Грамота и знак “Достоен българин на 2004 година” на министър-председателя Симеон Сакскобургготски
4. Носител на Почетен знак на община Стара Загора
5. Носител на Годишната награда за 2004 г. и статуетка на радио “Вис Виталис” – Казанлък
6. Носител на знак и обявен с Грамота за личност на 2004 г. на Sofia News Agency
7. Почетен член на редколегията на в. “Старозагорски новини”
8. Носител на Годишната награда и статуетка на Ротари клуб - София
9. Обявен с Грамота за Почетен гражданин на град Шипка
10. Носител на знак и обявен с Грамота за Почетен гражданин на град Казанлък

Въззвание

Родолюбиви българи!

Водени от желанието да помогнем на майка България и да върнем достойнството на древния ни народ и хилядолетните изконни български ценности и добродетели, и като Раковски и "ние не ще търпим, когато работят на разорение народността ни" и като него желаем да "бъдет достойни да не паднете по-долни от наши прадядове". Предлагаме всички, крито знаят своя род и вярват в тисията на българския народ, да се включат в "Националното Сдружение на Стари, Възрожденски и Поборнически родове."

Водеща цел на сдружението в настоящия момент е да подкрепи дейността на Съвета на Патриотичните Организации в България (СПОБ) и да бъдат сноп в тетлата му, която ще измете българския политически боклук!...

Паралелно с това, постоянна наша цел ще е да задълбочаваме познанията за предците ни и да съхраним родовата си памет.

Всеки, който желае да вземе участие в това родолюбиво дело и знае поне шест колена от родовете на родителите си, е добре дошъл.

Книжка 24/2003 г.

Директор

Димитър Ил. Димитров

Главен редактор

д-р Дориян Александров

Редакционна колегия

Димитър Табаков

Чавдар Николов

д-р Лиляна Райчева

Екатерина Димитрова

д.ф.н. Добринка Райнова

Иван Р. Саров

инж. Росен Минев

Здравко Даскалов

*

Предпечатна подготовка

ИК „Златен Дракон“

Печатница

„ЕС ПРИНТ“ ООД - гр. София

*

Желаеиците да сътрудничат на списание „АВИ-ТОХОЛ“ могат да изпратят своите материали набрани на дискета и придружени с разпечатка (в обем до 15 стр.) на адрес:
ул. „Г. С. Раковски“ №12,
вх. В, ап. 30, гр. София - 1202
д-р Дориян В. Александров
Тел.: (02) 259-021; 310-820
Факс: (02) 953-2987
E-mail: bfw_laoshe@abv.bg

Банкова сметка
на сдружение „Българска Орда-1938“:
№ 1004053715, банков код: 215000,
„Банка ДСК“ ЕАД, пети клон, ул.
„Московска“ №19, гр. София - 1000

Издава
Сдружение
„БЪЛГАРСКА ОРДА-1938“

СЪДЪРЖАНИЕ

ЧЕЧЕНИЯ - 400-ГОДИШНАТА ВОЙНА	2
проф. Крум Балтаджиев	
КРЪГЛИТЕ ГОДИШНИНИ НА БЪЛГАРСКОТО БИТИЕ В КОНТЕКСТА НА ДВАНАДЕСЕТТЕ ДОМА НА СЛЪЗНЕТО ПРЕЗ 2003 г.	6
доц. д-р Росина Данкова	
ЗА БЪЛГАРСКИТЕ НОВОМЪЧЕНИЦИ	11
Валя Христова	
КРИТСКИЯТ ГЛИНЕН ДИСК ОТ ФЕСТОС	12
ст. н.с. д-р Емануил Н. Петков	
ПИСМЕНИ СВЕДЕНИЯ ЗА ДВИЖЕНИЕТО НА ПЛЕМЕНАТА БЕРСИЛИ (БАРСИЛИ, ВЕРСИЛИ, БЕРЧУЛ [БЕРЕЗИТИ] ВАРСАЦИ)	18
д-р Лиляна Райчева	
ЗА ИМЕНАТА, РОДА И РЕД НА ПРЕСТОЛА НА НЯКОИ СТАРОБЪЛГАРСКИ ВЛАДЕТЕЛИ	24
арх. Слави Дончев	
БОЙНИ ИЗКУСТВА, ВОЕННО ДЕЛО И ВЪОРЪЖЕНИЕ НА ТРАКИ, СКИТИ И ДРЕВНИ БЪЛГАРИ	28
д-р Дориян Александров	
ТАНГРИЗМЪТ В СВЕТЛИНАТА НА ГЕОПОЛИТИЧЕСКОТО ПОЗНАНИЕ	53
Николай Павлов	
ДОСИЕ ВАТИКАНА	56
Георги Войнов	
НОВИ КНИГИ	61
ЗАКОНОДАТЕЛНИ МЕРКИ ПО ЖИВОТНОВЪДСТВОТО В КНЯЖЕСТВО БЪЛГАРИЯ И ИЗТОЧНА РУМЕЛИЯ (1879-1885 г.)	63
Минчо Г. Минчев	

Текст към корицата:

Български войн-багатур в пълно бойно снаряжение, въоръжен с късо копие, облечен в плетена ризница и гамаши с усилена защита (налакетници и наколенници) на предмишниците и подбедриците. Изображение върху златна кана от българското съкровище от Над Сент Миклош (наричано „Съкровище на Атила“; според други „Съкровище на Аспарух“ - V-VII в.) (виж статията „БОЙНИ ИЗКУСТВА, ВОЕННО ДЕЛО И ВЪОРЪЖЕНИЕ НА ТРАКИ, СКИТИ И ДРЕВНИ БЪЛГАРИ“ - стр. 28).

"ДЕР БУНД". ПОНЕДЕЛНИК. 7 ОКТОМВРИ 2002 г.

1000 ГОДИНИ ПОД ПУСТИННИЯ ПЯСЪК

КИТАЙ / АРХЕОЛОЗИТЕ СА РАЗКРИЛИ ИЗГРАДЕН ПРЕЗ 419 г.
ОТ ХУНИТЕ (НА КИТАЙСКИ: XIONG NU) ГРАД, КОЙТО ПОВЕЧЕ ОТ 1000 ГОДИНИ Е ЛЕЖАЛ,
ЗАРОВЕН ПОД ПУСТИННИЯ ПЯСЪК.

Ото Ман

кореспондент от Пекин

Разрушеният град Tongwangcheng е с големина 1 кв. километър и притежава четири наблюдателни кули. Стените са с дебелина 16-30 сантиметра и са изградени от смес от пясък, бяла пръст и от водата от сварен клеен лед, който става твърд като камък. От далече постройката наподобява един голям кораб, чиято мачта е наблюдателна кула с височина 31 метра, съобщи китайската неделна преса.

Пекинскийят "Народен вестник" писа, че според специалистите се касае за единствения открит до сега разрушен ("мъртъв") град на хуните*. Тюркскоговорящите** хунски племена са основали през третото столетие преди нашето летоброене своето първо степно царство (империя), което по-късно разширили на север и юг. В този момент те се намирили в стълкновение с владетелите на династията Хан. Император Цин Ши Хуанди от династията Цин (212-207 пр. Хр.) изпратил армия от 300 000 души срещу хуните и в този период започнал да строи Големите стени (Великата китайска стена), които за първи път обединеният Китай трябвало да защитава първо от хуните, а по-късно и от монголите и други "варвари". "Касае се за най-съществения, бляскав и най-добре съхранен град, който някога е бил изграден в китайската история от една етническа група", каза Чжу Шугуан, президент на "Китайско общество за стари градове".

Заради пресушаването на реката градът вероятно постепенно е бил засипан с пясък и накрая е бил напълно погребан от пустинята. "Мървият град" ще даде информация за живота на хунските племена, който до сега почти не е бил изследван поради липса на материал.***

* Тази информация не е точна, тъй като имаме данни най-малко за 11 големи града на хуните само в Тарим, които са затрупани в пясъците. (бел. на ред.).

** Хунските племена (26 на брой), както вече обяснихме са се подразделяли на две големи групи - Ху или Хунори (ираноезични европеиди) и Жун или Дунху (монголоезични азиатци). Първите, към които спадат и древните българи са били западния клон, а вторите източния клон на хуните. Тюрките се появяват от смесването на части от двете групи много по-късно. (бел. на ред.).

*** И най-вече от липса на желание у китайските власти и археолози, които се страхуват от "белите петна" в китайската древна история. (бел. на ред.).

БЪЛГАРСКИ СТРАНИЦИ В ИНТЕРНЕТ

Страници на вожките българи:

<http://ziezi.tripod.com>
www.discover-bulgaria.com
<http://www.bulgaria-france.net>
www.heliopol.org
<http://bgns.net>
www.vlast-bg.hit.bg
www.kalagija.hit.bg
www.wudang.dir.bg
www.stranica.com/snd
<http://panaiotov.hit.bg/index.htm>
web.dir.bg/gmo
www.kalagija.hit.bg/new/
www.bfwushu.hit.bg
www.eunet.bg/bgnews/zora
www.strogossekretno.com
<http://annals.hit.bg>
<http://members.bitex.com/tangra>
www.tangra.org
<http://elimir.narod.ru>
<http://tangras.cib.net>
www.tangra.org
<http://eltimir.narod.ru>
<http://tangras.cjb.net>
www.tzarstvobulgaria.org

<http://bariev.narod.ru>
<http://www.tatar.ru>
<http://www.kcn.ru>
<http://www.tatinfo.ru>
<http://www.elina-computer.ru/archeology/home.html>
<http://tatargen.on.ufanet.ru>
<http://ite.narod.ru>
<http://www.tatarculture.ru>
<http://akm.kazan.ru/alex/mosques/mosques/htm>
<http://www.alsou.ru>
<http://www.egi.kth.se/nps/staff/askar/songs/songs.htm>
<http://www.mtss.ru/?page=language>
<http://idel-ural.on.ufanet.ru>
<http://www.chelny.ru/city/gcdt/wrestling/index.html>
<http://www.kazan.ru/list/>
<http://www.mi.ru/~bolgar>
<http://bolgar.by.ru/stati/disapp.htm>
<http://www.idel-ural.com>
<http://bolgar.by.ru/stati/aliens.htm>
<http://bolgar.by.ru/dela/kitapl.htm>

доку

<http://balkaria.narod.ru>
<http://salpagarov.narod.ru>
<http://read-alania.narod.ru>
<http://karachaians.narod.ru>

<http://dgien.narod.ru>
<http://dgien.by.ru>
<http://www.ctinet.ru/~artel>
<http://sumer.narod.ru>
<http://wiw.fromru.com>
<http://relaiter.narod.ru>
<http://karimullin.narod.ru>
<http://gulsina.narod.ru>
<http://alfred.narod.ru>
<http://tangraml.narod.ru>
<http://jagfar.narod.ru>
<http://alans2000.narod.ru>
<http://vmids.narod.ru>
<http://ethnofor.narod.ru>
<http://www.reom.ru/artburg>
<http://www.angelfire.com/ri/transformart>
<http://alanya.boom.ru>
<http://karachay.r2.ru>
<http://millet.narod.ru>
<http://www.karachay.com.tr.tc>
<http://www.karachay.com>
<http://members3.boardhost.com/PanBolgarian/>
<http://members.tripod.com/~Grozniyat>
<http://www.geocities.com/karachayli/index.html>

Модна с. 1.4.

orský kolektiv Bulharské národ ní doktriny

**Посвещаваме
нашия труд
на българската нация
и държава!**

АВТОРСКИ КОЛЕКТИВ:

Отговорен редактор - проф. Григор Велев

проф. Ангел Гълъбов, проф. Георги Бакалов, проф.
Георги Марков, доц. Димитър Гоцев, доц. полк.
Димитър Зафиров, проф. Дойно Дойнов, доц. Емил
Александров, проф. Марко Семов, Никола Кицевски,
проф. Орлин Загоров, проф. Стефан Богеничаров

Рецензенти:

проф. Георги Марков, гбн - председател на Висшата
атестационна комисия при МС

проф. Иван Матеф, гмн - председател на Съюза на учените в
България

чл.кор. Константин Косев, гин - зам. председател на БАН

ген.полк. Михо Михов - н-к на Генералния щаб на БА

проф. арх. Христо Генчев, ган - председател на
Академичния форум за национална политика

*Изказваме благодарност на н.с. Александър Гребенаров, акад. Ангел
Балевски, г-р Асен Николов, проф. Атанас Пейчев, н.с. Благовест Няголов,
ст.н.с. Валери Стоянов, н.с. Ваня Стоянова, проф. Гарабед Минасян, н.с.
Димитър Йонов, проф. Иван Лалов, г-р Кръстьо Гергинов, Ленко Лалов, н.с.
Алчезар Стоянов, доц. полк. Сево Явашев, ст.н.с. Тодор Петров, ст.н.с. Христо
Темелски, Цочо Биларски, както и на членовете на Съвета за национална
сигурност и безопасност към УС на БАН, които допринесоха със своите
устно и писмено представени препоръки за написването на доктрината!*

Издателство "ЗНАНИЕ" ЕООД и Института по металознание при
БАН подпомогнаха финансово разработването на част I от Българска
ската национална доктрина.

otto, uvedené na zadní straně přebalu knihy zní:

Българският национален идеал за 21. век

**на, независима, демократична и благоденстваща България — духовна
ителка на българската нация и опора на българите по света.**

проф. Григори Белев	отговорен редактор на вестник Българска трибуна
проф. Ангел Гълъбов	вирусолог, микробиолог /?/, чл.-кор на Съюза на учените в България
проф. Георги Бакалов	историк, бизантинолог, преподава на СУ, НБУ, член на факултетен съвет СУ /ИФ/, член на програмен съвет програма История при НБУ, член на ОБФ Тангра ТанНакРа – директор на Научния център за изследвания на Българите, член на Научен център за българска национална стратегия
проф.Георги Марков	директор на ИИ при БАН, член на ОБФ Тангра ТанНакРа, преподавател – СУ, НБУ /нова история/, член на Научен център за българска национална стратегия
доц. Димитър Гоцев	преподавател по нова и съвременна история в Софийския университет "Св. Климент Охридски" и директор на Македонския научен институт в София
доц. полк. Димитър Зафиров	специалист в Секретариата на Националния съвет на БЧК
проф. Дойно Дойнов	историк, дългогодишен председател на Главно управление на архивите при Министерския съвет и член на Изпълнителното бюро на Международния съвет на архивите при ЮНЕСКО, Член на Управителния съвет на Общобългарски комитет "Васил Левски"
доц. Емил Александров	член на Научен център за БНС
проф. Марко Семов	преподавател – ПУ, ВСУ, СУ /Факултет по журналистика и масова комуникация - възстановява дисциплината Народопсихология/, член на съвета на национално развитие при Президента на република, Член-кореспондент на БАН, член на Съвета за електронни медии и на Академическия съвет на СУ, член на Научен център за българска национална стратегия, член на ОБФ Тангра ТанНакРа
Никола Кицевски	зам.-главния редактор на в-к "Труд", публицист
проф. Орлин Загоров	политолог, медиолог /?/
проф. Стефан Воденичаров	зам. директор на ИМЕТ-БАН /Институт по металознание/

*Príloha č. 2.1. Program konference k vývoji ke změnám bulharské
historické vědy po r. 1989*

**СОФИЙСКИ УНИВЕРСИТЕТ "СВ. КЛИМЕНТ ОХРИДСКИ"
ИСТОРИЧЕСКИ ФАКУЛТЕТ**

Национална научна конференция

**ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА НА ПРОМЯНАТА
БЪЛГАРСКАТА ИСТОРИЧЕСКА НАУКА
СЛЕД 1989 Г.**

10 ноември 2004

София

ПРОГРАМА

9.30 Тържествено откриване:

проф. Боян Биолчев, ректор на СУ
д-р Георги Първанов, президент на РБ

9.45 Възобновяване на БИД:

проф. дин Иван Илчев, декан на ИФ
проф. дин Георги Марков, директор на ИИ при БАН
проф. дин Петър Петров, бивш главен секретар на БИД
Атанас Атанасов, директор на ГУА при МС
ст.н.с. д-р Евгений Сачев – Министерство на културата
проф. дин Дойно Дойнов, председател на Общобългарски комитет "В.
Левски"
проф. дин Васил Николов – директор на Археологически институт при
БАН

доц. д-р Румяна Кушева, председателка на Сдружение на преподавателите
по история в България "Клио"

- 15.45 гл. ас. **Стефан Анчев**. Балканите – начин на употреба в края на XX век.
 16.00 доц. д-р **Николай Проданов**. Преходите в българската историопис и промяната след 1989 г.
 16.15 докт. **Борис Стоянов**. За поредното “бяло петно” в българската историография по проблемите на съвременната европейска история.

16.30 – 16.45 Кафе-пауза

- 16.45 ст. н. с. **Еля Цанева**. Динамични процеси в българската теория на етничността през 90-те години през погледа на етнолога.
 17.00 д-р **Петя Банкова** (Трайкова). Историческият код в личните имена на българските граждани в съвременността.
 17.15 ст. н. с. **Елена Марушиакова**. “Сервизен” номадизъм.
 17.30 **Боян Радунчев**. Етническият модел и проблемите на българския преход.
 17.45 доц. д-р **Петко Ст. Петков**. Предизвикателствата на промяната – Българската историческа наука след 1989 г.
 18.00 ст. н. с. II ст. д-р **Румяна Конева**. Промяната 1989 г. и подмяната на идеологемността в изследванията по история на културата.

Дискусия

Аудитория 41.

Секция. Новият облик на историческата наука

Водещ: доц. д-р **Мария Радева**

- 14.30 **Евгений Сачев**. Българското културно наследство и изискванията на Европейския съюз.
 17.00 ст. н. с. II ст. **Илияна Марчева**. Изследванията по стопанска история – проблеми, постижения, перспективи.
 17.15 доц. д-р **Евгения Калинова**. Българската историография за българо-турските отношения и политиката към българските турци след Втората световна война.
 17.30 **Пламен Стефанов**. Събития, личности и исторически теми, извадени от забравата.
 17.45 доц. д-р **Йордан Баев**. Българската историография и проблемът за участието на България във военно-политически съюзи и коалиции.
 18.00 **Антоанета Чолакова**. Предизвикателствата на разширена Европа. Проблеми и перспективи пред българистиката в Австрия след 1989 г.

Дискусия

Аудитория 21.

Секция. Преходът през погледа на историците.

Водещ: ст. н. с. I ст. **Рачко Попов**

- 14.30 **Антоанета Запрянова, Илияна Марчева, Благовест Нягулов**. Другите за нас: българската историография между приемствеността и промяна.
 14.45 доц. д-р **Стоян Танев**. Обективната истина и конюнктурната неистина в съвременната българска история.

- 15.00 доц. д-р отец **Павел Стефанов**. Българската историография за малцинствата след 1989 г.
- 15.15 **Виолета Костова**. Паметта за промяната 1989 - 2001 г. (из фондовете на Исторически музей - Хасково)
- 15.30 доц. д-р **Марияна Йовевска**. Евроинтеграцията като тема на българската историография.

11.00 – 11.30 Кафе-пауза

11.30 Пленарно заседание:

Водещ: проф. дин **Иван Илчев**

проф. **Георги Бакалов**. Прабългарите – традиции и иновации.

проф. дин **Васил Николов** – Тенденции в българската археологическа наука след 1989 г.

проф. дин **Христо Матанов**. Българската медиавистика.

проф. дин **Цветана Георгиева**. Българската османистика.

доц. д-р **Пламен Митев**. Изследвания за Българското възраждане (постижения, проблеми и перспективи).

проф. дин **Георги Марков**. Изследванията по история на Третото българско царство.

доц. д-р **Искра Баева**. Следвоенна България – в търсене на модела.

доц. д-р **Елка Дроснева**. Историографски дирения и преподавания в България след 1986 г.

ст. н. с. I ст. **Рачко Попов**. Тенденции в развитието на българската етнография през последните 15 години.

Дискусия

13.30 – 14.30 Обедна почивка

Заседателна зала I.

Секция. От средновековието през Възраждането до Новата история

Водещ: доц. д-р **Елка Дроснева**

- 14.30 ст. н. с. дин **Крумка Шарова**. Постиженията на моето поколение извънсофийски историци.
- 14.45 доц. д-р **Тотко Стоянов**. Тракийската и античната археология в България в годините на прехода
- 15.00 доц. д-р **Цонка Каснакова**. Историческата антропология в българската историопис от IX в.
- 15.15 **Румен Ковачев**. Никополюският санджак през XVI в. според регистър от Истанбулския османски архив.
- 15.30 ст. н. с. II ст. **Тамара Стоилова**. Европейският XVIII в. в българската историография през последните 15 години.
- 15.45 доц. д-р **Вера Бонева**. Българското възраждане в терминологичната среда на следдесетонемврийската историопис.

16.00 докт. **Милена Тафрова**. Епохата на Танзимата и българите в съвременната българска историография.

16.15 ас. **Ваня Рачева**. Велчовата завера в огледалото на българската историопис.

16.15 – 16.30 Кафе-пауза

16.30 **Йордан Желев**. Известните и непознати Богориди.

16.45 **Мария Галанова**. Нов подход към изследването на българското възрожденско етноложко знание.

17.00 гл. ас. д-р **Милен Михов**. Национален сепаратизъм и македонизъм в началото на XX в.

17.15 н. с. д-р **Румяна Първанова**. Българската историография след 1989 г. за развитието на България между двете световни войни.

17.30 докт. **Войн Божинов**. ВМРО и Иван (Ванче) Михайлов през погледа на съвременната българска историография.

17.45 н. с. д-р **Даниел Вачков**. Тенденции в изследванията върху стопанското развитие на България за периода от Освобождението до 1944 г.

Дискусия

Заседателна зала 2.

Секция. Историоиста на съвременната епоха

Водещ: доц. д-р **Искра Баева**

14.30 проф. дин **Иван Илчев**. Чалгата в българската история.

14.45 проф. дин **Любомир Огнянов**. Мемоарната литература след 1989 г. като извор за съвременната българска история.

15.00 ст. н. с. I ст. дин **Владимир Мигев**. Изучаването на периода 60-те – 90-те години на XX в. В българската историография.

15.15 ст. н. с. д-р **Веселин Ангелов**. Македонският въпрос в българо-югославските отношения 1944-1989 г. в българската историческа наука след 1989 г.

15.30 **Вяра Вladoва и Веселина Янакиева**. Методиката на едно проучване през 1992-1997 за политическата опозиция в Сливенския край 1944-1952 г.

15.45 ас. **Васил Параскевов Василев**. Новите оценки за БЗНС “Никола Петков” в българската историография след 1989 г.

16.00 **Светла Димитрова и Бета Хараланова**. Най-новата българска история в публикациите на музейните специалисти.

16.15 – 16.30 Кафе-пауза

16.45 н. с. д-р **Наталия Христова**. Историографски интерпретации на проблема “българско дисидентство”.

14.45 доц. д-р **Иван Първев**. Информационните технологии и българската историческа наука. Поглед към XXI в.

15.00 **Николай Поппетров**. Историческа наука и общество.

- 15.15 доц. д-р **Мария Радева**. Трансформацията на историческото образование в училище. Дебатът за критериите.
- 15.30 доц. д-р **Румяна Кушева**. Нови измерения на продължаващото образование на учителите по история.
- 15.45 гл. ас. д-р **Красимира Табакова**. Съвременни постижения в областта на историческата дидактика.
- 16.00 гл. ас. д-р **Ана Кочанкова**. Изследване на българските институции: нови подходи.

16.15 – 16.30 Кафе-пауза

- 16.30 **Стоян Антонов**. Българската хералдика: Предразсъдъци и перспективи.
- 16.45 **Милена Тодоракова**. Развитието на архивите през последните 15 години.
- 17.00 **Гая Пиндикова**. Издаването на Извори за българската история.
- 17.15 **Иван Коев**. Информация за Документите на ЦВА в условията на демократични промени и интеграция в евроатлантическите структури.
- 17.30 **Тодор Димитров**. Интеграцията на документите на ЦПА в държавния архив.

Дискусия

b2

учебниците по българска история.

2. Ако учебниците за средното образование, в това число и учебниците по история, се подготвят в кратките срокове, посочени в Наредбата, то това се отразява негативно на тяхното съдържание и понижава качеството им.

3. Сроковете и изискванията, посочени в Наредбата, не дават практическа възможност на авторски колективи, които не са свързани с чужд нар. „привилегирани“ учебникарски издателства да участват в конкурсите за написване на учебници за учебната 2001/2002 г.

5. Педагогически недопустимо е научните спорове да се пренасят на страниците на учебниците, както това става чрез новопоявилата се практика с алтернативните учебници. Те отризват както развитието на официалната наука, но и личното мнение на един или друг автор. Това как да бъдат оценявани с еднакви критерии учениците. Как ще оценяваме резултатите на кандидат-студентите, когато те се готвят по различни учебници, в които едни и същи проблеми се третират по различен начин.

1. Стандартите, програмите и съдържанието на учебниците и учебните помагала по история (а защо не и по български език, литература и география на България) да се разглеждат и одобряват от комисии, съставени от специалисти от МОН, при задължителното участие на упълномощени официални представители на съответните институти на БАН и деканатите на СУ „Св. Климент Охридски“, както и на синдикатите, като се има предвид тяхната особена роля и значение за възпитанието на младото поколение.

2. Да се осигури възможност на самостоятелни авторски колективи от водещи специалисти да участват в конкурсите за написване на учебници, без да зависят от частни издателства

принадлежат единствено на МОН като държавен орган. Издателствата след конкурс възмездно при определени условия да осъществяват само техническа дейност по реализацията на учебниците (предпечат, печат и разпространение) под контрола на Министерството и на авторските колективи.

те тази наследена от Вашия екип практика. Разумно и общоприето е такива изключително важни проблеми да се решават с официалното съдействие на водещите институции при широко обществено обсъждане. Сегашната политика не съдейства за доброто възпитание на нашите деца и на обществото като цяло!

Господин Димитров, очакваме Вашия срочен отговор и конструктивни действия като същевременно си запазваме правото да сезираме по повдигнатите въпроси президента, министър-председателя и цялата общественост.

... 03.01.2001 ... Г

21. София
в Милитенски мисок 1552
БАН
Исторически факултет при
СУ "Климент Охридски"

ДЕКАН:

/доц. д-р Петър Делев/

1. С. Н. С.-В. Морхана Захирова - в. н. д. архив
на ВНИ - БАН, сек. в. н. т. Културното - ФФ
СН, Св. Климент Охридски".

2. 70% gđ Vnaucoo Tabab - BTY Ue de kuyas u
kocofon / Kacoonas ja ee "apostro" moosoo sa
fanyiaas na (y e chemo - "be kopyaare
6 ven adaa yunlofonsoo u fanyiaa") J. bnt

2. проф. Д. Я. Тарпищев - с.т. в. Гр. ин. —

4. ст. и др. на и ст. на учени бонуси до 2000 руб. (с) 3

5. Третье, четвертое и пятые. Третье — второе.

6. С.Ч.С.Д.Ч.Ч. Висновки не мають
Означ - АМ-БНЧ

7. Всплывающий фонтан в сквере (4-16 км от центра)
Строится: *Хорошо*

Príloha č. 2.2. Opis ministrovi školstvu a učeľ

Пříloha č.2³ Конференция „Bulharská státnost v Evropě“ –program

Българската държавност в Европа пред своя 20. век - Международна конференция

- ОРГАНИЗАТОРИ

- .. Институт по история към БАН
- .. Исторически факултет на Софийски университет “Св. Климент Охридски”
- .. Археологически институт с музей към БАН
- .. Институт по балканистика към БАН
- .. Великотърновски университет “Св. св. Кирил и Методий”
- .. Шуменски университет “Св. Константин Преславски”
- .. Център за изследвания на българите
- .. Сдружение за национално съхранение
- .. Тангра ТанНаКра общобългарска фондация

Работни езици – български, английски, руски, немски и френски.

Конференцията ще се проведе на няколко етапа. Първият, посветен на българската държавност в Европа от Древността до Средновековието, ще се проведе на 18, 19 и 20 март 2005 година в София в общи заседания.

Тематични направления:

- I. Българската държавност и българските държави – координатор проф. д-р Георги Бакалов
- II. Евроазиатски културни традиции – координатор проф. дин Александър Фол.
- III. Новата българска държава в обединена Европа – координатор проф. дин Георги Марков.

Организаторите очакват докладите в окончателен вид да бъдат депозираны до 10 март 2005 г. В случай че докладът бъде одобрен от Организационния комитет, участникът ще бъде уведомен своевременно. Таксата за правоучастие на одобрените доклади в размер на 100 лв. се заплаща преди началото на мероприятиято.

Медийни партньори на Конференцията – Българска национална телевизия, Българско национално радио, в-к “Труд”.

ЗА КОНТАКТИ

Секретариат

Център за изследвания на българите

Тангра Таннакра общобългарска фондация

1000 София, п.к. 1832

Тел. (02) 986 44 19, факс (02) 986 69 45;

e-mail: mail@tangra-bg.org

URL: <http://www.tangra-bg.org>

"Корени на българската цивилизация" - академична интердисциплинарна конференция 19 - 20 май 2005 г. - София

С благодарност към Икономическия институт към БАН и издателство "Бул Корени" за оказаната финансова помощ

вход с покани

10.00 ч. Заседателна зала на Икономически институт на БАН ул. "Княз Аксаков" № 3

Встъпителни думи - ст.н.с. Петър Добрев, Икономически институт на БАН

Раздел I Най-древният период от формирането на българската цивилизация

1. "За цивилизацията на българския етнос до образуването на старата Велика България." проф. Йордан Николов - историк - СУ "Свети Климент Охридски"
2. "Как беше открита древната българска цивилизация." ст.н.с. Петър Добрев - Икономически институт на БАН

Раздел II Неизвестни страници от най-древния период на формиране на българската цивилизация

1. "За древнобългарските елементи" в традиционното жилище и в традиционното строителство на българите." ст.н.с. Игнат Минков - Етнографски институт на БАН
2. "Лазуритът от Средна Азия в контекста на етнонима Балхара." доц. д-р Руслан Костов - Минно Геоложки Институт "Св. Иван Рилски"
3. "За някои древнобългарски имена на птиците" проф. Димитър Нанкинов - Зоологически институт на БАН
4. "Съпоставка между български и курдски думи, употребявани в областта на стопанската дейност." Боян Кръстанов - Балкански
5. "Календарното и астрономично маркиране на централните събития и процеси в ранната българска история." Александър Алексиев- Хофарт - СБХ

Раздел III Загадките на Аспарухова България

1. "Прабългарите в нашата история" (За някои спорни и недотам спорни въпроси) проф. Петър Петров - историк СУ "Свети Климент Охридски"
2. "Нови данни за тракийски традиции в средновековната българска култура. Парадните шлемове" ст.н.с. д-р Диана Гергова - Археологически институт с музей - БАН
3. "Палеографската обстановка в Добруджа през VII век с коментар върху френска географска карта от 1704 г. " (Къде се е намирал заселеният от Аспарух остров Певки?)

проф. Георги Балтаков, д-р на географските науки - СУ "Свети Климент Охридски"

4. "Монетното обращение по българските земи в миналото според публикациите в археологическите списания през периода 1910-1950 г." (Един интересен случай на аберация на конвенционалните представи)

Асен Велчев, ст.н.с. Йордан Табов, Климент Василев, Институт по математика и информатика на БАН

5. "Комуникативни нива в историческите текстове." (Анализ на информацията за победата на Аспарух)

Кънчо Кожухаров - IACW

Раздел IV Проблемът за опазването на паметниците и духовните устои на българската цивилизация

1. "Още веднъж за Мадарския конник"

проф. д-р Валентин Тодоров

2. "Магията на българското слово"

доц. д-р Константин Попов - езиковед

3. "Архетипи на родовата памет, на колективната народна душа и православно-християнският дух."

проф. Димитър Станков, Философски институт на БАН

Раздел V Българските следи по света

1. "Неизвестни данни за миграциите на древните българи в Евразия: данни от топоними, хидроними и етноними"

д-р Я.Шопов, доц. д-р Л. Цанков, Т. Ялъмов, М. Мутафова, д-р Хл Азади, Г. Хинканосян, - Институт по древни цивилизации, Иранско посолство в България, Център по източни езици и култура при СУ "Св. Кл. Охридски"

Пříloha č. 25. *Konference Stará bulharská civilizace - program*

Институт по древни цивилизации,
Историческо дружество "Българска орда-1938",
списание "Авитохол" и издателство "Агато"

Организи́рат научна конференция на тема:

Древната Българска цивилизация - същност и значение за формирането на старобългарската култура

15 Февруари от 14 ч. в 210 аудитория.

16 Февруари от 9- 17:30 ч. в 601 аудитория на:

Химическия факултет на СУ "Св.Кл. Охридски", бул. Джеймс Баучер 1

ОРГАНИЗАЦИОНЕН КОМИТЕТ

Почетен председател:

ст.н.с., д-р Петър Добрев (БАН; Институт по древни цивилизации),

председател: д-р Явор Шопов (СУ "Св.Кл. Охридски"; Институт по древни цивилизации)

зам. председател: Димитър Ил. Димитров (Народно събрание, сп. Авитохол)

Членове:

Акад. Димитър Мишев (БАН)

проф. Петко Димитров (БАН),

проф. Димитър Съсьлов (Харвардски Университет)

проф.Борислав Тошев (СУ "Св.Кл. Охридски")

ст.н.с., д-р Георги Китов (АИМ- БАН)

доц., д.ф.н. Стефан Тр. Иванов (СУ "Св.Кл. Охридски")

д-р Капка Герганова (СУ "Св.Кл. Охридски")

д-р Дориян Александров (сп. Авитохол, Историческо дружество "Българска орда-1938")

ЗА ПОВЕЧЕ ИНФОРМАЦИЯ ВИЖТЕ ПРОГРАМА НА КОНФЕРЕНЦИЯТА

Основа за конференцията е използването на интердисциплинарния подход за решаване на ключовите дискуссионни въпроси около формирането на българския народ и неговата цивилизация. За целта за пръв път се въвеждат количествени методи за оценка на достоверността на исторически тези и хипотези. За пръв път ще се представят резултати за българския аспект на пан- европейския генетически проект. За пръв път у нас ще се представят археологически данни за находки на учебни пособия по акупунктура от VII-мо хилядолетие преди Христа в България. Ще бъдат представени последните данни за Потопа в Черно море и последните находки в тракийските могили. Пленарните доклади на Георги Китов, Петко Димитров, Димитър Ил. Димитров и др. ще ни дадат възможност да се докоснем до кухнята на изследванията и да научим за последните постижения на науката в тази област. Ще научим откъде идват и какво означават неразбираемите на съвременния ни език фамилни имена на мнозина от нас. Модерните компютърни модели ще ни открият неподозирани дълбини на родния ни език водещи към изворите на световната цивилизация. Ще потърсим какво свързва европейските народи от зараждането им до днешни дни. Независимо от професионалното и ниво конференцията ще бъде интересна и полезна за всеки българин който иска да научи повече за дедите си, тяхната държавност, бит и културни традиции. За тяхната забележителна цивилизация от която има какво да научим и да се поучим, да почерпим мъдрост и вдъхновение дори в днешни дни.

Тематиката на конференцията включва:

Произход на древните и на съвременните българи.

Ранни сведения за древната българска държавност. Пред- Аспарухови български държави.

Език на Аспаруховите българи и остатъци от него в говоримия български език.

Древнобългарска духовност, предхристиянската религия в Аспарухова България: остатъци от тях в нашите обичаи, бит, фолклор и митология.

Древни български писмености и епиграфски паметници.

Древният български календар и отнасянето му към Григорианския календар.

Стопански аспекти на древната българска цивилизация.

Взаимодействия и влияния на древнобългарската цивилизация върху цивилизациите на други народи.

До участие в конференцията ще бъдат допускани само високо професионални оригинални изследвания след рецензиране и одобрение на разширените резюмета от редакционния съвет на конференцията !!!

ЗАЯВКИ ЗА УЧАСТИЕ И РЕЗЮМЕТА

Разширените резюмета с обем от 2 машинописни страници трябва да ни бъдат изпратени в 2 екземпляра до 30 ноември 2001. Авторите ще бъдат известени за приемането на докладите до 25 декември 2001. Резюметата на приетите доклади трябва да бъдат изпратени на дискета или с аттачмент по електронната поща до 15 януари набрани на компютър на WinWord в приложения формат на адрес:

д-р Явор Шопов,

Институт за Интердисциплинарни изследвания на древни цивилизации,

ул. Димитър Манов 74, бл.14-б

София 1408

тел.62-56-833,

факс 51-28-38,

e-mail YYShopov@Phys.Uni-Sofia.bg, fedix@mail.orbitel.bg

Пříloha č. 26 **Oficiální stanovisko varnenského klonu Balgarske ordy k charakteru organizace**

Официална Позиция На Дружество "Българска Орда - 1938" - клон Варна

До г-н Росен Минев,
Председател на Сдружение "Българска орда – 1938"

Уважаеми с-н Минев,

Пишем Ви от Регионалния ц-р на Сдружение "Българска орда – 1938" – Варна.

Получихме Вашето писмо, с което ни запознавате с новата национална структура на Сдружението – със създаване на областни центрове, които вероятно ще дублират административните центрове на страната. Пишете ни също, че въвеждате длъжността Областен председател на Сдружението.

Това писмо ни дава повод да изложим нашето становище по много въпроси от дейността на Сдружение "Българска орда – 1938".

Ще започнем с МАЛКО ПРЕДИСТОРИЯ – от времето, когато група приятели от Варна посрещнахме с възторг първите броеве на спис. "Авитохол", издавано в Лондон от г-н Д. Димитров. За нас това бе възрожденски културен празник. "България се пробужда!" – си казахме и очаквахме всеки следващ брой.

Влязохме във връзка с Центъра в София и така нещата потръгнаха.

Събрахме десетина съмишленици и създадохме регионален център на Историческо Дружество "Българска орда" – Варна.

Отначало всичко вървеше много добре. Правехме редовни сбирки, пишехме статии за вестници и списания, организирахме лекции, чествания и екскурзии до културно-исторически обекти, участвахме в национални исторически конференции... Съставът се удвои, имаше и много кандидати от други градове.

По едно време разбрахме, че се водят преговори м/у г-жа Милка Станишева (София) и г-н Д. Димитров (Лондон) за преместване на главния център на дружеството от Лондон в София. Ние подкрепихме тази идея с писмо и статия до спис. "Авитохол", като се позовахме на факта, че на времето и Левски е казал, че БРЦК трябва да бъде в Българско, а не във Влашко, за да могат да се ръководят по-добре националните работи. Резултатът от тези спорове бяха негативни: вместо разумно решение – разединение. Създадох се два центъра на "Българска орда", а след време – и двете сегашни организации, с два печатни органа, в които всяка вадеше кирливите ризи на другата.

Ние бяхме решително против това разединение и винаги сме говорили и писали, че трябва да има само едно национално дружество "Българска орда" – един национален просветен център по българската история и култура. Така виждаме мисията на историческо дружество или сдружение "Българска орда" – обединено и с просветен характер. Но когато от "старата орда" ни се каза, че "Ордата не е дискуссионен клуб" и ще ни се диктува как да мислим, ние се ориентирахме към "новата орда", където поне имашме право на мнение.

Не стига, че обединението не стана, но започна да се говори и работи за превръщането на новото сдружение в Политическа партия, като съучредител за създаване на Български Национален Съюз с реваншистки тенденции.

Не сме съгласни и с другото явление – отявленият антисемитизъм, който се разпространява от националното ръководство.

Поради тези натрупващи се негативи имиджа на организацията ни падна; обществените институции вече ни гледат с лошо око и не можем повече да организираме мероприятия от името на Ордата. Най-лошото е, че ние не сме съгласни идеологически с тези пасиви на ръководството, а носим техните последствия.

Ние сме за разкриване на историческите истини, но сме против разпалването на междуетническата или расова омраза. Ние сме против имперските доктрини на някой държави, в миналото и сега, но не сме против техните народи. Народите, и хората, са

роднини, защото имат омесени кръвни връзки и произлизат един от друг.

Всички тези факти ни тревожат и най-важното – показват коренните идейни различия между нас и централното ръководство, което обезсмисля по-нататъшното ни членство в сдружение “Българска орда – 1938”.

Това мнение бе изразено още през август 2002 и софийското ръководство бе предупредено, но то опонира, че това е частно виждане и че противоречията ще се разрепат. Затова се надявахме, че нещата може да се разминат, изчакахме и не обявихме напускането си.

Сега тази надежда угасна. Не бе изпълнено и изричното ни искане да се публикуват в списанието разграничаването ни от екстремистките изяви.

Тези растящи противоречия дадоха своя плод на извънредното Общо събрание на варненския клон, на което се изразиха бурни неодобрения. Членовете не само отказаха да дадат имената и есграоните си в искания от Вас списък, но и отказаха да членуват повече в тази демагнетизирана организация.

Така, с болшинство (един против) бе взето колективно решение за прекратяване на нашето членство в сдружение “Българска орда – 1938”.

Председател:.....

(Хр. Маджаров)

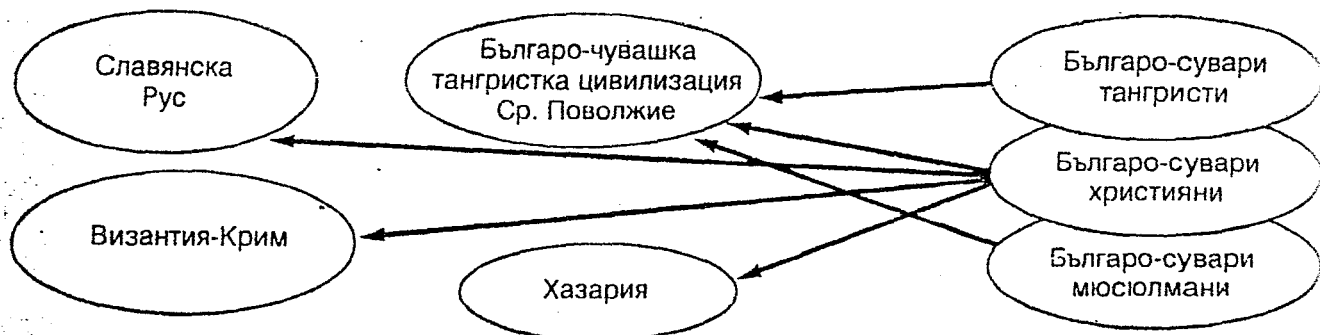
Зам. Председател:.....

(Иран Терзиев)

Секретар:.....

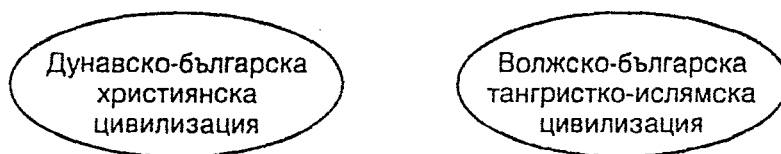
(Галя Колева)

Варна, 20 Декември, 2003

В извеждането на тангристи, християни, мюсюлмани, се виждат редица направления:

1. Българи-тангристи
 - Дунавска България
 - Волжска България
 - Хазарски каганат
2. Българи-християни
 - Византийската империя (Крим)
 - Хазарски каганат (Суварско княжество)
 - Волжска България
3. Българи-мюсюлмани
 - Хазарски каганат
 - Средна Азия
 - Азербайджан

Различни трансформационни цивилизации.
Велика България - цивилизация родоначалник.

Рис. 47. Народни рисунки от Куберовите и Самуилови българи в Охридско и в Прилепско, изобразяващи: ветроходни, гребни и рибарски кораби; различни видове риби; българи с бръснати глави - някои от тях с чомбаси (плитки), а така също и български войни: с дълго копие, с шлем с голямо забрало и с лък

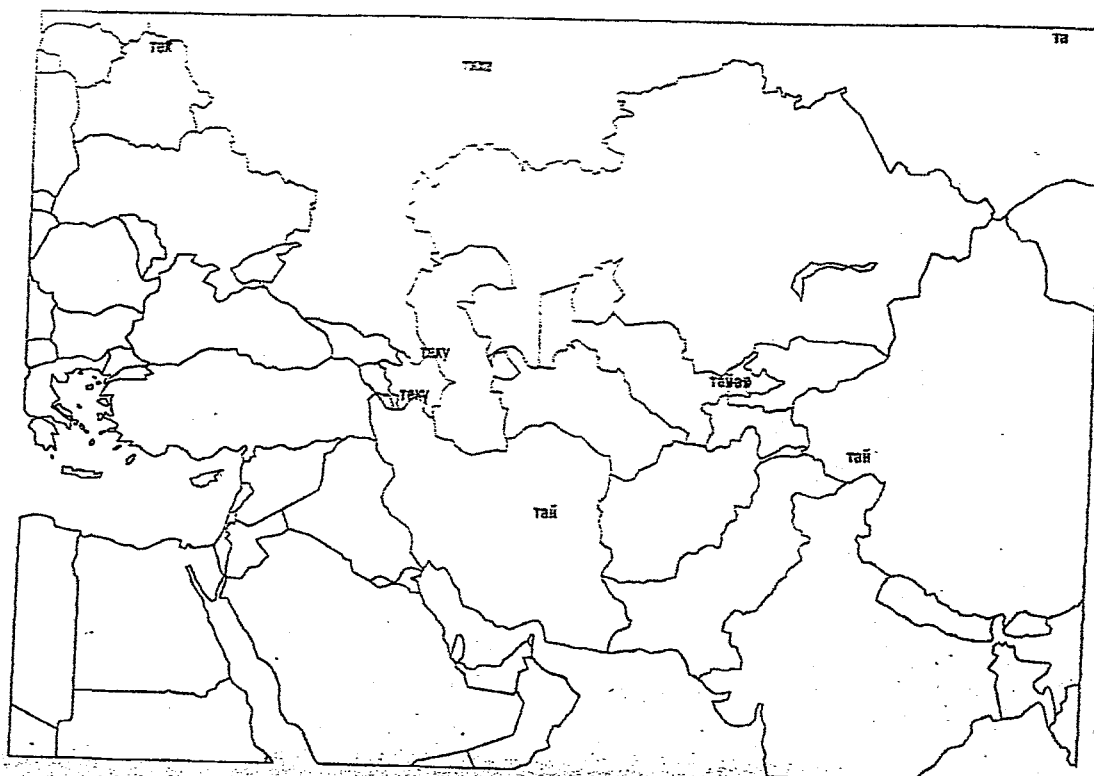

Рис. 48. Народни рисунки от Куберовите и Самуилови българи: ловец хваща елен с ласо, воини (багатур на кон и багачи с ризници) и българи с високи островърхи шапки, които и до днес в народните песни от Югозападна България (дн. Македония) се наричат КАПА КОЛОБАРКА

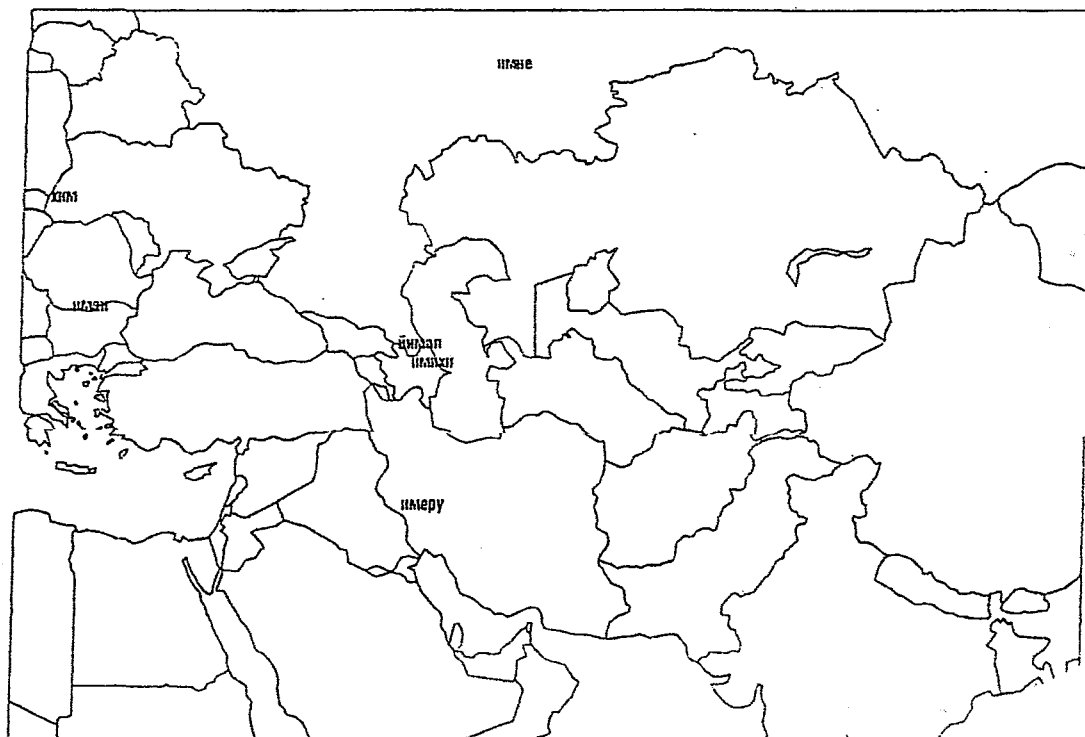
Прилож. 5. 4.1. Образу в документацията на иде. риволу.

Пříloha č. 4.2. Rozšíření slova kůň

Карта 4. Разпространение на думата ТЕКУ (кон) и нейните аналози на територията на Евразия

Карта 5. Разпространение на думата ИМЕН (кон) и нейните аналози на територията на Евразия

Příloha č. 4.3.

Pravlast a přisídlení Prabusů

р. ^{старо} древнo българските
селения, in: Добрев, П.,
Българските отци на ци-
визацията на картата на Е-
вразия. Тонгра Т., 1998.

1. Трагодина
2. Кубратова България
3. Аварска на Аспарух
4. Волжка България
5. Тиконска България
6. Куберови Българи
7. Аспарухови Българи
8. Преселения
9. Преселения

Карта 1. Имена на държави и местности, свързани с името на древните българи.

